

Περίληψη

Αν η αρχιτεκτονική είναι η επιστήμη που έχει επιφορτιστεί με το έργο να σχεδιάζει τη ζωή στις πόλεις, τότε αναπόφευκτα δεν μπορεί παρά να είναι και η ίδια μέρος των κοινωνικών καθημερινών γεγονότων της πόλης.

Αν η αρχιτεκτονική είναι η επιστήμη που στις μέρες μας, από την εκπαιδευτική διαδικασία ακόμα, διαποτίζεται με την αντίληψη πως ο «σωστός» αρχιτέκτονας γίνεται μέσα σε κλειστά στούντιο τραβώντας γραμμές για μερόνυχτα, τότε το συμβάν, η κοινωνικότητα, η πραγματική ζωή της πόλης χάνεται από το πεδίο γνώσης της.

Αν η αρχιτεκτονική είναι η επιστήμη κατά την οποία ο σχεδιασμός νέων φορμών και γεωμετριών γίνεται σχεδόν αυτοσκοπός, τότε στον αρχιτέκτονα αρμόζει ο χαρακτηρισμός του «επισκέπτη» ή ακόμα χειρότερα του «χομππίστα» της πόλης.

Αν η αρχιτεκτονική επιστήμη έχει αποκοπεί από τα κοινωνικά υποκείμενα που δρουν στη πραγματική ζωή της πόλης και αδυνατεί να περιγράψει πλέον τις ανάγκες τους, τότε της αξίζει να ταυτίζεται με την φιγούρα του “αστέρα αρχιτέκτονα”, μιας εξωτερικής αναμορφωτικής ιδιοφυίας που δικαιούται να απλώνει το χέρι του πάνω στις πόλεις και να τις αναπλάθει κατά το δοκούν.

Αν η αρχιτεκτονική σήμερα ταυτίζεται με τον “archistar” και το “brand” που αυτός πουλάει, τότε το μόνο που μένει στις πόλεις να ελπίζουν, είναι πως κάποιο από τα κτίρια του θα τους προσφέρει λίγη από τη λάμψη του, μετατρέποντας και τις ίδιες σε μάρκα ή στην καλύτερη σε τεράστια θεματικά πάρκα.

Αν η αρχιτεκτονική είναι η διαδικασία που αφορά μόνο όσους καταφέρνουν, με τα αέρινα κτίρια τους και τις διαφανείς προσόψεις τους, να μπαίνουν στις γυαλιστερές σελίδες των περιοδικών και στα ασηπικά παρκέ της μόδας, τότε ας εφευρεθούν άλλα μέσα που θα μιλήσουν για την αρχιτεκτονική ως επιστήμη.

Αν η αρχιτεκτονική είναι η βασική επιστήμη που δημιουργήθηκε για το σχεδιασμό του περιβάλλοντος στο οποίο σήμερα ζουν οι άνθρωποι, αυτό των πόλεων, τότε αναμφίβολα οι ταινίες είναι το πιο προσιτό και λαοφιλέσ αφηγηματικό μέσο που περιγράφει, συν τις άλλους, στιγμιότυπα από τη ζωή μέσα σε αυτές.

Αν οι ταινίες μπορούν να μιλήσουν στο κόσμο για αρχιτεκτονική με πιο κατανοητό τρόπο απ' ότι η ίδια, ας τους επιτραπεί, τότε, να κάνουν, έστω, ένα μικρό σχόλιο για τον κοινωνικό ρόλο του επιστήμονα – αρχιτέκτονα.

Abstract

If architecture is a science responsible for the design and planning of cities regarding the life of its citizens, inevitably it must be part of its daily social events.

If architecture is the science that, even from the beginning of the educational process, augments the concept that a “proper” architect must evolve inside closed studios, drawing lines infinitely, then the actions, the sociability and the actual human life disappears from its field of knowledge.

If architecture is a science where the design of new forms and geometries has become an end in itself, then an architect should better fit the description of a “visitor” or a “hobbyist” of the city.

If architecture has diverged from studying the social subjects acting within the city and is no longer able to describe their needs, then it deserves to be identified with the figure of the star-architect, a foreign reformational genius that has the right to grasp and mold the cities at will.

If architecture today is identified with “archistar” and his brand, then the only thing that's left for the cities and its inhabitants to hope for, is that some of the buildings might offer its glow, turning them into a branded city or a bigger and better theme park.

If architecture is the process that concerns only those who can, using their ethereal buildings and transparent facades, make it to the shiny front pages of magazines and aseptic fashion parquets, then there should be new means that will face architecture as a science.

If architecture is the main science that was developed for the planning of the environment that people live in today, that of the cities, then without a doubt movies represent the most accessible and popular narrative means to describe, on top of everything, segments of life within them.

If movies can “speak” to people about architecture more comprehensibly than itself, let them, at least, make a tiny comment on the social role of the architect – scientist.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας | [University of Thessaly](#)
Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών | [Department of Architecture](#)
Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών “Παραποιήσεις” |
[Postgraduate Program “Instead”](#)

Διπλωματική Εργασία | Thesis
“Α1 (“Άλφα Ένα”) | [“A1 \(“Alfa Ena”\)](#)

Επιβλέπων: Παπακωνσταντίνου Γιώργος | [Supervisor: Papakonstantinou Giorgos](#)

Μαρκάκης Μάνος | [Markakis Manos](#)
e-mail: markomanolios@gmail.com

Οκτώβρης 2015, Βόλος, Ελλάδα | [February 2013, Volos, Greece](#)

ΠΕΡΙ ΕΧΟ ΜΕΝΑ

8 ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΣΕΝΑΡΙΟ

10 A1
26 K7
31 T13
36 0

48 ΔΙΑΛΟΓΟΙ

56 ΠΕΡΙΟΧΕΣ

62 ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ

68 CONCEPT ART

CG

74 3d διάφορα αντικείμενα
78 3d σπίτια αρχιτέκτονα και ιδιοκτήτη
80 3d κτίρια πάνω πόλης
84 3d συντρίμια αιωρούμενων σπιτιών
86 2d art

POST - PRODUCTION

89 Διαδικασία παραγωγής πλάνου
90 Δείγματα προγραμμάτων κατά τη διάρκεια παραγωγής
92 Breakdown - Πλάνα "16-17"
94 Breakdown - Πλάνο "52"
96 Breakdown - Πλάνα "45-53"
98 Breakdown - Πλάνα "59-60"
100 Breakdown - Πλάνο "Διαδρομές - ΟΣΕ"
102 Breakdown - Πλάνο "Διαδρομές - Παλιά"
104 Breakdown - Πλάνο "Διαδρομές - Δρόμος Κάρλα"
106 Breakdown - Πλάνο "Διαδρομές - Είσοδος Κουιάδας"
108 Breakdown - Πλάνο "83-84"
110 Breakdown - Πλάνο "85"
112 Breakdown - Πλάνο "114-116"

115 BACKSTAGE

116 14.06.2015 - Καθάρισμα
117 19.06.2015
120 21.06.2015
122 22.06.2015
123 23.06.2015
123 25.06.2015
124 01.07.2015
124 02.07.2015
125 30.07.2015
125 31.07.2015
126 03.08.2015
128 13.09.2015
130 21.09.2015 - Μουσική
130 23.09.2015 - Ηχογραφήσεις
131 26.09.2015 - Ηχογραφήσεις
131 30.09.2015 - Ηχογραφήσεις

132 PROMO ART

136 CREDITS

ΠΡΟ ΛΟ ΓΟΣ

Η αλήθεια είναι πως στην αρχή του εγχειρήματος ο στόχος είχε τοποθετηθεί στη δημιουργία αποκλειστικά ενός οπτικοακουστικού προϊόντος, το οποίο θα ικανοποιούσε κάποια στάνταρτ που είχαν μπει. Ταυτόχρονα είχε οριστεί το εύρος της θεματολογίας που θα είχε ως στόχο να σχολιάσει η ταινία. Έτσι η δημιουργία ενός πρωτότυπου σεναρίου ερχόταν σε δεύτερη μοίρα και σίγουρα δεν ήταν δεδομένη εξ αρχής.

Η θεματολογία είχε οριστεί και θα αφορούσε εν πολλήν το κοινωνικό ρόλο του αρχιτέκτονα, ως επιστήμονα, μέσα στο σύγχρονο δομημένο κόσμο, κάνοντας ταυτόχρονα μια κριτική στα κυρίαρχα μοντέλα που προωθούνται. Τελικά θα γινόταν μια προσπάθεια περιγραφής ενός νέου μοντέλου κοινωνικού επιστήμονα που, πέρα από προσωπικές φιλοδοξίες και νόμους της αγοράς, θέλει να αφουγκραστεί τις πραγματικές ανάγκες των ανθρώπων στο χώρο που αυτές συγκροτούνται, τις πόλεις.

Η διαδικασία εύρεσης σεναρίου ξεκίνησε, λοιπόν, από τη μία έχοντας κατά νου το παραπάνω ως προϋπόθεση, από την άλλη δε, ως απλά η αναγκαία διαδικασία εύρεσης μιας βάσης πάνω στην οποία θα «χτιζόταν» ο πραγματικός στόχος της υλοποίησης μιας ταινίας μικρού μήκους. Μετά από αρκετό καιρό έρευνας πάνω σε βιβλία και στο διαδίκτυο, γύρω από αρχιτεκτονικά κινήματα, χωρικές και κοινωνικές θεωρίες, στοχευμένα μυθιστορήματα, conceptual καλλιτέχνες κ.α. τα επικρατέστερα δεδομένα ήταν δύο. Μια ταινία βασισμένη σε διασκευασμένο σενάριο πάνω στις εικόνες είτε του «Αόρατες Πόλεις» του Italo Calvino, είτε του «Ο Πυρετός της Ουρμπικάνδης» των Francois Schuiten και Benoît Peeters. Όμως, από τη μία υπήρχε η αίσθηση πως αυτά τα δύο, εξαιρετικά κατά τ' άλλα, έργα δεν κάλυπταν επαρκώς τη θεματολογία που είχε επιλεγεί, από την άλλη αναδύονταν συνεχώς στο μυαλό, ξανά και ξανά, καινούριες πρωτότυπες, φανταστικές εικόνες που προκλήθηκαν σαν αποτέλεσμα ερεθισμάτων όλων αυτών που αναγνώστηκαν.

Η προσμονή αυτοί οι χαρακτήρες, τα μέρη, οι καταστάσεις να ζωντανέψουν σε συνδυασμό με την απόφαση πως μόνο ένα πρωτότυπο σενάριο μπορούσε να καλύψει τις απαιτήσεις που η θεματολογία έβαζε, οδήγησε γρήγορα στην έναρξη της συγγραφής. Μια διαδικασία που όσο δύσκολα ξεκίνησε, μέχρι να «εφευρεθεί» η βασική ιδέα, η σπίθα, τόσο άνετα και δημιουργικά κύλησε στη συνέχεια. Έχοντας κατά νου τα θέματα που πρέπει να ασκηθεί κριτική, μια γενική ατμόσφαιρα και το γεγονός πως ότι γράφεται πρόκειται για σενάριο ταινίας, άρχισαν να γεννούνται νέες εικόνες που αυξάνονταν συνεχώς και να πλάθονται οι

χαρακτήρες, τα μέρη, οι καταστάσεις σε μια διαδικασία που κράτησε κοντά δύο εβδομάδες.

Έγινε προσπάθεια το σενάριο να γραφτεί με τέτοιο περιγραφικό και επεξηγηματικό λόγο, ώστε να δημιουργεί ήδη εικόνες κατά τη διάρκεια της παραγωγής του, γεγονός που βοήθησε τα μέγιστα κατά τη διάρκεια της δημιουργίας του storyboard. Η διαδικασία του storyboard, η πιο συνθετική και επίπονη νοητικά, κράτησε ένα επιπλέον μήνα και περιγράφεται καλύτερα στο αντίστοιχο τεύχος. Ταυτόχρονα διάφορα concept σκίτσα και κολάζ, όπως αναδεικνύονται σε επόμενες σελίδες βοήθησαν τα μέγιστα στο να οριστικοποιηθεί η ατμόσφαιρα και το ύφος των χαρακτήρων και των χώρων.

Με το πέρασ όλων αυτών και αφού έγινε μια συστηματική καταγραφή των αναγκών ξεκίνησε να οργανώνεται η διαδικασία των γυρισμάτων. Στους ήδη «κλεισμένους» πρωταγωνιστικούς ρόλους προστέθηκαν μερικοί ακόμα ηθοποιοί. Ταυτόχρονα ξεκίνησε μια μεγάλη προσπάθεια συγκέντρωσης όλων των απαραίτητων αντικειμένων και της εύρεσης των κατάλληλων χώρων γυρισμάτων. Από τον βασικό εξοπλισμό σε κάμερες, φακούς, φώτα, τρίποδα, πανιά κ.α. μέχρι τις στολές των ηθοποιών και κάθε μικροαντικείμενο που μπορεί να χρειαζόταν. Και από την εύρεση των βασικότερων χώρων και την χορήγηση αδειών μέχρι εκείνους που θα χρησιμοποιούσαν μόλις για ένα πλάνο. Μια διαδικασία εξαιρετικά σύνθετη, για να μην παραμεληθεί η ξεχαστεί κάτι, κουραστική και με αρκετό κόστος, που επιβαρυνόταν συνεχώς από την έλλειψη βοήθειας σε ανθρώπινο δυναμικό αλλά και από το μικρό μπάζετ. Μια διαδικασία ταυτόχρονα, όμως, εξαιρετικά δημιουργική όπου στον τάδε χώρο μπορούσες να δεις να εξελίσσεται μπροστά σου μια πτυχή της ταινίας ή το τάδε αντικείμενο μπορούσες να φανταστείς να το κρατάει ο πρωταγωνιστής παίζοντας το ρόλο του. Μια διαδικασία για την οποία, μαζί με τις απαραίτητες συνεννοήσεις και την καταγραφή του τελικού οργανογράμματος, χρειάστηκαν να διανυθούν αρκετές εκατοντάδες χιλιόμετρα και να περάσει ένας ακόμα μήνας

Η διαδικασία των γυρισμάτων, από την άλλη, αν και αγχώδης καθώς απαιτούσε συνεχείς συνεννοήσεις και τροποποιήσεις του προγράμματος σύμφωνα με τις ανάγκες του καθενός, ήταν ίσως και η πιο ευχάριστη. Σε αντίστοιχο κλίμα έγιναν και οι διαδικασίες των ηχογραφήσεων και της σύνθεσης της μουσικής. Καθότι όλοι συμμετείχαν στην ταινία αφιλοκερδώς ήταν έντονη η αίσθηση της οικειότητας, της παρέας, της θετικής ενέργειας σ' ένα μικρό εργαστήριο δημιουργικότητας. Δεν θα ήταν υπερβολή να χαρακτηρίσουμε έτσι τη διαδικασία των γυρισμάτων μιας και οι περισσότεροι προσέφεραν πολλά σε αυτό το κομμάτι με τον τρόπο που έπαιζαν, που εκφράζονταν και με τις ιδέες τους πάνω στα εκάστοτε πλάνα, που πολλές φορές μάλιστα υλοποιούσαν. Όμως μια τόσο κοινωνική διαδικασία, ακόμα και αν διαφεντεύεται κατά κάποιο τρόπο από τις παράλογες απαιτήσεις του σκηνοθέτη δεν θα μπορούσε να περιγραφεί τόσο καλά σε ένα κείμενο, όσο στις φωτογραφίες που παραθέτονται σε επόμενες σελίδες. Τα γυρίσματα κράτησαν συνολικά πάνω από δύο εβδομάδες και λόγω αντικειμενικών δυσκολιών πραγματοποιήθηκαν σε ένα εύρος δύο μηνών.

Για το σκηνοθέτη, ελλείψει εξειδικευμένου τεχνικού προσωπικού, απέμεινε η διαδικασία της τελικής σύνθεσης, της επεξεργασίας πλάνων, εικόνων και ήχων, του μοντάζ και του post-production. Ίσως η πιο χρονοβόρα από όλες, μα συνάμα και η πιο μαγική. Έτσι μόνο μπορεί να χαρακτηριστεί η στιγμή που βλέπεις εκείνο το πρωτόλειο υλικό της κάμερας, εντελώς πια μεταμορφωμένο, να ζωντανεύει με τρόπο μαγικό μπροστά στα μάτια σου. Κι αν κάποιες φορές, αρχικά έστω, απογοητεύσει τις προσδοκίες σου, υπάρχει σχεδόν πάντα τρόπος να το κάνεις αντάξιο αυτών. Τις περισσότερες φορές...

ΣΕ ΝΑ ΡΙΟ

Το σενάριο αποτέλεσε μια από τις δυσκολότερες και πιο χρονοβόρες διαδικασίες της ταινίας. Από τη μία έπρεπε να υπηρετεί το θέμα που αυτή πραγματεύεται, ενώ συγχρόνως έπρεπε να βοηθά στην παραγωγή των επιθυμητών εικόνων και ατμόσφαιρας. Μετά από μελέτη διάφορων κειμένων και βιβλίων, που κράτησε αρκετούς μήνες θα μπορούσαμε να πούμε πως, τα δύο που βοήθησαν περισσότερο στο “ξεκλείδωμα” της σκέψης ήταν το “Invisible Cities” του Italo Calvino και το κόμικ “La fièvre d’Urbicande” των François Schuiten και Benoît Peeters. Η συγγραφή ενός πρωτότυπου σεναρίου, εκτός ότι αποτέλεσε μια από τις πιο ευχάριστες διαδικασίες της ταινίας, βοήθησε πολύ στο να δημιουργηθούν από τα πριν πολλές εικόνες και καταστάσεις που στη συνέχεια θα αποτυπώνονταν στο storyboard.

Τα χωρία με την πορτοκαλί γραμμή και τα πλάγια, μικρότερα γράμματα που παρεμβάλλονται αποτελούν σημειώσεις/σχόλια του συγγραφέα και λειτουργούν διευκρινιστικά για καλύτερη κατανόηση του σεναρίου.

A1

Βρισκόμαστε σ’ ένα τόπο που μοιάζει με τη γη. Σε μια χρονική περίοδο που ακολουθεί μιας μεγάλης, ιστορικής κλιματολογικής αλλαγής, απόρροια της ανθρώπινης δραστηριότητας πολλών χρόνων. Η σύσταση του αέρα στην επιφάνεια της γης έχει αλλάξει. Η περιεκτικότητά του σε οξυγόνο έχει περιοριστεί σε τέτοιο βαθμό που καθιστά αδύνατη την επιβίωση του ανθρώπου χωρίς τεχνική υποστήριξη. Αντίθετα τα ανώτερα στρώματα της ατμόσφαιρας, πάνω από τα πυκνά στρώματα μαύρων σύννεφων που βρίσκονται μόνιμα εκεί αυτή την περίοδο, συγκεντρώνουν μεγάλο ποσοστό καθαρού οξυγόνου προσφέροντας ένα κατάλληλο, βιώσιμο περιβάλλον για τον άνθρωπο.

Το οξυγόνο εδώ, αφαιρετικά, αποτελεί την μοναδική ζωτική πηγή που έχουν ανάγκη αυτοί οι άνθρωποι, σε αυτή τη γη. Είναι, συμβολικά, όλα εκείνα τα αγαθά (τροφή, νερό κτλ.) που είναι απαραίτητα για τη δικιά μας βιωσιμότητα.

Η ζωή στην επιφάνεια της γης έχει αλλάξει άρδην. Ο πληθυσμός έχει μειωθεί δραστικά. Κάθε είδους κοινωνική συγκρότηση έχει διαλυθεί, οι κεντρικές μορφές ελέγχου και εξουσίας έχουν περιοριστεί σε μικρές ομάδες, ενώ η λέξη «κράτος» φαντάζει άγνωστη. Οι παλιές μεγαλουπόλεις και τα επιφανή κατασκευάσματα, ερείπια πλέον ρημάζουν. Η φύση παρακαμάζει. Οι ρυθμοί ζωής είναι υποτυπώδεις και μια τρομερή σιγή απλώνεται πάνω από αχανείς εκτάσεις σε χρωματικούς τόνους γκρι και καφέ. Όσοι έχουν απομείνει ζωντανοί στην επιφάνεια της γης μπορούν να επιβιώσουν μόνο με την βοήθεια μασκών που συνδέονται με φιάλες οξυγόνου. Η αναζήτηση για τις τελευταίες φιάλες οξυγόνου εξελίσσεται σε μια διαρκή, αδυσώπητη, καθημερινή μάχη για επιβίωση. Τα λίγα αποθέματα έχουν συγκεντρωθεί στα χέρια συγκεκριμένων, αλλά κι αυτά επίσης εξαντλούνται.

Το φυσικό και τεχνητό περιβάλλον, ρημαγμένο πλέον, μόνο αναμνήσεις μπορεί να φέρει από το πρόσφατα ένδοξο παρελθόν του αλλά και να εγείρει ερωτήματα όπως «τι πήγε λάθος?». Η ζωή γίνεται όλο και πιο αθέβαιη, σκληρή, ένας αγώνας για επιβίωση. Συσχετισμός με περιόδους μεγάλων κρίσεων, πολέμων και άγριων κοινωνικών ανακατατάξεων. Η ζωή αλλάζει ρυθμούς, εκτραχύνεται, ο δομημένος κόσμος ρημάζει, τα ζωτικά αγαθά γίνονται όλο πιο δυσεύρετοι.

Στην συγκυρία αυτή και ενώ τα περιθώρια επιβίωσης στενεύουν ένας επιστήμονας με κοφτερό μυαλό ψάχνει να βρει τη λύση στο πρόβλημα. Δουλεύει, σχεδιάζει, σβήνει, υπολογίζει για καιρό, μέρα και νύχτα. Ο μαυροπίνακας στον τοίχο του ερειπίου-γραφείου του έχει ποτίσει με το χρώμα της κιμωλίας και δύσκολα πλέον ξεβάφει. Το ερείπιο αυτό δεν είναι δικό του. Δεν ήταν το σπίτι, ούτε το γραφείο του. Το παρατήρησε για πρώτη φορά σε μια ανοιξιάτικη, μάλλον, εξόρμηση αναζήτησης οξυγόνου και αποφάσισε πως ήταν ότι πρέπει για να γίνει ο χώρος εργασίας του. Δεν είναι δα και δύσκολο να βρεις το «δικό σου» ερείπιο σ’ αυτή τη περίοδο της σήψης των ανθρώπων και των πραγμάτων. Όμως τα ερείπια δεν είναι της ιδιοσυγκρασίας του. Ονειρεύεται μια πόλη που θα αιωρείται πάνω από τα μαύρα εκείνα σύννεφα και θα έχει πρόσβαση σε όλο εκείνο το θησαυρό οξυγόνου. Στην αρχή βέβαια, προσπαθώντας για καιρό και ο ίδιος να επιβιώσει, σκεφτόταν σχεδόν αποκλειστικά το οξυγόνο. Οξυγόνο καθαρό να γεμίζει ασφυκτικά τα πνευμόνια. Στην πορεία της δουλειάς του, όμως, άρχισε να βλέπει την μεγαλύτερη εικόνα. Άρχισε να ονειρεύεται μια πόλη που η ανθρωπότητα, απαλλαγμένη από το κυνήγι της επιβίωσης, θα ξαναζήσει φτιάχνοντας από την αρχή νέες δομές και κοινωνίες. Μια καλογουλισμένη αστραφετή πόλη, που μετά από τόσα χρόνια

παρακμής, θα του δώσει την ευκαιρία να κάνει πράξη ξανά την αγάπη του για την αρχιτεκτονική, σχεδιάζοντας ο ίδιος όλα εκείνα τα νέα λαμπρά κτίσματα. Ο επιστήμονας – αρχιτέκτονας τελικά, μετά από προσπάθειες χρόνων, καταφέρνει να βρει αυτό που έψαχνε. Δημιουργεί ένα οίκημα που, με τον κατάλληλο μηχανισμό, μπορεί να αιωρείται πάνω από τα σύννεφα δίνοντας στον ιδιοκτήτη του κάθε πρόσβαση στο πολυπόθητο οξυγόνο των ανώτερων στρωμάτων της ατμόσφαιρας. Σ' αυτούς τους αφιλόξενους τόπους, νέες πόλεις γεμάτες ζωτικότητα θα δημιουργηθούν ξανά. Κι ο ίδιος θα μπορεί να τις σχεδιάσει, να τις δει να υλοποιούνται όπως τις φανταζόταν, ενώ για αιώνες θα μνημονεύεται πως ήταν αυτός, που μέσα από την επιστήμη του και τη σκληρή δουλειά, άλλαξε τη μοίρα την ανθρωπότητας.

Η ανθρωπότητα μπορεί όχι απλά να επιβιώσει, αλλά να ζήσει καλύτερα, να αναδιαμορφωθεί μέσω της επιστήμης. Η επιστημονική διάνοια ενσαρκώνει το ρόλο της επιστήμης. Ο αρχιτέκτονας, εδώ μπορεί να παίξει καθοριστικό ρόλο στην σπηλιά και στη διαμόρφωση νέων κοινωνιών μέσα από την καινοτόμο σκέψη του. Μεγάλος, όμως, ο κίνδυνος της μοναδικής διάνοιας. Η πόλη σε υπαρξιακή σχέση πλέον μαζί του μπορεί να γίνει έρμαιο των προσωπικών του φιλοδοξιών-επιλογών. Ανάγκη για αναγνώριση από τον αρχιτέκτονα της μεγάλης του ευθύνης και του κοινωνικού του ρόλου.

Το ερείπιο – γραφείο του αρχιτέκτονα, αυτό τον καιρό, γεμίζει καθημερινά από κόσμο. Σχηματίζονται ουρές στον χώρο αναμονής με κάθε λογής άνθρωπο από κάθε κοινωνική τάξη. Διακρίσεις δεν γίνονται, αν εξαιρέσεις βέβαια τον διαχωρισμό, κι αυτός βέβαια για λειτουργικούς λόγους, σε δύο ουρές αναμονής: Η μία αναγράφει «πελάτες» και η άλλη «εθελοντές». Παρά την κοσμοσυρροή, η αμήχανη σιγή της αναμονής μπροστά σε κάτι μεγαλειώδες που έρχεται κυριαρχεί στους χώρους του ερειπίου και διακόπτεται μόνο από τη φωνή του αρχιτέκτονα που μέσα από το γραφείο του αναγγέλλει: «Να περάσει παρακαλώ ο πελάτης τάδε και ο εθελοντής τάδε». Η όλη διαδικασία μοιάζει με μια μυσταγωγία στην ανθρώπινη διάνοηση, μια γιορτή της νέας νίκης του ανθρώπου επί της φύσης. Μόνη παραφωνία στο σκηνικό που έχει στηθεί, μερικά κουφάρια που κείτονται παγωμένα έξω από το ερείπιο, άνθρωποι που έφτασαν κοντά, όμως το οξυγόνο στη φιάλη τους δεν ήταν αρκετό για να τους οδηγήσει σ' ολόκληρο το δρόμο προς τη σωτηρία.

Ο αρχιτέκτονας αυτό τον καιρό δουλεύει ακόμα πιο σκληρά. Σχεδιάζει ασταμάτητα κατόψεις, όψεις, τομές, παίζει με γεωμετρικά σχήματα και φόρμες, οραματίζεται αιωρούμενα σπίτια για όλα τα γούστα. Η μηχανή του σπιτιού δε, αποτελεί ύμνο στην εφευρετικότητα, ένα όντως θαυμαστό τεχνολογικό επίτευγμα. Το μόνο που χρειάζεται για να λειτουργήσει είναι τον ιδιαίτερης σύστασης, άνευ οξυγόνου

αέρα της επιφάνειας της γης φιλτραρισμένο μέσα από το σώμα ενός ζωντανού οργανισμού. Χρειάζονται τουλάχιστον δύο άτομα: ο ιδιοκτήτης του σπιτιού κι ένας εθελοντής. Συγκεκριμένα η διαδικασία είναι η εξής. Ανοίγεται μια οπή διαμέτρου τριών εκατοστών στην πλάτη ενός εθελοντή που πηγαίνει κατευθείαν στα πνευμόνια του. Εκεί συνδέεται η μία άκρη του κόκκινου καλωδίου. Η άλλη του άκρη συνδέεται στο ντεπόζιτο της μηχανής. Κάθε ανάσα του εθελοντή μεταφέρεται μέσω του κόκκινου καλωδίου στην μηχανή γεμίζοντας το ντεπόζιτο με το πολύτιμο αέριο. Με λίγες ανάσες η μηχανή είναι ικανή να λειτουργήσει και το σπίτι επιτέλους θα ξεκολλήσει από το έδαφος και θα ανυψωθεί. Όταν το ντεπόζιτο γεμίσει πλήρως το σπίτι θα είναι ικανό να φτάσει στο επιθυμητό υψόμετρο ξεπερνώντας ακόμα και τα μαύρα πυκνά σύννεφα και ο ιδιοκτήτης του, ανεβασμένος σ' αυτό, θα μπορεί πλέον να ανασάνει οξυγόνο, χωρίς μάσκα ή φιάλη, αλλά κατευθείαν από τα ρουθούνια της δικιάς του μύτης. Με το ντεπόζιτο γεμάτο η μηχανή θα έχει μάλιστα και σχετική αυτονομία πέντε-έξι ωρών πριν το σπίτι αρχίσει να παίρνει την κατιούσα. Αυτό σημαίνει ότι ο εθελοντής, πιστός στο καθήκον που ανέλαβε, θα πρέπει να είναι πάντα εκεί συνδεδεμένος με το σπίτι προσφέροντας ξανά τις πολύτιμες ανάσες του, γεμίζοντας το ντεπόζιτο. Πέραν τούτου, ο εθελοντής, όντας στην επιφάνεια της γης, θα έχει στην ευθύνη του την συγκράτηση του αιωρούμενου σπιτιού (με τον ιδιοκτήτη του μέσα) ώστε αυτό να μη μείνει να ίπταται ακυβέρνητο στις άγριες διαθέσεις των ανέμων. Επίσης ο εθελοντής θα αναλάβει την μεταφορά του σπιτιού στη πόλη διαμονής. Από την άλλη όντας στην επιφάνεια της γης, ο εθελοντής, θα έχει ανάγκη από παροχή οξυγόνου, καθώς όπως προαναφέρθηκε η περιεκτικότητα οξυγόνου στον αέρα εκεί είναι μη επαρκής. Εδώ έρχεται η ώρα να δώσει κάτι και ο ιδιοκτήτης. Ένα μικρό τίμημα μπροστά στην πολλά υποσχόμενη ζωή που τον περιμένει. Ανοίγεται μια οπή διαμέτρου τριών εκατοστών στην πλάτη του ιδιοκτήτη που πηγαίνει στα πνευμόνια του και μια δεύτερη οπή στην πλάτη του εθελοντή που οδηγεί επίσης στα πνευμόνια του. Οι δύο οπές ενώνονται με το μαύρο καλώδιο. Έτσι κάθε φορά που αναπνέει καθαρό οξυγόνο ο ιδιοκτήτης, εκεί πάνω στο σπίτι του, δίνει και μια ζωτική ανάσα στον εθελοντή κάτω στη γη που τον κουβαλάει. Το λειτουργικό σχήμα εν τέλει σε δυο σειρές είναι απλό:

Εθελοντής κάτω στη γη <αναπνέει τον αέρα της επιφάνειας>

<συνδέεται με το μαύρο καλώδιο με μηχανή αιώρησης>

Ρόλος: πηγή αερίου αιώρησης / μεταφέρει, συγκρατεί το σπίτι
Ιδιοκτήτης πάνω στο σπίτι: <αναπνέει το καθαρό οξυγόνο>

<συνδέεται με το κόκκινο καλώδιο με τον εθελοντή>

Ρόλος: δίνει οξυγόνο στον εθελοντή.

Τα μόνα προβλήματα που εντοπίστηκαν από τον αρχιτέκτονα κατά τη μελέτη ήταν δύο, αλλά τελικά εύκολα ξεπεράστηκαν. Από τη μία, ένα αιωρούμενο σπίτι θα ήταν αρκετά ακριβό, οπότε είχε τις αμφιβολίες του αν θα υπήρχε το ρευστό και η ζήτηση. Γρήγορα όμως ο χώρος δουλειάς του γέμισε από πλούσιους, επίδοξους ιδιοκτήτες που ήθελαν να παραγγείλουν ένα και ονειρευόντουσαν να ζήσουν στο αναγεννημένο κόσμο που ανοιγόταν μπροστά τους. Από την άλλη προβληματιζόταν με το αν θα έβρισκε εθελοντές. «Ποιος ηλίθιος θα θελήσει να

ανοίξει δυο οπές στην πλάτη του και να κουβαλάει ένα αιωρούμενο σπίτι για πάντα πάνω του;» μονολογούσε. Πόσο αφελής. Με την έλλειψη φιαλών οξυγόνου να φτάνει στο αποκορύφωμα και το τέλος να πλησιάζει, εκατοντάδες ήταν εκείνοι που έφτασαν στο γραφείο του και μη έχοντας την οικονομική δυνατότητα για ένα αιωρούμενο σπίτι παρακαλούσαν γονατιστοί να γίνουν εθελοντές στο πρόγραμμα. Εν τέλει σκέφτηκε πως ήταν μια κατάσταση που τους βόλευε όλους. Οι ιδιοκτήτες θα μπορούσαν, με την αφθονία οξυγόνου που πλέον θα είχαν, να κάνουν όνειρα, να ξαναζήσουν σε κοινωνίες πραγματικές και όχι μέσα σε ερημότοπους και συντρίμια, προσφέροντας στην ανθρωπότητα τις μεγαλουπόλεις που της αξίζουν. Οι εθελοντές από την άλλη θα εξασφάλιζαν την επιβίωση τους, απαλλαγμένοι από το άγχος, που τους έτρωγε τα σωθικά, ανεύρεσης μιας φιάλης για να κρατηθούν μερικές ακόμα μέρες ζωντανοί. Η αξία του δώρου της ζωής μπροστά στο να εναρμονιστούν με κάποιους, ελάχιστους κανόνες και να κάνουν αυτό που πρέπει να κάνουν είναι ανεκτίμητη. Και εν τέλει ο ίδιος ο αρχιτέκτονας, ως ο μοναδικός δημιουργός, θα μπορούσε επιτέλους να οικοδομήσει μια πόλη με πραγματικά, υλοποιημένα κτίσματα που πάντα σχεδίαζε και ονειρευόταν. Εν τέλει, του άξιζε αυτός ο ρόλος.

Το οξυγόνο εδώ, αφαιρετικά, αποτελεί την μοναδική ζωτική πηγή που έχουν ανάγκη αυτοί οι άνθρωποι, σε αυτή τη γη. Είναι, συμβολικά, όλα εκείνα τα αγαθά Έντονος ταξικός διαχωρισμός. Οι φτωχότεροι πασχίζουν για να εξασφαλίσουν τα προς το ζην. Οι πλουσιότεροι, που τα έχουν εξασφαλισμένα, είναι αυτοί που μπορούν να ονειρεύονται και μια νέα, καλύτερη ποιότητα ζωής με βάση τα επιστημονικά επιτεύγματα, την διάνοια του αρχιτέκτονα. Η ευημερία τους στηρίζεται πάνω στο παραγωγικό έργο των εργατών. Οι εργάτες, στο έργο των οποίων στηρίζεται όλο το οικοδόμημα δεν γεύονται σχεδόν τίποτα από αυτό. Τους επιστρέφεται ένα μικρό ποσοστό για να επιβιώσουν και να συνεχίσουν να δουλεύουν. Ο αρχιτέκτονας δεν διαθάζει το πλαίσιο στο οποίο καλείται να δουλέψει και την σημαντική επίδραση της επιστήμης του στη διαμόρφωση των κοινωνικών συσχετισμών. Αφαιρεί από την επιστημονική διάνοια τον κοινωνικό της ρόλο για χάρη ενός αυτοαναφορικού παιχνιδιού μορφολογίας. Συνεργάζεται με συγκεκριμένα κοινωνικά στρώματα (τα πιο ισχυρά) για να επιτελέσει το δημιουργικό του έργο, χωρίς να εξετάζει ουσιαστικά για τις συνέπειες.

Το γραφείο του αρχιτέκτονα είναι ένα από τα δωμάτια ενός παλιού ερειπίου. Ο εσωτερικός διάκοσμος είναι λιτός και περιορίζεται στα απολύτως απαραίτητα. Μια ξύλινη καρέκλα με φθαρμένες άκρες και ένα μεγάλο, παλιό, ξύλινο γραφείο βρίσκονται στον τοίχο απέναντι από την πόρτα. Πάνω του συγκρατεί ένα βουνό σχεδίων σε ριζόχαρτο, κουρελόχαρτα με σημειώσεις, βιβλία και μερικά

μισοτελειωμένα κεριά. Στον έναν από τους διπλανούς τοίχους βρίσκεται μια μικρή βιβλιοθήκη με όχι και τόσα πολλά αλλά πολύτιμα βιβλία. Είναι δυσεύρετα τα βιβλία αυτό τον καιρό. Δίπλα της, από ένα μεταλλικό σκουριασμένο σωλήνα κρέμεται μια χλιοστρύπητη κουρτίνα που επιτελεί το ρόλο ενός αυτοσχέδιου παραβάν για αλλαγή ρούχων. Ο απέναντι τοίχος είναι καταλυμένος από έναν μεγάλο μαυροπίνακα γεμάτο με σκίτσα και αριθμούς ενώ πολύχρωμα κομμάτια κιμωλίας βρίσκονται παντού τριγύρω του. Στο κέντρο του δωματίου είναι τοποθετημένες άλλες δύο ξύλινες καρέκλες πάνω σε μια μισοκαμένη μπορντό κουρελού.

Αφού υπογραφούν τα απαραίτητα έγγραφα, η βαλίτσα με το χρήμα ακουμπήσει το γραφείο και ο εθελοντής φορέσει την πορτοκαλί του φόρμα, τότε ο αρχιτέκτονας αναλαμβάνει να τους οδηγήσει στο σπίτι. Βγαίνουν από το γραφείο, αρχιτέκτονας μπροστά, ιδιοκτήτης και εθελοντής από πίσω και μετά από λίγα δευτερόλεπτα βρίσκονται σε ένα ανοιχτό χώρο, στην εσωτερική αυλή του ερειπίου. Στο κέντρο της βρίσκεται το σπίτι που μόλις αγοράστηκε. Είναι ένα κυβικό κτίσμα με μέγεθος ενός όχι ιδιαίτερα μεγάλου δωματίου. Μια αρκετά συμπαγής γεωμετρία με καναβοειδή επικάλυψη σε σκούρους γκρι χρωματισμούς. Στον κέντρο του τοίχου που βλέπει τους τρεις ανθρώπους βρίσκεται μια ορθογώνια πόρτα. Από πάνω της, ακριβώς στο μέσο του κυβικού όγκου, ξεκινάει μια σχισμή, η οποία αφού φτάσει στη γωνία, στρίβει στο διπλανό κάθετο τοίχο και τον διατρέχει ολόκληρο χωρίζοντας το κτίριο στα δύο. Στον κέντρο του απέναντι τοίχου βρίσκεται ένα μικρό τετράγωνο παράθυρο. Κάτω από το παράθυρο βρίσκεται ένα ορθογώνιο κουβούκλιο με ένα μετρητή πίεσης ενσωματωμένο πάνω του. Αυτή είναι η μηχανή αιώρησης με το ντεπόζιτό της. Η παραγγελία του σπιτιού είχε γίνει καιρό πριν και ο αρχιτέκτονας εργάστηκε πυρετωδώς για να το έχει έτοιμο στην ώρα του. Δυσκολεύτηκε λίγο, είναι αλήθεια, καθώς οι παραγγελίες είναι ιδιαίτερα αυξημένες το τελευταίο διάστημα

Ο αρχιτέκτονας στέκεται ανάμεσα στους δύο άνδρες και αφού παρουσιάσει, όλο περηφάνια, το σπίτι στον ιδιοκτήτη, τους δίνει τις απαραίτητες οδηγίες για να ξεκινήσει η διαδικασία αιώρησης. Ο ιδιοκτήτης ανασηκώνει το κατάλευκο πουκάμισό του ώστε να ανοιχτεί η οπή στην πλάτη του. Μια διαδικασία γρήγορη και ανώδυνη που δεν θα ενοχλήσει παραπάνω απ' το τσίμπημα ενός κουνουπιού. Σειρά παίρνει ο εθελοντής, που αφού σηκώσει την πορτοκαλί φόρμα του, σκύβει στα γόνατα για να του ανοιχτούν οι δύο δικές του οπές. Οι δύο οπές αναπόφευκτα πονάνε λίγο παραπάνω, ίσως κυλίζει και ελάχιστο αίμα, αλλά όχι κάτι που δεν μπορεί να αντέξει, ιδιαίτερα μπροστά σ' αυτό που έρχεται. Στη συνέχεια ο ιδιοκτήτης θα μπει στην κατοικία του και φτάνει επιτέλους η μεγάλη στιγμή. Ο εθελοντής βγάζει τη μάσκα οξυγόνου και παίρνει τις πρώτες του ανάσες. Από εκείνο τον αέρα που κάποτε όλοι καταριόντουσαν για την έλλειψη του σε οξυγόνο και που τώρα θα είναι αυτός το μέσο να ξαναγεμίσουν για πάντα τα ανθρώπινα πνευμόνια. Μέσω του κόκκινου καλωδίου μεταφέρεται στο ντεπόζιτο του σπιτιού. Ο μετρητής πίεσης ζωντανεύει κι αρχίζει να τρεμοπαίζει. Μερικές ακόμα κοφτές,

γρήγορες ανάσες από τον εθελοντή και ξαφνικά, σαν να ήταν ζωντανό, σαν να κύλισε αίμα στις φανταστικές του φλέβες, το σπίτι αρχίζει να σπαρταρίζει. Και στη συνέχεια αρχίζει να ανεβαίνει και να αιωρείται κάποια μέτρα από το έδαφος, θαρρείς γεμάτο περηφάνια, σαν να θέλει να πει «τα κατάφερα, ξεκόλλησα επιτέλους από αυτό τον μίζερο τόπο».

Η διαδικασία προσπαθεί να παρουσιαστεί σαν ένα μυστικιστικό τελετουργικό που έχει αποτέλεσμα ένα θαύμα. Η μεταφυσική σύνδεση μεταξύ σάρκας ιδιοκτήτη-εργάτη-μηχανής και ο ζωοποιός αέρας που τους διαπερνάει όλους μαζί δίνοντας ζωή ακόμα και σ' ένα άψυχο αντικείμενο. Επιστήμονας και εργάτης στην υπηρεσία της ανθρωπότητας για την πραγμάτωση ενός ανώτερου γεγονότος.

Όταν η ποσότητα του αέρα στη μηχανή φτάσει στα επιθυμητά επίπεδα ώστε το σπίτι να αιωρείται λίγα μέτρα από τα κεφάλια τους ο εθελοντής ξαναβάζει την μάσκα οξυγόνου του και αρχίζουν το μεγάλο ταξίδι για την πόλη προορισμού, την πόλη που το σπίτι θα τοποθετηθεί για να συναντήσει τα άλλα σπίτια. Δεν γεμίζουν ακόμα εντελώς το ντεπόζιτο. Το σπίτι πρέπει να παραμένει χαμηλά κατά τη διάρκεια της διαδρομής. Διαφορετικά, αν φτάσει σε μεγάλο υψόμετρο, η διαδικασία μετακίνησης του δυσκολεύει αρκετά. Αρχιτέκτονας μπροστά, με το στρογγυλό, μαύρο, ελαφρώς φθαρμένο καπέλο του, τη μάσκα του, το μαύρο μακρύ σακάκι του, το σκουρόχρωμο μπαστούνι του και εθελοντής από πίσω με την πορτοκαλί φόρμα του και την δικιά του μάσκα οξυγόνου περιδιαβαίνουν μέρη γνωστά και άγνωστα. Ο αρχιτέκτονας τα περισσότερα τα γνωρίζει. Έχει ξαναπεράσει από εδώ. Αυτή τη διαδρομή την έχει κάνει πολλές φορές τον τελευταίο καιρό. Έχει μεγάλη ζήτηση εκείνη η πόλη, ο προορισμός τους. Σκαρφαλώνουν σε απόκρημνα βουνά, γατζώνονται από απότομα βράχια, διασχίζουν γκριζοπούς κάμπους και όχθες σκοτεινών λιμνών που πάτο δεν διακρίνει το μάτι, περιδιαβαίνουν αχανείς εκτάσεις ερειπίων και μπάζων. Εκεί που κάποτε στεκόταν περήφανες οι μεγαλουπόλεις του χθες γεμάτες από ζωή, τώρα μόνο αν είσαι προσεκτικός ίσως συλλάβεις με την άκρη του ματιού σου μια σκιά με λευκή μάσκα οξυγόνου, μετά βίας να κουνιέται μέσα στα χαλάσματα. Το ταξίδι είναι δύσκολο και θα κρατήσει μέρες, ειδικά για τον εθελοντή. Δεν είναι και εύκολο πράγμα να κουβαλάς ένα αιωρούμενο σπίτι, ακόμα κι αν φαντάζει απλά σαν ένα μεγάλο μπαλόνι. Ο αρχιτέκτονας τον ενθαρρύνει και του θυμίζει τη νέα ζωή που πρόκειται να ξεκινήσει για να του δώσει δύναμη. Θα κάνουν και στάσεις για να ξεποστάσουν, θα ήταν απάνθρωπο διαφορετικά. Εξάλλου πρέπει στο ενδιάμεσο, κάθε τόσο να παίρνει ο εθελοντής μερικές ανάσες από εκείνο τον μη οξυγονούχο αέρα για να διατηρεί το ύψος του σπιτιού που κουβαλάει.

Η πορεία από τον γραφείο του αρχιτέκτονα στην πόλη που πρόκειται να τοποθετηθεί αποτελεί μια μετάβαση. Μια μετάβαση που φέρνει αναμνήσεις από όλα εκείνα τα μέρη που κάποτε ήταν κραταιά και γεμάτα από ζωή. Μια μυστικιστική σκοτεινή πορεία μέσα από νεκροταφεία γεμάτα μνήμες. Προσπαθεί να εγείρει ερωτήματα: «Τι συνέβη σ' αυτό το τόπο?», «Τι κάναμε σ' αυτό το τόπο, στο σπίτι μας?», «Πόσο ματαιόδοξοι, αχόρταγοι υπήρξαμε άραγε?». Δημιουργεί την αναμονή, την προσδοκία για τον προορισμό, για την νέα κατάσταση που οικοδομείται αλλά και επιπλέον ερωτήματα «Μπορεί να είναι καλύτερη από το προηγούμενο?» «Μπορεί να είναι έστω καλύτερη από το υπάρχων?»

Και μετά από μέρες πορείας δύσκολης φθάνουν. Πίσω από την απότομη πλαγιά ενός λόφου ξεπροβάλλει μια μεγάλη γκριζοπή πεδιάδα που οριοθετείται μόνο από κάτι βουνά στο βάθος του βλέμματος. Δεν είναι όμως μια συνηθισμένη γκριζοπή πεδιάδα. Ένας ορθοκανονικός κánaβος στοιχειοθετεί το δάπεδο της. Συνεχίζουν, σταματάνε μπροστά από ένα μικρό ισόγειο κτίσμα σε μέγεθος δωματίου. Φθαρμένο και μισογκρεμισμένο κι αυτό όπως κάθε τι που συνάντησαν πιο πριν, στο δρόμο τους. Αν κρίνουμε από τη φόρμα του τύπου που κάθετα μέσα και αναγράφει πάνω της τη λέξη «security», μάλλον θα πρέπει να αποτελεί κάτι σαν φυλάκιο. Υπογράφουν ράθυμα κάτι έγγραφα, απαραίτητα για να πάρουν την άδεια να συνεχίσουν. Άλλοι δύο, με την ίδια φόρμα που αναγράφει τη λέξη «security», κρατώντας όπλα, στέκονται όρθιοι πίσω από το κτίσμα επιβλέποντας την πεδιάδα. Σίγουρα είναι φυλάκιο. Στις παρυφές των γειτονικών βουνών που ορίζουν την πεδιάδα αρχίζουν να αχνοφαίνονται αντίστοιχες σιλουέτες που κρατούν κάτι σαν όπλο. Συνεχίζουν, αν και είναι ακόμα ψηλά στο λόφο, τώρα αρχίζει και η πεδιάδα να γίνεται πιο ξεκάθαρη στα μάτια αρχιτέκτονα και εθελοντή. Δεν είναι ένας απλός κánaβος. Δεν είναι άδεια. Το έδαφος αποτελείται από εκατοντάδες μαύρα τετράγωνα πλακάκια, το καθένα μ' ένα λευκό περιγράμμα. Πολλά μαζί σχηματίζουν μεγαλύτερα τετράγωνα και ορθογώνια σχήματα ενώ δύο μεγάλοι κenoί, κάθετοι μεταξύ τους άξονες-διάδρομοι διασχίζουν την πεδιάδα από άκρη σε άκρη και τέμνονται στο κέντρο τους. Στο κέντρο κάθε τετραγώνου υπάρχει μια σκιά. Είναι κάποιιοι άνθρωποι, φοράν πορτοκαλί φόρμες και στέκονται εκεί, όρθιοι, ακίνητοι. Από κάθε έναν ξεπροβάλλουν δυο σκοτεινές γραμμές που ανεβαίνουν με ελαφρά κλίση προς τα πάνω, ψηλά, ξεπερνώντας το όριο των μαύρων σύννεφων. Κι εκεί που νομίζεις ότι δεν υπάρχει κάτι άλλο, αν κοιτάξεις καλύτερα θα δεις πως πάνω από τα μαύρα σύννεφα οι σκοτεινές γραμμές καταλήγουν σε κάποιες μεγαλύτερες σκιές. Δεν διακρίνεται ξεκάθαρα το σχήμα τους μα όπως και να έχει δεν γίνεται να μην αναρωτηθείς πόσο μαγική είναι αυτή η πεδιάδα και αν όντως υπάρχει ή είναι δημιούργημα της φαντασίας σου. Τα τεράστια αυτά λουλούδια, με τον πανύψηλο κορμό και τις ρίζες σε σχήμα ανθρώπου καταφέρνουν να ξεπεράσουν το όριο των μαύρων σύννεφων που τα εγκλώβιζε στον κάτω κόσμο τόσο καιρό. Κανείς και τίποτα δεν έχει ποτέ ξεπεράσει αυτό το όριο. Και έχουν περάσει χρόνια από

την τελευταία φορά που κάποιος είδε λουλούδι. Ο εθελοντής, με τη βοήθεια που του προσφέρει το βάθος και η προοπτική, αποσβολωμένος απλώνει το χέρι του, πιάνει νοητικά ένα από τα κοτσάνια και φέρνει το άνθος μπροστά από τη μάσκα του. Δεν θυμάται να τον έχει κατακλύσει ξανά ωραιότερη μυρωδιά.

Κατεβαίνουν στο επίπεδο της πεδιάδας και των μαύρων πλακακίων με τα λευκά περιγράμματα και αρχίζουν να περιδιαβαίνουν τον κεντρικό της άξονα. «Είναι άδειος ευτυχώς! Φαίνεται πέσαμε σε ώρα χαλάρωσης για τους από πάνω.» μονολογεί ο αρχιτέκτονας προχωρώντας μπροστά. Ο εθελοντής ακολουθεί από πίσω. Περνάει μέσα από ένα πλήθος σκοτεινών πορτοκαλί σκιών που δεν τους δίνουν την παραμικρή σημασία. Δεν γυρνάν καν τα κεφάλια τους αλλά ακόμα κι αν δεν μπορεί να διακρίνει πρόσωπα και χαρακτηριστικά ο εθελοντής νοιώθει εκατοντάδες βλέμματα πάνω του, να τον καρφώνουν κάτω από τις πορτοκαλί κουκούλες τους με θλίψη, λύπηση. Ο αρχιτέκτονας σταματάει. Κάνει μεταβολή, τον κοιτάει κατάματα και του καρφίτσωει ένα χαρτάκι που γράφει «K7» στο πέτο, ενώ ταυτόχρονα του υποδεικνύει πως πρέπει να πάει να σταθεί στο κέντρο ενός άδειου μαύρου πλακακίου με λευκό περίγραμμα. Δίνει στον εθελοντή μερικές σύντομες οδηγίες για τα νέα του καθήκοντα.

Ο εθελοντής βρίσκεται στο κέντρο ενός πλακακίου που αναγράφει πάνω του «K7». Έχει και ο ίδιος ένα «K7» στο στήθος του. Το πλήθος τριγύρω του παραμένει ακίνητο και σιωπηλό. Μόνο οι ανάσες τους διαταράσσουν την απόλυτη σιγή της πεδιάδας. Έχοντας καρφωμένο το βλέμμα του σ' εκείνο το «K7» στο πλακάκι, ο εθελοντής βγάζει τη μάσκα οξυγόνου του κι αρχίζει να αναπνέει. Όσο πιο γρήγορα μπορεί, όσο πιο βαθιά μπορεί. Το αιωρούμενο σπίτι του κουβαλάει και θα τον συντροφεύει για το υπόλοιπο της ζωής του αρχίζει να ανεβαίνει. Πλησιάζει σχεδόν τα μαύρα σύννεφα. Η αναπνοή του αρχίζει να κόβεται αλλά το ντεπόζιτο έχει σχεδόν γεμίσει. Ο αρχιτέκτονας τον επιβλέπει. Ο εθελοντής υψώνει το βλέμμα προς τα πάνω και με δυο ακόμα κοφτές ανάσες το σπίτι φτάνει στο μέγιστο ύψος. Και τότε κάτι δροσερό διατρέχει την πλάτη του και στη συνέχεια κατακλύζει το στήθος του. Τα πνευμόνια του δεν έχουν γεμίσει ξανά με τόσο καθαρό οξυγόνο. Σχεδόν πονάει από την διόγκωση τους αλλά το χαίρεται. Μπορεί και αναπνέει κανονικά. Ο αρχιτέκτονας τον κοιτά με καμάρι και πριν στρίψει για να συνεχίσει το δρόμο του στον κεντρικό άξονα απλώνει το χέρι, μαζεύει από κάτω την πεταμένη μάσκα οξυγόνου, την τοποθετεί στο εσωτερικό του σακακιού του και εύχεται με χαμόγελο και βαριά φωνή «καλή αρχή και καλή σταδιοδρομία».

μια πόλης. Στρατόπεδα συγκέντρωσης που κρατούνται σαν ποινικοί παραβάτες μέχρι κάποιοι άλλοι να αποφασίσουν για το μέλλον τους. Εργατικές κατοικίες που στεγάζουν τις ζωές χιλιάδων φτωχών οικογενειών που δεν έχουν τη δυνατότητα για κάτι καλύτερο. Μέσα σε ακατάλληλα και ελλιπώς συντηρημένα κτίρια προσπαθούν να ονειρευτούν το μέλλον γιατί.. τουλάχιστον έχουν σπίτι. Αρχιτέκτονες που φαντασιώθηκαν λαμπρές τις ζωές της εργατικής τάξης μέσα από καθολικές λύσεις τεραστίων μπλοκ, στερημένων κάθε λειτουργίας πέρα της κατοίκησης, αποκομμένων από την υπόλοιπη πόλη. Τόποι που οι ίδιοι σίγουρα δεν θα επιθυμούσαν να ζήσουν. Αρχιτέκτονες που εξευγένισαν περιοχές διώχνοντας βίαια μεγάλους πληθυσμούς και άλλοι που τις έκαναν γκέτο για να αποθηκεύσουν μέσα τους κάθε ανεπιθύμητο, επιζήμιο στοιχείο για τη βιτρίνα της πόλης και του κέντρου άγκυρα αυτοί οι άνθρωποι, σε αυτή τη γη. Είναι, συμβολικά, όλα εκείνα τα αγαθά (τροφή, νερό κτλ.) που είναι απαραίτητα για τη δικιά μας βιωσιμότητα.

Αφού έχει προσπεράσει το σύνολο των πορτοκαλί σκιών που στέκονται ακίνητες πλευρικά του, ο αρχιτέκτονας φτάνει στο τέλος του διαδρόμου όπου μια άλλη σκιά τον περιμένει. Μ' ένα του νόημα, ο εθελοντής «A1» αρχίζει να τραβάει με κινήσεις απότομες προς τα κάτω τα καλώδια, με τα οποία είναι συνδεδεμένος. Ένα από τα αιωρούμενα σπίτια αρχίζει να ξεπροβάλλει από τα μαύρα σύννεφα και πλησιάζει αργά αλλά σταθερά το έδαφος. Έχει τη μορφή κύβου, με μικροσκοπικά, ορθογώνια, σκούρα γκρι πλακίδια για εξωτερική επένδυση παρατεταγμένα σε σχήμα κανάβου. Δυο μεγάλες σχισμές, κάθετες μεταξύ τους διατρέχουν περιμετρικά το κυβικό κτίσμα. Έτσι η όψη της εισόδου, με ένα μεγάλο σταυρό στο κέντρο της, μοιάζει να χωρίζεται σε τέσσερα μικρότερα τετράγωνα, ενώ η κάθε πλαϊνή χωρίζεται οριζοντίως σε δύο ορθογώνια. Αναμφισβήτητα θα το χαρακτήριζες αυστηρό αλλά καλόγουστο, ότι πρέπει για σπίτι αρχιτέκτονα. Από μέσα αναφαίνεται μια γυναικεία φιγούρα, που μοιάζει να ασχολείται με κάτι, καθιστή σ' ένα τραπέζι. Ο αρχιτέκτονας με ένα σβέλτο άλμα πηδάει μέσα στο σπίτι τη στιγμή ακριβώς που αυτό φτάνει στο επίπεδο του εδάφους. «Δε θα κρατήσει και για πάντα η αναπνοή του «A1», όσο το σπίτι δεν είναι στο μέγιστο ύψος, όσο δεν του παρέχεται οξυγόνο από πάνω. Αυτά τα πράγματα πρέπει να γίνονται γρήγορα» σκέφτεται».

Με ένα νέο σήμα του αρχιτέκτονα ο «A1» αφήνει απαλά τα καλώδια και αρχίζει να αναπνέει όσο πιο γρήγορα και βαθιά μπορεί. Το αιωρούμενο, μοντέρνο, ντελικάτο σπίτι αρχίζει να ανεβαίνει ξανά με αργούς ρυθμούς. Ο αρχιτέκτονας κοντοστέκεται κάτω απ' την κάσα της εισόδου. Δεν έχει μπει ακόμα στο εσωτερικό του. Κάνει μεταβολή και συνεχίζει να στέκεται εκεί, αυτή τη φορά κοιτώντας το πλήθος των σκούρων γριζοπορτοκαλί σκιών που αφήνει κάτω από τα πόδια του. Λίγα δευτερόλεπτα μετά οι σκιές έχουν χαθεί στην άβυσσο του εδάφους, που

Το οξυγόνο εδώ, αφαιρετικά, αποτελεί την μοναδική ζωτική πηγή που έχουν αν Παραλληλισμός με τα τους χώρους μαζικής συγκέντρωσης των πιο αδύναμων κοινωνικών ομάδων, όποιοι τύπου κι αν είναι αυτοί. Χώροι υποδοχής για μετανάστες που στα μάτια τους φαντάζουν σαν την γη της επαγγελίας. Το νέο ερείπιο-παλάτι που τώρα εγκαταστάθηκαν, και που πριν δεν είχαν, στις παρυφές

γίνεται όλο και πιο θολό και μπροστά του εμφανίζεται μια θάλασσα από ελαφρώς κυρτά κοκκινόμαυρα καλώδια. Και αμέσως μετά το τίποτα. Το απόλυτο σκοτάδι. Η μαύρη διάσταση εκείνων των πυκνών σύννεφων που τα ρούφηξε όλα. Αν δεν ξέρεις τι σε περιμένει μετά η αλήθεια είναι πως, όσο θαρραλέος κι αν είσαι, μια μικρή τρομάρα θα την πάρεις. «*Ουφ! Καλή η δουλειά, αλλά δεν είναι για πολύ εκεί κάτω.*» σκεφτόταν ανακουφισμένος ο αρχιτέκτονας. Αν ξέρεις βέβαια τι σε περιμένει στην συνέχεια, δεν έχεις να φοβηθείς τίποτα και μάλιστα το θέαμα που θα συναντήσεις θα σε αποζημιώσει. Γιατί ξέρεις ότι κάποιος υπερνίκησε αυτή την αδυσώπητη ρουφήχτρα, ξεπέρασε το μαύρο εμπόδιο που φάνταζε ως το πάνω όριο του κόσμου τούτου. Και έφτιαξε μια πόλη μαγική, μια πόλη εξαιρετικής τεχνικής και μορφολογικής αρμονίας που θα την ζήλευαν ακόμα και οι προϋπάρχουσες της, εκείνες οι πόλεις από τις εποχές της μεγάλης ακμής της ανθρωπότητας. «*Η πόλη μου... Δεν είσαι εσύ αυτό που φαντασιώθηκα. Έχεις από καιρό ξεπεράσει τα όνειρά μου. Εσύ είσαι πραγματική. Είσαι το δημιούργημά μου με σάρκα και οστά. Και να σκεφτείς δεν έχω ακόμα προσθέσει τα τελευταία κομμάτια.*»

Παρά την πανοραμική γωνία θέασης ο αρχιτέκτονας κλεισμένος στις φιλοδοξίες του, με υπέρμετρη δόση εγωισμού βλέπει μόνο αυτό που επιθυμεί, δηλαδή το ανώτερο άκρο του οικοδομήματός του αγνοώντας τα θεμέλια. Αναγνωρίζει μόνο το δικό του ρόλο, μιας πεφωτισμένης επιστημονικής διάνοιας, στην ολοκλήρωσή του οικοδομήματος, αγνοώντας τον καιρίο ρόλο των εθελοντών. Αγνοεί παντελώς το πλαίσιο, τη διαδικασία με την οποία αυτό υλοποιείται και την επίδραση του στη ζωή του συνόλου των κοινωνικών ομάδων. Θαυμάζει μόνο το άψυχο αποτέλεσμα. Το κατασκεύασμα-επίτευγμα τείνει να μετατραπεί σε ένα αυτοαναφορικό καπρίτσιο και να γίνει το όχημα για την εκπλήρωση αποκλειστικά προσωπικών ονείρων, φιλοδοξιών, φαντασιώσεων. Το οικοδόμημα γίνεται η αντανάκλαση του εαυτού του στο δομημένο κόσμο.

Όντως, η πόλη του αρχιτέκτονα δεν είχε σε τίποτα να ζηλέψει τις μεγάλες πόλεις του παρελθόντος, που συνήθιζαν να υμνούν οι ποιητές και οι πεζογράφοι. Για την ακρίβεια, οι περισσότεροι «ύμνοι στις πόλεις», που γράφτηκαν πριν από εκείνες τις αποφράδες μέρες της περιβαλλοντικής συντέλειας, δεν έλεγαν όλη την αλήθεια. Ολόκληρες γειτονιές ή συνοικίες σβηνόταν από τους χάρτες των στροφών και των παραγράφων για χάρη την μνημιακότητας, ενώ άλλες ωραιοποιούνταν παράλογα, φιλτραρισμένες από κάποιο παράδοξο προσωπικό βίωμα του συγγραφέα. Σίγουρα οι πόλεις διεπόταν από μια έμφυτη γενεσιουργό δύναμη που μας έδωσε αρκετά λαμπρά επιτεύγματα όσον αφορά τον δομημένο κόσμο. Μ' ένα γρήγορο ψάξιμο στα μπαούλα της μνήμης μπορούμε εύκολα να βρούμε πελώριους μεταλλικούς ουρανοξύστες που άγγιξαν τ' άστρα, κρεμαστές γέφυρες που ένωσαν ηπειρούς, δρόμους που σκαρφάλωσαν στις κορυφές των βουνών και στη συνέχεια τρύπησαν τα έγκατα, φράγματα που τιθάσεψαν τους

άγριους ποταμούς μεταμορφώνοντας τους σε ήμερες λίμνες, επιβλητικούς ναούς που σε συνέδεαν απευθείας με το θεό σου, μουσεία, μνημεία, πλατείες, αψίδες, πελώρια τείχη, κάστρα, πυραμίδες, κρεμαστούς κήπους. Όλα αυτά είναι γνώση χρήσιμη, που προστέθηκε στο σακούλι της ανθρωπίνης σοφίας, βοηθώντας μας να κατακτήσουμε το σήμερα και που σίγουρα θα μας βοηθήσει ξανά στις κατακτήσεις του αύριο. Από το σακούλι αυτό, όμως, δεν πρέπει ούτε να βγάλουμε ούτε να πετάξουμε μια άλλη αράδα γνώσεων και ίσως των πιο σημαντικών. Γιατί μαθαίνεις πολλά από τα καλώς γενόμενα αλλά περισσότερα θα μάθεις από τα λάθη σου. Και είναι εκείνη η δεύτερη φύση της γενεσιουργού δύναμης των πόλεων του παρελθόντος, που οι λυρικοί παράφρασαν ανεξήγητα ή απέκρυψαν εσκεμμένα, που δεν πρέπει να ξεχαστεί για να μην επαναληφθεί. Αυτή που έδωσε το δικαίωμα στους ανθρώπους να νομίζουν πως η τοποθέτηση πέντε πλίνθων σε συστοιχία μπορεί να ονομαστεί κτίσμα. Που έκανε απλούς ανθρώπους να νομίζουν πως μπορούν να δομήσουν από μόνοι τους περιοχές ολόκληρες και να τις ονομάζουν χωριό, συνοικία, προάστιο.

Ποιο είναι το δικαίωμα που αξιώνει κάποιος όταν χτίζει την τιποτένια παράγκα του λίγα μέτρα μακριά από τον ψηλότερο ουρανοξύστη. Μια παράξενη ανοχή σε κάποιο «δικαίωμα» μετέτρεψε την παράγκα σε παραγκούπολη αχανή που μεγάλωσε σε τέτοιο βαθμό ώστε να αγγίξει τον ουρανοξύστη της πόλης και να τολμήσει να σταθεί δίπλα του σαν ίσος προς ίσο. Δεν της αρκούσε όμως να παραμείνει στα όρια, στην απλή επαφή, αλλά μπούκαρε βίαια και στο εσωτερικό, στα κέντρα των πόλεων. Είναι αυτός ο παράδοξος συνδυασμός του ρομαντισμού της βιοπάλης, λες και δεν προσπαθεί ο καθένας να επιβιώσει με το τρόπο του, μαζί με την ανεμελιά χαλαρών, μπορέμ στοιχείων, τον οποίο εξύμνησαν επανειλημμένα κάποιοι καλλιτέχνες της κακιάς ώρας, που διάβρωσε μια για πάντα την μορφή των πόλεων. Οι μνημειώδεις λεωφόροι γέμισαν με αυτοσχέδιους πάγκους και μαγαζιά και μετατράπηκαν σε υπαίθριες αγορές τρίτης κατηγορίας, οι πελώριες σκάλες των μουσείων γίνανε ράμπες για χομπίστες σκεϊτάδες, οι όψεις των κτιρίων μετατράπηκαν σε καμβά για αποτυχημένους ζωγράφους που δεν κατάφεραν να δουν τα έργα τους σε κάποια γκαλερί, οι πλατείες γέμισαν με πρόχειρα καθίσματα για αργόσχολους που ποθούν μια μπύρα απ' το περίπτερο, το παλιό αρχοντικό κλασικής κοπής καταλήφθηκε από τριάντα νοματαίους που έμειναν εκεί για καιρό, το άλλαξαν και τελικά ξέπεσε στην κατηγορία του φτηνιάρικου αυτοδιαχειριζόμενου χόστελ. Μέχρι και πάρα κατέλαβαν οι αθεόφοβοι για να καλλιεργούν δωρεάν ραπανάκια.

Αν οι αρχικοί δημιουργοί αρχιτέκτονες έβλεπαν όλη αυτή την ασχήμια στην οποία έχουν περιέλθει οι πόλεις τους, σίγουρα θα έσκιζαν τα πτυχία τους, τα βιβλία τους και ότι άλλο τους έδωσε, μετά από κόπο πολύ, τη γνώση που κατείχαν. Γιατί θα ήξεραν πως είναι λίγοι εκείνοι που καταλαβαίνουν ότι η ομορφιά, η αρμονία δεν προκύπτει έτσι απλά, αλλά δουλεύεται, σχεδιάζεται. Οι πόλεις κύριοι είναι ένα βαθιά μελετημένο και σχεδιασμένο κατασκεύασμα, γι' αυτό είναι όμορφες. Και μόνο μέσω ενός ακόμα πιο μελετημένου σχεδίου πρέπει μια πόλη να εξελίσσεται,

να τροποποιείται, να μεγαλώνει, έτσι ώστε να μην πάει στο βρόντο όλη η προηγούμενη δουλειά. Αν τελικά επικρατήσει κάτι διαφορετικό τότε καλύτερα ας μη λέγεται πόλη.

Για να είμαστε βέβαιοι, είναι αλήθεια ότι υπήρξαν κάποιοι κακοί αρχιτέκτονες και άλλοι, καλύτεροι, που κάναν λάθη. Όμως «η πάλη για την επιβίωση», πόσο μάλλον το κυνήγι του «ευ ζην», δεν αρκούν σαν αιτίες για να δώσουν στον καθένα την ελευθέρως να πράττει όπως νομίζει, ειδικότερα αν δεν είναι η δουλειά του. Κι όσο γι' αυτούς που διατείνονται πως το δικαίωμα στη στέγη ή το δικαίωμα στον δημόσιο χώρο είναι ζωτικής σημασίας θα έπρεπε να μάθουν πως η υπερέκθεση στην ασχήμια, την κακογουστιά και την προχειρότερα μπορεί να αποφέρει εξίσου θανάσιμα αποτελέσματα. Εν τέλει λίγος σεβασμός πια. Αν δεν είναι εκείνα τα κέντρα των παλιών πόλεων τα μεγαλύτερα μνημεία της σύγχρονης ιστορίας της ανθρωπότητας τότε ποια είναι.

Όλα αυτά σκεφτόταν ο αρχιτέκτονας καθώς στεκόταν στην είσοδο του αιωρούμενου σπιτιού του και παρατηρούσε την πόλη του. Σκέψεις που ενώ του προκαλούσαν θλίψη, ταυτόχρονα τον γέμιζαν με περηφάνια και χαρά. Γιατί επιτέλους έβλεπε μπροστά του μια πόλη που δεν θα επαναλάβει τα λάθη του παρελθόντος, που η κάθε συνθήκη και παράμετρος στην λειτουργία της είχε μελετηθεί εξονυχιστικά από τον ίδιο.

Ο αρχιτέκτονας στο ρόλο θεού, δημιουργού του κόσμου. Ο μόνος, βάση επαγγέλματος, που έχει το δικαίωμα να απλώνει το χέρι του πάνω στην πόλη. Κάνει σκέψεις και σχέδια επί χάρτου για τον ιδανικότερο τρόπο να χρησιμοποιηθούν τα κτίσματα του από τα υποκείμενα της πόλης. Η πόλη μετατρέπεται σε ένα σκηνικό ταινίας και ο αρχιτέκτονας είναι αυτός που θα μοιράσει τους ρόλους. Ακόμα και με καλή πρόθεση αγνοεί πολλές φορές, τη δυναμική, που αναπόφευκτα γεννιέται, από τη συνείδηση τόσο μεγάλων και διαφορετικών πληθυσμών και τις νέες ανάγκες που αναδύονται. Κυριαρχείται από την αντίληψη ότι ο αρχιτέκτονας ολοκληρώνεται σχεδόν αποκλειστικά μέσα στο στούντιο, αποφεύγοντας την αλληλεπίδραση με τον κόσμο που θα είναι οι άμεσοι αποδέκτες των έργων του. Μια αλληλεπίδραση που θα μπορούσε να δώσει πολύτιμη πληροφορία και ν' αποτελέσει πηγή έμπνευσης και για τον ίδιο. Αντιλαμβάνεται, πολλές φορές, τις πόλεις σαν ένα μνημείο που αρκεί να παίζεις λίγο με τη μορφολογία του για να έχει το επιθυμητό αποτέλεσμα και στη συνέχεια δεν πρέπει να αγγιχτεί ξανά. Η πόλη χάνει την τρίτη της διάσταση και γίνεται δυσδιάστατη, μια εικόνα. Υπάρχει μεγάλη αντίθεση με την ζωτικότητα της αυθόρμητης και αναγκαίας δημιουργίας-κατασκευής στα προάστια και τις

παραγκουπόλεις των χιλίων προβλημάτων. Ανεξάρτητες πρωτοβουλίες διαμόρφωσης της πόλης, ακόμα και για ζητήματα επιβίωσης, ανάγονται από την εκάστοτε εξουσία σε παραβατικές καταστάσεις. Όλα για χάρη του κέρδους και μιας υποκειμενικής, ψευδεπίγραφης ομορφιάς

Αυτή η πόλη είναι, από μόνη της, ο μεγαλύτερος ύμνος στον δομημένο κόσμο, στο κατασκεύασμα, και του δίνει ξανά την πρέπουσα σημασία που πάντα του άξιζε. Ανεβάζει τα κτίσματα πάνω στο βάθρο τους από πυκνά μαύρα σύννεφα, εκεί που θα όφειλαν να είναι, αναδεικνύοντας την κυριαρχία τους πάνω σ' ένα κόσμο ερειπίων και καιροσκοπισμού. Γιατί αυτά θα είναι εκεί για χρόνια πολλά, ίσως για πάντα, θυμίζοντας στους ανθρώπους πως υπάρχει ένας ανώτερος σκοπός, που αξίζει κάποιος να αφιερωθεί, μακριά από την κατάντια της υποταγής στην εφήμερη φύση τους, που μετατρέπει τη ζωή σε μια άγονη μηχανιστική διαδικασία για επιβίωση. Η πόλη του αρχιτέκτονα συνδυάζει την αρμονία με την λειτουργικότητα, κρατάει όσα είναι απαραίτητα και αποβάλλει περιττές φλυαρίες. Μέσα από ένα καλά μελετημένο σχέδιο ξεπερνάει αντιξοότητες και θωρακίζεται απέναντι σε πρόσκαιρα καπρίτσια ή απρόβλεπτες συμπεριφορές. Εδώ τίποτα δεν είναι τυχαίο.

Εν αρχή, λοιπόν, είναι ο κύβος. Μια γεωμετρία που προσφέρει τόσες μορφολογικές όσο και λειτουργικές δυνατότητες. Που έχει γίνει τόσο οικεία, χωνευμένη, εύκολη στην ανθρώπινη συνείδηση μετά από την χρόνια αλληλεπίδραση μαζί της. Αλλά ταυτόχρονα μια γεωμετρία τόσο στιβαρή και αρχέγονη, τόσο ολοκληρωμένη, ήδη από μόνη της, που μόλις πας να την αγγίξεις, όταν πας να την μεταχειριστείς σε κάνει να φοβάσαι πως ότι κι αν κάνεις θα χαλάσεις την αψεγάδιαστη ακεραιότητα της. Σε κάνει να νομίζεις πως φλυαρείς ματαιώς καθώς το αποτέλεσμα είναι εξ αρχής ολοκληρωμένο, σε κάνει να μην ξέρεις από πού να ξεκινήσεις. Θέλει σοφία και σύνεση για να μπορέσεις να διαχειριστείς τον κύβο, για να του δώσεις όνομα και να τον βγάλεις από την ανωνυμία του γεωμετρικού σχήματος, χωρίς ταυτόχρονα να απολέσει τις βασικές αρχές από τις οποίες πηγάζει η δύναμή του. Κινήσεις βιαστικές και άγαρμπες μπορούσαν να καταντήσουν τον κύβο καρικατούρα του εαυτού του. Το επίπεδο δυσκολίας ανεβαίνει κατακόρυφα δε όταν το ζητούμενο είναι να συνδυαστούν αρμονικά πολλοί διαφορετικοί κύβοι μαζί.

Μια πόλη διαφορετικών κυβικών κτισμάτων ήταν η πόλη του αρχιτέκτονα. Κύβοι δουλεμένοι με διαφορετικό τρόπο ο καθένας σε όλων των ειδών τους χρωματισμούς. Κύβοι κίτρινοι, κόκκινοι, πράσινοι, μπλε, μαύροι και λευκοί ήταν όλοι εδώ. Εδώ μπορείς να συναντήσεις κύβους σχεδόν εξολοκλήρου συμπαγείς, κύβους με μεγάλα και λιγότερο μεγάλα ενιαία ανοίγματα διαφόρων σχημάτων, κύβους με εκατοντάδες μικροσκοπικές διατρήσεις, κύβους σχεδόν διαφανείς. Σε κάποιους, οι επιφάνειες των πλευρών τους ερχόταν σε πλήρη συναρμογή, σε άλλους ενώνονταν με κάθε λογής κολώνες και δοκάρια, μεγαλύτερα ή μικρότερα, κάθετα και οριζόντια ή υπό γωνία, με διατομές κυκλικές, ορθογώνιες ή πολυγωνικές, τότε μπλεγμένα όλα αυτά και τότε περισσότερο διακριτά. Άλλοι φάνταζαν ως

ενιαίοι, αυστηροί συμπαγείς όγκοι κι άλλοι έμοιαζαν με σύνθεση από χιλιάδες μικροσκοπικές ψηφίδες. Τα περισσότερα σπίτια αποτελούνταν από μια βασική μονάδα κύβου. Δεν ήταν λίγες, όμως, και οι πιο περίπλοκες κατασκευές, που συνήθως άνηκαν σε πλουσιότερους ή απλά σε κάποιους που επιθυμούσαν λίγο περισσότερο χώρο, που αποτελούνταν από δύο και τρεις κύβους τοποθετημένους ο ένας πάνω στον άλλο με κάθε λογής τρόπο. Ακόμα και αν αυτές οι κατασκευές έμοιαζαν περισσότερο εντυπωσιακές, ποτέ δεν ξέφευγαν από τον γενικότερα κανόνα της πλήρωσης ενός ενιαίου συνόλου. Ήταν το σύνολο που εξέπεμπε αυτή τη λάμψη της πόλης του αρχιτέκτονα, σχεδιασμένο και δομημένο με απόλυτη μορφολογική αρμονία. Ίσως αυτό να ήταν και το δυσκολότερο κομμάτι, να δημιουργηθεί δηλαδή κάτι τόσο λαμπρό με δομική μονάδα κάτι τόσο απλό και τετριμμένο, τον κύβο, χωρίς ταυτόχρονα να παραβιαστούν οι βασικές αρχές του.

Το σύνολο χωριζόταν σε επί μέρους ομάδες κτιρίων με βάση τόσο αισθητικά όσο και λειτουργικά κριτήρια. Οικοδομικά τετράγωνα θα τα αποκαλούσαν οι προγενέστεροι αρχιτέκτονες και πολεοδόμοι. Αυτά άλλοτε ήταν μεγαλύτερα και άλλοτε μικρότερα, πάντα σε ορθογώνια σχήματα, ενώ περιμετρικά της πόλης είχαν προβλεφθεί και διάφορες περιοχές για επί μέρους λειτουργίες και δραστηριότητες. Την πόλη επίσης διέτρεχαν από άκρη σ' άκρη δύο μεγάλοι κενοί άξονες κάθετοι μεταξύ τους που ενώνονταν στο κεντρικό τους σημείο. Ασφάλτινοι δρόμοι, πλακόστρωτα, πλατείες, πάρκα όπως καταλαβαίνετε δεν υπήρχαν εκεί πάνω. Το δάπεδο της πόλης αποτελούσαν εκείνα τα πυκνά μαύρα σύννεφα που προφανώς δεν ήταν βατά, αλλά αυτό δεν αποτελούσε σε καμία περίπτωση πρόβλημα για την επικοινωνία των σπιτιών και των ενοίκων τους. Τουναντίον, με το κενό να βρίσκεται ανάμεσα στα κτίρια μια νέα πρωτοφανής λειτουργία μπορούσε να τελεστεί, γεγονός που έκανε την πόλη να μοιάζει ακόμα πιο φανταστική και ιδιαίτερη σε σχέση με τις προκατόχους της. Όταν ο εκάστοτε ιδιοκτήτης ήθελε να πάει σε κάποιο άλλο σημείο της πόλης για να εξυπηρετήσει κάποια ανάγκη του ή να συναναστραφεί με κάποιον γνωστό του μετακινιόταν μαζί με το αιωρούμενο σπίτι του.

Έτσι υπάρχουν μέρες που βλέπεις την μισή πόλη να είναι σε κίνηση, τα κτίρια να πηγαινοέρχονται στις βασικές και τις παρακείμενες οδικές αρτηρίες. Σταματάνε για λίγο δίπλα σε κάποιο άλλο κτίριο και στη συνέχεια ξαναπαίρνουν το δρόμο για τον επόμενο προορισμό τους. Είναι μια πόλη, που ακόμα και αν δε βλέπεις ανθρώπους να κυκλοφορούν παραμένει ζωντανή. Βέβαια, όπως όλα τα υπόλοιπα, αυτή η κίνηση υπόκειται σε κάποιους κανόνες ώστε να γίνει σωστά, χωρίς να υπάρχουν παρατράγουδα και χωρίς η πόλη ν' αλλοιωθεί. Οι συννευρέσεις των κτιρίων γίνονται σε συγκεκριμένους χώρους, έξω από τις προκαθορισμένες θέσεις τους, οι λωρίδες κυκλοφορίας στους οδικούς άξονες είναι καθορισμένες, ενώ τα ωράρια κινητικότητας περιορίζονται σε συγκεκριμένες ώρες κατά τη διάρκεια της μέρας. Μετά το πέρας του ωραρίου αυτού όλοι οι ένοικοι μαζί με τα αιωρούμενα σπίτια τους οφείλουν να επιστρέψουν στις προκαθορισμένες θέσεις τους για να συμπληρώσουν ξανά το πάζλ της ιδανικής εικόνας της πόλης.

Έμφαση ξανά στη μορφή και το σχήμα. Περιγραφή της πόλης αποτελεί σχεδόν αποκλειστικά η περιγραφή της γεωμετρίας των κτισμάτων. Οι δημόσιοι χώροι απουσιάζουν εντελώς και όλες οι λειτουργίες δίνουν την θέση τους στο ιδιωτικό. Μια πόλη που κάθε κομμάτι της πρέπει να ανήκει σε κάποιον ώστε να μπορεί να το χρησιμοποιήσει. Ίσως να έχει και ο ίδιος υπόσταση μέσα σε στην πόλη. Ακόμα και αυτή η δραστηριότητα, όμως, αποτελεί παράπλευρο στοιχείο, επιτρέπεται ελεγχόμενα και στο τέλος όλα πρέπει να είναι πάλι σε τάξη όπως πρώτα.

το έργο να μεταφέρουν τα σπίτια σύμφωνα με τις προσταγές των ιδιοκτητών τους κατά τις ώρες τις κινητικότητας.

Ο Κ7 δεν είχε παρατηρήσει την παραμικρή κινητικότητα για αρκετές ώρες την ημέρα άφιξης του στην πεδιάδα. Αν δεν άκουγε τις ανάσες των διπλανών του θα νόμιζε ότι οι νεκροί μπορούν πλέον να στέκονται όρθιοι. Είχε αρχίσει να πιστεύει ότι θα περνούσε το υπόλοιπο της ζωής του ακίνητος πάνω σε ένα πλακάκι. Βασανιστικά αργά πέρασαν εκείνες οι ώρες και πλήθος σκέψεων τον κυρίεψαν. Ότι και να σκεφτόταν όμως κατέληγε πάντα σ' ένα αυτονόητο συμπέρασμα: «Και τι να κάνω δηλαδή, να κάτσω να πεθάνω? τουλάχιστον εδώ έχω όσο οξυγόνο θέλω». Ξαφνικά τη παγερή σιωπή του ήχου της ανάσας έσπασε μια βροντερή γυναικεία φωνή που έβγαινε από τα μεγάφωνα της πεδιάδας και πρόσταζε έναν από τους εθελοντές να μεταβεί σε κάποιο άλλο πλακάκι. Ήταν σαν να βλέπει άγαλμα να ζωντανεύει όταν ένας τύπος δύο σειρές μπροστά του άρχισε να κουνιέται και με αργές κινήσεις βγήκε από το πλακάκι του και μαζί με τα καλώδια και το αιωρούμενο σπίτι του άρχισε να διαβαίνει τον κεντρικό δρόμο κατευθυνόμενος προς τα όρια της πεδιάδας. Στη συνέχεια ακολούθησαν κι άλλες παρόμοιες ανακοινώσεις και μέσα σε λίγη ώρα η πεδιάδα της ακινησίας είχε δώσει τη θέση της στη πεδιάδα των κινούμενων ανθρώπων και καλωδίων που πήγαιναν πέρα δώθε με περισσή υπομονή και τάξη. Σχεδόν όλοι έπαιρναν τους κεντρικούς άξονες και κατευθύνονταν προς στα όρια της πεδιάδας μακριά από τον κύριο όγκο των πλακακίων. Ήξερε για εκείνα τα πλακάκια στις παρυφές. Του είχαν πει γι' αυτά όταν ήρθε στην πεδιάδα, πως είναι χώρος συναντήσεων και πως θα χρειαστεί να πάει σύντομα αλλά δεν ήξερε τι ακριβώς συνέβαινε εκεί. Κάτι καλό θα συνέβαινε εκεί αδιαμφισβήτητα, σκέφτηκε ο Κ7, διαφορετικά δεν θα ήταν δυνατόν κανείς να αντέξει όλο το υπόλοιπο μαρτύριο της ακινησίας.

Πέρασαν αρκετές ώρες, μέρες, όμως ο Κ7 δεν είχε κουνηθεί από το πλακάκι του. Δεν είχε ανταλλάξει καν μια κουβέντα με τους διπλανούς του, όμως γι' αυτό ήταν προετοιμασμένος. Του είχαν εξηγήσει πως είναι καλύτερο για όλους να αποφεύγονται τα λόγια πάνω στα πλακάκια και να κοιτάει ο καθένας τη δουλειά του. Όμως τώρα ένοιωθε εξαπατημένος. Ενώ του είχαν πει και για εκείνα τα πλακάκια στις παρυφές, αυτός συνέχιζε να κοιτάει μόνο τους άλλους να μετακινούνται, ενώ ο ίδιος παρέμενε κολλημένος σ' εκείνο το αναθεματισμένο πλακάκι με τ' όνομα Κ7. Ήξερε ότι δεν θα άντεχε για πολύ ακόμα αυτή τη κατάσταση, κάτι έπρεπε να γίνει.

Δεν ήταν σίγουρος αν άκουσε καλά, αλλά από τα μεγάφωνα η γνώριμη, παγερή γυναικεία φωνή πρόσταζε: «Ο Κ7 να μετακινηθεί στο τετράγωνο ΒΥ5». Πέρασαν λίγα δευτερόλεπτα για να συνειδητοποιήσει ότι η ανακοίνωση αφορούσε τον ίδιο. Χωρίς χρονοτριβές τίναξε ελαφρώς τα πόδια του για να ξεμουδιάσει, σιγουρεύτηκε ότι οι σωλήνες του είναι ασφαλισμένοι και στη θέση τους και έκανε το πρώτο διστακτικό βήμα έξω από το πλακάκι του. Πατούσε πλέον στον μεγάλο κεντρικό διάδρομο, τίποτα τρομερό παρά μια χωμάτινη επιφάνεια που βρισκόταν

K7

Εκείνες τις ώρες της κινητικότητας, από τα σκουριασμένα μεγάφωνα της πεδιάδας με τις γκριζοπορτοκαλί σκιές και τα τετράγωνα πλακάκια με το λευκό περίγραμμα, πολύ πιο κάτω από τα μαύρα σύννεφα, βγαίνουν συνέχεια ανακοινώσεις: «Ο εθελοντής Ζ3 να μετακινηθεί στο πλακάκι παρυφών ΟΡ9», «ο εθελοντής Μ11 να μετακινηθεί στο πλακάκι παρυφών ΤΜ4», «ο εθελοντής Ι9 να επιστρέψει στην αρχική του θέση». Γεγονός λογικό αν σκεφτείς πως αυτές οι γκριζοπορτοκαλί σκιές, πριν ακόμα γίνουν σκιές ήταν που μετέφεραν εκείνα τα αιωρούμενα σπίτια στην πεδιάδα τούτη. Όλη αυτή η κινητικότητα της πάνω πόλης είναι αποτέλεσμα μιας άλλης κινητικότητας στην κάτω πόλη, καθώς οι εθελοντές είναι επιφορτισμένοι με

μέρες τώρα δίπλα του και δεν μπορούσε να φανταστεί ότι θα τον έκανε τόσο χαρούμενο. Ήθελε να τρέξει προς τα πλακάκια των παρυφών, όμως αφενός οι κινήσεις του, φορτωμένος καθώς ήταν με το αιωρούμενο σπίτι, ήταν δύσκολες, αφετέρου υπήρχαν αυστηροί κανόνες κυκλοφορίας που προέβλεπαν όριο ταχύτητας και απαγόρευαν τις προσπεράσεις. Εξάλλου δεν ήθελε να εξοργίσει τους αυστηρούς φύλακες και να χαλάσει τη στιγμή για μια χαζή ανυπομονησία. Συνέχισε να περπατάει με σταθερό βήμα προς τον προορισμό του. Μετά από λίγα λεπτά είχε φτάσει στα όρια της πεδιάδας, η οποία τελικά δεν ήταν τόσο τεράστια όσο του είχε φανεί στην αρχή. Τα πλακάκια στα όρια της ήταν ίδια με αυτά στο κέντρο της με μια διαφορά μόνο στη διάταξη. Εδώ δεν ήταν όλα σε παράταξη, σε σειρές αλλά σχημάτιζαν δυάδες, τριάδες ή το πολύ τετράδες. Κάθε ομάδα πλακακίων απείχε από τις διπλανές τις αρκετή απόσταση ώστε να νοιώθει αρκετά ιδιωτικό το χώρο που βρίσκεσαι ενώ όλα μαζί απείχαν αρκετά από τα πλακάκια του κέντρου. Κατευθύνθηκε με ανυπομονησία προς τα εκεί που του είχαν δώσει την εντολή. Ευτυχώς η κινητικότητα ήταν ελαφρώς πεσμένη σήμερα και τίποτα δεν θα τον καθυστερούσε.

Σε πολύ λίγο έχει φτάσει στον προορισμό του, στο πλακάκι BY5 που μαζί με το διπλανό του, το BY6 σχημάτιζαν μια δυάδα. Στο BY6 έχει ήδη καταφτάσει ένας εθελοντής με το φορτίο του και στέκεται ακίνητος στο κέντρο του δικού του πλακακίου. Ελάχιστα μπορεί να διακρίνει πρόσωπο κάτω από την πορτοκαλί κουκούλα αλλά από το σωματότυπο κατάλαβε πως επρόκειτο για γυναίκα. Ο Κ7 κάνει ένα δειλό βήμα στο εσωτερικό του δικού του πλακακίου και τοποθετείται στο κέντρο του. Η λευκή γραμμή περιμετρικά του ανάβει αυτόματα. Χαιρετάει μ' ένα αμήχανο νεύμα του χεριού του τη διπλανή του. Καμία απόκριση. Ούτε καν τον κοιτάει. Η αμηχανία του μεγαλώνει, αλλά στη σκέψη πως ίσως δεν τον είδε καταφέρνει να ξεστομίσει ένα «γεια σου» μέσα από τα σφιγμένα δόντια του. Καμία απόκριση, καμία κίνηση και πάλι. Αυτή τη φορά επαναλαμβάνει πιο δυνατά για να είναι σίγουρος πως θα τον ακούσει «Είπα.. γεια σου». Τίποτα. Το βλέμμα της παραμένει καρφωμένο ευθεία μπροστά σαν να υπάρχει κάτι εκεί που το έχει μαγνητίσει. Η προσμονή και η αμηχανία αρχίζουν τώρα να γίνονται θυμός. «Ωραία υποδοχή σ' ένα καινούριο, που έρχεται μάλιστα για πρώτη φορά στα πλακάκια των παρυφών. Πόσο μπορεί να της κοστίζει δηλαδή ένα απλό γεια. Ποια νομίζει ότι είναι?» σκέφτεται. Του 'ρχεται να της τα ψάλει ένα χεράκι, αλλά απ' την άλλη αποφασίζει να συγκρατηθεί για να μην δώσει λάθος πρώτη εντύπωση. «Ηρθαμε εδώ για αλλαγή, για να χαρούμε λίγο, μην είσαι τόσο απόμακρη.» της λέει αποφασιστικά. Επιτέλους, αυτή που στέκεται δίπλα του, φαίνεται να ανταποκρίνεται. Στρέφει το κεφάλι τις αργά προς το μέρος του και τον κοιτάζει κατάματα. Κι αυτός μπορεί πλέον να διακρίνει το λευκό της πρόσωπο και τα γαλανά της μάτια που συνοδεύονται, όμως, από μια έκφραση συνοφρύωσης. Η απάντησή της είναι κοφτή κι αφοπλιστική: «Ούτε χαρά, ούτε αλλαγή. Είμαστε εδώ γιατί ο ιδιοκτήτης σου και η ιδιοκτήτρια μου θέλησαν να συναντηθούν. Τόσο απλό». Ο Κ7 την κοιτάει σαν αποσβολωμένος. Πως φάνηκε τόσο ηλίθιος; Έμειναν έτσι να κοιτάζονται κατάματα για κάποια δευτερόλεπτα μέχρι να τους διακόψει απότομα

ένας θυμωμένος φύλακας, που με το όπλο ανά χείρας τους είπε χαμηλόφωνα αλλά σε τόνο αυστηρό: «Ακούτε κάποιον άλλο εδώ γύρω να μιλάει; Θέλω ν' ακούω μόνος τις ανάσες σας από εδώ και μπρος». Και κάνοντας μεταβολή, όσο απότομα εμφανίστηκε, άλλο τόσο απότομα εξαφανίστηκε για να πάρει κι αυτός ξανά τη θέση του στους πρόποδες κάποιου λόφου γύρω από την πεδιάδα. Οι δυο εθελοντές, εμφανώς τρομοκρατημένοι απ' τον αγριεμένο φύλακα, έμειναν για κάμποση ώρα σε στάση προσοχής. Ο Κ7 είχε πέσει σε σκέψεις βαθιές μην μπορώντας να σηκώσει το βλέμμα από τις βρόμικες αρβύλες του. «Τουλάχιστον έχεις οξυγόνο» του είπε όσο πιο χαμηλόφωνα γινόταν η γειτόνισσα του. «Να το χαιρέσετε το οξυγόνο σας» απάντησε εκείνος εμφανώς ενοχλημένος. Και μετά συνέχισαν να μένουν ακίνητοι και αμίλητοι μέχρι τα μεγάφωνα ν' ανακοινώσουν το τέλος του ωραρίου κινητικότητας και να τους προστάξουν να επιστρέψουν όλοι στις αρχικές τους θέσεις.

Ο γυρισμός ήταν βαρύς, καμιά σχέση με την ανάλαφρη διάθεση που τον συντρόφευε όταν είχε ξεκινήσει, λίγες ώρες πριν, το δρόμο του για τα πλακάκια στις παρυφές. Ήθελε απλά να φτάσει και να σταθεί, τι άλλο, ακίνητος στο πλακάκι με το όνομα Κ7. Ο μισός του εαυτός είχε αποδεχτεί ότι το μέλλον του θα είναι μια αιώνια ακινησία, οπότε δεν έβρισκε πλέον λόγο ν' ασχολείται με άσκοπες μετακινήσεις. Ο άλλος του μισός τον αναθεμάτιζε για το ριζικό που επέλεξε και τον προέτρεπε να το σκάσει κι ας υποστεί τις συνέπειες, να φύγει κι όσο αντέξει. Αυτά κι άλλα πολλά σκεφτόταν ο Κ7 ακίνητος στο πλακάκι του μέχρι το μεγάφωνο να διακόψει τους λογισμούς του. Άκουσε και πάλι, για δεύτερη συνεχόμενη μέρα, το κωδικό του όνομα και τον διέταξαν σε άλλη μία διαδρομή. Μετά από λίγα λεπτά απρόθυμη πορείας έφτασε στον προορισμό του, στο ίδιο πλακάκι, δίπλα στην ίδια γυναίκα, όπως και χθες. Αυτή τη φορά πήρε τη θέση του χωρίς καμιά διάθεση για χαιρετούρες κι αλληλεπίδραση. Μπορεί τα πρόσωπα τους να μην διακρινόταν κάτω από τις πορτοκαλί κουκούλες, όμως μπορούσες να νοιώσεις την ένταση στην ατμόσφαιρα ανάμεσά τους. Μια ένταση που φρόντισε να αποφορτίσει πρώτη η κοπέλα: «Συγγνώμη για χθες, αλλά καταλαβαίνεις, φοβάμαι μη με διώξουν... δεν μπορώ να φανταστώ τη ζωή μου χωρίς οξυγόνο». Μπροστά στο συνονθύλευμα συναισθημάτων απόγνωσης και θυμού που κυριεύαν τον Κ7, αυτό το συγγνώμη ακουγόταν τόσο ευχάριστο, τόσο αληθινό. Δεν θυμόταν την τελευταία φορά που κάποιος του είχε ζητήσει συγγνώμη, καθώς τα τελευταία χρόνια είχε συνηθίσει να παίρνει με τη βία τις φιάλες που χρειαζόταν ακόμα και αν αυτό σήμαινε τον θάνατο του θύματος. Αυτό ήταν κάτι φυσικό, έτσι κάνουν όλοι, έτσι επιβιώναν. Δεν μπόρεσε να συγκρατήσει ένα ελαφρύ μειδίαμα όταν την κοίταξε πρόσωπο με πρόσωπο και της απάντησε: «Καταλαβαίνω, απλά εγώ... δεν μπορώ να φανταστώ τη ζωή με οξυγόνο». Η κοπέλα του απάντησε μ' ένα πλατύ χαμόγελο, γνέφοντας του καταφατικά. Εκείνη τη μέρα μίλησαν αρκετά και παραδόξως δεν τους ενόχλησε κανένας φύλακας. Πρόσεχαν βέβαια αρκετά ώστε να μην ξεφύγει ο τόνος της φωνής πάνω απ' τα ντεσιμπέλ του ψίθυρου, ενώ και οι κινήσεις τους παρέμειναν περιορισμένες. Ο Κ7 εκείνη τη μέρα γύρισε στο πλακάκι του νοιώθοντας πιο χαρούμενος από κάθε άλλη φορά στη σύντομη ζωή του μέχρι τώρα στην πεδιάδα.

Αν και του φαινόταν απίστευτο πως πράγματα που κάποτε θεωρούσε αυτονόητα, όπως μια σύντομη κουβέντα με κάποιο φίλο του, μπορούσαν να αποκτήσουν τόσο μεγάλη σημασία και να τον γεμίσουν με τόσα συναισθήματα. Όχι μόνο γι' αυτά που ειπώθηκαν αλλά και για την ίδιο το γεγονός αυτό καθαυτό.

Στην πόλη αποτυπώνεται και χωρικά ο ταξικός διαχωρισμός. Η πόλη διαχωρισμένη σε ζώνες πολλών ταχυτήτων. Από τη μία οι ευγενής γειτονιές απαλλαγμένες από κάθε ανεπιθύμητο στοιχείο, εφοδιασμένες με κάθε λογής υποδομή και υλικό αγαθό, προσφέρουν απλόχερα τις ευκαιρίες και την ελευθερία στους κατοίκους τους να τις οικειοποιηθούν και να διαμορφώσουν τις ζωές τους. Από την άλλη οι περιοχές συσσώρευσης (γκέτο, παραγκουπόλεις, στρατόπεδα συγκέντρωσης) για όσους θεωρούνται ανεπιθύμητοι ή παραβατικοί. Αποθηκευτικοί χώροι, που περισσότερο έχουν στόχο να εγκλωβίσουν συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες μακριά από τη ζωή της πόλης παρά να τους προσφέρουν μια δυνατότητα ζωής μέσα σε αυτή. Οι ρυθμοί ζωής στις δεύτερες ρυθμίζονται από τους ρυθμούς ζωής των πρώτων. Πότε με νομοθετήματα, πότε με σκληρή αστυνόμευση χαράσσονται τα όρια ανάμεσα στη πραγματική ζωή της πόλης και το παρακείμενο περιθώριο. Μια πραγματική ζωή που για να υπάρξει βασίζεται στην δουλειά που προσφέρουν οι μεγάλες μάζες των πιο πληθιακών στρωμάτων, πολλές φορές κάτω από δύσκολες συνθήκες. Και συνήθως, αφού επιτελέσουν το καθήκον τους στην πόλη, αυτοί οι πληθείοι πρέπει να επιστρέψουν για να κρυφτούν ξανά στον συσσωρευτή τους, σαν να μην υπήρξαν ποτέ και όλα να γίνουν δια μαγείας. Οποιαδήποτε θέληση για αλλαγή υποτάσσεται στο φόβο ότι θα χάσουν και τα λίγα που τους έχουν μείνει. Θα εκδιωχτούν από τα σπίτια ή τις χώρες που διαμένουν, θα απολυθούν από τον εργοδότη τους, καταστάσεις που φροντίζουν ανελλιπώς να τους υπενθυμίζουν αυτοί που διαχειρίζονται την εξουσία της επίσημης πόλης.

T13

Ο καιρός περνούσε στην πεδιάδα με τις γκριζοπορτοκαλί σκιές και οι συναντήσεις με εκείνη την κοπέλα στις παρυφές της πεδιάδας είχαν για τα καλά μπει στην καθημερινότητα της ζωής του Κ7. Γρήγορα αποτελούσαν το βασικό, αν όχι το μοναδικό, λόγο για τον οποίο ο Κ7 μπορούσε να στέκεται με τις ώρες ακίνητος πάνω στο πλακάκι του χωρίς να τον πολυπειράζει. Γιατί ήξερε πως όσο δύσκολα κι αν περνούσαν εκείνες οι αναθεματισμένες ώρες θα ερχόταν αργά ή γρήγορα η στιγμή της επιβράβευσης, τότε που έπαιρνε το κεντρικό άξονα για να πάει να συναντήσει το μοναδικό άτομο με το οποίο μπορούσε να αλληλεπιδράσει, να εκφραστεί. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι αυτή η συνεύρεση είχε γίνει κάτι σαν το

δικό του, προσωπικό οξυγόνο που τον έβγαζε απ' τον λήθαργο και του υπενθύμιζε πως είναι ζωντανός. Βέβαια αυτή η συνθήκη έκανε πιο δύσκολες τις μέρες που ο ιδιοκτήτης του αιωρούμενου σπιτιού που κουβαλούσε αποφάσιζε να μην προβεί στην καθιερωμένη του συνάντηση. Κρύος ιδρώτας τον έλουζε στη σκέψη πως ίσως ο ιδιοκτήτης να μάλωσε με την φίλη του εκεί πάνω και να μην ήθελε να την ξαναδεί. Τα στήθη του άδειαζαν από αέρα και αφόρητη ασφυξία τον κυρίευε, ωσάν να μην λειτουργούσαν σωστά τα σωληνάκια του, όταν αναλογιζόταν πως μπορεί να μην κουβεντιάσει ποτέ ξανά με τη δικιά του φίλη. Ευτυχώς, όμως, πάντα μετά από μία, το πολύ δύο μέρες αναμονής τα μεγάφωνα του έδιναν ξανά φύλο πορείας προς τον αγαπημένο του προορισμό.

Και η αλήθεια είναι πως περνούσαν πολύ ωραία τις ώρες που ήταν μαζί, ο K7 και η γειτόνισσα του με τα ξανθά μαλλιά. Συζητήσεις είχαν κάνει πολλές για κάθε λογής θέμα, πάντα χαμηλόφωνα, εξ αποστάσεως και με διαλείμματα για να μη δώσουν στόχο. Δεν ήταν λίγες βέβαια οι φορές, που κάποιος θυμωμένος φύλακας κατέφθανε να τους επιπλήξει, προσβάλει, απειλήσει, ακόμα και χτυπήσει για να τους επαναφέρει στην τάξη. Είχαν συνηθίσει πλέον, όμως, και είχαν μάθει να μην πτοούνται από τους φύλακες, τόσο που πολλές φορές αφότου εκείνοι έφευγαν έσπαγαν ακόμα και πλάκα μαζί τους. Η πιο δύσκολη κατάσταση που αντιμετώπιζαν ήταν αυτή. Να πνίξουν τα χαχανητά τους για να μην έχουν μετά χειρότερα μπερδέματα. Αν και τι χειρότερο θα μπορούσε να συμβεί δηλαδή, να τους σκοτώσουν; Και τι θα γινόταν με τα ιπτάμενα σπίτια που κουβαλούσαν; Δεν συνέφερε κανένα αυτό το ενδεχόμενο.

Συζητούσαν με τις ώρες για λιγότερο ή περισσότερο χαρούμενα πράγματα, για γεγονότα θλιβερά και γι' άλλα που τους προκάλεσαν εντύπωση. Οι συζητήσεις με θλιβερό περιεχόμενο συνήθως εντασσόταν στην περίοδο μετά την περιβαλλοντική κρίση και είχαν κυρίως επίκεντρο την προσπάθεια ανεύρεσης οξυγόνου. Όπως εκείνη η ιστορία της κοπέλας για το πώς βρήκε το δρόμο της για τούτη τη πεδιάδα. Περιδιάβαινε για μέρες στα ερείπια μιας ερημούπολης αναζητώντας οξυγόνο και παρότι το απόθεμα στη φιάλη της ήταν λιγοστό, δυο τύποι της επιτέθηκαν, την χτύπησαν άγρια και της την πήραν. Χτυπημένη όπως ήταν, τρεκλίζοντας και με όσο χρόνο της έδινε το οξυγόνο που είχε απομείνει στα πνευμόνια της, άρχισε να τρέχει σε κατάσταση πανικού πέρα δώθε στα χαλάσματα. Ο δρόμος τυχαία την έφερε στο γραφείο του αρχιτέκτονα σε κατάσταση ημιλυπόθημη και ήταν αυτός που της έδωσε νέα φιάλη και την περιέθαλψε. Τις επόμενες μέρες της διαμονής της εκεί της εξήγησε το μεγάλο πνοο σχέδιο που ετοιμάζε και τελικά την έπεισε να γίνει εθελόντρια. Ήταν μάλιστα από τις πρώτες που συμμετείχε στο πρόγραμμα. «Να και κάτι για το οποίο μπορώ να πω πως συμπάθησα τον αρχιτέκτονα» σκεφτόταν ο K7 εκείνη τη στιγμή ευγνωμονώντας την τύχη του που η κοπέλα δεν άφησε την τελευταία της πνοή εκείνη την μέρα.

Από την άλλη οι συζητήσεις με πιο εύθυμο περιεχόμενο εντασσόταν κατά κύριο λόγο στην περίοδο πριν την περιβαλλοντική καταστροφή. Όπως τότε, όταν

επιστρέφοντας ο K7 στο σπίτι μετά την πρώτη του μέρα στο πανεπιστήμιο, τον περίμενε έξω από την αυλόπορτα ένα ολοκαίνουριο μικρό αμάξι, απ' αυτά τα φτηνάρικα που συνήθιζαν να οδηγάν οι φοιτητές, δώρο του πατέρα του για τη νέα ζωή που ανοιγόταν μπροστά του. Ήταν τέτοια η χαρά του στην πρώτη βόλτα εκείνη τη μέρα, που όταν ο δροσερός φθινοπωρινός αέρας έμπαινε από το ανοιχτό τζάμι και του χτυπούσε το πρόσωπο, έκλεινε τα μάτια και ένοιωθε πως πετάει. Βέβαια το να οδηγάς με κλειστά μάτια δεν είναι ότι πιο ασφαλές, έτσι εκείνη η βόλτα κατέληξε με το αμάξι και τον ίδιο χωμένο στους θάμνους του κοντινού πάρκου, χωρίς ευτυχώς να πάθει τίποτα. Αυτά θυμόταν ο K7 και γελούσαν. Τώρα πια του φαινόταν μακρινή και ακατανόητη η επιθυμία να αποκτήσει κάποιος αμάξι. Πολλές φορές τους φαινόταν παράδοξα διάφορα από τα γεγονότα του παρελθόντος. Όπως οι ιστορίες που αμφότεροι κάναν μακροβούτια στη θάλασσα προσπαθώντας να κρατήσουν την ανάσα τους όσο περισσότερο μπορούσαν. Μα είναι δυνατόν να έχεις τόσο «εύκολο» οξυγόνο τριγύρω σου και να επιλέγεις να κρατήσεις την αναπνοή σου, σκεφτόντουσαν.

Νέα της καθημερινότητας δεν είχαν για να πούνε οι δυο θελοντές, οπότε συνέχια οι συζητήσεις τους περιστρεφόταν γύρω από καταχωνιασμένες αναμνήσεις που πότε ο ένας, πότε ο άλλος ανέσυραν από το πίσω μέρος του μυαλού τους. Υπήρχαν, βέβαια και οι φορές, που υπό ένα παράξενο πρίσμα αισιοδοξίας, κάναν όνειρα και σχέδια για το μέλλον τους. Έχει χαραχτεί στη μνήμη του K7 εκείνη η περιγραφή της κοπέλας για το μέρος που ονειρευόταν να πάει και να εγκατασταθεί, όταν θα έφευγε από την πεδιάδα αυτή. Ένας μύθος λέει, σύμφωνα με την ίδια, πως υπάρχει ένα μέρος, που το οξυγόνο δεν τελειώνει. Οι άνθρωποι που ζουν εκεί δεν το ήξεραν αρχικά ούτε έμεναν από πάντα σ' αυτό. Η αναζήτηση για μια φιάλη οξυγόνου τους ώθησε να φύγουν από τα ερείπια των πόλεων και να αναζητήσουν την τύχη τους αλλού. Πέρασαν από πολλές κακουχίες στο διάβα τους και πολλοί δεν τα κατάφεραν να φτάσουν στο τέλος. Όσοι όμως ήταν αρκετά δυνατοί για να προχωρήσουν βρήκαν αυτό το μέρος και έχτισαν εκεί μια νέα πόλη. Λέγεται πως στη συνέχεια κατέφθασαν κι άλλοι που πήγαν να μείνουν μαζί τους και μάλιστα πολλοί προερχόταν από πεδιάδες σαν τη δική τους, αλλά είχαν το θάρρος να τις αφήσουν ρισκάροντας τις ζωές τους για κάτι καλύτερο. Οι κάτοικοι εκεί μη έχοντας κάτι να χωρίσουν, σοφότεροι από τα δύσκολα τούτα χρόνια, χαίρονται τη ζωή όσο δεν την χαίροταν άνθρωπος ποτέ πριν. Ένα διαρκές πανηγύρι είναι η ζωή τους, γεμάτο από συζητήσεις, παιχνίδια, γέλια, τραγούδια, χορούς. Ο K7 σκέφτεται πως πράγματι, αν ένα τέτοιο μέρος ήταν υπαρκτό, θα επιθυμούσε όσο τίποτα να ζήσει κι εκείνος εκεί, μαζί με την καλή του γειτόνισσα. Παρ' όλα αυτά ξέρει πως αν ένα τέτοιο μέρος υπήρχε σ' αλήθεια, η πεδιάδα στην οποία βρίσκονται δεν θα είχε κανένα λόγο ύπαρξης, καθώς κανείς δεν θα ήθελε να μείνει εδώ. Σκέφτεται, λοιπόν, πως η πιθανότητες δεν είναι με το μέρος της ιστορίας της κοπέλας, αλλά δεν της το λέει. Δεν θέλει να την κακοκαρδίσει. Εξάλλου δεν τους έχουν μείνει και πολλά περ' από τις αναμνήσεις και τα όνειρα.

Πολλές είναι και οι συζητήσεις γύρω από παλιούς εραστές, χόμπι και ενδιαφέροντα

που κάποτε είχαν, ταινίες που αγάπησαν, μουσική που τους άρεσε ν' ακούν. Ειδικά στη μουσική βρήκαν το κοινό τους σημείο μιας και τα γούστα τους σε είδη, ρυθμούς και μπάντες συνέπεσαν εκπληκτικά, κι ας μην είχαν για χρόνια ακούσει ούτε νότα. Εκείνη τη μέρα, πηγαίνοντας προς τα πλακάκια των ορίων της πεδιάδας, ο Κ7 είχε πάρει την απόφαση να χρησιμοποιήσει κάτι που φυλούσε στο εσωτερικό της φόρμας του ευλαβικά για πολύ καιρό. Μετά τις πρώτες χαιρετούρες και κάμποση ώρα κουβέντας, ο Κ7 γύρισε τεχνηέντως το θέμα σε ένα μουσικό συγκρότημα, που ήξερε πως λάτρευαν και οι δύο. «Αχ, μακάρι να μπορούσαμε ν' ακούσουμε λιγάκι από δαύτους, έστω για ένα τραγούδι». Η κοπέλα γνέφει καταφατικά, τη στιγμή που αυτός κορδώνεται και μ' ένα πλατύ χαμόγελο ως τ' αυτιά ξεκουμπώνει το φερμουάρ της φόρμας του. Το χέρι του βυθίζεται μέσα της και αφού ψαχουλεύει για λίγο εμφανίζεται ξανά κρατώντας κάτι. Ήταν ένα από τα παλιά μικροσκοπικά κασετόφωνα με ενσωματωμένο ηχείο και θέση για μια κασέτα, που ήταν ήδη τοποθετημένη στο εσωτερικό του. Ξαναέκλεισε το φερμουάρ, έσιαξε λίγο την τσαλακωμένη του φόρμα, προέταξε το ένα του χέρι προς το μέρος της κοπέλας τη στιγμή που με το άλλο πατούσε το κουμπί της αναπαραγωγής και αναφώνησε γεμάτος υπερηφάνεια, σε τόνο επίσημο: «Θα με συνοδεύατε σ' αυτό το χορό ωραία μου δεσποινίς?». Όσο και αν προσπαθούσε να μεταπίσει τον εαυτό του τις προηγούμενες μέρες, δεν του αρκούσαν πια οι πολύωρες συζητήσεις, είχε την ανάγκη να νοιώσει πραγματικά ζωντανός, να τραγουδήσει, να χορέψει και κυρίως να την αγγίξει. Κλικ και μετά ένας ήχος σε ρυθμούς τόσο παλιούς και ξεχασμένους, αλλά ταυτόχρονα τόσο γνώριμος ώστε να ξεχειλίσουν από αναμνήσεις και συναισθήματα οι δύο εθελοντές. Είναι εκείνη η δύναμη της μουσικής που δρα κατευθείαν στο υποσυνείδητο και τους έκανε να κοιτάζονται κατάματα, βουρκωμένοι για κάποια δευτερόλεπτα. Είναι απορίας άξιο πως ο Κ7 βρήκε μπαταρίες με αρκετή ενέργεια μέσα τους ώστε να δουλέψει αυτό το μαραφέτι. «Είσαι τρελός; Θα μας διώξουν! Βάλτο γρήγορα μέσα!» φώναξε η κοπέλα.

Ο Κ7 δεν απαντάει αλλά με ήρεμες κινήσεις, σαν να εκτελούσε κάποια χορογραφία, απασφαλίζει πρώτα το κόκκινο και στη συνέχεια το μαύρο του καλώδιο. Το αιωρούμενο σπίτι του, απελευθερωμένο πια, απομακρύνεται ξεκινώντας το δικό του ταξίδι, για όση ώρα τουλάχιστον θα άντεχε με το αέριο που υπήρχε στη μηχανή. Ο εθελοντής σκίζει το καρτελάκι με τον κωδικό Κ7 από τη φόρμα του, το πετάει κάτω και τείνει το χέρι, πιο επιτακτικά αυτή τη φορά, προς την κοπέλα. Εκείνη διστάζει για λίγο μα στη συνέχεια θα απασφαλίζει τα δικά της καλώδια για να απελευθερωθεί και η ίδια από το δυσβάσταχτο, αιωρούμενο φορτίο της. Της πιάνει το ένα χέρι και περνάει το άλλο γύρω από τη μέση της, έρχονται ο ένας κοντά στον άλλο και αρχίζουν να χορεύουν στους ρυθμούς του τραγουδιού έξω από τα στενά όρια των πλακακιών, που του περιόριζαν μέχρι τώρα. Τριγύρω κατάσταση συναγερμού. Τα πλακάκια αναβοσβήνουν με κόκκινο φως, κάποιοι φύλακες ξεκινούν από τους γύρω λόφους να τρέχουν κατά πάνω τους, ενώ από τα μεγάφωνα η γυναικεία φωνή τους διατάζει: «Επιστρέψτε άμεσα στις θέσεις σας. Η μη συμμόρφωση θα επιφέρει βαριά τιμωρία. Επαναλαμβάνω. Επιστρέψτε

άμεσα στις θέσεις». Εκείνοι συνεχίζουν να χορεύουν σαν να μην μπορεί τίποτα να διακόψει αυτή τη μαγική στιγμή. Οι συναγερμοί, οι ανακοινώσεις και τα ποδοβολητά δεν φτάνουν σ' αυτιά τους. Μόνο εκείνη η πλανεύτρα μουσική. Τα πλακάκια, οι φρουροί, τα μεγάφωνα, τα καλώδια, οι υπόλοιποι εθελοντές, η πεδιάδα ολόκληρη έχουν εξαφανιστεί δίνοντας την θέση τους στο απόλυτο μαύρο κενό. Εκείνοι συνεχίζουν να χορεύουν σαν να αιωρούνται μέσα του, σαν να πετάνε. Τα πρόσωπα τους μοιάζουν τόσο γαλήνια, ανακουφισμένα έτσι όπως κοιτάζονται κατάματα, λες και τους έχει φύγει κάθε έγνοια.

Γρήγορα όμως τη γαλήνια όψη στο πρόσωπο της κοπέλας θα διαδεχτεί μια έκφραση αγωνίας. Τα μάτια της γουρλώνουν, τα χείλη της τρέμουν και δυνατοί σπασμοί διαπερνούν όλο της το κορμί. Ο χορός διακόπτεται απότομα και εκείνη σωριάζεται στο χωμάτινο δάπεδο της πεδιάδας, που ξανακάνει την εμφάνιση της, όπως και τα πλακάκια, οι εθελοντές, τα καλώδια, οι φρουροί που τρέχουν ακόμα προς το μέρος τους. Η μουσική συνεχίζει να παίζει. Ο Κ7 σκυμμένος πάνω της, κρατώντας την ακόμα από τη μέση, την κοιτάει παγωμένος. Συνειδητοποιώντας τι έχει συμβεί τραβάει απότομα τα χέρια του, κάνει μεταβολή και αρχίζει παραπαίοντας μια απέλπιδα προσπάθεια να επιστρέψει στο πλακάκι του. Πέφτει, ξανασηκώνεται, ξαναπέφτει, σέρνεται, αλλά το οξυγόνο στα πνευμόνια του έχει ήδη εξαντληθεί. Οι δυνάμεις του τον εγκαταλείπουν και σωριάζεται καταγής. Πριν κλείσει τα μάτια του ίσα που διακρίνει δυο μαύρες μπότες στο έδαφος μπροστά από το κεφάλι του. Ανασηκώνει με δυσκολία το θολωμένο του βλέμμα για να αντικρίσει μια μαύρη σιλουέτα, που φαντάζει τεράστια έτσι όπως στέκεται από πάνω του, να κρατάει το κασετόφωνο. Ο αρχιτέκτονας, αφού κλείσει τη μουσική, θα κάτσει εκεί, για αρκετή ώρα ακόμα, ακίνητος να παρατηρεί τα άψυχα κουφάρια των δύο εθελοντών.

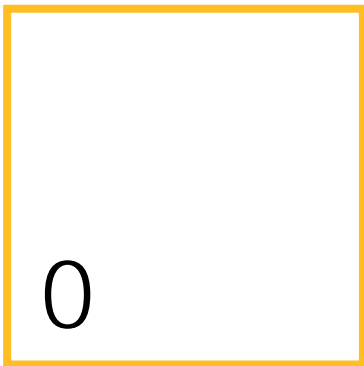
Οι άνθρωποι που βιώνουν το χειρότερο αποκλεισμό, τη χειρότερη εκμετάλλευση στην πόλη είναι αυτοί που δεν έχουν και τίποτα να χάσουν. Νοιώθουν την ανάγκη να αποδείξουν ότι είναι ζωντανοί μέσα στην πραγματική πόλη και όχι κάτι που παράπεσε στα όρια της. Να δείξουν στην πόλη, που συνεχίζει να ακυρώνει την ύπαρξή τους, ότι είναι εκεί, ότι υπάρχουν. Οι νέοι που εξηγείρονται στα προάστια της Γαλλίας, οι μαύροι των γκέτο στις ΗΠΑ καταστρέφουν, καίνε όχι μόνο για να νοιώσουν ζωντανοί, όχι μόνο για να τους ακούσουν αλλά και για να εξαφανίσουν, κατά κάποιο τρόπο, εκείνες τις κτισμένες δομές που τους φυλακίζουν, που συμβολίζουν την κατάσταση διαχωρισμού τους από την επίσημη ζωή της πόλης. Όταν τα προάστια και οι εργατικές περιοχές βρίσκονται σε κίνδυνο, τότε ολόκληρη η πόλη κινδυνεύει.

ακόμα και γι' αυτόν, να περάσει απαρατήρητη. Τι είναι αυτό που τους έκανε να προβούν σε μια τόσο απονενομημένη πράξη; Ποια κινητήριος δύναμη τους ώθησε να απαρνηθούν το ανώτατο αγαθό, που τόσο μεγάλοψυχα τους πρόσφερε, την ίδια τους την ζωή; Αν δεν σκέφτηκαν τις επιπτώσεις για τους εαυτούς τους, πως μπορεί να μην σκέφτηκαν τις επιπτώσεις για την αιωρούμενη αυτή πόλη; Μήπως δεν είχαν ποτέ άραγε αναλογιστεί την τεράστια όσο και τιμητική ευθύνη που τους είχε ανατεθεί; Και τι θα γίνει αν κανείς από τους υπόλοιπους εθελοντές σ' εκείνη την πεδιάδα δεν έχει αναλογιστεί ποτέ αυτή την ευθύνη; Για πρώτη φορά άρχισε να συνειδητοποιεί την υπαρξιακή σχέση εξάρτησης της πάνω πόλης από την κάτω, ενώ μέχρι τώρα ήταν πεπεισμένος μόνο για το αντίθετο. Ίσως αν είχε τον τρόπο, κάπως, να φέρει όλους τους εθελοντές στην πάνω πόλη έστω για μια στιγμή, θα καταλάβαιναν σίγουρα βλέποντάς την, τη σημασία του έργου που επιτελούν και δεν θα ήθελαν ποτέ ξανά ούτε τούβλο να χαθεί από δ' αυτή. Αυτά σκεφτόταν ο αρχιτέκτονας και στην ιδέα και μόνο να συμβεί ξανά κάποιο αντίστοιχο περιστατικό ανατρίχιαζε ολόκληρος. Τουλάχιστον είδαν όλοι εκεί κάτω το φρικτό θάνατο που περιμένει όποιον προβεί σε τέτοιες μονομερείς ενέργειες και ελπίζει να τους έγινε μάθημα.

Ανασηκώνεται απότομα, έχοντας πάρει την απόφασή του. Θα ξεκινήσει μια πορεία για να ανακαλύψει τον τόπο που τα δυο του κτίρια είχαν καταπέσει. Βαθιά μέσα του διατηρεί ακόμα μια ελπίδα πως ίσως κάτι να βρέθηκε στην πορεία πτώσης τους, ανακόπτοντας λίγο την ταχύτητα ή ίσως να έπεσαν σε μαλακό έδαφος, χωρίς να υποστούν μεγάλες ζημιές. Ίσως μπορούσε ακόμα να τα σώσει. Στη χειρότερη περίπτωση, ακόμα και να διαψευδούταν αυτή η ελπίδα, όφειλε να τους αποτίσει ένα τελευταίο φόρο τιμής, να τα αποχαιρετήσει όπως τους άξιζαν.

Δίνει σήμα να τον κατεβάσουν από το αιωρούμενο, ντελικάτο σπίτι του, φοράει τη λευκή μάσκα οξυγόνου του και από τη στιγμή που πατάει το στέρεο έδαφος αρχίζει να προχωράει με βήμα ταχύ προς την κατεύθυνση που είδε για τελευταία φορά τα κτίρια του να κατευθύνονται. Δεν κοιτάζει ούτε στιγμή την πεδιάδα με τις γκριζοπορτοκαλί σκιές που αφήνει πίσω του και που τον έχει πληγώσει ανεπανόρθωτα. Διασχίζει άγονους γκρι κάμπους, ράχες λόφων απότομων, διαβαίνει σε κακοτράχαλους χωματινούς δρόμους, προσπερνάει όγκους ερειπίων, μέρη απ' τα οποία σίγουρα δεν έχει ξαναπεράσει ποτέ πριν. Περιπατάει για ώρες πολλές, μέρες και δεν αφήνει τίποτα να ανακόψει το ρυθμό του. Μόνο σε κάτι σταυροδρόμια κοντοστέκεται για λίγο σκεπτικός πριν επιλέξει το δρόμο που τον προστάζει το ένστικτό του ν' ακολουθήσει. Η κούραση, όμως, τον έχει καταβάλει και το σώμα του είναι καταπονημένο από το μακρύ ταξίδι. Αρχίζει να απογοητεύεται, να ψυλλιάζεται πως δεν έχει απομείνει τίποτα από τα δυο κτίρια, εκεί έξω, για να βρει. Στους πρόποδες ενός βουνού πελώριου, με μια τεράστια ανηφόρα να τον περιμένει ομπρός του, σκέφτεται να τα παρατήσει, να λήξει άδοξα την αναζήτησή του και να επιστρέψει.

Όταν, εκείνη την στιγμή, λίγο πριν την παραδοχή της ήττας, το βλέμμα του

Ο αρχιτέκτονας τώρα, καθισμένος στην είσοδο του σπιτιού του, παρατηρεί ξανά την πόλη του. Οι λόγοι που αυτή τη φορά δεν μπορεί να χαρεί την όψη της είναι πολλοί και κατατρώνε το μυαλό του. Σκέφτεται πως χάθηκαν άδικα δύο από τα πιο ωραία κομμάτια της, μαζί τους και μέρος της δικής του δουλειάς. Δουλειά που δεν έχει κανένα πρόβλημα να ξανακάνει, ίσα ίσα, παρ' όλα αυτά η μοναδικότητα του κάθε κτιρίου του ξέρει πως δεν μπορεί να επαναληφθεί. Δεν τα πονάει ως απλά δυο όμορφα κτίρια του χάθηκαν, λυπάται γι' αυτά σαν να ήταν τα παιδιά του, σαν να έχασε για πάντα μέρος του εαυτού του. Νεκρά σώματα είχε συνηθίσει να βλέπει σ' αυτούς τους καιρούς, όμως η ίδια η πράξη των εθελοντών δεν μπορούσε,

συλλαμβάνει έναν παράξενο, αχνό άσπρο καπνό να αναβλύζει από την κορυφή της ανηφόρας. Συλλογίζεται πως ότι και να υπάρχει εκεί αξίζει μιας τελευταίας προσπάθειας και υπόσχεται στον εαυτό πως ότι κι αν συναντήσει, μετά θα πάρει το δρόμο του γυρισμού. Ανεβαίνει την απότομη ανηφόρα και αφού πάρει την τελευταία δεξιά στροφή η πηγή του λευκού καπνού βρίσκεται μπροστά στα μάτια του. Με την πρώτη ματιά δεν αντιλαμβάνεται τι αντικρίζει πέρα από ένα σωρό χαλάσματα σε ένα μικρό πλάτωμα στην άκρη του δρόμου. Γρήγορα όμως αναγνωρίζει σ' αυτόν ένα από τα δύο σπίτια που τον είχαν αφήσει τόσο απρόσμενα. Το πλησιάζει γεμάτος συγκίνηση και θλίψη. Το κτίριο, κατά την πρόσκρουση, η οποία ήταν σίγουρα σφοδρή, διαμελίστηκε σε χιλιάδες μικρά κομμάτια που σκόρπησαν παντού τριγύρω. Λίγες επιμήκεις μεταλλικές βέργες, απομεινάρια των κολώνων, στέκουν ορθές ανάμεσα στο κύριο όγκο του σωρού, ενώ ένα ανθρώπινο πτώμα που φοράει λευκή μάσκα οξυγόνου κείται ανάμεσά τους. Ο αρχιτέκτονας, μη μπορώντας να χωνέψει αυτό που βλέπει αγγίζει απαλά την άμορφη μάζα. Χαϊδεύει στοργικά τα απομεινάρια του δημιουργήματός του, που κάποτε αιωρούταν περήφανο στον ουρανό, μην καταφέροντας να φέρει ξεκάθαρα στη μνήμη του την πρότερη υπόστασή του. Λίγα μέτρα μακριά, πάνω στο δρόμο, θα παρατηρήσει ακόμη ένα λευκό καπνό. Τρέχει με αγωνία προς τα εκεί. Το σκηνικό είναι το ίδιο. Συντρίμμια, πτώμα, χάος. Η θλίψη του δίνει τη θέση της στο θυμό και ο αρχιτέκτονας σφίγγει της γροθιές, νοιώθοντας πνιγμένος από την αδικία που τον βρήκε.

Ο αρχιτέκτονας παραμένει προσκολλημένος στην αγάπη του για τον υλικό, κτισμένο κόσμο. Πιστεύει πως, σχεδόν αποκλειστικά, η μορφή, το κατασκεύασμα είναι το μόνο επίδοκο της εργασίας του. Υιοθετεί το ρόλο του θεού, που θα προσφέρει μεγαλόψυχα έναν όμορφο, σύμφωνα με τα δικά του πρότυπα, κόσμο, στην ανθρωπότητα. Ο πραγματικός αντίκτυπος, όμως, των κτιρίων του στις ζωές των ανθρώπων που τα χρησιμοποιούν αποτελεί μια παράπλευρη συνέπεια, πολλές φορές, όχι και τόσο αξια σοβαρής μελέτης.

Η νεκρική σιγή διασαλεύεται από παράξενους θορύβους και ήχους φωνών. «Ποιος είναι αυτός που δεν μ' αφήνει ούτε ν' αποχαιρετήσω τα δημιουργήματά μου με ηρεμία» μονολογεί εμφανώς ενοχλημένος, κοιτάζοντας τον περιβάλλοντα χώρο. Το μόνο που βλέπει είναι ερημιές, ν' απλώνονται γύρω από ένα τεράστιο βουνό, το οποίο ορθώνεται μπροστά του και σχεδόν ακουμπάει τα μαύρα σύννεφα. Προσπαθεί ν' ακούσει πιο προσεκτικά. Είναι σίγουρος ότι οι φωνές έρχονται κατευθείαν από το βουνό εκείνο. Μισοκλείνει τα μάτια του για να δει καλύτερα και όντως, ίσα που διακρίνει κάποιες σιλουέτες να κινούνται εκεί ψηλά, πάνω στα βράχια. Ερωτήματα αναπάντητα γεννιούνται ευθύς αμέσως στο μυαλό του. Είναι όντως άνθρωποι αυτοί που βλέπει ή κάποιο βλοσυρό κατασκεύασμα της φαντασίας του; Μήπως αρχίζει να χάνει τα λογικά του; Κι αν είναι άνθρωποι,

με σάρκα και οστά τι κάνουν σε αυτό το άγριο τοπίο; Πως επιβιώνουν και πως βρίσκουν το απαραίτητο γι' αυτούς οξυγόνο; Μήπως είναι κάποιο εξέλιξη του ανθρώπινου είδους, παράγωγο της περιβαλλοντικής καταστροφής, που δεν χρειάζεται οξυγόνο για να ζήσει; Γεμάτος περιέργεια και με μικρή δόση φόβου, έχοντας ξεχάσει προς στιγμήν τα κουφάρια των σπιτιών του, αρχίζει να κατευθύνεται, σαν μαγνητισμένος, προς τα εκεί που βλέπει κινητικότητα, πάνω στο βραχώδες βουνό.

Περπατάει ξανά για ώρες στα απόκρημα και δύσβατα ανηφορικά μονοπάτια. Η ανάγκη του για απαντήσεις έχει υπερνικήσει φόβο και σωματική κούραση ώστε να συνεχίζει απότομος, μέχρι που βρίσκει το πρώτο στοιχείο. Στην άκρη του δρόμου αρχίζει να παρατηρεί κάποια κόκκινα καλώδια, που είναι εμφανές πως δεν βρέθηκαν εκεί τυχαία, αλλά τοποθετήθηκαν προσεκτικά. Μοιάζουν πολύ με τα καλώδια στις δικές του κατασκευές, αυτά που ενώνουν ιδιοκτήτη και εθελοντή, μόνο που εδώ δεν ίπτανται. Τα καλώδια, επιμήκη πολύ, συνεχίζουν ν' ακολουθούν πλευρικά το δρόμο, κι ο αρχιτέκτονας τα καλώδια. Μετά από άλλη μια απότομη στροφή, άξαφνου, ξεπροβάλλει μπροστά του μια παρέα νεαρών. Του φαινόταν απλοί άνθρωποι τελικά κι όχι κάποια παράξενη μετάλλαξη σε υπερήρωα, όπως φοβόταν. Βρισκόντουσαν μπροστά στην είσοδο ενός μικρού σπιτιού, περισσότερο με γιατί έμοιαζε, και συζητούσαν σε έντονο ύφος. Ήταν δυο άντρες και μια γυναίκα, φτωχικά ντυμένοι όλοι, με έκδηλα τα σημάδια του χρόνου πάνω στα ρούχα τους. Αράζουν πάνω σε αυτοσχέδια καθίσματα από ξύλινα καφάσια και στη μέση υπάρχει μια μεγάλη ξύλινη τάβλα που επιτελεί το ρόλο τραπεζιού. Είναι μια πολύ ζωηρή παρέα, καθώς μιλάνε δυνατά, κάθε τόσο ο ένας πετάγεται και διακόπτει τον άλλο, κάνουν χειρονομίες, χαχανίζουν.

Ο αρχιτέκτονας δεν μπορεί ν' ακούσει τι λένε, αλλά αναμφισβήτητα το χαίρονται. Αυτό που κάνει, όμως, τον αρχιτέκτονα να μείνει άναυδος όταν το συνειδητοποιεί, είναι πως αυτοί οι άνθρωποι δεν φορούν μάσκες, ούτε βλέπει κάπου γύρω τους φιάλες οξυγόνου. Παρατηρεί πως τα κόκκινα καλώδια στην άκρη του δρόμου ξεφεύγουν για λίγο από την πορεία τους, πηγαίνουν εκεί που βρίσκεται η παρέα και μετά συνεχίζουν κανονικά στο πλάι του δρόμου. «Πως γίνεται αυτό;» σκέφτεται ο αρχιτέκτονας. «Πως αυτοί οι άνθρωποι αναπνέουν κανονικά χωρίς να χρειάζονται μάσκες; Είναι με κάτι συνδεδεμένοι;» Αποφασίζει να μην τους ενοχλήσει και να συνεχίσει την πορεία του προς την κορυφή ψάχνοντας για απαντήσεις. Περνώντας από μπροστά τους δεν μπορεί να ξεκολλήσει το βλέμμα του από πάνω τους. Προς στιγμήν σταματάνε και εκείνοι την κουβέντα και κοιτάζουν γεμάτοι περιέργεια τον παράξενο επισκέπτη. Ο αρχιτέκτονας καταλαβαίνει ότι αμφότεροι περιεργάζονται το ίδιο σημείο, εκατέρωθεν. Αυτός τα γυρνά τους πρόσωπα που ανασαίνουν κι εκείνοι την λευκή μάσκα οξυγόνου του. Χωρίς να τους μιλήσει ή να του μιλήσουν, τους προσπερνάει και συνεχίζει να περπατάει ακολουθώντας τα κόκκινα καλώδια.

Λίγα μέτρα μετά έχει στηθεί ένα αντίστοιχο σκηνικό. Θα συναντήσει ένα παράπηγμα και έξω από αυτό, μπροστά από την είσοδο μπορεί να δει ένα

νεαρό μελαχρινό άντρα με πυκνά μούσια και εμφανώς ταλαιπωρημένα ρούχα. Ο νεαρός, με την πλάτη ακουμπισμένη στο τοίχο του σπιτιού του, κάθεται, σε στάση ημικλινή, πάνω σε κάτι ξύλινα καφάσια, αντίστοιχα με τα προηγούμενα. Φαίνεται να χαλαρώνει έτσι όπως έχει απλώσει τα πόδια του μπροστά, βυθισμένος στις σελίδες του μικρού βιβλίου με το κόκκινο εξώφυλλο που κρατάει στα χέρια. Ούτε αυτός φοράει μάσκα οξυγόνου, ενώ και πάλι τα καλώδια του δρόμου ξεστρατίζουν λίγο για να τον συναντήσουν, πριν συνεχίσουν κανονικά την πορεία τους. Αυτή τη φορά το μάτι του αρχιτέκτονα πέφτει στο παράπηγμα πίσω από τον άντρα και αρχίζει να το παρατηρεί. Είναι μια μικρή, φτωχική, κατασκευή, φτιαγμένη από κάθε λογής ετερογενή, μικρότερα και μεγαλύτερα κομμάτια. Υπάρχουν μαύρα, γκρι, άσπρα, κίτρινα, πράσινα κομμάτια σε ακανόνιστα σχήματα που παρά τη διαφορετικότητά τους και την τεχνικά μέτρια συναρμογή τους με τις προεξοχές, καταφέρνουν να συνθέσουν ένα αρκετά αρμονικό σύνολο, προσδίδοντας στην κατασκευή το κυβικό της σχήμα. Όμως, κάποια από αυτά τα κομμάτια του φαίνονται γνώριμα. Με μια δεύτερη, πιο προσεκτική ματιά επαληθεύει την αρχική του εντύπωση. Είναι σίγουρα κομμάτια από τα δικά του σπίτια, από εκείνα που συνάντησε λίγο πριν κατεστραμμένα. *«Αυτό αποτελεί βεβήλωση. Ποιος έχει το θράσος να χρησιμοποιεί κάτι τόσο δικό για να κατασκευάσει αυτό το πενιχρό κτίσμα;»* αναρωτιέται με θυμό από μέσα του. Τώρα πια δεν μπορεί να συγκρατηθεί και αποφασίζει να γίνει ενοχλητικός.

Ο αρχιτέκτονας πλησιάζει το νεαρό, ο οποίος, με το βιβλίο μπροστά στο πρόσωπο του, δεν τον έχει ακόμα αντιληφθεί και ξεροβήχει για να του αποσπάσει την προσοχή. Εκείνος κατεβάζει αργά το βιβλίο, τόσο μόνο, ώστε δυο μάτια να ξεπροβάλουν από πίσω του και τον κοιτάζει γεμάτος απορία. *«Μπορώ να βοηθήσω σε κάτι;»* ρωτάει ο νεαρός. *«Θα μπορούσατε να μου πείτε ποιος φτιάχνει αυτά τα κατασκευάσματα;»* ρωτάει με τη σειρά του ο αρχιτέκτονας σε επίσημο τόνο. *«Τα μέλη της κοινότητας. Όλοι μαζί. Βέβαια, σημαντικό ρόλο παίζουν πάντα οι συμβουλές του αρχιτέκτονα μας.»* απαντάει ο νεαρός γεμάτος φυσικότητα. *«Ξέρεις ότι σ' αυτό το κτίσμα υπάρχουν κομμάτια που ανήκουν στα αιωρούμενα σπίτια μου; Που ανήκουν σε μένα.»* επιμένει ο αρχιτέκτονας. Ο νεαρός, εμφανώς ενοχλημένος, αφήνει το βιβλίο στην άκρη και ανασηκώνεται ελαφρώς. *«Τότε να τα προσέχεις καλύτερα τα αιωρούμενα σπίτια σου. Τις τελευταίες μέρες ο άνεμος έχει παρασύρει εδώ τριγύρω πολλά από αυτά. Άκουσε ξένη, εμείς τα σπίτια μας τα φτιάχνουμε με κόπο και ιδρώτα. Με τα ίδια μας τα χέρια κουβαλάμε ερείπια, για ώρες ολόκληρες πολλές φορές, από τις γύρω πόλεις που έχουν πεθάνει. Εμείς μαζεύουμε οτιδήποτε νεκρό, οτιδήποτε δεν μπορεί να προσφέρει πλέον και του δίνουμε ξανά υπόσταση. Αυτά τα κομμάτια τα πονάμε, τα αγαπάμε, δινόμαστε μαζί τους, γίνονται τα σπίτια μας.»* Ο αρχιτέκτονας συλλογίζεται αμήχανα τα όσα ειπώθηκαν. Το μυαλό του αυτή τη στιγμή δουλεύει πυρετωδώς. Ποιος μπορεί να θρέψει τόση αγάπη για ένα συνονθύλευμα χαλασμάτων; Επίσης τι εννοεί ο νέος όταν λέει πως έχουν παρασυρθεί εδώ τις τελευταίες μέρες κι άλλα από τα αιωρούμενα σπίτια του; Τι να συμβαίνει άραγε αυτή τη στιγμή στην πεδιάδα με τις γκριζοπορτοκαλί στολές; Τι να συμβαίνει στην ουράνια πόλη του;

Θορυβημένος απ' όσα άκουσε ο αρχιτέκτονας κάνει ένα βήμα για να φύγει, την ώρα που ο νεαρός ξαπλώνει και φέρνει ξανά το βιβλίο μπροστά στο πρόσωπο του. Κοντοστέκεται όμως και αποφασίζει να του κάνει μια τελευταία ερώτηση: *«Πως μπορείτε να ζείτε χωρίς οξυγόνο;»* Ο νεαρός αυτή τη φορά δεν κατεβάζει καν το βιβλίο από το πρόσωπό του και με απαθή, σχεδόν χλευαστική φωνή αποκρίνεται. *«Κανείς δεν μπορεί να ζήσει χωρίς οξυγόνο. Αν ψάχνεις για απαντήσεις πήγαινε ρώτα τον αρχιτέκτονα.»* Και με το χέρι του δείχνει προς την κατεύθυνση που ο δρόμος συνεχίζει να ανεβαίνει το βουνό. Ο αρχιτέκτονας νοιώθει μπερδεμένος αλλά ταυτόχρονα αποφασισμένος να λύσει το μυστήριο που κρύβει αυτός ο άγριος τόπος.

Είναι πανύψηλο τούτο το βουνό αλλά ήδη έχει ανέβει το περισσότερο και η κορυφή δεν απέχει πολύ. Στρίβει και συνεχίζει να ανηφορίζει. Στο δρόμο του, ανάμεσα στα πελώρια γκριζοπιά βράχια, ξεπροβάλουν κι άλλα, αντίστοιχα με τα πρώτα, σπίτια που όσο πάει πυκνώνουν. Και πάντα μπροστά τους, δίπλα τους, γύρω τους βρίσκεται μια παρέα πότε μικρότερη, πότε μεγαλύτερη. Κάποιοι διαγωνίζονται σ' ένα επιτραπέζιο παιχνίδι με ζάρια και κάρτες, άλλοι χοροπηδάν ανάμεσα σε κουτάκια με νούμερα που έχουν χαράξει στο έδαφος, ενώ άλλοι μαζεμένοι σ' ένα κύκλο διαφωνούν και μαλώνουν φωνάζοντας. Πιο κάτω ένας νέος μαστορεύει με το σφυρί του ένα μεγάλο ξύλινο καναπέ, ενώ απέναντι του δυο κορίτσια του ρίχνουν κλεφτές ματιές, ψιθυρίζοντας η μία στο αυτί της άλλης σαν να συνωμοτούν. Μια καλοστεκούμενη γριούλα, καθιστή οκλαδόν, μπαντάρει με προσοχή την κάλτσα του άντρα της. Τρεις μεσήλικες κορδώνονται και καυχούνται ενώ διηγούνται ιστορίες από τα ένδοξα χρόνια της νιότης τους. Μια μελαχρινή γυναίκα παίζει ένα ρόλο από ταινία, που σίγουρα ο αρχιτέκτονας είχε δει κάποτε αλλά τώρα δεν μπορεί να θυμηθεί τ' όνομά της, ενώ η παρέα της, καθισμένη κατάχαμα, την κοιτάζει με προσήλωση και την επευφημεί. Από πού πηγάζει όλη αυτή η ζωντάνια άραγε, αναρωτιέται ο αρχιτέκτονας ενώ συνεχίζει να προχωράει και να παρατηρεί. Το οπτικό του πεδίο γεμίζει από δραστηριότητα και κινήσεις. Στο διάβα του κανείς δεν τον ενοχλεί ούτε του δίνουν ιδιαίτερη σημασία. Τα σπίτια και ο κόσμος γίνονται ακόμα πιο πυκνά, μαζί τους και τα κόκκινα καλώδια που τώρα απλώνονται σχεδόν σε όλο το πλάτος και μήκος του δρόμου. Ήχοι, ομιλίες, φωνές, χαχανητά αλλά και μια υπόνοια μουσικής από το βάθος γεμίζουν επίσης το ηχητικό φάσμα των αισθήσεών του. Ο αρχιτέκτονας παρατηρεί όμως κάτι ενδιαφέρον. Τα κόκκινα καλώδια δεν περιτριγυρίζουν απλά το τοπίο και τους ανθρώπους, αλλά καταλήγουν κιάλας σ' αυτούς. Καθένας τους φέρει στην πλάτη του δυο μικρές οπές, με διάμετρο όχι μεγαλύτερη από τρεις πόντους, στην κάθε μια από τις οποίες συνδέεται ένα κόκκινο καλώδιο. Παρόλα αυτά, δεν μπορεί ακόμα να αποκρυπτογραφήσει το ρόλο τους.

Εδώ και λίγη ώρα, ο αρχιτέκτονας, υποσυνείδητα ακολουθεί εκείνη την, αρχικά ανεπαίσθητη μουσική, που είχε συλλάβει το αυτί του πρωτύτερα, η οποία όσο προχωράει δυναμώνει. Πλέον βρίσκεται πολύ ψηλότερα, σχεδόν στην κορυφή του βουνού και τα μαύρα πυκνά σύννεφα, που από την πεδιάδα των σκιών

φαινόταν μιλία μακριά, σε λίγο θα ακουμπήσουν το πάνω μέρος του κεφαλιού του. Αφού έχει αφήσει πίσω του όλα εκείνα τα ξέχειλα, από ανθρώπους και σπίτια, σοκάκια βρίσκεται μπροστά σε μια μικρή πεδιάδα, ένα υψίπεδο. Για την ακρίβεια, είναι τόσο μικρή, που ο χαρακτηρισμός αλάνα θα του ταίριαζε περισσότερο. Το σκηνικό που συναντάει εδώ κυριαρχείται από μουσική και δεν διαφέρει τρομερά σε ύφος απ' όλα όσα είχε απαντήσει νωρίτερα. Στη μια άκρη της αλάνας έχει τοποθετηθεί ένα επίμηκες, βαρύ, δρύινο μάλλον, τραπέζι και γύρω του είναι μαζεμένοι, καθιστοί σε ψάθινες καρέκλες κάμποσοι μουσικοί με τα όργανά τους. Κάποιος βαράει παθιασμένα ένα τύμπανο με τις μπαγκέτες του, ένας άλλος γρατσουνάει την καφετιά κλασική κιθάρα του, μια κοκκινισμένη απ' την προσπάθεια κοπέλα φυσάει το πνευστό της, μια ακόμα κοπέλα χτυπάει με νάζι τις σκουριασμένες ζιλίες της και μια τρίτη τραγουδάει με ψιλή μελωδική φωνή. Τριγύρω τους διάφοροι, άλλοι όρθιοι, άλλοι ξαπλωμένοι καταγής, τραγουδάνε, ζητωκραυγάζουν, χτυπάνε με κέφι παλαμάκια για να δώσουν το ρυθμό σ' ένα τσούρμο από νεαρούς που χορεύουν ξέφρενα στο μέσο της αλάνας, ανάμεσα σε πυκνά κόκκινα καλώδια, σηκώνοντας μεγάλα σύννεφα σκόνης και χώματος. Έξω από αυτό το γλέντι που έχει στηθεί, διάσπαρτοι στην περίμετρο του χώρου κάθονται οι μεγαλύτεροι σε ηλικία, άλλοι μόνοι τους, άλλοι σε παρέες, και καμαρώνουν την νεολαία τους.

«Να έχουν κάποιο πανηγύρι άραγε ή έτσι είναι η κάθε μέρα εδώ;» αναρωτιέται ο αρχιτέκτονας. Διάφοροι πηγαίνονται δίπλα του φουριόζοι, κάποιοι τον σκουντάνε κιόλα σαν να μην υπάρχει, αλλά εκείνος απορροφημένος συνεχίζει να στέκεται ακίνητος στην είσοδο της αλάνας παρατηρώντας το γεγονός. Τώρα, ακόμα κι αν δε το δείχνει η στάση του άκαμπτου κορμιού του, ακόμα κι αν το ελαφρύ του χαμόγελο δεν διακρίνεται κάτω από τη μάσκα οξυγόνου, έχει πέσει κι ο ίδιος ολόκληρος σ' αυτό το καζάνι ζωτικότητας και χαράς. Η γνώριμη μελωδία τον έχει συνεπάρει, ο νους του ταξιδεύει σε άλλους τόπους και χρόνους. Οι αναμνήσεις που αναπόφευκτα ξεπετάγονται μπρος στα μάτια του, μόνο σε εποχές πριν την περιβαλλοντική κρίση μπορούν να αποδοθούν. Μόνο αν πάει τόσο πίσω χρονικά θα συναντήσει τον εαυτό του στο μέσο αντίστοιχων γιορτών ανεμελιάς. Εκείνη τη στιγμή, οι περισσότεροι στη θέση του θα τα ξεχνούσαν όλα και απλά θα γινόντουσαν ένα με όσους χορεύουνε και τραγουδάνε. Είναι, όμως, τέτοια η ιδιοσυγκρασία του αρχιτέκτονα, που δεν τον αφήνει να παραστρατήσσει, που τώρα τον κάνει να αποζητά απαντήσεις ακόμα πιο απελπισμένα. Κλείνει βιαστικά το μπαούλο των αναμνήσεων και ρωτάει έναν από τους νεαρούς αν βρίσκεται κάπου εκεί γύρω ο αρχιτέκτονας αυτής της πόλης. Εκείνος με το δείκτη του χεριού του σημαδεύει έναν μοναχικό μαυροφορεμένο άνδρα με κουκούλα που κάθεται σ' ένα παγκάκι στο πιο απομακρυσμένο σημείο της αλάνας. «Εδώ είμαστε, λουπόν» σκέφτεται ο αρχιτέκτονας κι αρχίζει να οδεύει με αργό βήμα προς το μέρος του.

έμοιαζαν με περιγραφές γριναζιών, πτυχών της άψυχης πόλης από πάνω τους. Για πρώτη φορά το κτίσμα περνάει σε δεύτερη μοίρα και δίνεται έμφαση στην ζωή που παράγεται από τους ανθρώπους γύρω του και σε αλληλεπίδραση από αυτό. Ο αρχιτέκτονας παρατηρεί για πρώτη φορά την πόλη των ανθρώπων και όχι μόνο τα κτίσματα τριγύρω τους. Η κυρίαρχη αφήγηση που υποστηρίζει πως ο αρχιτέκτονας γεννιέται στο στούντιο είναι λαθεμένη. Μόνο όταν βγει και έξω από αυτό, με την επιτόπια έρευνα, αλληλεπιδρώντας άμεσα με την ζωή της πόλης μπορεί να κατανοήσει την δομή των κοινωνικών σχέσεων. Θα μπορέσει έτσι να αποκτήσει τα εφόδια, την κριτική σκέψη ώστε να παράξει κτίρια που θα την υποστηρίξουν ή θα την τροποποιήσουν. Διαφορετικά τα σχέδια του θα παραμείνουν ανούσιες μορφολογικές ασκήσεις επί χάρτου, που μόνο το προσωπικό γούστο θα αφορούν.

Πλησιάζει το μαυροφορεμένο, παράξενο άνδρα και διστακτικά κάθε δίπλα του, στο ίδιο παγκάκι. Εκείνος δεν φαίνεται να αντιδρά. Ο αρχιτέκτονας διστάζει αρχικά, δεν ξέρεi πως είναι πρέπων ν' αρχίσει την κουβέντα, ώστε να μη φανεί περίεργος και αγενής. Όμως, πριν προλάβει να ξεστομίσει οτιδήποτε, τον χαιρετάει πρώτα ο διπλανός του: «Καλώς ήρθες ξένε. Τι σε φέρνει στα μέρη μας; Ήρθες να συμμετάσχεις στη γιορτή μας;» λέει μια παγερή φωνή. Ο αρχιτέκτονας ξαφνιάζεται αρχικά αλλά γρήγορα βρίσκει τα λόγια του και μπαίνει κατευθείαν στο θέμα. «Για γιορτές δεν έχω χρόνο. Μα ήρθα εδώ για απαντήσεις». «Τι ψάχνεις να μάθεις;» απαντάει κοφτά ο άνδρας με την κουκούλα χωρίς ακόμα να γύρει το κεφάλι του για να τον κοιτάξει, πράγμα που δυσκολεύει κάπως την επικοινωνία και αναγκάζει τον αρχιτέκτονα να αισθάνεται ακόμα πιο αμήχανα. «Εμαθα ότι είστε κι εσείς αρχιτέκτονας. Εγώ είμαι ο αρχιτέκτονας της υπτάμενης πόλης. Από εδώ βέβαια απέχει αρκετές μέρες πεζοπορίας αλλά σίγουρα όλο και κάτι θα έχετε ακούσει γι' αυτή. Την έχω φτιάξει με πολύ δουλειά και μεράκι». Ο παράξενος άνδρας με μια ελαφριά κίνηση του κεφαλιού γνέφει καταφατικά την ώρα που ο αρχιτέκτονας συνεχίζει: «Λουπόν... Ήρθα ως εδώ πάνω γιατί θα ήθελα πολύ να μάθω πως λειτουργεί η δικιά σας πόλη. Πως βρίσκετε το οξυγόνο σας. Πως παίρνουν μορφή τα σπίτια σας». Για λίγα δευτερόλεπτα επικρατεί σιγή και στη συνέχεια παίρνει το λόγο ο άνδρας με την κουκούλα: «Την απάντηση την είχες μπροστά σου εδώ και ώρες. Πριν καν αρχίσεις ν' ανηφορίζεις. Εσύ επέλεξες να την αγνοήσεις. Η απάντησή σου είναι τούτο εδώ το βουνό». «Δεν καταλαβαίνω» αποκρίνεται όλο απορία ο αρχιτέκτονας.

Ο άνδρας, παραμένοντας ακίνητος και συνεχίζει με την ίδια ήρεμη, σταθερή φωνή: «Άκου λουπόν προσεχτικά ξένε τι συμβαίνει εδώ. Το βουνό αυτό, όπως θα παρατήρησες, υψώνεται για μέτρα πολλά, τόσα ώστε το ανώτερο σημείο του, ένας μικρός θράχος, ίσα που καταφέρνει να ξεπεράσει το όριο που βάζουν εκείνα τα πυκνά μαύρα σύννεφα. Το όριο ανάμεσα στο οξυγόνο και το τίποτα, ανάμεσα στη

Για πρώτη φορά οι εικόνες κτιρίων και τοπίων δίνουν τη θέση τους σε εικόνες ανθρώπινης δραστηριότητας, ζωής. Ακόμα και οι εικόνες των εθελοντών της πεδιάδας πιο πολύ

ζωή και στο θάνατο. Σ' εκείνη ακριβώς την κορυφή, που το οξυγόνο είναι άφθονο, υπάρχει χώρος μόλις για ένα σπίτι, ικανό να φιλοξενήσει μόλις ένα κάτοικο. Εδώ, όμως, φτάσαμε κάποτε πολλοί, όλοι μας με την ελπίδα ν' αποκτήσουμε από ένα σπίτι στην κορυφή. Και να τι κάναμε ξένε. Χτίσαμε όλοι μαζί εκείνο το μοναδικό σπίτι. Μετά μπήκαμε όλοι μαζί στη σειρά και δυο τρύπες ανοίχτηκαν στην πλάτη του καθενός από εμάς. Τρύπες που επικοινωνούν κατευθείαν με τα πνευμόνια. Ένα κόκκινο καλώδιο ένωσε την μια τρύπα του πρώτου στη σειρά με μια από τις δύο τρύπες του δεύτερου. Ένα ακόμα κόκκινο καλώδιο ένωσε τη δεύτερη τρύπα του δεύτερου στη σειρά με μία από τις δύο τρύπες του τρίτου. Έτσι ενωθήκαμε όλοι μεταξύ μας. Από τότε ο πρώτος στη σειρά αναλαμβάνει να μείνει για ένα μήνα στο σπίτι της κορυφής. Από τη δικιά του ανάσα, σαν συγκοινωνούντα δοχεία, ποτιζόμαστε όλοι. Μια πνοή μας διαπερνάει όλους και δίνει ζωή στα ξέχρωρα σώματα ενός ενιαίου οργανισμού. Όταν αλλάξει ο μήνας, τελευταίος στη σειρά θα γίνει πρώτος και ο πρώτος δεύτερος. Έτσι συνεχίζεται ο κύκλος της ζωής σε τούτο το τόπο κι αυτή είναι η ιστορία του».

Ο αρχιτέκτονας ακούει άναυδος όσα του εξιστορεί ο άνδρας με την κουκούλα και, όντως, δεν μπορεί να πιστέψει πως του είχε διαφύγει αυτή η εκδοχή. Παρόλα αυτά νοιώθει πως η ιστορία είχε τελειώσει απότομα. Πως ακόμα δεν έχει πάρει τις απαντήσεις που ψάχνει: «Δεν μου είπες όμως το τέλος της ιστορίας. Δεν μου είπες τίποτα για τα κτίσματα. Αφού βρήκατε αυτή τη λύση, πως αποφασίσατε μετά ποιος θα φτιάχνει τα κτίσματα; Από τι υλικό. Ποια θα είναι η μορφή τους». Ο άνδρας σχεδόν τον διακόπτει για ν' απαντήσει, χωρίς παρ' όλα αυτά να δείχνει σημάδια ταραχής: «Ακόμα δεν καταλαβαίνεις πως το πιο δύσκολο κομμάτι απ' όσα σου είπα, ήταν η ύπαρξη αυτού το βουνού. Το πιο δύσκολο ήταν να καταφέρουμε να δούμε, τότε, πέρα από τις πέτρες και τα βράχια, όπως ούτε εσύ κατάφερες να δεις τώρα. Ποιος ξέρει πόσα αντίστοιχα βουνά είχαμε προσπεράσει πριν φτάσουμε εδώ. Το αμέσως επόμενο ήταν να διαχειριστούμε το πως δεν θα μείνει κανείς χωρίς ανάσα και το λύσαμε με τις τρύπες και τα καλώδια. Αφού είχαμε εξασφαλίσει τις ζωές μας όλα τα υπόλοιπα ήταν λεπτομέρειες. Η μορφή που τα σπίτια θα έπαιρναν, αποτελούσε απλά το τελευταίο πασπάλισμα για να τις κάνουμε λίγο πιο όμορφες».

Ο αρχιτέκτονας ακούει με έκπληξη. Κουνάει το πόδι του νευρικά πάνω-κάτω, μη μπορώντας ν' αποφασίσει αν πρέπει να νοιώσει θυμό ή θλίψη για τον άντρα που έχει απέναντί του. Προσπαθεί αρκετά αλλά δεν μπορεί να συγκρατήσει τον χείμαρρο που βγαίνει από μέσα του. «Δεν είναι δυνατόν να τα ξεστομίζεις αυτά. Εσύ δεν ονειρεύτηκες ποτέ την ιδανική πόλη; Πως μπορείς και περιφρονείς έτσι τα κτίσματα; Νομίζεις ότι η δική μου ζωή ήταν ένα παιχνίδι; Εγώ έχω μοχθήσει για τα κτίσματα. Κέρδος δεν έχω. Είναι απλά η αγάπη μου. Όλη μου τη ζωή την πέρασα διαβάζοντας, τραβώντας γραμμές, κάνοντας υπολογισμούς, ψάχνοντας την ιδανική μορφή. Κι έρχεσαι εσύ να τα διαγράψεις όλα. Θα σου πω κάτι όμως. Εγώ δεν τα παράτησα. Έβαλα εξαρχής ένα στόχο στη ζωή μου, τον πίστεψα μέχρι τέλους, μόχθησα γι' αυτόν και ανταμείφτηκα με την πόλη των ονείρων μου, την αιωρούμενη πόλη μου. Εσύ έχασες, απογοητεύτηκες, και για ν' απαλύνεις την ήττα

σου υποβίβασες μέσα σου την αξία της μορφής και των κτισμάτων. Κάποτε είχες κι εσύ την επιθυμία της ιδανικής πόλης, όμως την απώλεσες. Χωρίς αυτή την επιθυμία όμως, ο μόχθος σου είναι καταδικασμένος στη μετριότητα. Τον καταδίκασες να δημιουργεί παραπήγματα και σωρούς ερειπίων».

Ο άνδρας συνεχίζει να μένει ήρεμος παρά το εκρηκτικό παραλήρημα. Και όταν ο αρχιτέκτονας τελειώνει, ο άνδρας στρίβει αργά το κεφάλι του προς το μέρος του και κατεβάζει την κουκούλα. Το πρόσωπό του γίνεται πλέον εμφανές. Ο αρχιτέκτονας γουρλώνει τα μάτια σαστισμένος. Είναι σίγουρος πως, αν δεν φορούσε ο ίδιος τη μάσκα οξυγόνου του, ένας τρίτος παρατηρητής θα τους περνούσε για δίδυμους. Μοιάζουν εκπληκτικά, σαν δυο σταγόνες νερό. Η μόνη διαφορά είναι πως ο άνδρας μοιάζει κάπως μεγαλύτερος ηλικιακά με τις ρυτίδες να διαγράφονται πιο έντονα στο πρόσωπό του. Ο άνδρας τον κοιτάζει κατάματα και του λέει: «Ο μόχθος σου είναι που δίνει μορφή στην επιθυμία, παίρνει από την επιθυμία την μορφή της. Κι εσύ νομίζεις πως έχεις κατακτήσει την πόλη των ονείρων σου, ενώ δεν είσαι παρά μόνο ο σκλάβος της». Ο αρχιτέκτονας ίσα που μπορεί να ψελλίσει: «Ένας αρχιτέκτονας δεν είναι παράλογο να γίνει σκλάβος μιας πόλης. Εσύ, όμως, δεν κατάλαβες πως έγινες σκλάβος αυτών των ανθρώπων». Ο άνδρας τότε σηκώνεται αργά και αρχίζει να περπατάει προς το κέντρο της αλάνας, προς τα εκεί που οι νέοι γλεντάνε και χορεύουν. Πριν μπει κι ο ίδιος στο χορό σταματάει, γυρνάει προς τον αρχιτέκτονα, ανασηκώνει τα χέρια του και μ' ένα πλατύ χαμόγελο του αποκρίνεται: «Σωστά τα λες φίλε μου, γιατί τι άλλο είναι οι πόλεις αν όχι οι άνθρωποι;».

Ο αρχιτέκτονας την ξέρει εκείνη τη μουσική από την άλλη άκρη της αλάνας, κάτι του θυμίζει. Κάποτε είχε ακούσει το ίδιο κομμάτι από ένα μικρό κασετόφωνο, σε μια πεδιάδα γεμάτη σκιές που βρίσκεται πολλές μέρες μακριά από εδώ. Παραμένει καθισμένος. Μοναδική συντροφιά έχει τις σκέψεις του, όπως εδώ και χρόνια άλλωστε. Οι μουσικοί, οι νέοι που χορεύουν, τα καλώδια, ο παράξενος άνδρας με την κουκούλα έχουν εξαφανιστεί με μυστήριο τρόπο από γύρω του και η αλάνα μετατράπηκε ξανά σε έναν έρημο, άγριο τόπο, που βρίσκεται ελάχιστα πιο κάτω από την κορυφή ενός θεόρατου βουνού. Η μουσική όμως συνεχίζει να στριφογυρίζει στο κεφάλι του, ενώ το βλέμμα του μένει καρφωμένο σε δυο βράχους που βρίσκονται δίπλα του. Ανάμεσα από τις σχισμές τους ξεπροβάλλει ένα μικρό πανέμορφο κόκκινο λουλούδι. Έχει χρόνια να δει πραγματικό λουλούδι ο αρχιτέκτονας. Βγάζει τη μάσκα οξυγόνου του και πλησιάζει αργά το κεφάλι του προς εκείνο. Όταν φτάσει αρκετά κοντά μια αρχέγονη, μεθυστική μυρωδιά εισβάλλει στα ρουθούνια του και κατακλύζει τις αισθήσεις του. Γύρω απ' το λουλούδι δεν βλέπει κάποιο κόκκινο καλώδιο, ούτε κάποιο άλλο τρικ. Ποια είναι άραγε εκείνη η ζωοποιός δύναμη, που διαπερνάει την αλάνα τούτη, σε αυτό το μαγικό βουνό και δίνει την ευκαιρία σε ένα τόσο όμορφο πράγμα να ορθώνεται ανάμεσα στους αφιλόξενους βράχους ολομόναχο, ζωντανό;

Το σημαντικότερο πράγμα που ορίζει τις πόλεις και τη ζωές μέσα σε αυτές είναι ο βασικός κοινωνικός κανόνας, το κοινωνικό πλαίσιο που αυτές δομούνται. Το σύστημα αξιών, σχέσεων, καταμερισμού των υλικών αγαθών. Το υπαρκτό πλαίσιο είναι που θα καθορίζει πάντα το μεγαλύτερο μέρος της δουλειάς του αρχιτέκτονα. Για να απελευθερωθεί η εργασία του, για να αποκτήσει η επιστήμη την πραγματική της αξία, ο αρχιτέκτονας πρέπει πρώτα ν' ανακαλύψει αυτό το ιδανικό πλαίσιο και στη συνέχεια να παλέψει γι' αυτό ώστε να κατακτηθεί από την κοινωνία. Η λογική διαχωρισμού της επιστήμης ως κάτι διαφορετικό από την πολιτική περιορίζει τον αρχιτέκτονα, όπως και κάθε άλλο επάγγελμα, να ενεργεί μόνο μέσα στα στενά όρια που η εκάστοτε εξουσία ορίζει. Έτσι, είτε ο αρχιτέκτονας υλοποιεί τα σχέδια της εξουσίας, είτε περιορίζει το έργο του σε ασκήσεις φορμαλισμού που ελάχιστα επηρεάζουν την πόλη, καθώς το πλαίσιο ζωής έχει οριστεί εκ των προτέρων. Ένας μεμονωμένος άνθρωπος, όμως, δεν μπορεί να κατέχει την απόλυτη αλήθεια, ούτε να φέρει δραματικές αλλαγές. Πρέπει με τις δικές του ιδέες ο αρχιτέκτονας ν' αλληλεπιδράσει με τους συνανθρώπους του και να τους αφογκραστεί, ακόμα και να σχεδιάσει μαζί τους. Έτσι θα μπορέσει άλλοτε να τους πείσει και να κάνει τις ιδέες του κτήμα τους και άλλοτε θα χρειαστεί να τις τροποποιήσει. Αν αυτές οι ιδέες δεν οικειοποιηθούν από το σύνολο της κοινωνίας, τότε ο αρχιτέκτονας είναι καταδικασμένος να παραμείνει μια απόμακρη διάνυα που θα επιδρά πάνω της αυτοθούλως και ανάλογα με το πόσο ζωτικό χώρο του αφήνει ελεύθερο η εκάστοτε εξουσία. Ο κοινωνικός ρόλος του αρχιτέκτονα πρέπει να ανακαλυφθεί ξανά.

ΔΙΑ ΛΟ ΓΟΙ

Οι διάλογοι του σεναρίου έπρεπε να μετατραπούν σε τέτοια μορφή ώστε να εξυπηρετούν τη ροή της ταινίας. Ακόμη και κάποιες σκέψεις των χαρακτήρων ή περιγραφές στο σενάριο έπρεπε να μετατραπούν σε λόγια ώστε να γίνεται η ταινία πιο κατανοητή. Εν τέλει μετά από πολλές δοκιμές και παραλλαγές, ώστε να ταιριάζουν με τη ροή και το ρυθμό της εικόνας καταλήχθηκαν οι διάλογοι που παραθέτονται.

Πλάνο storyboard | Χαρακτήρας: Λόγια

- 4| **Αρχιτέκτονας:** Να περάσουν οι επόμενοι.
 11| **Αρχιτέκτονας:** Φίου, απαιτεί φυσική κατάσταση για λίγο φως στις μέρες μας
 12| **Αρχιτέκτονας:** Καλώς ήρθατε στις νέες σας ζωές.
 13| **Αρχιτέκτονας:** Αυτά είναι για εσάς. Περάστε στο αλλακτήριο παρακαλώ.
 15| **Αρχιτέκτονας:** Έχετε κάτι για μένα? Χμμ... Απ' ότι βλέπω φίλτατε η πόλη των ονείρων σας είναι έτοιμη να σας υποδεχτεί.
 16| **Αρχιτέκτονας:** Τέλεια Τέλεια. Όλα έτοιμα!
 17| **Αρχιτέκτονας:** Οπότε, δεν έχω παρά...
 18| **Αρχιτέκτονας:** ...να σας οδηγήσω στο νέο μου κατασκεύασμα.

- 19| **Αρχιτέκτονας:** Εδώ είμαστε! Λοιπόν, δεν είναι τέλειο?
 20| **Αρχιτέκτονας:** Το κατασκεύασμά μου... Άλλο ένα αριστούργημα!
 21| **Αρχιτέκτονας:** Όμως, παρακαλώ την προσοχή σας φίλοι μου. (Γυρνάει) Έφτασε η ώρα σας εξηγήσω τη διαδικασία σύνδεσης
 23| **Αρχιτέκτονας:** Μια διαδικασία απλή και καθόλου επίπονη.
 24| **Αρχιτέκτονας:** Εν αρχή ο πνευμονορύχος, το πιστό μου εργαλείο για τη διάνοιξη τρυπών.
 25-33| **Αρχιτέκτονας:** Πρώτα ο εθελοντής θα σκίψει στα γόνατα και θα ανασηκώσει την πορτοκαλί φόρμα του. Στη συνέχεια εγώ θα αναλάβω να ανοίξω στην πλάτη του δύο μικροσκοπικές οπές που φτάνουν μέχρι τα πνευμόνια. Μην ανυσηχείς φίλε μου. Δεν θα πονέσει παραπάνω από το τσίμπημα ενός κουνουπιού, αν το θυμάσαι.
 34-41| **Αρχιτέκτονας:** Σειρά θα πάρει ο ιδιοκτήτης. Πρέπει απλά να βγάλει το σακάκι και να κατεβάσει ελαφρά το πουκάμισο του. Κι εγώ όσο πιο απαλά γίνεται θα ανοίξω μια μικρή οπή στην πλάτη του. που θα φτάνει μέχρι τα πνευμόνια.
 42| **Αρχιτέκτονας:** Ο "Μαύρος". Το μαύρο καλώδιο.
 43-48| **Αρχιτέκτονας:** Συνδέει τον εθελοντή με το ντεπόζιτο. Μέσω της ανάσας του εθελοντή αυτό γεμίζει με την απαραίτητη κάυσιμη ύλη, τον μολυσμένο αέρα της επιφάνεια της γης.
 49| **Αρχιτέκτονας:** Ο "Κόκκινος". Το κόκκινο καλώδιο.
 50-51| **Αρχιτέκτονας:** Συνδέει εθελοντή και ιδιοκτήτη. Μέσω της ανάσας του ιδιοκτήτη παρέχονται στον εθελοντή οι ζωτικές ποσότητες καθαρού αέρα, γεμάτου οξυγόνο.
 52| **Αρχιτέκτονας:** Και φτάνει η μεγάλη στιγμή για εσάς κύριε ιδιοκτήτη. Όταν θα μπείτε στο λαμπρό μου κατασκεύασμα, το νέο σας σπίτι.
 53| **Αρχιτέκτονας:** Και όταν εσείς κύριε εθελοντή ανασάνετε βαθιά, ξανά και ξανά, με όλες σας τις δυνάμεις, όταν το ντεπόζιτο της μηχανής αιώρησης γεμίσει αρκετά, τότε το κατασκεύασμά μου θα ανυψωθεί, ξεκολλώντας από τούτο το μίζερο τόπο.
 55| **Αρχιτέκτονας:** Μπράβο Μπράβο! Άλλο ένα υπέροχο αιωρούμενο σπίτι είναι γεγονός!
 58| **Αρχιτέκτονας:** Φτάνει για τώρα. Μπορείς να βάλεις τη μάσκα σου. Δεν χρειάζεται άλλος αέρας στο ντεπόζιτο. Το σπίτι πρέπει να μείνει χαμηλά κατά τη διάρκεια του ταξιδιού.
 60| **Αρχιτέκτονας:** Έχουμε δρόμο μακρύ μπροστά μας.
 61-62| **Αρχιτέκτονας:** Αυτός θα είναι ο ρόλος σου στο εξής. Να μεταφέρεις το αιωρούμενο σπίτι στην πλάτη σου. Να του παρέχεις τον απαραίτητο αέρα για να συνεχίσει να ίπταται. Να το συγκρατείς από τους ανέμους που θα προσπαθήσουν να το πάρουν μακριά.
 63| **Αρχιτέκτονας:** Θα περπατήσουμε μέρες πολλές, σε μέρη αφιλόξενα.
 64| **Αρχιτέκτονας:** Μην ανησυχείς όμως. Θα κάνουμε στάσεις για ξεκούραση...

...Και προφανώς για να εφοδιάσεις ξανά με αέρα το αιωρούμενο σπίτι.
73-76| **Αρχιτέκτονας:** Αν στο δρόμο κουραστείς να θυμάσαι, πως σαν φτάσουμε στην κοιλάδα της αιωρούμενης πόλης θα βγάλεις μια για πάντα τη μάσκα οξυγόνου.

Κι όταν το σπίτι που κουβαλάς περάσει το όριο που βάζουν τα μαύρα σύννεφα, το όριο ανάμεσα στη ζωή και το θάνατο, το τίποτα και τα πάντα, τότε οξυγόνο καθαρό, που δεν τελειώνει. Θα γεμίζει τα πνευμόνια σου για πάντα.

105| **Αρχιτέκτονας:** Καλή νέα ζωή φίλε μου!

109| **Αρχιτέκτονας:** Άλφα Ένα...

110| **Αρχιτέκτονας:** ...Κάτω.

117| **Αρχιτέκτονας:** Δεν είσαι εσύ η πόλη των ονείρων μου... Εσύ είσαι καλύτερη. Είσαι πραγματική!

120| **K7:** Ψιτ!

122| **K7:** Ψιτ!

125| **Μεγάφωνο:** Έναρξη ωραρίου κινητικότητας.

- O K5 να μεταβεί στο πλακάκι παρυφών BE3
- O M11 να μεταβεί στο πλακάκι παρυφών MN8
- O I9 να μεταβεί στο πλακάκι παρυφών TM4
- O Z3 να μεταβεί στο πλακάκι παρυφών OP9
- O N12 να μεταβεί στο πλακάκι παρυφών EZ2
- O B8 να μεταβεί στο πλακάκι παρυφών ΚΛ3
- O Θ9 να μεταβεί στο πλακάκι παρυφών ΑΔ5
- O Σ5 να μεταβεί στο πλακάκι παρυφών ΛΠ2
- O T6 να μεταβεί στο πλακάκι παρυφών ΕΜ6
- O Φ12 να μεταβεί στο πλακάκι παρυφών ΠΚ4
- O X3 να μεταβεί στο πλακάκι παρυφών ΞΑ7
- O Ρ10 να μεταβεί στο πλακάκι παρυφών ΙΟ5
- O M5 να μεταβεί στο πλακάκι παρυφών ΖΟ4
- O O2 να μεταβεί στο πλακάκι παρυφών ΔΖ6
- O Η8 να μεταβεί στο πλακάκι παρυφών ΓΕ1
- O N3 να μεταβεί στο πλακάκι παρυφών ΑΒ3
- O K11 να μεταβεί στο πλακάκι παρυφών ΙΚ4
- O Ξ4 να μεταβεί στο πλακάκι παρυφών ΗΓ1

132| **Μεγάφωνο:** Λήξη ωραρίου κινητικότητας.

Παρακαλούνται οι εθελοντές να επιστρέψουν στις αρχικές τους θέσεις.

139| **Μεγάφωνο:** Έναρξη ωραρίου κινητικότητας.

O K7 να μεταβεί στο πλακάκι παρυφών BY5.

147| **K7:** Γεια σου!

149| **K7:** Είπα... Γεια σου.

151| **K7:** Ήρθαμε εδώ για αλλαγή, για να χαρούμε λίγο.

Μην είσαι τόσο απόμακρη.

152| **T13:** Ούτε χαρά, ούτε αλλαγή.

Είμαστε εδώ γιατί οι ιδιοκτήτες μας θέλησαν να συναντηθούν Τόσο απλό!

153| **Security:** Ακούτε κάποιον άλλο να μιλάει?

Θέλω ν' ακούω μόνο τις ανάσες σας.

T13: Τουλάχιστον έχεις οξυγόνο.

K7: Να το χαίρεστε το οξυγόνο σας.

154| **K7:** Ωστε αυτή θα είναι η ζωή μου στο εξής. Μια αιώνια ακινησία.

156| **Μεγάφωνο:** O K7 να μεταβεί στο πλακάκι παρυφών BY5.

158| **T13:** Συγνώμη για χθες αλλά καταλαβαίνεις...

Δεν μπορώ να ζήσω χωρίς οξυγόνο.

159| **K7:** Καταλαβαίνω...

Εγώ πια δεν μπορώ να ζήσω με οξυγόνο.

160| **T13:** Θυμάμαι το χάος που επικράτησε αμέσως μετά την καταστροφή.

Κάποιοι έπεσαν νεκροί.

161| **T13:** Θυμάμαι πως έφτασα εδώ.

162| **T13:** Λίγο πολύ όπως όλοι μας. Το οξυγόνο μου τελείωνε.

163-167| **T13:** Έψαχνα στα χαλάσματα μιας ερημούπολης για κάποια

μισοτελειωμένη φιάλη οξυγόνου.

Ξαφνικά ένας τύπος μου επιτέθηκε, με χτύπησε και πήρε τη μάσκα μου.

Με φρικτούς πόνους και με όσο οξυγόνο έμενε στα πνευμόνια μου άρχισα να σέρνομαι στα ερείπια αναζητώντας σωτηρία.

168| **T13:** Όταν χωρίς να το ξέρω έφτασα στο γραφείο του αρχιτέκτονα.

169-171| **T13:** Αυτός με βρήκε, με μάζεψε και μου προσέφερε οξυγόνο.

Όσο έμεινα εκεί μου μιλούσε συνέχεια για το μεγάλο του σχέδιο, την αιωρούμενη πόλη του.

172| **T13:** Ήμουν από τους πρώτους εθελοντές που έφθασαν στην κοιλάδα τούτη.

172,5| **T13:** Θυμάμαι τη πρώτη φορά που συναντηθήκαμε στα πλακάκια των παρυφών.

173| **T13:** Θυμάμαι που κάναμε μακροβούτια στη θάλασσα προσπαθώντας να κρατήσουμε όσο πιο πολύ μπορούσαμε την ανάσα μας.

Το οξυγόνο για μας δεν είχε αξία.

174| **T13:** Θυμάμαι κάτι νύχτες δίχως μαύρα σύννεφα που σήκωνα το κεφάλι ψηλά παρατηρούσα το φεγγάρι και τ' άστρα.

175| **K7:T13:** Θυμάμαι τότε που έκανα βόλτες κάτω από τον καυτό καλοκαιρινό ήλιο.

K7:T13: Θυμάμαι τα πικνίκ με την παρέα μου κάτω από τα καταπράσινα πλατάνια του πάρκου.

K7:T13: Θυμάμαι το δροσερό αεράκι να μπαίνει απ' το ανοιχτό παράθυρο του σπιτιού μου.

K7:T13: Θυμάμαι το κυνηγητό με τους φίλους μου στα σοκάκια της γειτονιάς.

K7:T13: Θυμάμαι... X3

K7:T13: Θυμάμαι τότε... X3

K7:T13: Θυμάμαι τότε που... X3

K7:T13: Θυμάμαι όταν... X3

K7:T13: Χαχανητά.

176| **K7:** Θυμάμαι, θυμάμαι, θυμάμαι. Θ' αρχίσουμε άραγε ποτέ μια φράση με τη λέξη "ονειρεύομαι"?

T13: Ένας μύθος λέει πως υπάρχει ένα μέρος που το οξυγόνο δεν τελείωσε.

Οι άνθρωποι που έφτασαν εκεί, σοφότεροι πια μετά από τόσες κακουχίες, έχτισαν μια πόλη μαγική.

Ένα διαρκές πανηγύρι είναι η ζωή τους με συζητήσεις, γλέντια, τραγούδια, χορούς.

Λέγεται πως ακόμα καταφθάνουν εκεί άνθρωποι από κοιλάδες σαν τη δική μας.

177| **T13:** Ονειρεύομαι, λοιπόν, πως μια μέρα θα μπορέσω κι εγώ να ζήσω σ' εκείνη τη μαγική πόλη.

181| **K7:** Σήμερα είναι μια ξεχωριστή μέρα.

182| **T13:** Πόσο διαφορετική μπορεί να είναι μια μέρα εδώ?

185| **K7:** Θα μου χαρίσετε αυτό το χορό?

186| **T13:** Είσαι τρελός? Θα μας διώξουν!

191| **Μεγάφωνο:** Επιτρέψτε άμεσα στις θέσεις σας.

Η μη συμμόρφωση θα επιφέρει βαριά τιμωρία. Επαναλαμβάνω.

Επιτρέψτε άμεσα στις θέσεις σας. X3

203| **Αρχιτέκτονας:** Τα αγαπούσα σαν παιδιά μου και τώρα χάθηκαν.

Πόλη μου, δεν θα είσαι ποτέ ξανά ίδια. Αχάριστοι, αχάριστοι!

Δεν έχουν καταλάβει τη σημασία του έργου που επιτελούν?

Κι αν έχουν πέσει κάπου μαλακά? Αν έχουν σωθεί?

204| **Αρχιτέκτονας:** Πρέπει να πάω να τα βρω!

234| **Κάτοικος:** Μπορώ να βοηθήσω σε κάτι?

235| **Αρχιτέκτονας:** Αναρωτιόμουν... Ποιος φτιάχνει αυτά τα κτίσματα.

Κάτοικος: Τα μέλη της κοινότητας. Όλοι μαζί.

Βέβαια, σημαντικό ρόλο παίζουν πάντα οι συμβουλές του αρχιτέκτονα μας.

Αρχιτέκτονας: Ξέρεις ότι σ' αυτό το κτίσμα υπάρχουν κομμάτια που ανήκουν στα αιωρούμενα σπίτια μου;

Που ανήκουν σε μένα.

Κάτοικος: Τότε να τα προσέχεις καλύτερα τα αιωρούμενα σπίτια σου.

Τις τελευταίες μέρες ο άνεμος έχει παρασύρει εδώ τριγύρω πολλά από δαύτα.

236| **Κάτοικος:** Ακου ξένη, εμείς τα σπίτια μας τα φτιάχνουμε με κόπο και ιδρώτα.

Με γυμνά χέρια κουβαλάμε ερείπια από τις γύρω πόλεις που έχουν πεθάνει.

Μαζεύουμε οτιδήποτε παρατημένο και του δίνουμε ξανά υπόσταση.

Εμείς αυτά τα κομμάτια τα πονάμε, τα αγαπάμε, δενόμαστε μαζί τους, γίνονται τα σπίτια μας.

237| **Αρχιτέκτονας:** Πως ζείτε χωρίς οξυγόνο?

238| **Κάτοικος:** Χα! Κανείς δε ζει χωρίς οξυγόνο.

Αν ψάχνεις γι' απαντήσεις πήγαινε ρώτα τον αρχιτέκτονα.

260| **Αρχιτέκτονας 2:** Καλώς ήρθες ξένη.

Τι σε φέρνει στα μέρη μας? Ήρθες για τη γιορτή μας?

Αρχιτέκτονας: Για γιορτές δεν έχω χρόνο. Μα ήρθα εδώ για απαντήσεις.

Αρχιτέκτονας 2: Τι γυρεύεις να μάθεις?

Αρχιτέκτονας: Έμαθα ότι είστε κι εσείς αρχιτέκτονας. Εγώ είμαι ο αρχιτέκτονας της αιωρούμενης πόλης.

Από εδώ βέβαια απέχει αρκετές μέρες πεζοπορίας, μα όλο και κάτι θα έχετε ακούσει γι' αυτή. Την έχω φτιάξει με πολύ δουλειά και μεράκι.

Λοιπόν... Ήρθα ως εδώ πάνω γιατί θα ήθελα πολύ να μάθω πως λειτουργεί η δικιά σας πόλη.

Πως βρίσκετε το οξυγόνο σας. Πως παίρνουν μορφή τα σπίτια σας.

261| **Αρχιτέκτονας 2:** Την απάντηση την είχες μπροστά στα μάτια σου εδώ και ώρες. Πριν καν αρχίσεις ν' ανηφορίζεις.

Εσύ επέλεξες να την αγνοήσεις. Η απάντηση σου είναι τούτο εδώ το βουνό.

262| **Αρχιτέκτονας:** Εεε... Δεν καταλαβαίνω...

263| **Αρχιτέκτονας 2:** Άκου, λοιπόν, προσεχτικά ξένη τι συμβαίνει εδώ.

264| **Αρχιτέκτονας 2:** Το βουνό αυτό υψώνεται για μέτρα πολλά, τόσα ώστε η κορυφή του, ένας μικρός βράχος, ίσα που καταφέρνει να ξεπεράσει τα πυκνά μαύρα σύννεφα.

Εκεί, που το οξυγόνο είναι άφθονο, υπάρχει χώρος μόλις για ένα σπίτι, ικανό να φιλοξενήσει μόλις ένα κάτοικο.

Εδώ, όμως, φτάσαμε κάποτε πολλοί, όλοι μας με την ελπίδα ν' αποκτήσουμε από ένα σπίτι στην κορυφή.

Και να τι κάναμε ξένη. Χτίσαμε όλοι μαζί εκείνο το μοναδικό σπίτι.

Μετά μπήκαμε στη σειρά και δυο τρύπες που πηγαίνουν κατευθείαν στα πνευμόνια ανοίχτηκαν στην πλάτη του καθενός από εμάς.

Έτσι με αυτά τα κόκκινα καλώδια ενωθήκαμε όλοι μεταξύ μας.

Από τότε ο πρώτος στη σειρά μένει για ένα μήνα στο σπίτι της κορυφής.

Από τη δικιά του ανάσα ποτιζόμαστε όλοι. Μια πνοή μας διαπερνά και δίνει ζωή στα ξέχωρα σώματα ενός ενιαίου οργανισμού.

Όταν αλλάξει ο μήνας, ο τελευταίος στη σειρά θα γίνει πρώτος και ο πρώτος δεύτερος.

265| **Αρχιτέκτονας 2:** Έτσι συνεχίζεται ο κύκλος της ζωής σε τούτο το τόπο κι αυτή είναι η ιστορία του.

266| **Αρχιτέκτονας:** Δεν μου είπες όμως το τέλος της ιστορίας. Δεν μου είπες τίποτα για τα κτίσματα.

Πως αποφασίσατε μετά ποιος θα φτιάχνει τα κτίσματα; Από τι υλικό. Ποια θα

είναι η μορφή τους

Αρχιτέκτονας 2: Ακόμα δεν κατάλαβες πως το δυσκολότερο κομμάτι απ' όσα σου είπα, ήταν η ύπαρξη αυτού το βουνού. Το πιο δύσκολο ήταν να καταφέρουμε να δούμε, τότε, πέρα από τις πέτρες και τα βράχια, όπως ούτε εσύ κατάφερες να δεις τώρα. Ποιος ξέρει πόσα αντίστοιχα βουνά είχαμε προσπεράσει πριν φτάσουμε εδώ. Αφού είχαμε εξασφαλίσει τις ζωές μας, η μορφή που τα σπίτια θα έπαιρναν, αποτελούσε απλά το τελευταίο πασπάλισμα για να τις κάνουμε λίγο πιο όμορφες.

267| **Αρχιτέκτονας:** Πως τα ξεστομίζεις αυτά?

Πως μπορείς και περιφρονείς έτσι τα κτίσματα?

Εγώ έχω μοχθήσει για τα κτίσματα.

Όλη μου τη ζωή την πέρασα διαβάζοντας, τραβώντας γραμμές, κάνοντας υπολογισμούς, ψάχνοντας την ιδανική μορφή.

Κι έρχεσαι εσύ να τα διαγράψεις όλα.

Θα σου πω κάτι όμως. Εγώ δεν τα παράτησα.

Έβαλα εξαρχής ένα στόχο στη ζωή μου, μόχθησα γι' αυτόν και ανταμείφτηκα με την πόλη των ονείρων μου, την αιωρούμενη πόλη μου.

Εσύ έχασες, απογοητεύτηκες, και για ν' απαλύνεις την ήττα σου υποβίβασες μέσα σου την αξία της μορφής και των κτισμάτων.

Κάποτε είχες κι εσύ την επιθυμία της ιδανικής πόλης, όμως την απώλεσες.

Χωρίς αυτή την επιθυμία όμως, ο μόχθος σου είναι καταδικασμένος στη μετριότητα.

Τον καταδίκασες να δημιουργεί παραπήγματα και σωρούς ερειπίων.

268| **Αρχιτέκτονας 2:** Ο μόχθος σου είναι που δίνει μορφή στην επιθυμία, παίρνει από την επιθυμία την μορφή της.

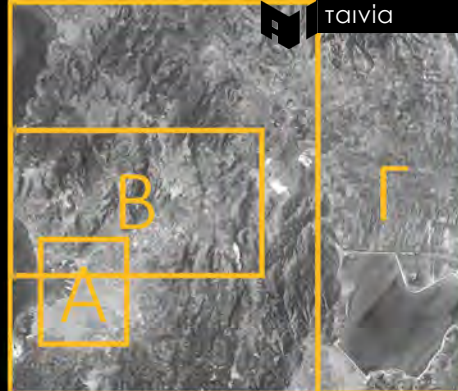
Κι εσύ νομίζεις πως έχεις κατακτήσει την πόλη των ονείρων σου, ενώ δεν είσαι παρά μόνο ο σκλάβος της.

269| **Αρχιτέκτονας:** Ένας αρχιτέκτονας δεν είναι παράλογο να γίνει σκλάβος μιας πόλης.

Εσύ, όμως, δεν κατάλαβες πως έγινες σκλάβος αυτών των ανθρώπων.

271| **Αρχιτέκτονας 2:** Σωστά τα λες φίλε μου, γιατί τι άλλο είναι οι πόλεις αν όχι οι άνθρωποι?

ΠΕ ΡΙΟ ΧΕΣ

Στη βάση, του σεναρίου, του storyboard και του concept art αναζητήθηκαν, κυρίως στη Μαγνησία αλλά και ευρύτερα, οι κατάλληλες περιοχές που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για γυρίσματα. Πολλές απορρήφθηκαν καθώς δεν συνέθεταν τις επιθυμητές εικόνες, ενώ σε άλλες κατέσκει μη δυνατή η χορήγηση άδειας. Εν τέλει επιλέχθηκαν οι συγκεκριμένες τοποθεσίες μετά από μια διαδικασία περίπου τριών εβδομάδων και πολλών χιλιομέτρων που διανύθηκαν.

- Περιοχές που χρησιμοποιήθηκαν
- Περιοχές που δεν χρησιμοποιήθηκαν

ΠΕΡΙΟΧΗ Α

- 1/ Μάντρα σιδηρικών
- 2/ Περιοχή Παλιά
- 3/ Κτίρια κατάληψης "Τερμίτα"
- 4/ Εμπορικό λιμάνι (Αποβάθρες 2,3)
- 5/ Γκαράζ στη Ροζού
- 6/ Πάρκινγκ στην Κορραή
- 7/ Μηχανουργείο Κωστή
- 8/ Ο.Σ.Ε.
- 9/ Παλιό εργοστάσιο "Οινόπνευμα"
- 10/ Εργατικές Κατοικίες

- 1/ Πορθμείο
- 2/ Εμπορικό λιμάνι (Αποβάθρες 4)
- 3/ Μάντρα σκραπ
- 4/ Παλιό εργοστάσιο Βαμβακουργιάς
- 5/ Μάντρα οικοδομικών υλικών

ΠΕΡΙΟΧΗ Δ

- 1/ Μετέωρα

ΠΕΡΙΟΧΗ Β

- 1/ Νταμάρια στο Σωρρό
- 2/ Παλιούρι
- 3/ Λατομείο αργύρου Σέσκλου
- 4/ Λόφος/Βοσκοτόπια στο Σέσκλο

- 1/ Β' ΒΙ.ΠΕ.
- 2/ Αλάνα στην Λαρίση
- 3/ Χ.Υ.Τ.Α.
- 4/ Μάντα υλικών ΔΕ.ΣΥ.Α.
- 5/ Κάκκαβος

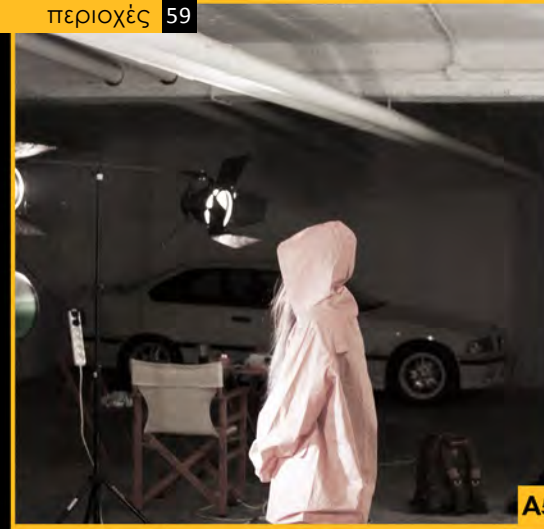
ΠΕΡΙΟΧΗ Γ

- 1/ Λιβάδια στο Μεγάλο Μοναστήρι
- 2/ Νταμάρια στη λίμνη Κάρλα
- 3/ Γέφυρα στη λίμνη Κάρλα
- 4/ Λίμνη Κάρλα
- 5/ Χαλίκια στη λίμνη Κάρλα
- 6/ Αγωγός στη λίμνη Κάρλα

- 1/ Λιβάδια στο Μεγάλο Μοναστήρι
- 2/ Λιβάδια στο Μικρό Περιβολάκι

A1

A5

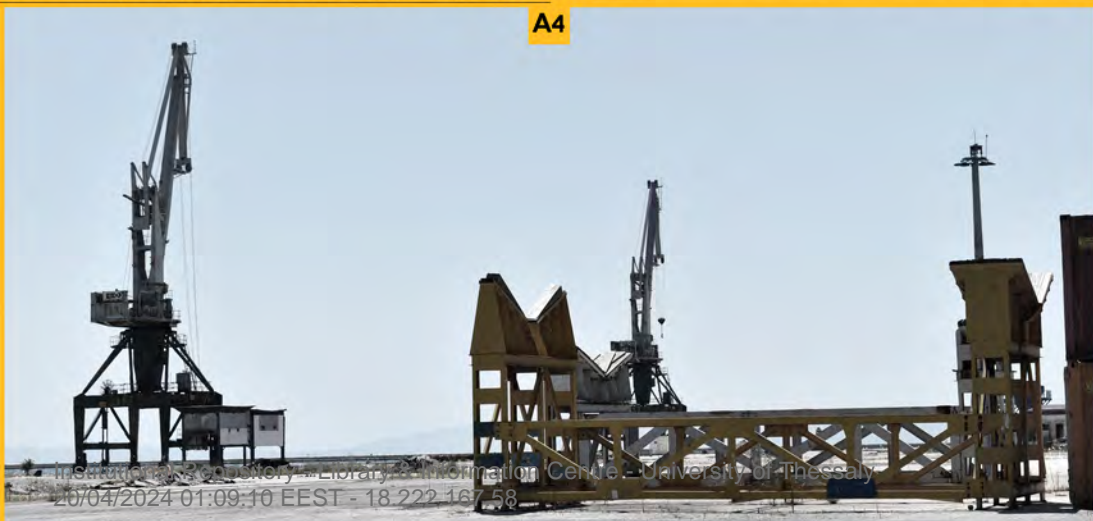
A2 A3

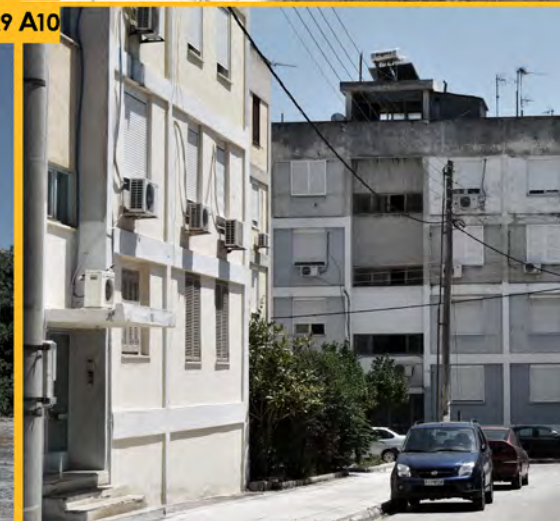
A4

A8 A7

A9 A10

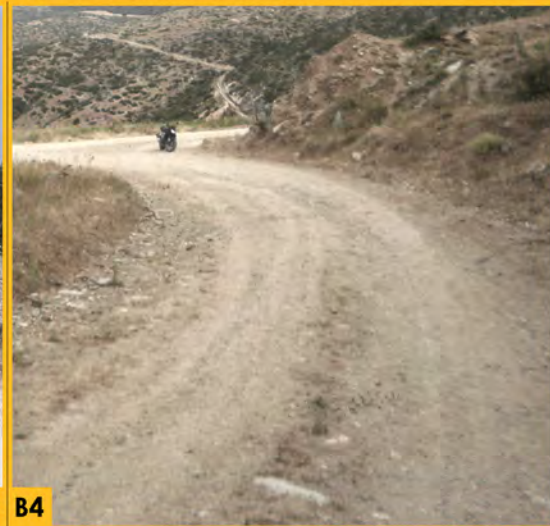
B1

Γ1

B2 B4

B3

Γ2 Γ3

Γ4 Γ6

ΚΑΜΕΡΑ

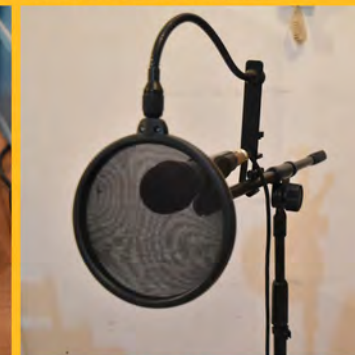
ΤΡΙΠΟΔΟ ΜΕΓΑΛΟ

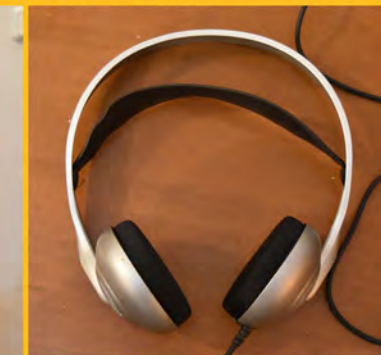
ΤΡΙΠΟΔΟ ΜΙΚΡΟ

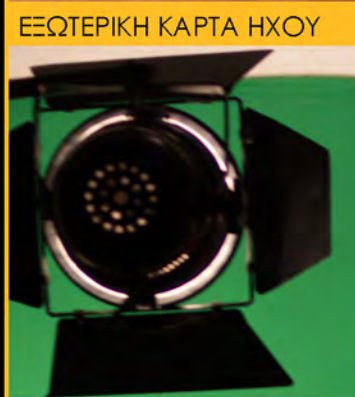
ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΚΑΡΤΑ ΗΧΟΥ

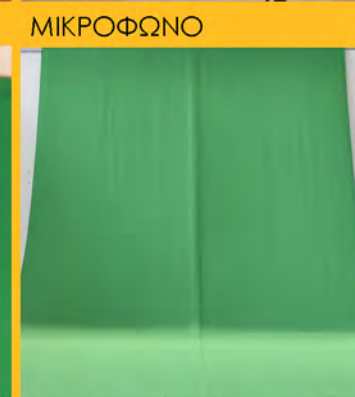
ΜΙΚΡΟΦΩΝΟ

ΑΚΟΥΣΤΙΚΑ

ΦΩΤΑ x5

ΠΑΝΙ ΠΡΑΣΙΝΟ 3x8 m.

ΠΑΝΙ ΜΠΛΕ 4x5 m.

ΜΑΣΚΑ ΑΕΡΙΩΝ

ΑΔΙΑΒΡΟΧΟ ΠΟΡΤΟΚΑΛΙ x3

ΖΕΥΓΑΡΙ ΓΑΛΟΤΣΕΣ x2

Οι πρωταρχικές ανάγκες μιας ταινίας σε κάμερες, τρίποδα, φώτα, ηχητικό εξοπλισμό, πανιά κ.α. ήταν από τα πράγματα που, με κάποιες δυσκολίες και εξαιρέσεις, διευθετήθηκαν καιρό πριν αρχίσουν τα γυρίσματα. Στη συνέχεια έπρεπε να συγκεντρωθεί μια πληθώρα αντικειμένων που να εξυπηρετούν τόσο τις εικόνες του storyboard, όσο και αυτές του concept art. Η συγκέντρωση τους ήταν μια διαδικασία που “έτρεχε” σχεδόν παράλληλα με την εύρεση των περιοχών και κράτησε χονδρικά ένα μήνα. Άλλα αντικείμενα αγοράστηκαν και άλλα δανείστηκαν. Εδώ παραθέτονται τα βασικά από αυτά, χωρίς να περιλαμβάνονται πολλά αναλώσιμα και άλλα.

ANTI KEI MENA

ΣΑΚΑΚΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗ

ΣΑΚΑΚΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑ

ΠΑΝΤΕΛΟΝΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑ

ΣΚΟΥΦΟΣ SECURITY

ΤΣΑΝΤΑ

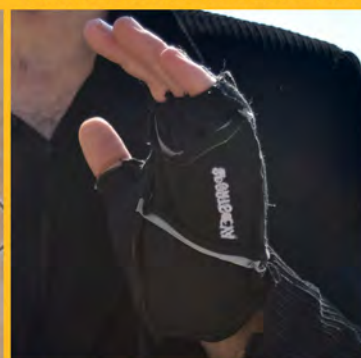
ΤΣΑΝΤΑ

ΚΑΠΕΛΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑ

ΜΠΟΤΕΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑ

ΓΑΝΤΙΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑ

ΤΣΑΝΤΑ

ΤΣΑΝΤΑ

ΚΑΡΕΚΛΕΣ x4

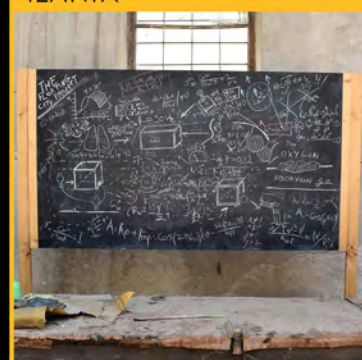
ΣΑΚΑΚΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑ 2

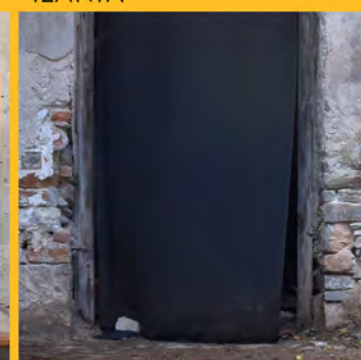
ΠΑΝΤΕΛΟΝΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑ 2

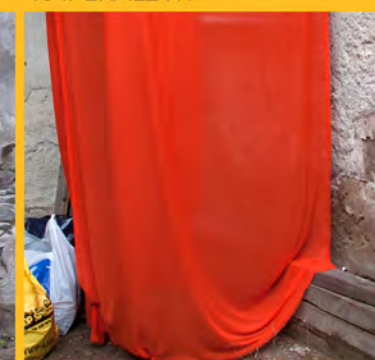
ΜΠΛΟΥΖΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑ 2

ΜΑΥΡΟΠΙΝΑΚΑΣ

ΥΦΑΣΜΑ ΜΑΥΡΟ 3x2 m.

ΥΦΑΣΜΑ ΠΟΡΤΟΚΑΛΙ 3x2 m.

ΜΠΟΥΦΑΝ SECURITY

ΜΠΟΤΕΣ SECURITY

ΓΑΝΤΙΑ SECURITY

ΜΕΤΑΛΙΚΗ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ "Π"

ΜΕΤΑΛΙΚΗ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΚΟΥΤΙ ΧΑΛΙ

ΟΠΛΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑ

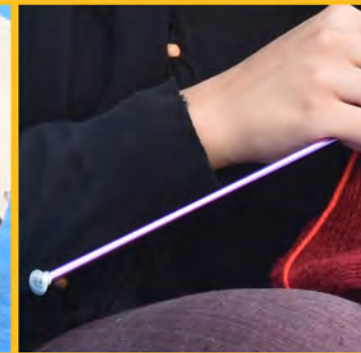
ΟΠΛΟ SECURITY

ΚΑΣΕΤΟΦΩΝΟ

ΚΑΡΟΥΛΙ ΚΛΩΣΤΗ ΚΟΚΚΙΝΗ

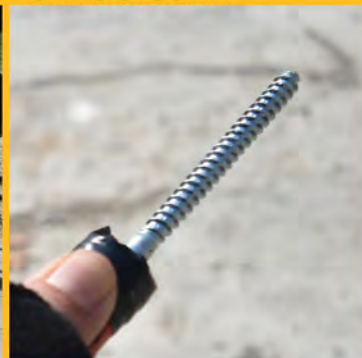
ΒΕΛΟΝΕΣ ΠΛΕΞΙΜΑΤΟΣ

ΔΙΑΦΟΡΑ ΚΑΤΣΑΡΟΛΙΚΑ

ΠΟΤΙΣΤΙΚΑ ΚΑΛΩΔΙΑ 10 m.

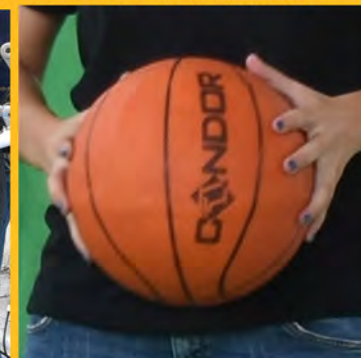
ΒΙΔΕΣ x6

SPRAY ΧΡΩΜΑΤΙΣΤΑ x5

ΠΟΔΗΛΑΤΟ

ΜΠΑΛΑ

ΣΚΟΥΠΑ

ΚΟΛΛΗΤΙΚΕΣ ΤΑΙΝΙΕΣ

ΚΑΡΤΕΛΑΚΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΑΝΕΣ

ΜΠΑΣΤΟΥΝΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑ

ΜΑΣΚΑ ΒΕΝΕΤΣΙΑΝΙΚΗ

ΜΠΕΝΤΙΡ

ΦΛΑΟΥΤΟ

ΚΑΦΑΣΙΑ x4

ΤΕΛΑΡΑ x5

ΠΑΛΕΤΕΣ x3

ΚΙΘΑΡΑ

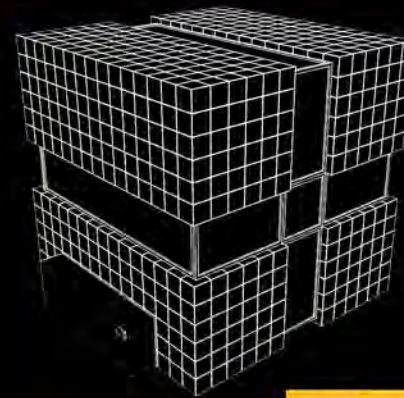
ΠΟΥΚΑΛΙ

ΚΑΛΙΜΠΑ

CONCEPT ART

Με την ολοκλήρωση του σεναρίου άρχισε η διαδικασία της μεταφοράς του σε εικόνα. Δηλαδή οι διαδικασίες της δημιουργίας του storyboard και του concept art που “τρέχανε” παράλληλα. Στο concept art κύριο μέλημα ήταν να φτιαχτούν εκείνες οι πρωταρχικές εικόνες που θα αποτύπωναν την επιθυμητή ατμόσφαιρα και θα λειτουργούσαν σαν οδηγός για τις επόμενες διαδικασίες της ταινίας. Τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν ήταν το σκίτσο, η τρισδιάστατη αναπαράσταση και το κολάζ. Εδώ παραθέτονται μερικές από αυτές τις εικόνες.

Σπίτι Αρχιτέκτονα Σπίτι Ιδιοκτήτη

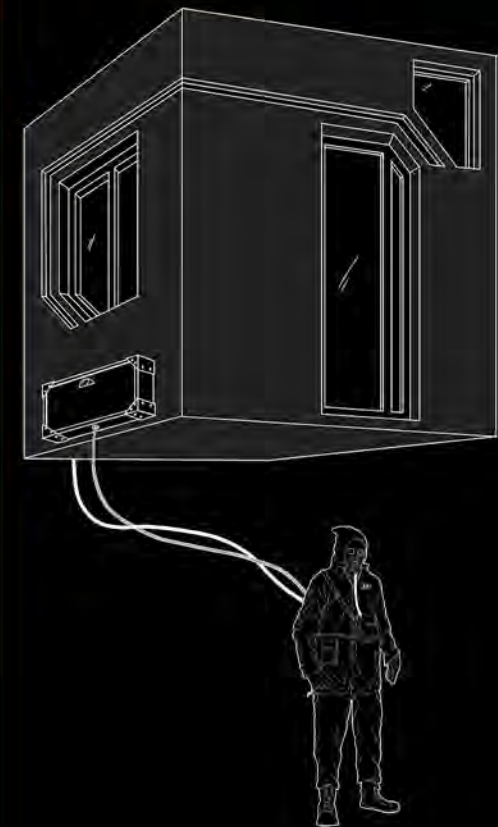

ΑΡΧΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΩΝ - ΑΙΩΡΟΥΜΕΝΩΝ ΣΠΙΤΙΩΝ

Αρχιτέκτονας Εθελοντής

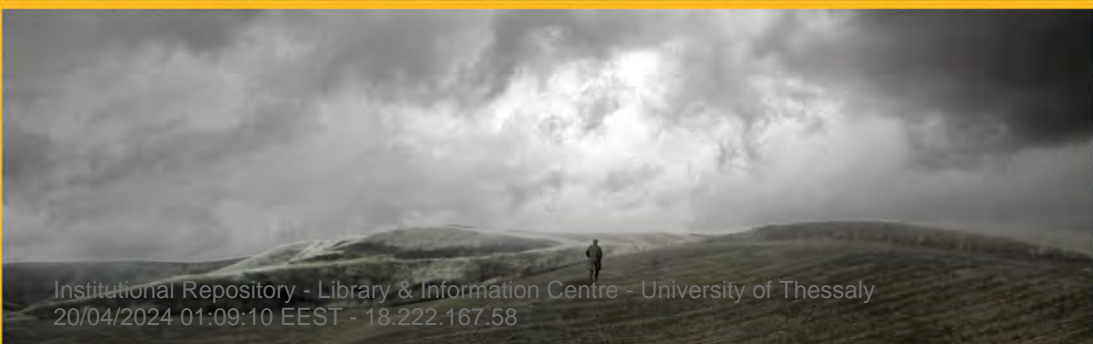
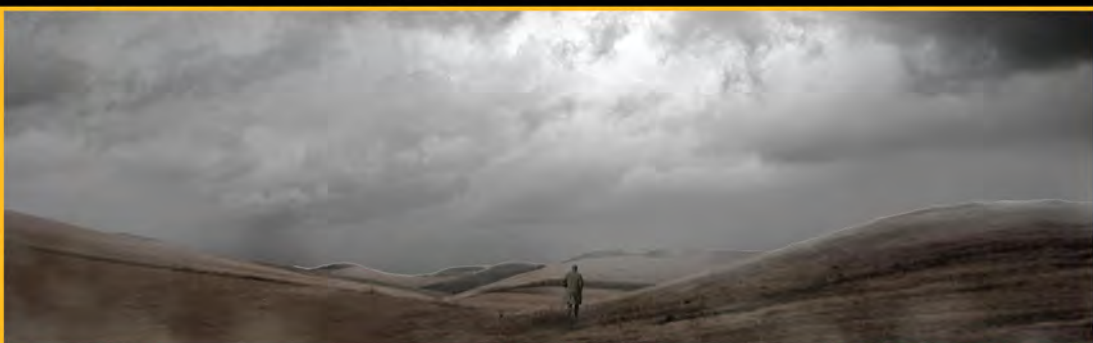

Ιδιοκτήτης Εθελοντής + Αιωρούμενο Σπίτι

ΔΟΚΙΜΕΣ ΜΕ ΚΟΛΑΖ ΤΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ

CG

Η φύση κάποιων πλάνων απαιτούσε αντικείμενα που ήταν είτε δύσκολο είτε αδύνατο να βρεθούν, κάποια που ήταν εντελώς φανταστικά, καθώς και κάποια ειδικά οπτικά εφέ. Όλα αυτά έπρεπε να παραχθούν ψηφιακά και να συνδυαστούν με το βίντεο και τις εικόνες στη διαδικασία του post - production. Τα περισσότερα παράχθησαν σε προγράμματα τρισδιάστατου σχεδιασμού. Βασικός στόχος δεν ήταν τόσο ο ρεαλισμός, όσο η εξυπηρέτηση της επιθυμητής ατμόσφαιρας. Δημιουργήθηκαν επίσης κάποιες εικόνες που τυπώθηκαν και θα χρησιμοποιήθηκαν, σαν αντικείμενα πλέον, στα γυρίσματα. Εδώ παραθέτουμε τις περισσότερες από τις ψηφιακές δημιουργίες.

Μηχανή αιωρούμενου σπιτιού

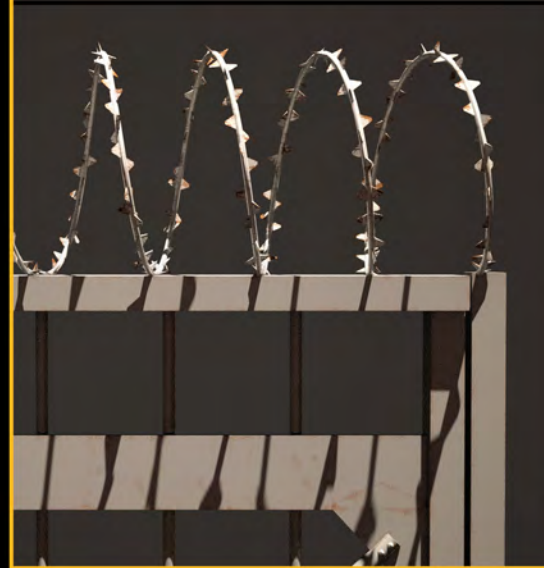

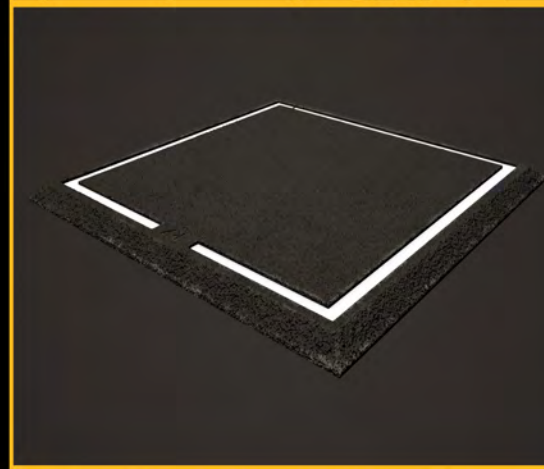
Μεγάφωνο κοιλάδας

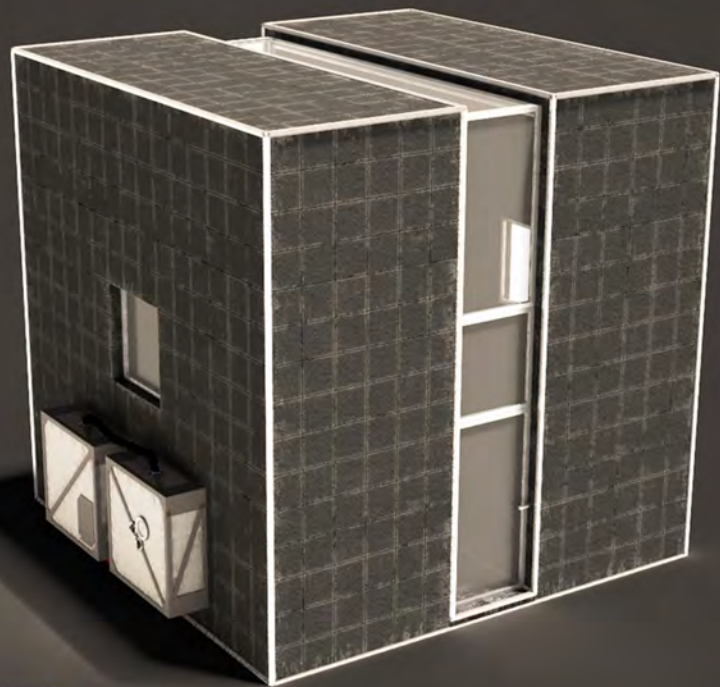

Πόρτα κοιλάδας

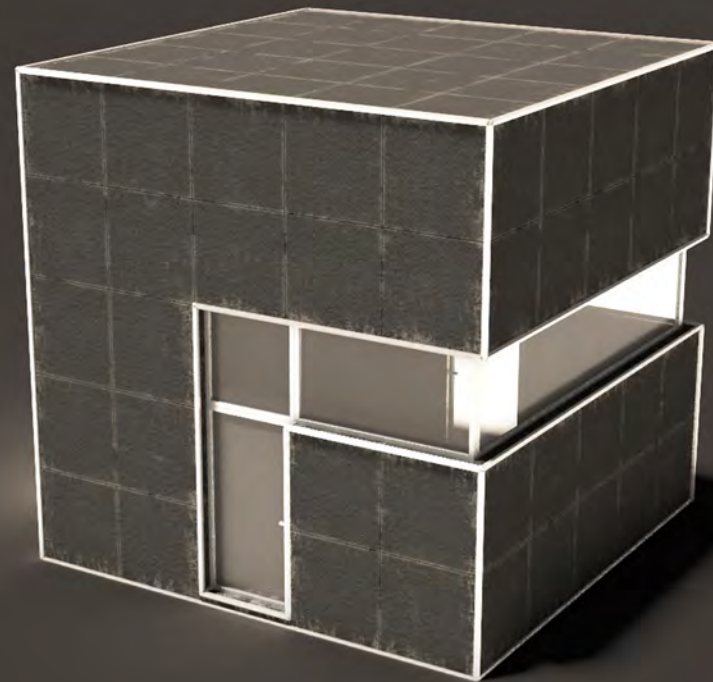
Πλακάκι κοιλάδας

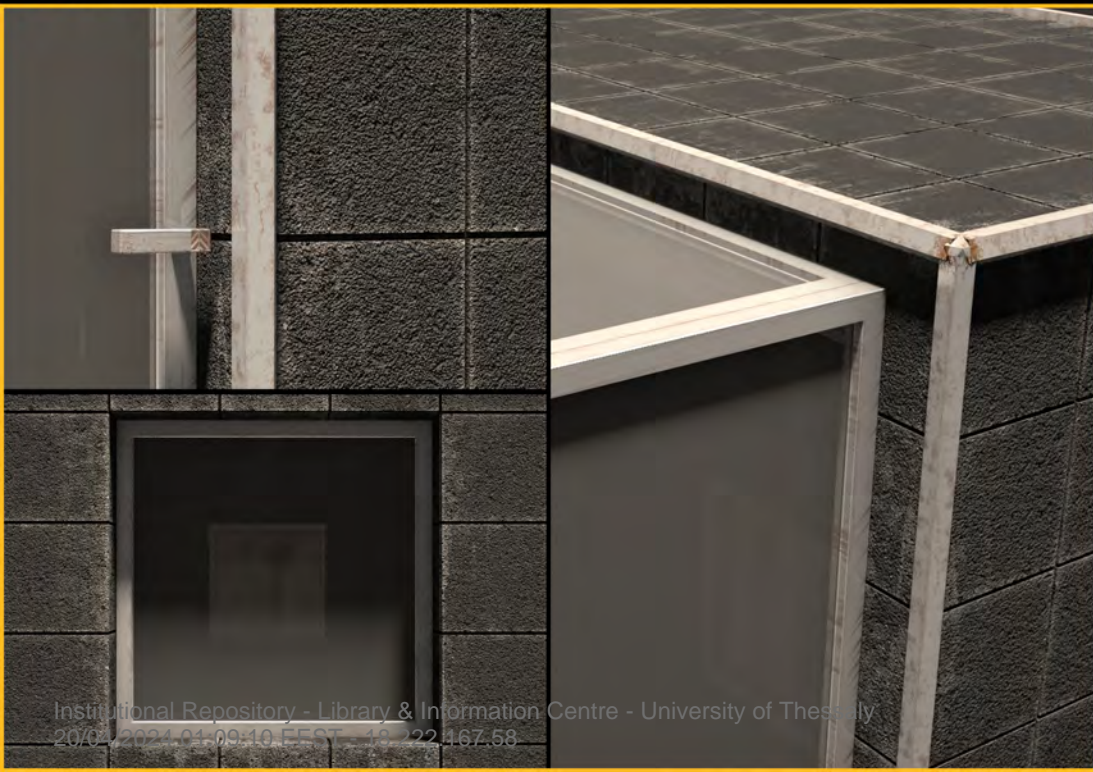

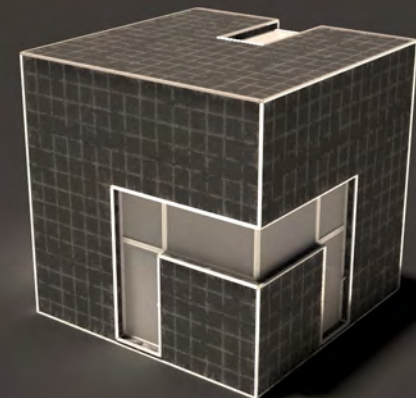
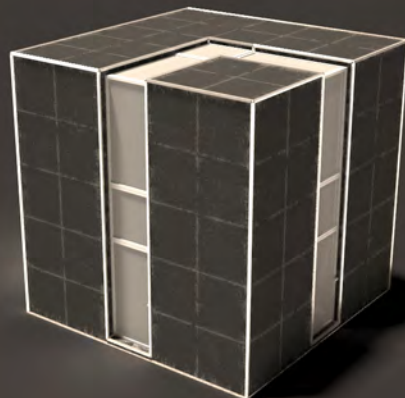
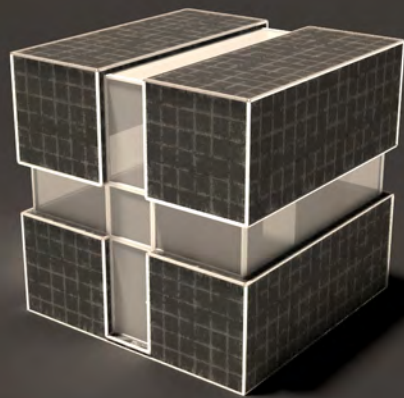
Σπίτι Αρχιτέκτονα

3D ΣΠΙΤΙΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗ

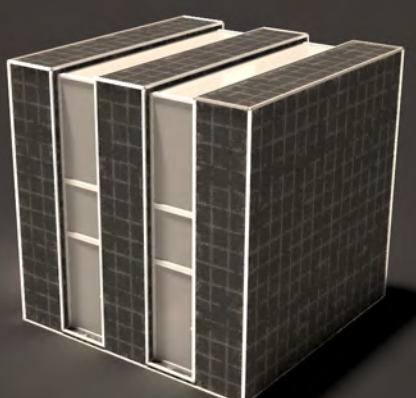
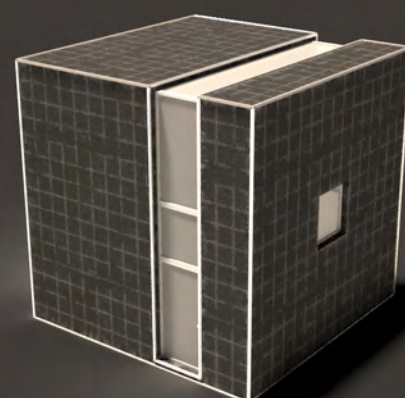
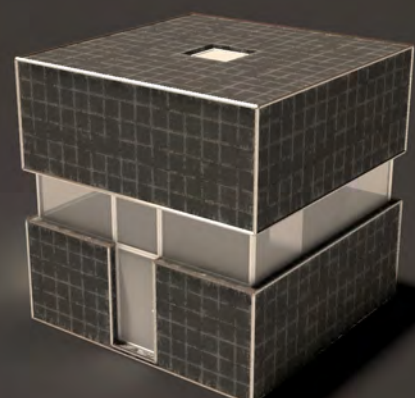
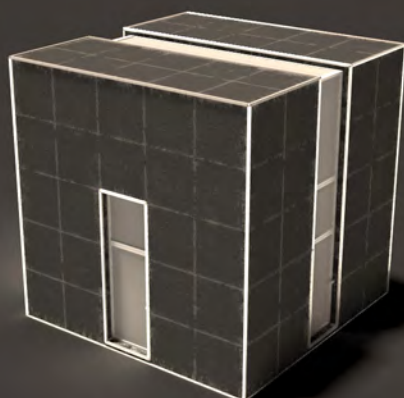
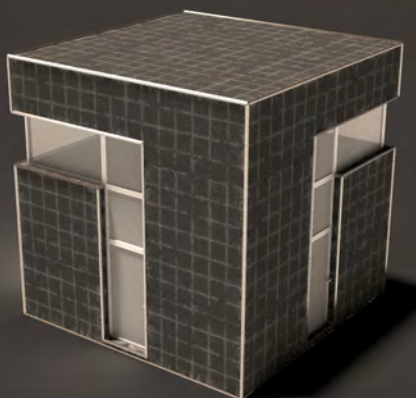
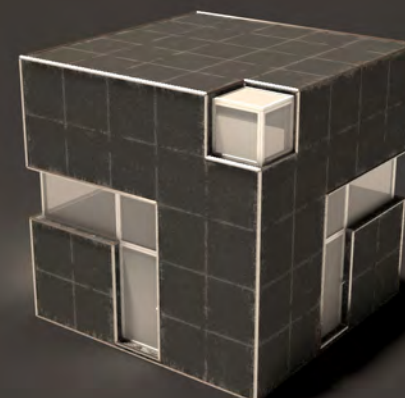
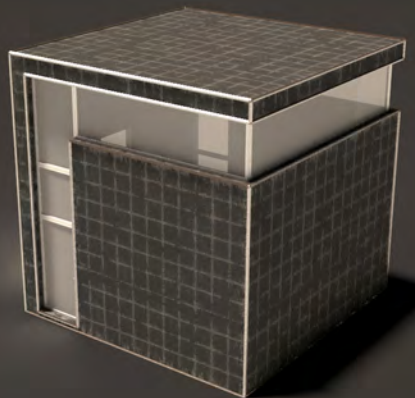
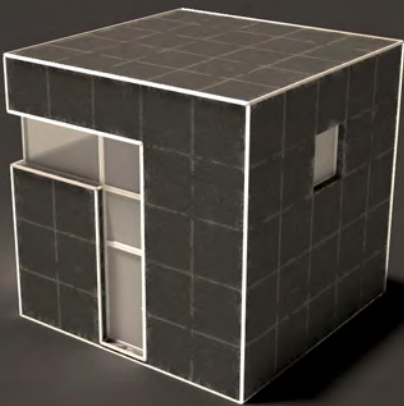

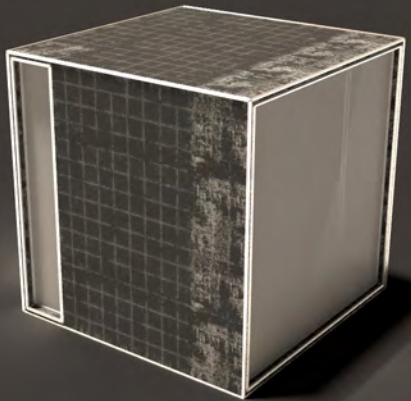
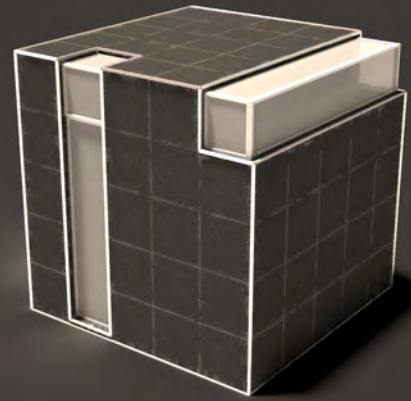
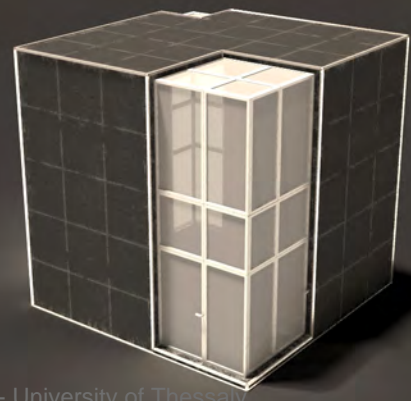
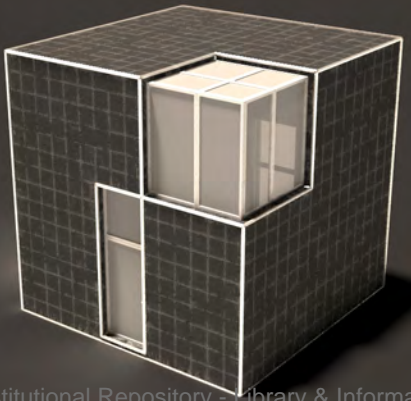
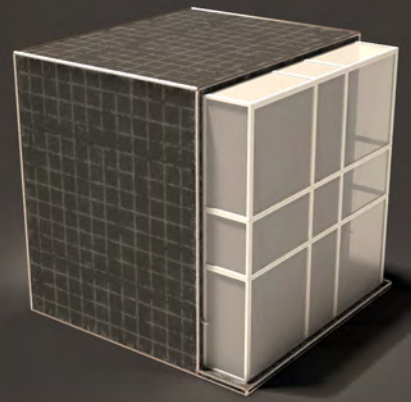
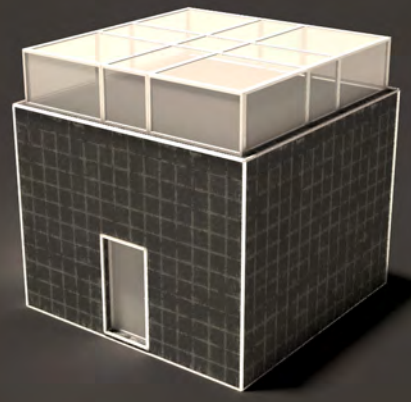
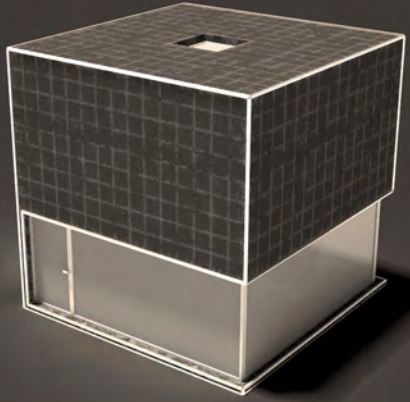
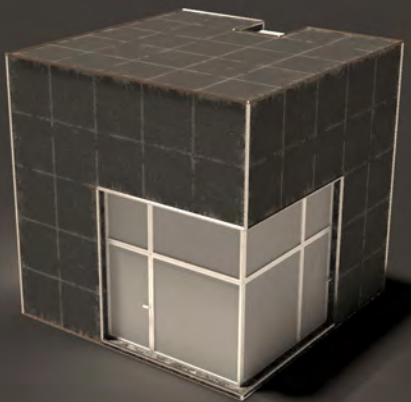
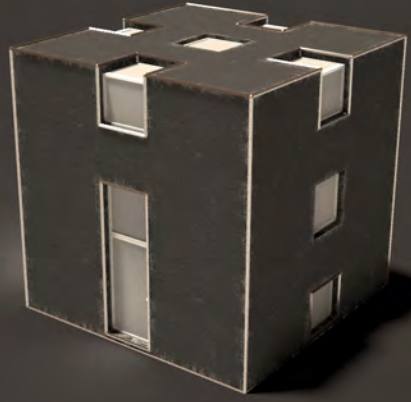
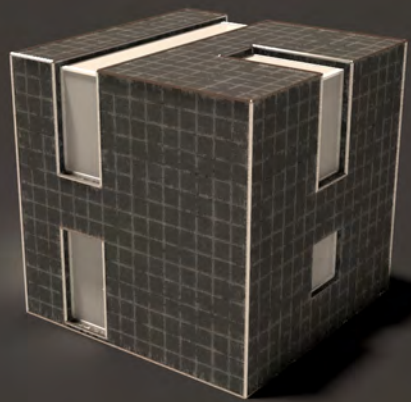
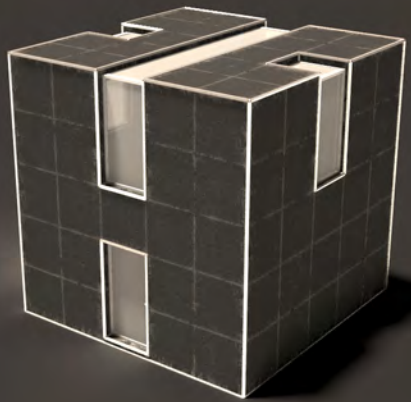
Σπίτι ιδιοκτήτη

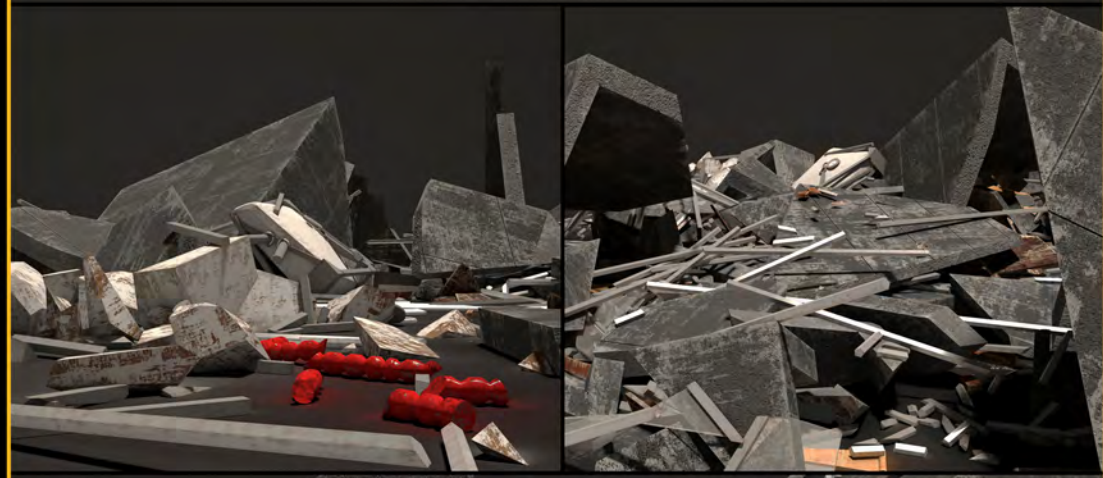
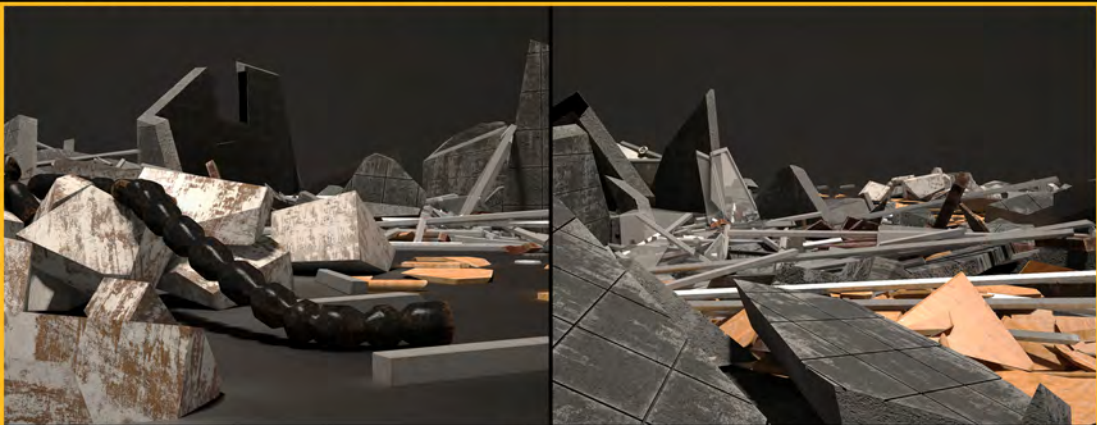
3D ΚΤΙΡΙΑ ΠΑΝΩ ΠΟΛΗΣ

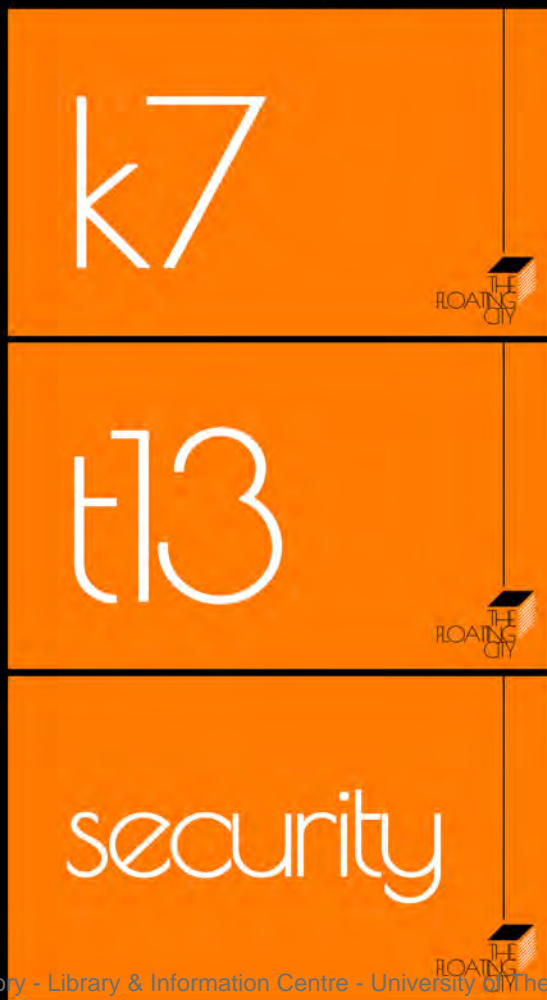

3D ΣΥΝΤΡΗΜΙΑ ΑΙΩΡΟΥΜΕΝΩΝ ΣΠΙΤΙΩΝ

LOGO ΚΑΙ ΚΑΡΤΕΛΑΚΙΑ ΑΙΩΡΟΥΜΕΝΗΣ ΠΟΛΗΣ

LOGO ΤΑΙΝΙΑΣ

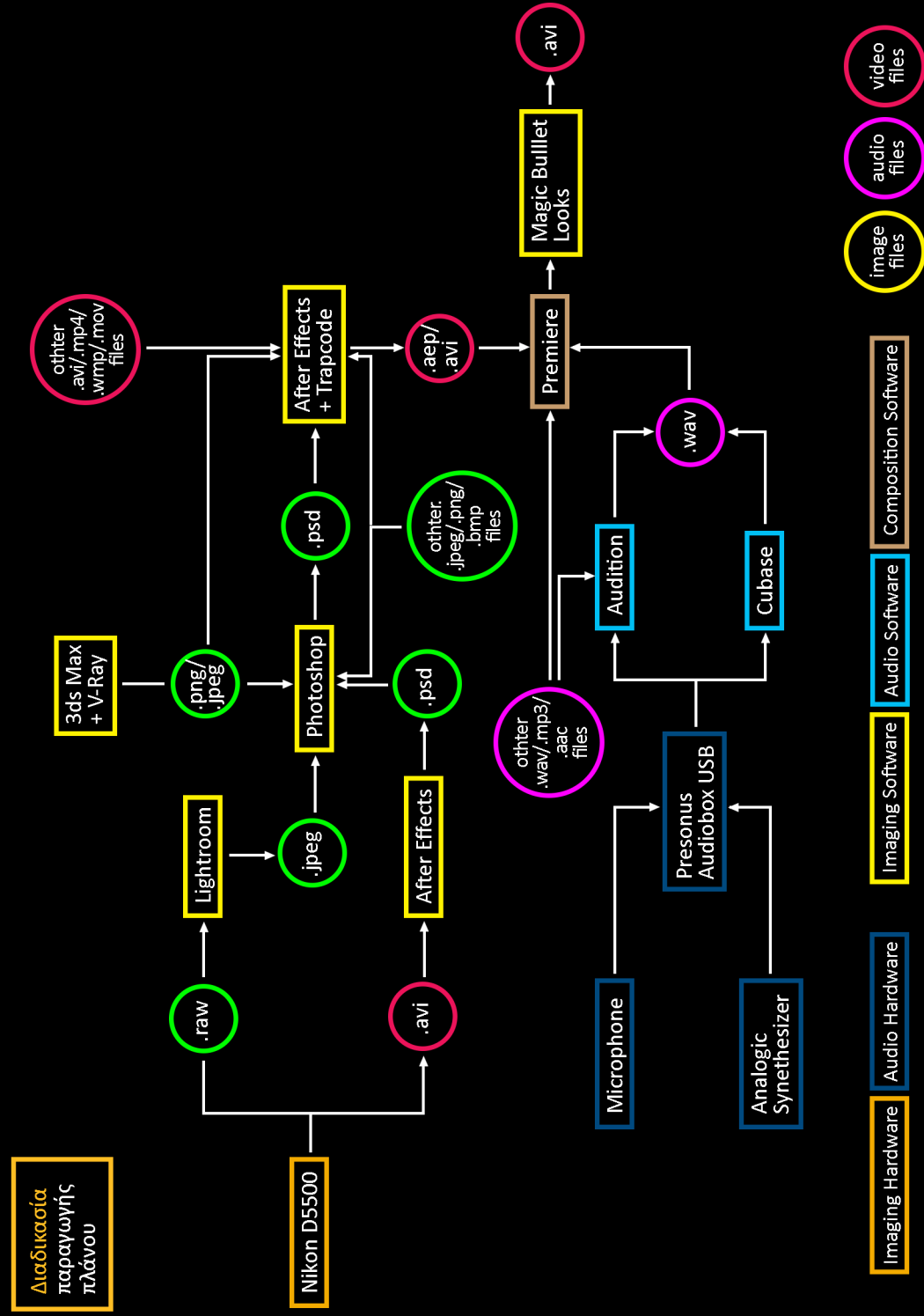
α λ φ α ε ν α
a story for cubes, cables & oxygen

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΕΣ ΑΦΙΣΣΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑ

POST - PRODUCTION

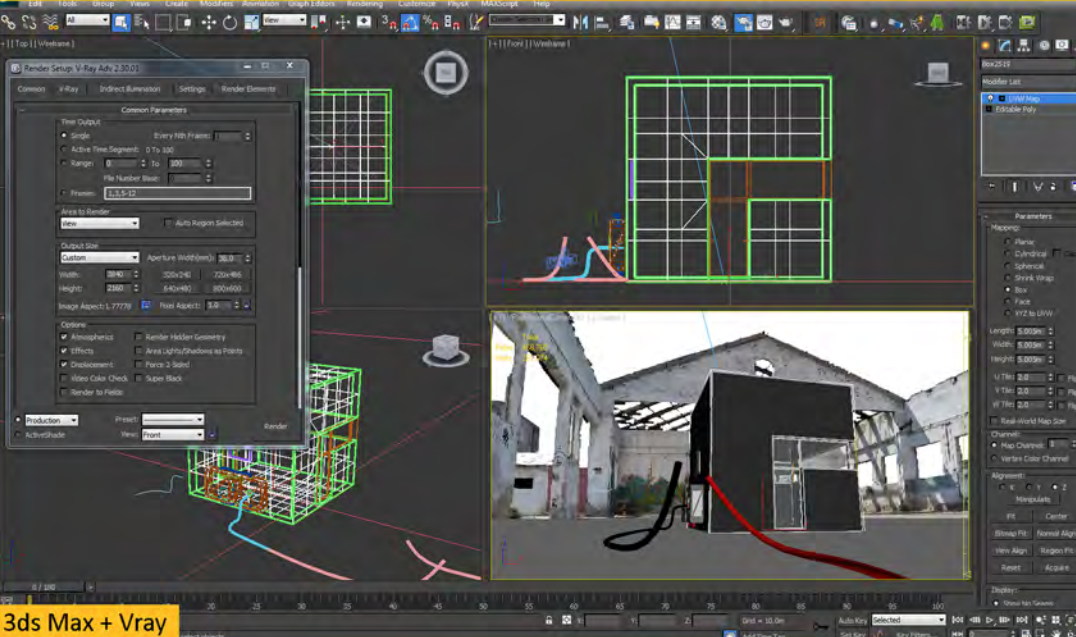
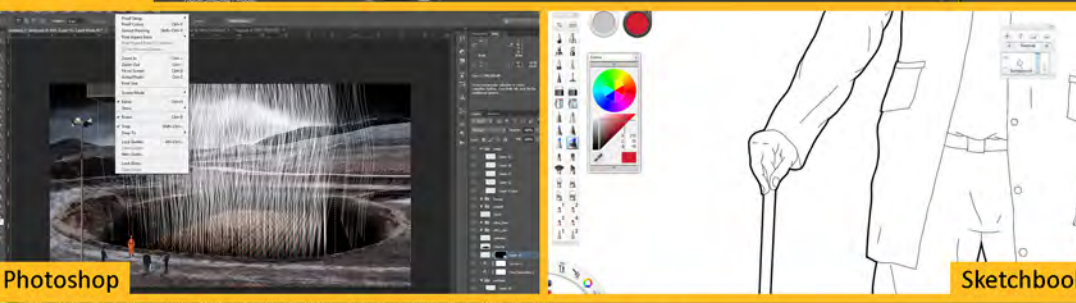
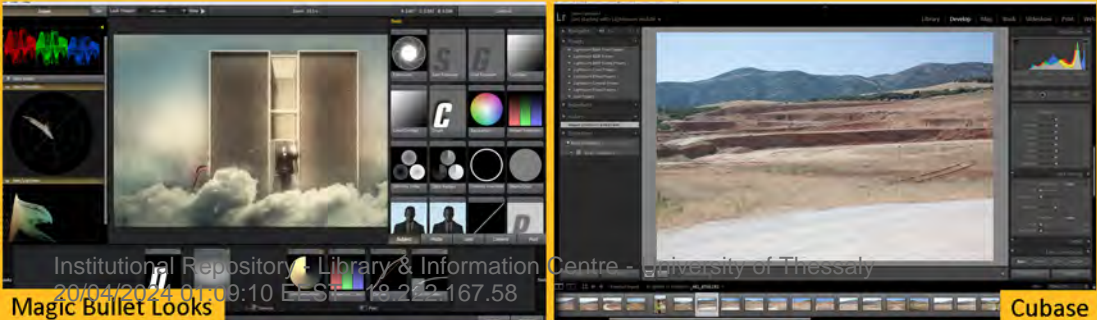
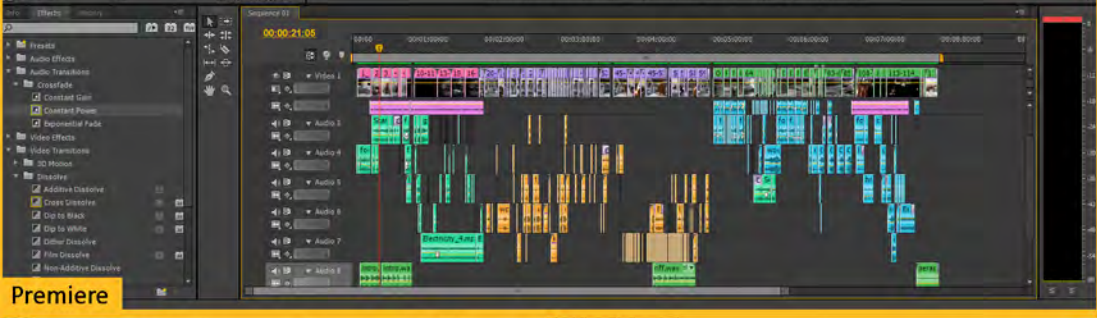
Εξαιτίας της φύσης της ταινίας, η διαδικασία του post - production αποτέλεσε μακράν την πιο χρονοβόρα διαδικασία. Εδώ έπρεπε να συνδιαστούν όλα τα συγκεντρωμένα κομμάτια που είχαν παραχθεί σε μια τελική οπτικοακουστική σύνθεση. Βίντεο, φωτογραφίες, ψηφιακές εικόνες, ήχοι, μουσική, ηχογραφήσεις κ.α. έπρεπε μέσω συγκεκριμένων προγραμμάτων να βρουν τη θέση τους σε κάθε πλάνο. Εδώ παραθέτουμε ένα γενικό διάγραμμα από τη διαδικασία σύνθεσης με τα κομμάτια-αρχεία που απαιτήθηκαν, καθώς και δείγματα από τα προγράμματα που χρησιμοποιήθηκαν. Στη συνέχεια γίνεται ιδιαίτερη ανάλυση σε βήματα της διαδικασίας παραγωγής του οπτικού μέρους επιλεγμένων πλάνων, καθώς αυτή ήταν και η πιο επιτόνη διαδικασία.

▲ Δείγματα προγραμμάτων κατά τη διαδικασία παραγωγής ήχου

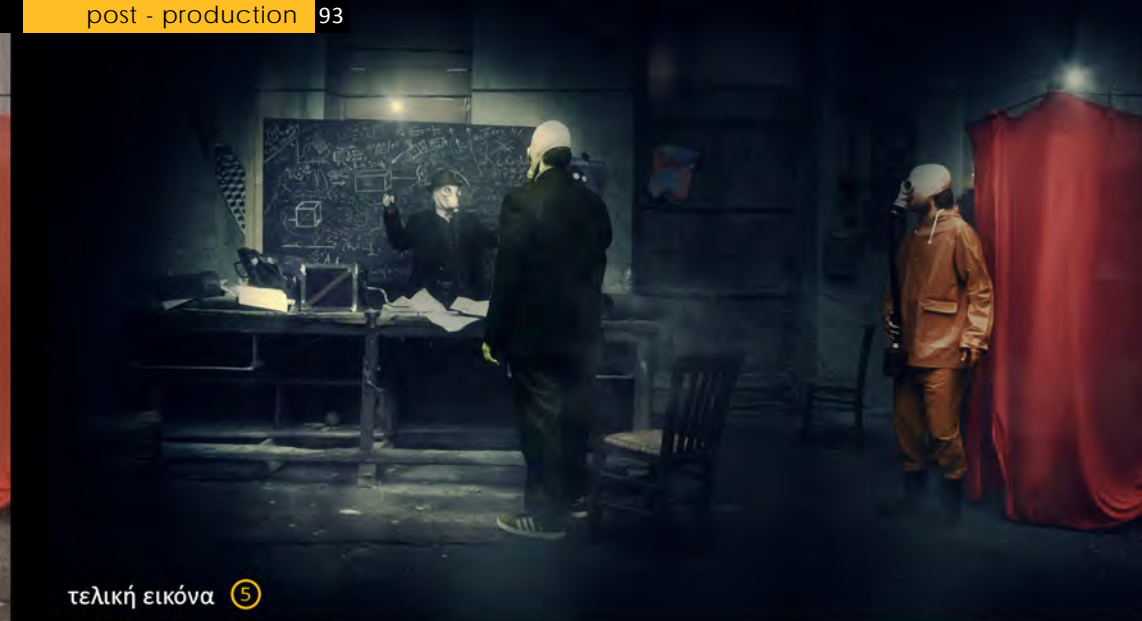
▼ Δείγματα προγραμμάτων κατά τη διαδικασία παραγωγής εικόνας

0 αρχική εικόνα

BREAKDOWN

5 τελική εικόνα

ΠΛΑΝΑ 16-17

1 Αφαίρεση Χαρακτήρων - Δημιουργία background

2 Προσθήκη χαρακτήρων - Τονισμός

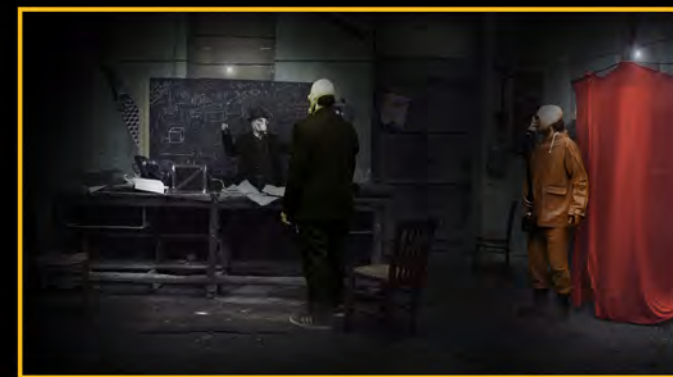
1/ Δημιουργία καθαρού background. Κόβονται οι χαρακτήρες. Συμπληρώνεται το κενό κομμάτι του background με matte painting. Η κουρτίνα αλλάζει με μία από άλλο πλάνο. Προσθέτονται λάμπες, τα καλώδια και το φως τους. (photoshop)

2/ Μπαίνουν ξανά οι χαρακτήρες και χρωματίζονται. Αλλάζουν οι τόνοι του background. (after effects)

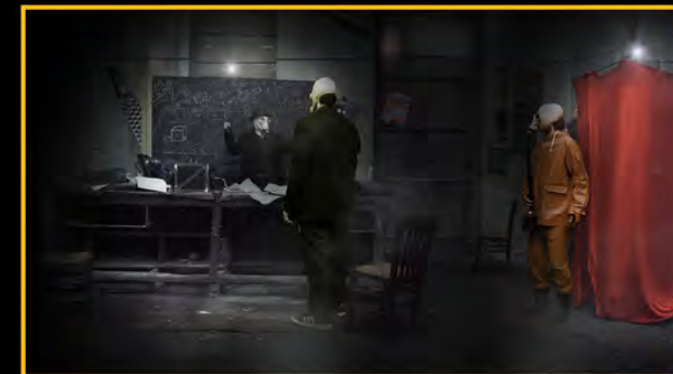
3/ Αλλάζει ο φωτισμός της σκηνής με μαύρους τονισμούς στα επιλεγμένα σημεία. Η σκηνή γίνεται πιο σκοτεινή. (after effects)

4/ Μπαίνουν οι ακτίνες από το φως των λαμπών και η ομίχλη για ατμόσφαιρα. (after effects / optical flares)

5/ Τελικός χρωματισμός. (premiere / magic bullet looks)

3 Φωτισμός

4 Ακτίνες λαμπών - Ομίχλη

🕒 αρχική εικόνα

BREAKDOWN

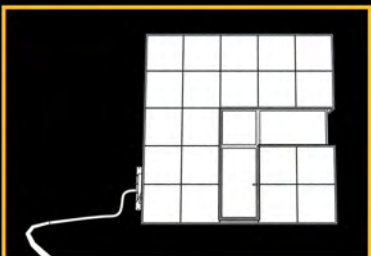

🕒 τελική εικόνα

ΠΛΑΝΟ 52

1/ Αφαίρεση Χαρακτήρων - Δημιουργία background

1/ Δημιουργία καθαρού background. Κόβονται οι χαρακτήρες. Συμπληρώνεται το κενό κομμάτι του background με matte painting. Αφαιρείται ο ουρανός. (photoshop)

2/ Μπαίνουν ξανά οι χαρακτήρες με τις σκιές τους. Μπαίνει νέος ουρανός. Προστίθεται το 3d σπιτι με τα καλώδιά του. (after effects)(3ds max)

3/ Αλλάζουν οι τόνοι της σκηνής ώστε να γίνει πιο σκοτεινή. Χρωματίζονται οι χαρακτήρες. (after effects)

4/ Μπαίνει το 3d κόκκινο καλώδιο. Προστίθενται τα φωτάκια και η ομίχλη για ατμόσφαιρα. (after effects)(3ds max)

5/ Τελικός χρωματισμός. (premiere / magic bullet looks)

3/ Τονισμός

2/ Προσθήκη χαρακτήρων 3d - Ουρανού

4/ Καλώδιο - Φώτα - Ομίχλη

αρχική εικόνα

BREAKDOWN

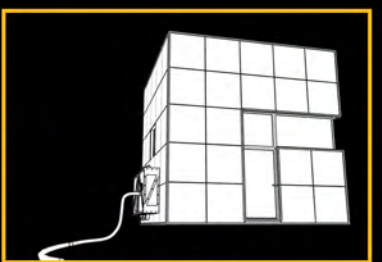

τελική εικόνα

ΠΛΑΝΑ 45 / 53

1 Αφαίρεση Χαρακτήρων - Δημιουργία background

2 Προσθήκη χαρακτήρων 3d - Ουρανού

1/ Δημιουργία καθαρού background. Κόβεται ο χαρακτήρας. Συμπληρώνεται το κενό κομμάτι του background με matte painting. Αφαιρείται ο ουρανός. (photoshop)

2/ Μπαίνει ξανά ο χαρακτήρας με τη σκιά του και τη μάσκα. Μπαίνει νέος ουρανός. Προστίθεται το 3d σπίτι με τα καλώδιά του. (after effects)(3ds max)

3/ Αλλάζουν οι τόνοι της σκηνής ώστε να γίνει πιο σκοτεινή. Χρωματίζεται ο χαρακτήρας. (after effects)

4/ Μπαίνει η σκόνη απο το σπίτι που ίπταται. Προστίθενται οι ομίχλες για ατμόσφαιρα. (after effects)

5/ Τελικός χρωματισμός. (premiere / magic bullet looks)

Τονισμός 3

Καλώδιο - Ομίχλη - Σκόνη 4

① αρχική εικόνα

BREAKDOWN

τελική εικόνα ⑤

ΠΛΑΝΟ 59 / 60

Τονισμός ③

Ομίχλη ④

1/ Από καρέ του background χωρίς τους χαρακτήρες αφαιρούνται τα περισσότερα φυτά με matte painting. Αφαιρείται ο ουρανός. Διορθώνεται η προοπτική. (photoshop)

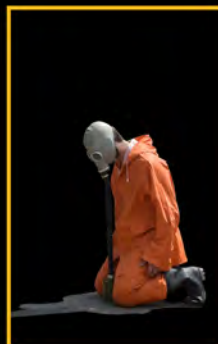
2/ Μπαίνουν οι χαρακτήρες με τις σκιές τους. Μπαίνει νέος ουρανός. Προστίθενται τα 3d καλώδιά. (after effects)(3ds max)

3/ Αλλάζουν οι τόνοι της σκηνής ώστε να γίνει πιο σκοτεινή. Χρωματίζονται οι χαρακτήρες. (after effects)

4/ Προστίθεται η ομίχλη για ατμόσφαιρα. (after effects)

5/ Τελικός χρωματισμός. (premiere / magic bullet looks)

① Αφαίρεση φυτών - Διόρθωση background

② Προσθήκη χαρακτήρων 3d + Ουρανού

0 αρχική εικόνα

BREAKDOWN

5 τελική εικόνα

ΠΛΑΝΟ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ - ΟΣΕ

1 Αφαίρεση φυτών - δέντρων - φόντου - ουρανού

2 Προσθήκη χαρακτήρων 3d + Ουρανού + ρωγμών - κτιρίων

1/ Από καρέ του background χωρίς τους χαρακτήρες αφαιρούνται τα περισσότερα φυτά και αναδομούνται τα κτίρια με matte painting. Βγαίνει ο ουρανός, κάποια κτίρια και το φόντο στο βάθος. (photoshop)

2/ Μπαίνουν οι χαρακτήρες με τις σκιές τους. Μπαίνει νέος ουρανός. Προστίθενται τα 3d καλώδια. Μπαίνουν τα βουνά στο βάθος, κάποια νέα κτίρια και ρωγμές στα υπάρχοντα. (photoshop)(3ds max)

3/ Αλλάζουν οι τόνοι για να γίνει πιο σκοτεινή η σκηνή. Χρωματίζονται οι χαρακτήρες. (after effects)

4/ Προστίθεται η ομίχλη για ατμόσφαιρα και για να χαθούν όρια και τα κοψήματα. (after effects)

5/ Τελικός χρωματισμός. (premiere / magic bullet looks)

3 Τονισμός

4 Ομίχλη

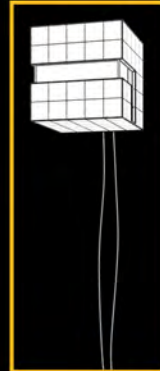
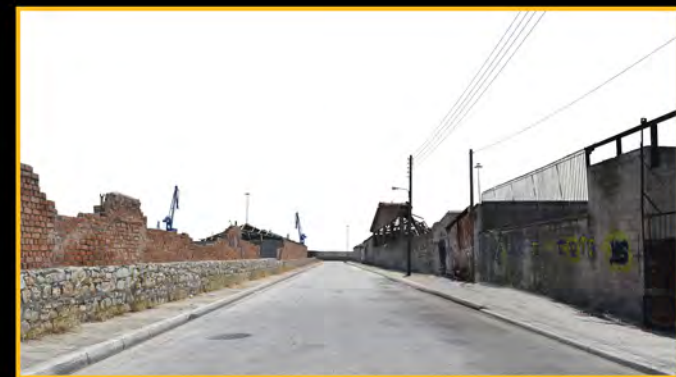
1 αρχική εικόνα

BREAKDOWN

5 τελική εικόνα

ΠΛΑΝΟ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ - ΠΑΛΙΑ

1 Αφαίρεση φυτών - δέντρων - φόντου - ουρανού

1/ Αφαιρούνται οι χαρακτήρες, βγαίνει ο ουρανός, τα δέντρα και κάποια κτίρια. Το background συμπληρώνεται με matte painting. (photoshop)

2/ Μπαίνουν ξανά οι χαρακτήρες με τις σκιές τους. Μπαίνει νέος ουρανός. Προστίθενται το 3d αιωρούμενο σπίτι. Μπαίνουν ένα νέο κτίριο, κάποια καθίσματα δεξιά, οι ρωγμές και μερικές ακόμα προσθήκες. (photoshop)(3ds max)

Τονισμός 3

3/ Αλλάζουν οι τόνοι για να γίνει πιο σκοτεινή η σκηνή. Χρωματίζονται οι χαρακτήρες. (after effects)

4/ Προστίθεται η ομίχλη για ατμόσφαιρα και για να χαθούν όρια και τα κοψήματα. (after effects)

Ομίχλη 4

5/ Τελικός χρωματισμός. (premiere / magic bullet looks)

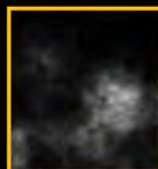
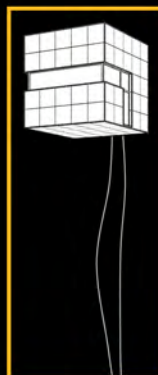
① αρχική εικόνα

BREAKDOWN

τελική εικόνα ⑤

ΠΛΑΝΟ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ - ΔΡΟΜΟΣ ΚΑΡΛΑ

1/ Αφαιρούνται οι χαρακτήρες, βγαίνει ο ουρανός και τα φυτά. Το background συμπληρώνεται με matte painting. Οι κολώνες αποχτούν κλίση και φτιάχνονται οι σκιές τους. (photoshop)

2/ Μπαίνουν ξανά οι χαρακτήρες με τις σκιές τους. Μπαίνει νέος ουρανός. Προστίθεται το 3d αιωρούμενο σπίτι. Μπαίνουν μερικές ακόμα κολώνες, τα βουνά στο φόντο, οι ρωγμές και νέο έδαφος σε κάποια σημεία. (photoshop)(3ds max)

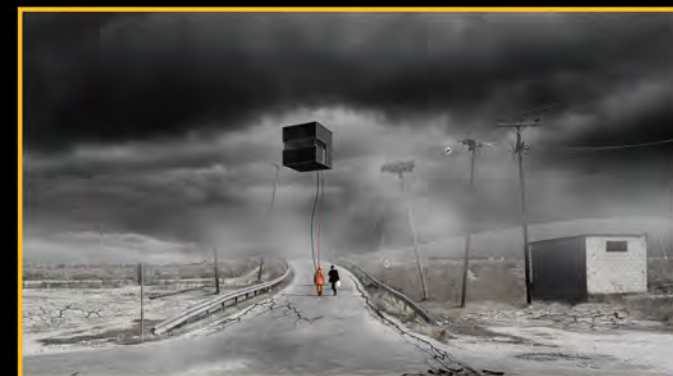
3/ Αλλάζουν οι τόνοι για να γίνει πιο σκοτεινή η σκηνή. Χρωματίζονται οι χαρακτήρες. (after effects)

4/ Προστίθεται η ομίχλη για ατμόσφαιρα και για να χαθούν όρια και τα κοψήματα. (after effects)

5/ Τελικός χρωματισμός. (premiere / magic bullet looks)

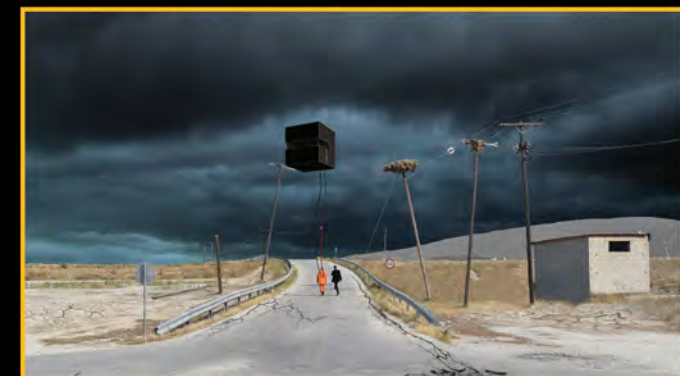

Τονισμός ③

Ομίχλη ④

① Αφαίρεση χαρακτήρων - φυτών - ουρανού

② Προσθήκη χαρακτήρων 3d - Ουρανού - ρωγμών - βουνών

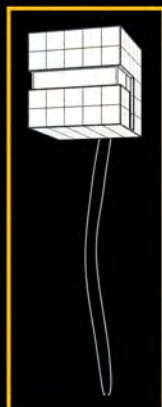
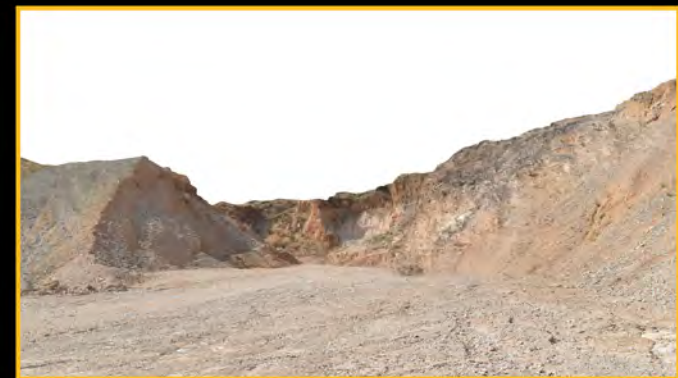
αρχική εικόνα

τελική εικόνα

BREAKDOWN

ΠΛΑΝΟ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ - ΕΙΣΟΔΟΣ ΚΟΙΛΑΔΑΣ

1/ Αφαιρούνται οι χαρακτήρες, βγαίνει ο ουρανός, τα φυτά και τα πίσω βουνά. Το background συμπληρώνεται με matte painting. Η απόληξη του δεξιά βουνού αντικαθίσταται. (photoshop)

2/ Προστίθεται ο χωμάτινος δρόμος, ο τοίχος με το συρματοπλέγμα και ο ουρανός. Μπαίνουν κάποιες επιπλέον σκιές. (photoshop)(3ds max)

Προσθήκη χαρακτήρων - πόρτας - μεγαφώνου / Τονισμός

1 Αφαίρεση φυτών - βουνών - ουρανού / Αλλαγή βουνού

3/ Μπαίνουν οι χαρακτήρες. Προστίθεται η 3d πόρτα και το φυλάκιο. Στο βάθος ψηλά μπαίνουν οι φύλακες και το μεγαφώνο. Διορθώνεται συνολικά ο τονισμός. (3ds max)(after effects)(photoshop)

4/ Προστίθεται η ομίχλη για ατμόσφαιρα και για να χαθούν όρια και τα κοψήματα. (after effects)

5/ Τελικός χρωματισμός. (premiere / magic bullet looks)

2 Προσθήκη δρόμου, τοίχου -συρματοπλέγματος

Ομίχλη

① αρχική εικόνα

BREAKDOWN

τελική εικόνα ⑤

ΠΛΑΝΑ 83 / 84

① Αφαίρεση ουρανού - εδάφους / Καμπύλωση

1/ Αφαιρείται από την φωτογραφία ο ουρανός και μέρος του εδάφους. Καμπυλώνονται ελαφρώς οι άκρες για να τονιστεί η προεξοχή. Αλλάζονται οι τόνοι. (photoshop)(lightroom)

2/ Μπαίνουν οι χαρακτήρες και ο ουρανός. (after effects)

3/ Προστίθενται το 3d αιωρούμενο σπίτι και το μεγάφωνο. Χρωματίζονται οι χαρακτήρες. Αλλάζονται οι τόνοι της εικόνας ώστε να δώσουν πιο σκοτεινή αίσθηση. (after effects)(3ds max)

4/ Προστίθεται η ομίχλη για ατμόσφαιρα. (after effects)

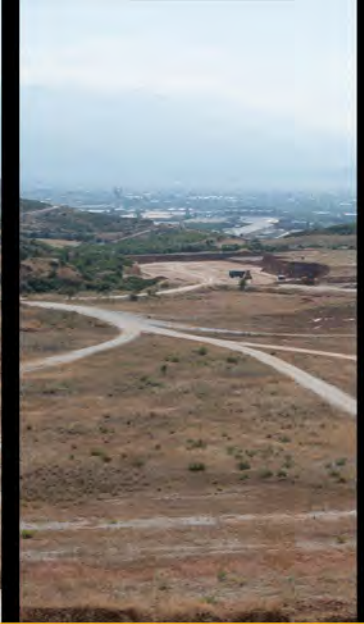
5/ Τελικός χρωματισμός. (premiere / magic bullet looks)

Προσθήκη 3d / Τονισμός ③

Ομίχλη ④

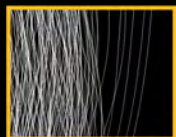
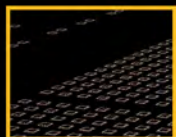
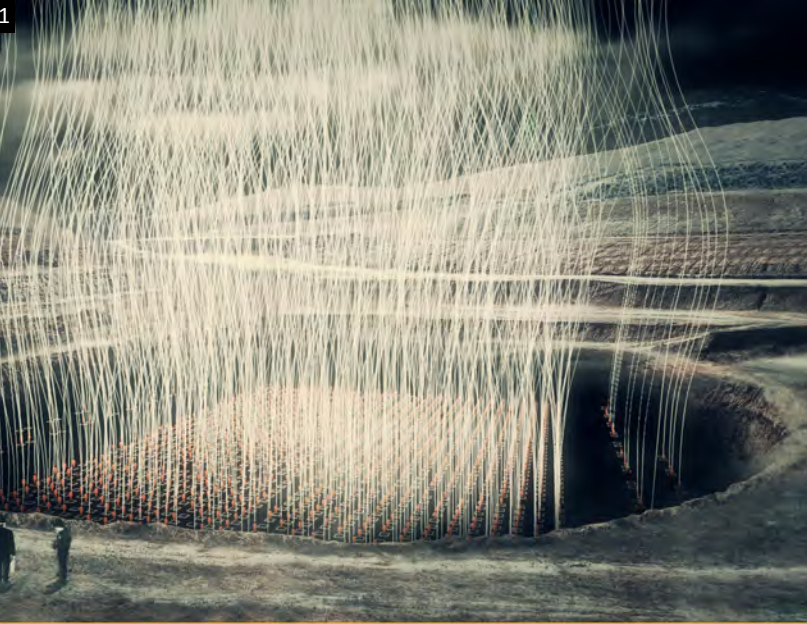
6 αρχική εικόνα

BREAKDOWN

5 τελική εικόνα

ΠΛΑΝΟ 85

1 Δημιουργία κολάζ για κοιλάδα

2 Προσθήκη χαρακτήρων, πλακακιών, εθελοντών - ουρανού

1/ Δημιουργείται η κοιλάδα με κολάζ τριών βασικών και μερικών δευτερευόντων φωτογραφιών από το λατομείου αργύρου του Σέσκλου. Αφαιρούνται τα φυτά και ο ουρανός. (photoshop)(lightroom)

2/ Μπαίνουν οι χαρακτήρες και ο ουρανός. Προστίθονται τα 3d πλακάκια, το δάπεδο της κοιλάδας και οι σειρές των εθελοντών. (photoshop)(after effects)

3/ Προστίθονται το 3d σπίτι και το megάφωνο. Μπαίνουν τα λευκά καλώδια των εθελοντών της κοιλάδας. (photoshop)(after effects)(3ds max)

4/ Προστίθονται οι ομίχλες και αλλάζουν οι τόνοι για πιο σκοτεινή ατμόσφαιρα. (after effects)

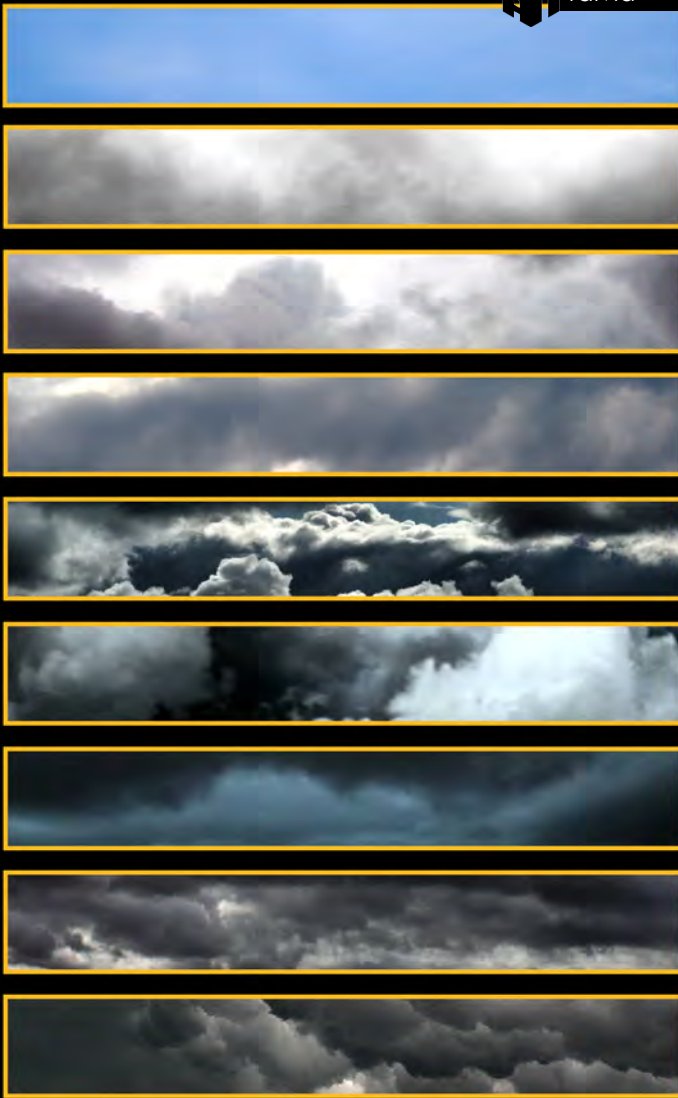
5/ Τελικός χρωματισμός. (premiere / magic bullet looks)

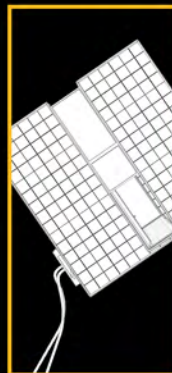
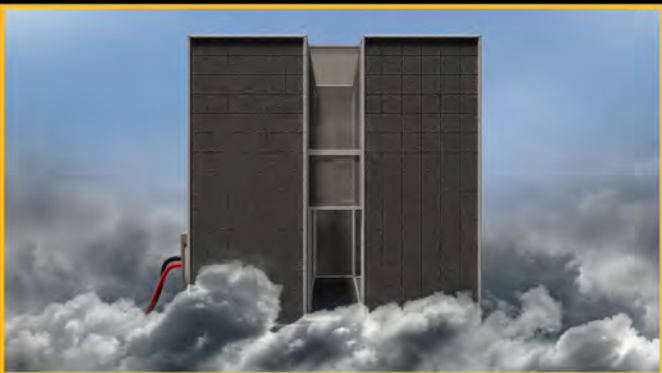
3 Προσθήκη 3d και καλωδίων

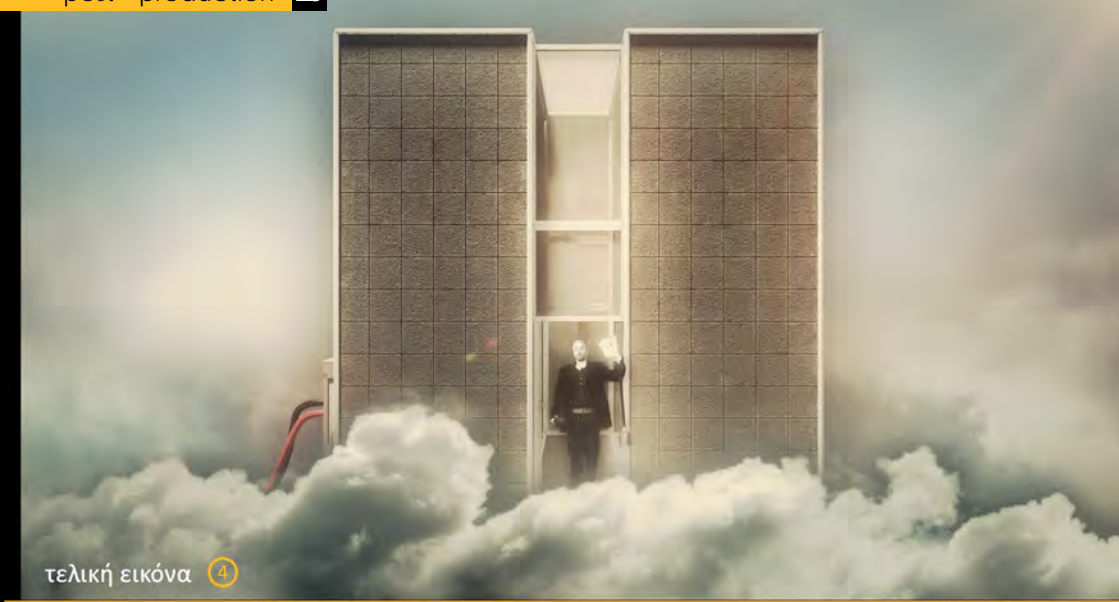
4 Προσθήκη ομίχλης / Τονισμός

① Κολάζ από σύννεφα

② Προσθήκη 3d σπιτιού
Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
2024-09-04 10:00:00 EST - 18.222.167.58

τελική εικόνα ④

BREAKDOWN ΠΛΑΝΟ 114 - 116

1/ Δημιουργείται ένα επιμήκης κολάζ από συνδιασμό διάφορων εικόνων από σύννεφα, ώστε να εξυπηρετεί της ανάγκες του animation. Ξεκινάει χαμηλά από μαύρο και καταλήγει σε ανοιχτότερους τόνους στο ανώτερο άκρο του. (photoshop)

2/ (Εστιάζοντας στο πλάνο 116, δηλαδή στο τελείωμα του animation της ανόδου του σπιτιού). Προστίθεται το 3d σπίτι. (after effects)(3ds max)

3/ Προστίθεται ο χαρακτήρας. Αλλάζουν οι τονικότητες ώστε να γίνει πιο φωτεινό. (after effects)

4/ Προστίθεται ψηφιακός ήλιος, ώστε να κάνει πιο ζεστό το πλάνο και να δώσει ακτίνες. (after effects / optical flares)

5/ Τελικός χρωματισμός. (premiere / magic bullet looks)

Προσθήκη χαρακτήρα / Τονικότητα ③

Προσθήκη ψηφιακού ήλιου ④

BACK STAGE

Η ενότητα αυτή είναι αφιερωμένη στη διαδικασία των γυρισμάτων και ηχογραφήσεων. Μέσα από μια σειρά φωτογραφιών, κατανεμημένες σε χρονολογική σειρά, παραθέτουμε μια άλλη οπτική από τα παρασκήνια της καταγραφής του πρωτόλειου αλλά και σημαντικότερου οπτικοακουστικού υλικού της ταινίας. Πρωταγωνιστές είναι οι ίδιοι οι ηθοποιοί και οι συντελεστές τις ταινίας κατά τη διάρκεια, πριν και μετά τα γυρίσματα. Παραθέτονται επίσης φωτογραφίες από τη διαδικασία καθαρισμού και προετοιμασίας κάποιων χώρων, καθώς και από τις ηχογραφήσεις.

ΜΗΧΑΝΟΥΡΓΕΙΟ ΚΩΣΤΗ

ΠΡΙΝ

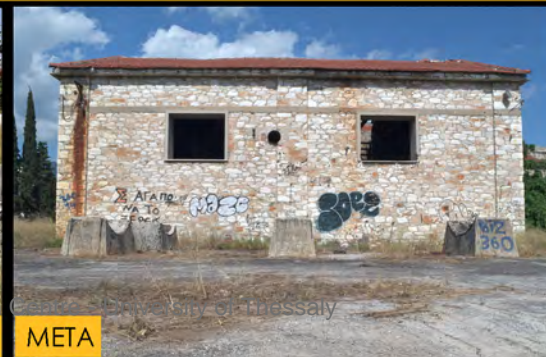

ΜΕΤΑ

ΓΥΡΙΣΜΑΤΑ

ΠΑΛΙΟ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ "ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑ"

ΠΡΙΝ

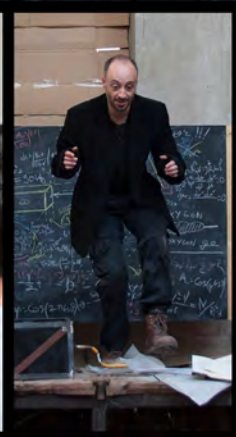
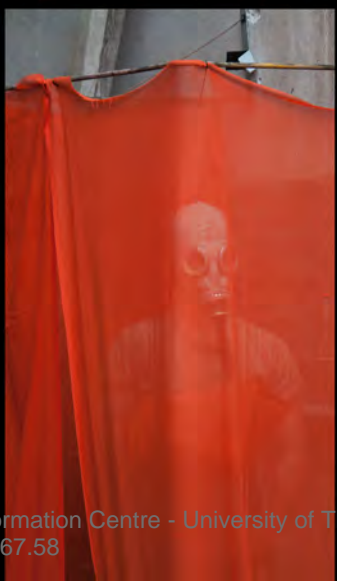
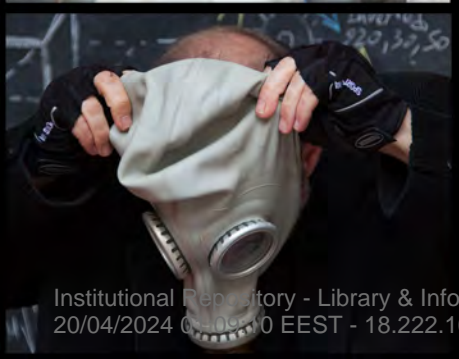
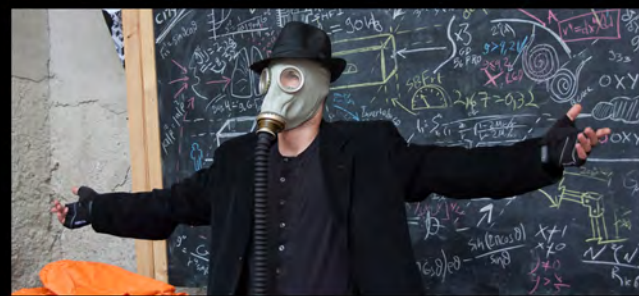
ΜΕΤΑ

BACKSTAGE 19.06.2015

BACKSTAGE22.06.2015

BACKSTAGE25.06.2015

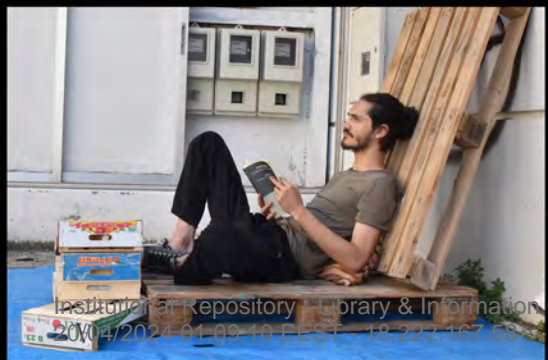

BACKSTAGE01.07.2015

BACKSTAGE02.07.2015

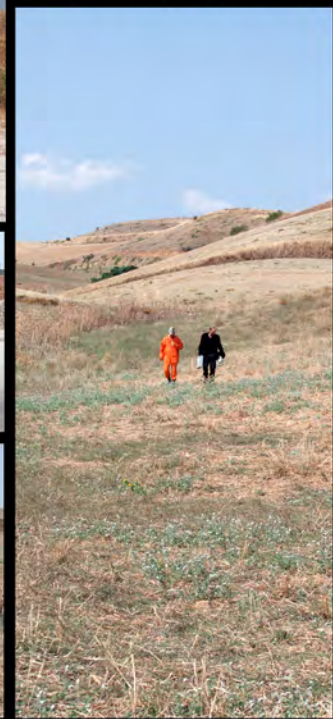
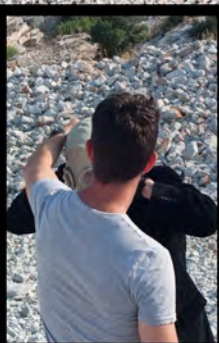
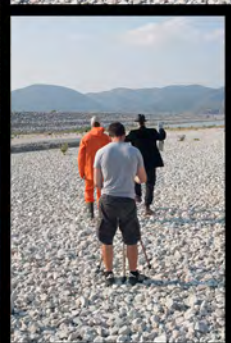
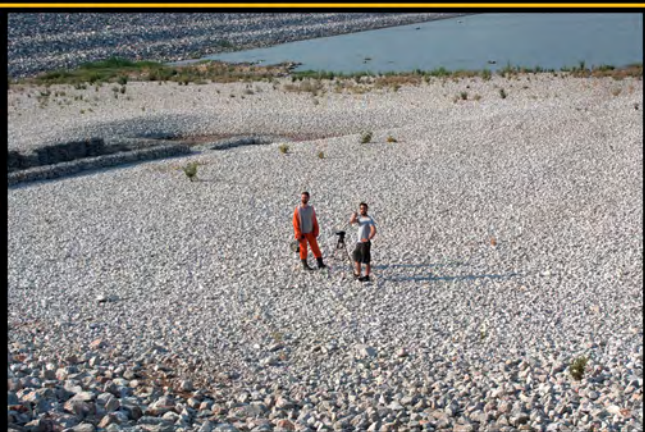

BACKSTAGE31.07.2015

BACKSTAGE03.08.2015

BACKSTAGE13.09.2015

ΜΟΥΣΙΚΗ

BACKSTAGE21.09.2015

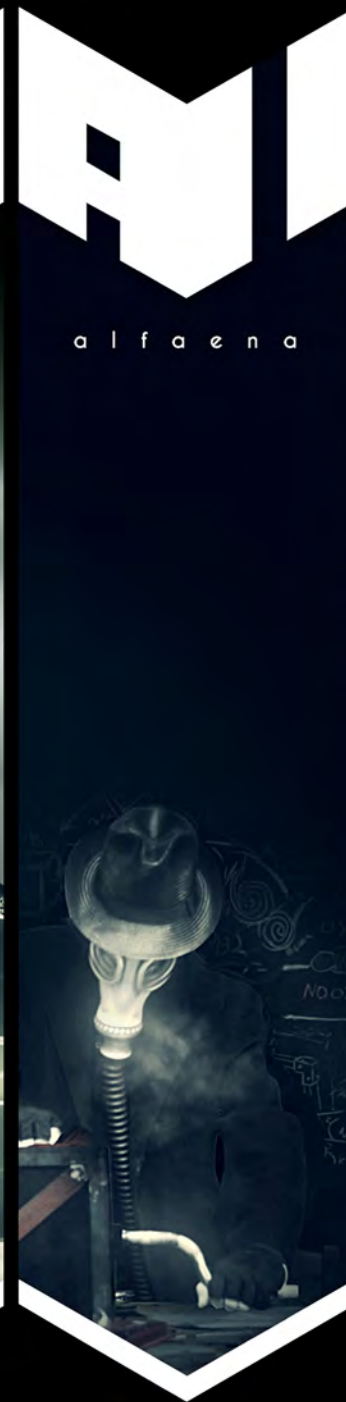
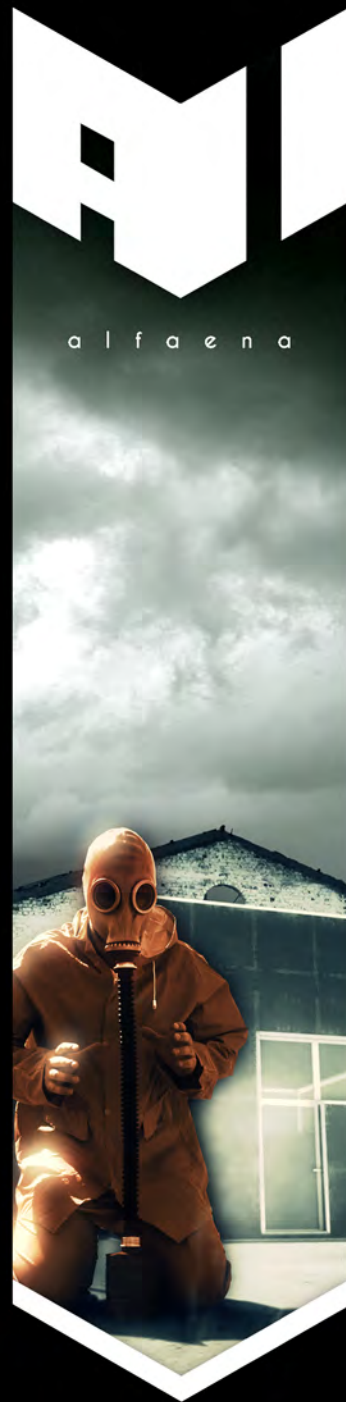
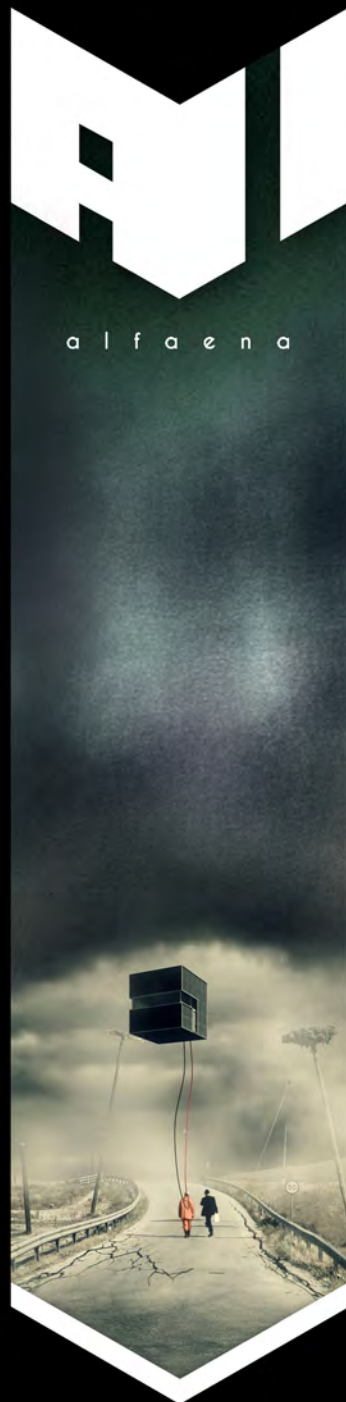
ΗΧΟΓΡΑΦΗΣΕΙΣ

BACKSTAGE23.09.2015

BACKSTAGE26.09.2015

PRO
MO
ART

AI

alfaena
a story for cubes
cables & oxygen

directed by manos markakis

stratos megas | argyris kottinopoulos | stavros tsionis | rozi monaki

AI

alfaena
a story for cubes
cables & oxygen

directed by manos markakis

stratos megas | argyris kottinopoulos | stavros tsionis | rozi monaki

AI

alfaena
a story for cubes
cables & oxygen

directed by manos markakis

stratos megas | argyris kottinopoulos | stavros tsionis | rozi monaki

AI

alfaena
a story for cubes
cables & oxygen

directed by manos markakis

stratos megas | argyris kottinopoulos | stavros tsionis | rozi monaki

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ / ΣΕΝΑΡΙΟ / ΔΙΑΛΟΓΟΙ / SCRIPT / ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ / ΧΕΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΜΕΡΑΣ / ΜΟΝΤΑΖ / ΜΙΞΑΖ / ΚΟΣΤΟΥΜΙΑ / ΕΙΔΙΚΑ ΕΦΕ / 3D ART / COLORIST:
Μάνος Μαρκάκης

ΒΟΗΘΟΣ ΣΚΗΝΟΘΕΤΗ:
Μαρίνα Βλέτση

ΜΟΥΣΙΚΗ:
Νίκος Ταξιλάρης

ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ:
Γιώργος Κωστής

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ BACKSTAGE:
Γιώργος Κωστής

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ:
Γιώργος Παπακωνσταντίνου

ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ
(κατά σειρά χρόνου συμμετοχής)

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑΣ:
Στράτος Μεγκές

ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ Κ7:
Αργύρης Κοτινόπουλος

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:
Σταύρος Τσώνης

ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ Τ13:
Ρόζη Μονάκη

ΠΑΙΖΟΥΝ ΑΚΟΜΑ
(κατά σειρά εμφάνισης)

SECUTITIES: Δημήτρης Δαγκλής

ΕΘΕΛΟΝΤΕΣ ΣΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ:
Μαρίνα Βλέτση
Εύη Γιορσπύρου
Νίκος Ταξιλάρης
Κώστας Τριχιάς

ΙΔΙΟΚΤΗΤΕΣ ΣΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ:
Δάφνη Ανδρίτσου
Βεργίνα Τζάνη
Αριστοτέλης Τρίμης

ΚΟΡΙΤΣΙ - ΑΓΟΡΙ ΠΟΥ ΣΥΖΗΤΑΝΕ:
Βεργίνα Τζάνη
Βαγγέλης Ντάλλας

ΚΑΤΟΙΚΟΣ ΠΟΥ ΜΙΛΑ ΜΕ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑ:
Φώτης Στρατηγός

ΚΟΡΙΤΣΙΑ ΠΟΥ ΠΑΙΖΟΥΝ ΚΟΥΣΟ:
Κατερίνα Καραναστάση
Αντιγόνη Σαριπτανίδου

ΚΟΡΙΤΣΙ ΠΟΥ ΠΛΕΚΕΙ:
Άννα Βούζα

ΑΓΟΡΙ ΜΕ ΝΤΡΑΜΣ:
Γιώργος Στατύρης

ΑΓΟΡΙ ΜΕ ΠΟΔΗΛΑΤΟ:
Γιώργος Κωστής

ΑΓΟΡΙΑ ΠΟΥ ΠΑΙΖΟΥΝ ΧΑΡΤΙΑ:
Γιάννης Γκεζερλής
Στέφανος Μολόχας

ΚΟΡΙΤΣΙΑ ΠΟΥ ΠΑΙΖΟΥΝ ΘΕΑΤΡΟ:
Βάγγυ Γεωργαλή
Αλεξάνδρα Λινάρδου
Βασιλική Κρομούδα

ΜΟΥΣΙΚΟΙ ΣΤΟ ΓΛΕΝΤΙ:
Δάφνη Ανδρίτσου
Μαρίνα Βλέτση
Δημήτρης Δαγκλής
Νίκος Ταξιλάρης

ΤΥΠΟΙ ΠΟΥ ΑΡΑΖΟΥΝ ΣΤΟ ΓΛΕΝΤΙ:
Εύη Γιορσπύρου
Γιώργος Λιόντος
Αριστοτέλης Τρίμης

ΤΥΠΟΙ ΠΟΥ ΧΟΡΕΥΟΥΝ ΣΤΟ ΓΛΕΝΤΙ:
Ανδριανός Σερβετάς
Κώστας Τριχιάς
Κατερίνα Χιονίδη

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑΣ 2:
Στράτος Μεγκές

**ΠΟΛΥΤΙΜΗ ΉΤΑΝ ΑΚΟΜΑ
Η ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΤΩΝ:**
Νίκος Βαμβακάς
Ιφιγένεια Δούρα
Νίκος Μαρκάκης
Γιάννης Μαρκάκης
Νίκος Νίτης
Στάθης Ντούρος
Μπάμπης Παυλάκης
Βασίλης Χουλιάρης
Ελένη - Ελευθερία Φάτση

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΕΠΙΣΗΣ ΤΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ:
Λέσχη Εργαζομένων και Νεολαίας Βόλου
Λέσχη Εργαζομένων ΟΣΕ
Αντίχειο Kollektiv

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΓΙΑ ΤΑ VIDEO SAMPLES:
Video Copilot

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΓΙΑ ΤΑ SOUND SAMPLES:
All Sounds
Audio Library
Audio Productions
Berlin Atmospheres
Free Sound Effects
HD Sounds Effects
nBeats
Pro FX
SFX Planet
Sound Bierries
Sound FX TV
Sound Effects Factory
TP Sounds

“ Μετά από πεζοπορία εφτά ημερών μέσα από ρουμάνια, ο ταξιδιώτης φτάνει στη Βαυκίδα αλλά παρ’ όλα αυτά δεν την βλέπει. Τα ψιλόλιγνα ξυλοπόδαρα που ορθώνονται από το έδαφος σε μεγάλη απόσταση το ένα από το άλλο και χάνονται ανάμεσα στα σύννεφα, στηρίζουν την πόλη. Ανεβαίνεις στην πόλη με σκάλες. Οι κάτοικοι εμφανίζονται σπανίως στη γη: έχουν ήδη ότι χρειάζονται εκεί πάνω και προτιμούν να μην κατεβαίνουν. Τίποτε από την πόλη δεν αγγίζει το έδαφος εκτός από εκείνα τα μακριά, σαν φοινικόπτερου ποδιά στα οποία στηρίζεται και στις φωτεινές μέρες, εκείνη τη διάτρητη και γεμάτη γωνίες σκιά που σχεδιάζεται πάνω στα φύλλα των δένδρων.

Τρεις εκδοχές υπάρχουν για τους κατοίκους της Βαυκίδας: ότι μισούν τη γη, ότι τη σέβονται τόσο πολύ ώστε αποφεύγουν κάθε επαφή μαζί της, ότι την αγαπούν όπως ήταν πριν εμφανιστούν αυτοί, και με κιάλια και τηλεσκοπία στραμμένα προς τα κάτω δεν κουράζονται να την επιθεωρούν, φύλλο το φύλλο, πέτρα τη πέτρα, μυρμήγκι το μυρμήγκι, θαυμάζοντας γοητευμένοι την απουσία τους. ¶¶

Italo Calvino, "Invisible Cities", 1972

Ευχαριστώ θερμά όλους όσους συνεισέφεραν στη δημιουργία της ταινίας, δαπανώντας αφιλοκερδώς τον πολύτιμο, προσωπικό τους χρόνο. Αναμφίβολα, χωρίς εσάς η ταινία δεν θα ήταν δυνατό να ολοκληρωθεί. Γιατί μπορεί σε αυτούς τους δύσκολους καιρούς να μην έχουμε τα απαραίτητα χρήματα, αλλά έχουμε ο ένας τον άλλο.

"Α1"
Μαρκάκης Μάνος
Οκτώβρης 2015
Βόλος

Σενάριο ταινίας

(Τα χωρία με τα πλάγια, μικρότερα γράμματα που παρεμβάλλονται αποτελούν σημειώσεις/σχόλια του συγγραφέα και λειτουργούν διευκρινιστικά για καλύτερη κατανόηση του σεναρίου)

A1

Βρισκόμαστε σ' ένα τόπο που μοιάζει με τη γη. Σε μια χρονική περίοδο που ακολουθεί μιας μεγάλης, ιστορικής κλιματολογικής αλλαγής, απόρροια της ανθρώπινης δραστηριότητας πολλών χρόνων. Η σύσταση του αέρα στην επιφάνεια της γης έχει αλλάξει. Η περιεκτικότητά του σε οξυγόνο έχει περιοριστεί σε τέτοιο βαθμό που καθιστά αδύνατη την επιβίωση του ανθρώπου χωρίς τεχνική υποστήριξη. Αντίθετα τα ανώτερα στρώματα της ατμόσφαιρας, πάνω από τα πυκνά στρώματα μαύρων σύννεφων που βρίσκονται μόνιμα εκεί αυτή την περίοδο, συγκεντρώνουν μεγάλο ποσοστό καθαρού οξυγόνου προσφέροντας ένα κατάλληλο, βιώσιμο περιβάλλον για τον άνθρωπο.

/Το οξυγόνο εδώ, αφαιρετικά, αποτελεί την μοναδική ζωτική πηγή που έχουν ανάγκη αυτοί οι άνθρωποι, σε αυτή τη γη. Είναι, συμβολικά, όλα εκείνα τα αγαθά (τροφή, νερό κτλ.) που είναι απαραίτητα για τη δικιά μας βιωσιμότητα./

Η ζωή στην επιφάνεια της γης έχει αλλάξει άρδην. Ο πληθυσμός έχει μειωθεί δραστικά. Κάθε είδους κοινωνική συγκρότηση έχει διαλυθεί, οι κεντρικές μορφές ελέγχου και εξουσίας έχουν περιοριστεί σε μικρές ομάδες, ενώ η λέξη «κράτος» φαντάζει άγνωστη. Οι παλιές μεγαλουπόλεις και τα επιφανή κατασκευάσματα, ερείπια πλέον ρημάζουν. Η φύση παρακαμάζει. Οι ρυθμοί ζωής είναι υποτυπώδεις και μια τρομερή σιγή απλώνεται πάνω από αχανείς εκτάσεις σε χρωματικούς τόνους γκρι και καφέ. Όσοι έχουν απομείνει ζωντανοί στην επιφάνεια της γης μπορούν να επιβιώσουν μόνο με την βοήθεια μασκών που συνδέονται με φιάλες οξυγόνου. Η αναζήτηση για τις τελευταίες φιάλες οξυγόνου εξελίσσεται σε μια διαρκή, αδυσώπητη, καθημερινή μάχη για επιβίωση. Τα λίγα αποθέματα έχουν συγκεντρωθεί στα χέρια συγκεκριμένων, αλλά κι αυτά επίσης εξαντλούνται.

/Το φυσικό και τεχνητό περιβάλλον, ρημαγμένο πλέον, μόνο αναμνήσεις μπορεί να φέρει από το πρόσφατα ένδοξο παρελθόν του αλλά και να εγείρει ερωτήματα όπως «τι πήγε λάθος?». Η ζωή γίνεται όλο και πιο αβέβαιη, σκληρή, ένας αγώνας για επιβίωση. Συσχετισμός με περιόδους μεγάλων κρίσεων, πολέμων και άγριων κοινωνικών ανακατατάξεων. Η ζωή αλλάζει ρυθμούς, εκτραχύνεται, ο δομημένος κόσμος ρημάζει, τα ζωτικά αγαθά γίνονται όλο πιο δυσεύρετοι./

Στην συγκυρία αυτή και ενώ τα περιθώρια επιβίωσης στενεύουν ένας επιστήμονας με κοφτερό μυαλό ψάχνει να βρει τη λύση στο πρόβλημα. Δουλεύει, σχεδιάζει, σβήνει, υπολογίζει για καιρό, μέρα και νύχτα. Ο μαυροπίνακας στον τοίχο του ερειπίου-γραφείου του έχει ποτίσει με το χρώμα της κιμωλίας και δύσκολα πλέον ξεβάφει. Το ερείπιο αυτό δεν είναι δικό του. Δεν ήταν το σπίτι, ούτε το γραφείο του. Το παρατήρησε για πρώτη φορά σε μια ανοιξιάτικη, μάλλον, εξόρμηση αναζήτησης οξυγόνου και αποφάσισε πως ήταν ότι πρέπει για να γίνει ο χώρος εργασίας του. Δεν είναι δα και δύσκολο να βρεις το «δικό σου» ερείπιο σ' αυτή τη περίοδο της σήψης των ανθρώπων και των πραγμάτων. Όμως τα ερείπια δεν είναι της ιδιοσυγκρασίας του. Ονειρεύεται μια πόλη που θα αιωρείται πάνω από τα μαύρα εκείνα σύννεφα και θα έχει πρόσβαση σε όλο εκείνο το θησαυρό οξυγόνου. Στην αρχή βέβαια, προσπαθώντας για καιρό και ο ίδιος να επιβιώσει, σκεφτόταν σχεδόν αποκλειστικά το οξυγόνο. Οξυγόνο καθαρό να γεμίζει ασφυκτικά τα πνευμόνια. Στην πορεία της δουλειάς του, όμως, άρχισε να βλέπει την μεγαλύτερη εικόνα. Άρχισε να ονειρεύεται μια πόλη που η ανθρωπότητα, απαλλαγμένη από το κυνήγι της επιβίωσης, θα ξαναζήσει φτιάχνοντας από την αρχή νέες δομές και κοινωνίες. Μια καλογουαλισμένη αστραφτερή πόλη, που μετά από τόσα χρόνια παρακμής, θα του δώσει την ευκαιρία να κάνει πράξη ξανά την αγάπη του για την αρχιτεκτονική, σχεδιάζοντας ο ίδιος όλα εκείνα τα νέα λαμπρά κτίσματα. Ο επιστήμονας – αρχιτέκτονας τελικά, μετά από προσπάθειες χρόνων, καταφέρνει να βρει αυτό που έψαχνε. Δημιουργεί ένα οίκημα που, με τον κατάλληλο μηχανισμό, μπορεί να αιωρείται πάνω από τα σύννεφα δίνοντας στον ιδιοκτήτη του κάθε πρόσβαση στο πολυπόθητο οξυγόνο των ανώτερων στρωμάτων της ατμόσφαιρας. Σ' αυτούς τους αφιλόξενους τόπους, νέες πόλεις γεμάτες ζωτικότητα θα δημιουργηθούν ξανά. Κι ο ίδιος θα μπορεί να τις σχεδιάσει, να τις δει να υλοποιούνται όπως τις φανταζόταν, ενώ για αιώνες θα μνημονεύεται πως ήταν αυτός, που μέσα από την επιστήμη του και τη σκληρή δουλειά, άλλαξε τη μοίρα την ανθρωπότητας.

/Η ανθρωπότητα μπορεί όχι απλά να επιβιώσει, αλλά να ζήσει καλύτερα, να αναδιαμορφωθεί μέσω της επιστήμης. Η επιστημονική διάνοια ενσαρκώνει το ρόλο της επιστήμης. Ο αρχιτέκτονας, εδώ μπορεί να παίξει καθοριστικό ρόλο στην σωτηρία και στη διαμόρφωση νέων κοινωνιών μέσα από την καινοτόμο σκέψη του. Μεγάλος, όμως, ο κίνδυνος της μοναδικής διάνοιας. Η πόλη σε υπαρξιακή σχέση πλέον μαζί του μπορεί να γίνει έρμαιο των προσωπικών του φιλοδοξιών-επιλογών. Ανάγκη για αναγνώριση από τον αρχιτέκτονα της μεγάλης του ευθύνης και του κοινωνικού του ρόλου./

Το ερείπιο – γραφείο του αρχιτέκτονα, αυτό τον καιρό, γεμίζει καθημερινά από κόσμο. Σχηματίζονται ουρές στον χώρο αναμονής με κάθε λογής άνθρωπο από κάθε κοινωνική τάξη. Διακρίσεις δεν γίνονται, αν εξαιρέσεις βέβαια τον διαχωρισμό, κι αυτός βέβαια για λειτουργικούς λόγους, σε δύο ουρές αναμονής: Η μία αναγράφει «πελάτες» και η άλλη «εθελοντές». Παρά την κοσμοσυρροή, η αμύχανη σιγή της αναμονής μπροστά σε κάτι μεγαλειώδες που έρχεται κυριαρχεί στους χώρους του ερειπίου και διακόπτεται μόνο από τη φωνή του αρχιτέκτονα που μέσα από το γραφείο του αναγγέλλει: «Να περάσει παρακαλώ ο πελάτης τάδε και ο εθελοντής τάδε». Η όλη διαδικασία μοιάζει με μια μυσταγωγία στην ανθρώπινη διάνοηση, μια γιορτή της νέας νίκης του ανθρώπου επί της φύσης. Μόνη παραφωνία στο σκηνικό που έχει στηθεί, μερικά κουφάρια που κείτονται παγωμένα έξω από το ερείπιο, άνθρωποι που έφτασαν κοντά, όμως το οξυγόνο στη φιάλη τους δεν ήταν αρκετό για να τους οδηγήσει σ' ολόκληρο το δρόμο προς τη σωτηρία.

Ο αρχιτέκτονας αυτό τον καιρό δουλεύει ακόμα πιο σκληρά. Σχεδιάζει ασταμάτητα κατόψεις, όψεις, τομές, παίζει με γεωμετρικά σχήματα και φόρμες, οραματίζεται αιωρούμενα σπίτια για όλα τα γούστα. Η μηχανή του σπιτιού δε, αποτελεί ύμνο στην εφευρετικότητα, ένα όντως θαυμαστό τεχνολογικό επίτευγμα. Το μόνο που χρειάζεται για να λειτουργήσει είναι τον ιδιαίτερης σύστασης, άνευ οξυγόνου αέρα της επιφάνειας της γης φιλτραρισμένο μέσα από το σώμα ενός ζωντανού οργανισμού. Χρειάζονται τουλάχιστον δύο άτομα: ο ιδιοκτήτης του σπιτιού κι ένας εθελοντής. Συγκεκριμένα η διαδικασία είναι η εξής. Ανοίγεται μια οπή διαμέτρου τριών εκατοστών στην πλάτη ενός εθελοντή που πηγαίνει κατευθείαν στα πνευμόνια του. Εκεί συνδέεται η μία άκρη του κόκκινου καλωδίου. Η άλλη του άκρη συνδέεται στο ντεπόζιτο της μηχανής. Κάθε ανάσα του εθελοντή μεταφέρεται μέσω του κόκκινου καλωδίου στην μηχανή γεμίζοντας το ντεπόζιτο με το πολύτιμο αέριο. Με λίγες ανάσες η μηχανή είναι ικανή να λειτουργήσει και το σπίτι επιτέλους θα ξεκολλήσει από το έδαφος και θα ανυψωθεί. Όταν το ντεπόζιτο γεμίσει πλήρως το σπίτι θα είναι ικανό να φτάσει στο επιθυμητό υψόμετρο ξεπερνώντας ακόμα και τα μαύρα πυκνά σύννεφα και ο ιδιοκτήτης του, ανεβασμένος σ' αυτό, θα μπορεί πλέον να ανασάνει οξυγόνο, χωρίς μάσκα ή φιάλη, αλλά κατευθείαν από τα ρουθούνια της δικιάς του μύτης. Με το ντεπόζιτο γεμάτο η μηχανή θα έχει μάλιστα και σχετική αυτονομία πέντε-έξι ωρών πριν το σπίτι αρχίσει να παίρνει την κατιούσα. Αυτό σημαίνει ότι ο εθελοντής, πιστός στο καθήκον που ανέλαβε, θα πρέπει να είναι πάντα εκεί συνδεδεμένος με το σπίτι προσφέροντας ξανά τις πολύτιμες ανάσες του, γεμίζοντας το ντεπόζιτο. Πέραν τούτου, ο εθελοντής, όντας στην επιφάνεια της γης, θα έχει στην ευθύνη του την συγκράτηση του αιωρούμενο σπιτιού (με τον ιδιοκτήτη του μέσα) ώστε αυτό να μη μείνει να ίπταται ακυβέρνητο στις άγριες διαθέσεις των ανέμων. Επίσης ο εθελοντής θα αναλάβει την μεταφορά του σπιτιού στη πόλη διαμονής. Από την άλλη όντας στην επιφάνεια της γης, ο εθελοντής, θα έχει ανάγκη από παροχή οξυγόνου, καθώς όπως προαναφέρθηκε η περιεκτικότητα οξυγόνου στον αέρα εκεί είναι μη επαρκής. Εδώ έρχεται η ώρα να δώσει κάτι και ο ιδιοκτήτης. Ένα μικρό τίμημα μπροστά στην πολλά υποσχόμενη ζωή που τον περιμένει. Ανοίγεται μια οπή διαμέτρου τριών εκατοστών στην πλάτη του ιδιοκτήτη που πηγαίνει στα πνευμόνια του και μια δεύτερη οπή στην πλάτη του εθελοντή που οδηγεί επίσης στα πνευμόνια του. Οι δύο οπές ενώνονται με το μαύρο καλώδιο. Έτσι κάθε φορά που αναπνέει καθαρό οξυγόνο ο ιδιοκτήτης, εκεί πάνω στο σπίτι του, δίνει και μια ζωτική ανάσα στον εθελοντή κάτω στη γη που τον κουβαλάει. Το λειτουργικό σχήμα εν τέλει σε δυο σειρές είναι απλό:

Εθελοντής κάτω στη γη <αναπνέει τον αέρα της επιφάνειας> <συνδέεται με το μαύρο καλώδιο με μηχανή αιώρησης>

Ρόλος: πηγή αερίου αιώρησης / μεταφέρει, συγκρατεί το σπίτι

Ιδιοκτήτης πάνω στο σπίτι: <αναπνέει το καθαρό οξυγόνο> <συνδέεται με το κόκκινο καλώδιο με τον εθελοντή>

Ρόλος: δίνει οξυγόνο στον εθελοντή.

Τα μόνα προβλήματα που εντοπίστηκαν από τον αρχιτέκτονα κατά τη μελέτη ήταν δύο, αλλά τελικά εύκολα ξεπεράστηκαν. Από τη μία, ένα αιωρούμενο σπίτι θα ήταν αρκετά ακριβό, οπότε είχε τις αμφιβολίες του αν θα υπήρχε το ρευστό και η ζήτηση. Γρήγορα όμως ο χώρος δουλειάς του γέμισε από πλούσιους, επίδοξους ιδιοκτήτες που ήθελαν να παραγγείλουν ένα και ονειρευόντουσαν να ζήσουν στο αναγεννημένο κόσμο που ανοιγόταν μπροστά τους. Από την άλλη προβληματιζόταν με το αν θα έβρισκε εθελοντές. «Ποιος ηλίθιος θα θελήσει να ανοίξει δυο οπές στην πλάτη του και να κουβαλάει ένα αιωρούμενο σπίτι για πάντα πάνω του?» μονολογούσε. Πόσο αφελής. Με την έλλειψη φιαλών οξυγόνου να φτάνει στο αποκορύφωμα και το τέλος να πλησιάζει, εκατοντάδες ήταν εκείνοι που έφτασαν στο γραφείο του και μη έχοντας την οικονομική δυνατότητα για ένα αιωρούμενο σπίτι παρακαλούσαν γονατιστοί να γίνουν εθελοντές στο πρόγραμμα. Εν τέλει σκέφτηκε πως ήταν μια κατάσταση που τους βόλευε όλους. Οι ιδιοκτήτες θα μπορούσαν, με την αφθονία οξυγόνου που πλέον θα είχαν, να κάνουν όνειρα, να ξαναζήσουν σε κοινωνίες

πραγματικές και όχι μέσα σε ερημότοπους και συντρίμια, προσφέροντας στην ανθρωπότητα τις μεγαλουπόλεις που της αξίζουν. Οι εθελοντές από την άλλη θα εξασφάλιζαν την επιβίωση τους, απαλλαγμένοι από το άγχος, που τους έτρωγε τα σωθικά, ανεύρεσης μιας φιάλης για να κρατηθούν μερικές ακόμα μέρες ζωντανοί. Η αξία του δώρου της ζωής μπροστά στο να εναρμονιστούν με κάποιους, ελάχιστους κανόνες και να κάνουν αυτό που πρέπει να κάνουν είναι ανεκτίμητη. Και εν τέλει ο ίδιος ο αρχιτέκτονας, ως ο μοναδικός δημιουργός, θα μπορούσε επιτέλους να οικοδομήσει μια πόλη με πραγματικά, υλοποιημένα κτίσματα που πάντα σχεδίαζε και ονειρευόταν. Εν τέλει, του άξιζε αυτός ο ρόλος.

/Εντονος ταξικός διαχωρισμός. Οι φτωχότεροι πασχίζουν για να εξασφαλίσουν τα προς το ζην. Οι πλουσιότεροι, που τα έχουν εξασφαλισμένα, είναι αυτοί που μπορούν να ονειρεύονται και μια νέα, καλύτερη ποιότητα ζωής με βάση τα επιστημονικά επιτεύγματα, την διάνοια του αρχιτέκτονα. Η ευημερία τους στηρίζεται πάνω στο παραγωγικό έργο των εργατών. Οι εργάτες, στο έργο των οποίων στηρίζεται όλο το οικοδόμημα δεν γεύονται σχεδόν τίποτα από αυτό. Τους επιστρέφεται ένα μικρό ποσοστό για να επιβιώσουν και να συνεχίσουν να δουλεύουν. Ο αρχιτέκτονας δεν διαβάζει το πλαίσιο στο οποίο καλείται να δουλέψει και την σημαντική επίδραση της επιστήμης του στη διαμόρφωση των κοινωνικών συσχετισμών. Αφαιρεί από την επιστημονική διάνοια τον κοινωνικό της ρόλο για χάρη ενός αυτοαναφορικού παιχνιδιού μορφολογίας. Συνεργάζεται με συγκεκριμένα κοινωνικά στρώματα (τα πιο ισχυρά) για να επιτελέσει το δημιουργικό του έργο, χωρίς να εξετάζει ουσιαστικά για τις συνέπειες./

Το γραφείο του αρχιτέκτονα είναι ένα από τα δωμάτια ενός παλιού ερειπίου. Ο εσωτερικός διάκοσμος είναι λιτός και περιορίζεται στα απολύτως απαραίτητα. Μια ξύλινη καρέκλα με φθαρμένες άκρες και ένα μεγάλο, παλιό, ξύλινο γραφείο βρίσκονται στον τοίχο απέναντι από την πόρτα. Πάνω του συγκρατεί ένα βουνό σχεδίων σε ριζόχαρτο, κουρελόχαρτα με σημειώσεις, βιβλία και μερικά μισοτελειωμένα κεριά. Στον έναν από τους διπλανούς τοίχους βρίσκεται μια μικρή βιβλιοθήκη με όχι και τόσα πολλά αλλά πολύτιμα βιβλία. Είναι δυσεύρετα τα βιβλία αυτό τον καιρό. Δίπλα της, από ένα μεταλλικό σκουριασμένο σωλήνα κρέμεται μια χιλιοτρύπητη κουρτίνα που επιτελεί το ρόλο ενός αυτοσχέδιου παραβάν για αλλαγή ρούχων. Ο απέναντι τοίχος είναι καταλυμένος από έναν μεγάλο μαυροπίνακα γεμάτο με σκίτσα και αριθμούς ενώ πολύχρωμα κομμάτια κιμωλίας βρίσκονται παντού τριγύρω του. Στο κέντρο του δωματίου είναι τοποθετημένες άλλες δύο ξύλινες καρέκλες πάνω σε μια μισοκαμένη μπορντό κουρελού.

Αφού υπογραφούν τα απαραίτητα έγγραφα, η βαλίτσα με το χρήμα ακουμπήσει το γραφείο και ο εθελοντής φορέσει την πορτοκαλί του φόρμα, τότε ο αρχιτέκτονας αναλαμβάνει να τους οδηγήσει στο σπίτι. Βγαίνουν από το γραφείο, αρχιτέκτονας μπροστά, ιδιοκτήτης και εθελοντής από πίσω και μετά από λίγα δευτερόλεπτα βρίσκονται σε ένα ανοιχτό χώρο, στην εσωτερική αυλή του ερειπίου. Στο κέντρο της βρίσκεται το σπίτι που μόλις αγοράστηκε. Είναι ένα κυβικό κτίσμα με μέγεθος ενός όχι ιδιαίτερα μεγάλου δωματίου. Μια αρκετά συμπαγείς γεωμετρία με καναβοειδή επικάλυψη σε σκούρους γκρι χρωματισμούς. Στον κέντρο του τοίχου που βλέπει τους τρεις ανθρώπους βρίσκεται μια ορθογώνια πόρτα. Από πάνω της, ακριβώς στο μέσο του κυβικού όγκου, ξεκινάει μια σχισμή, η οποία αφού φτάσει στη γωνία, στρίβει στο διπλανό κάθετο τοίχο και τον διατρέχει ολόκληρο χωρίζοντας το κτίριο στα δύο. Στον κέντρο του απέναντι τοίχου βρίσκεται ένα μικρό τετράγωνο παράθυρο. Κάτω από το παράθυρο βρίσκεται ένα ορθογώνιο κουβούκλιο με ένα μετρητή πίεσης ενσωματωμένο πάνω του. Αυτή είναι η μηχανή αιώρησης με το ντεπόζιτό της. Η παραγγελία του σπιτιού είχε γίνει καιρό πριν και ο αρχιτέκτονας εργάστηκε πυρετωδώς για να το έχει έτοιμο στην ώρα του. Δυσκολεύτηκε λίγο, είναι αλήθεια, καθώς οι παραγγελίες είναι ιδιαίτερα αυξημένες το τελευταίο διάστημα

Ο αρχιτέκτονας στέκεται ανάμεσα στους δύο άνδρες και αφού παρουσιάσει, όλο περηφάνια, το σπίτι στον ιδιοκτήτη, τους δίνει τις απαραίτητες οδηγίες για να ξεκινήσει η διαδικασία αιώρησης. Ο ιδιοκτήτης ανασηκώνει το κατάλευκο πουκάμισό του ώστε να ανοιχτεί η οπή στην πλάτη του. Μια διαδικασία γρήγορη και ανώδυνη που δεν θα ενοχλήσει παραπάνω απ' το τσίμπημα ενός κουνουπιού. Σειρά παίρνει ο εθελοντής, που αφού σηκώσει την πορτοκαλί φόρμα του, σκύβει στα γόνατα για να του ανοιχτούν οι δύο δικές του οπές. Οι δύο οπές αναπόφευκτα πονάνε λίγο παραπάνω, ίσως κυλίσει και ελάχιστο αίμα, αλλά όχι κάτι που δεν μπορεί να αντέξει, ιδιαίτερα μπροστά σ' αυτό που έρχεται. Στη συνέχεια ο ιδιοκτήτης θα μπει στην κατοικία του και φτάνει επιτέλους η μεγάλη στιγμή. Ο εθελοντής βγάζει τη μάσκα οξυγόνου και παίρνει τις πρώτες του ανάσες. Από εκείνο τον αέρα που κάποτε όλοι καταριόντουσαν για την έλλειψη του σε οξυγόνο και που τώρα θα είναι αυτός το μέσο να ξαναγεμίσουν για πάντα τα ανθρώπινα πνευμόνια. Μέσω του κόκκινου καλωδίου μεταφέρεται στο ντεπόζιτο του σπιτιού. Ο μετρητής πίεσης ζωντανεύει κι αρχίζει να τρεμοπαίζει. Μερικές ακόμα κοφτές, γρήγορες ανάσες από τον εθελοντή και ξαφνικά, σαν να ήταν ζωντανό, σαν να κύλισε αίμα στις φανταστικές του φλέβες, το σπίτι αρχίζει να σπαρταρίζει. Και στη συνέχεια αρχίζει να ανεβαίνει και να αιωρείται κάποια μέτρα από το έδαφος, θαρρείς γεμάτο περηφάνια, σαν να θέλει να πει «τα κατάφερα, ξεκόλλησα επιτέλους από αυτό τον μίζερο τόπο».

/Η διαδικασία προσπαθεί να παρουσιαστεί σαν ένα μυστικιστικό τελετουργικό που έχει αποτέλεσμα ένα θαύμα. Η μεταφυσική σύνδεση μεταξύ σάρκας ιδιοκτήτη-εργάτη-μηχανής και ο ζωποικός αέρας που τους διαπερνάει όλους μαζί δίνοντας ζωή ακόμα και σ' ένα άψυχο αντικείμενο. Επιστήμονας και εργάτης στην υπηρεσία της ανθρωπότητας για την πραγμάτωση ενός ανώτερου γεγονότος./

Όταν η ποσότητα του αέρα στη μηχανή φτάσει στα επιθυμητά επίπεδα ώστε το σπίτι να αιωρείται λίγα μέτρα από τα κεφάλια τους ο εθελοντής ξαναβάζει την μάσκα οξυγόνου του και αρχίζουν το μεγάλο ταξίδι για την πόλη προορισμού, την πόλη που το σπίτι θα τοποθετηθεί για να συναντήσει τα άλλα σπίτια. Δεν γεμίζουν ακόμα εντελώς το νεπέζιτο. Το σπίτι πρέπει να παραμένει χαμηλά κατά τη διάρκεια της διαδρομής. Διαφορετικά, αν φτάσει σε μεγάλο υψόμετρο, η διαδικασία μετακίνησης του δυσκολεύει αρκετά. Αρχιτέκτονας μπροστά, με το στρογγυλό, μαύρο, ελαφρώς φθαρμένο καπέλο του, τη μάσκα του, το μαύρο μακρύ σακάκι του, το σκουρόχρωμο μπαστούνι του και εθελοντής από πίσω με την πορτοκαλί φόρμα του και την δικιά του μάσκα οξυγόνου περιδιαβαίνουν μέρη γνωστά και άγνωστα. Ο αρχιτέκτονας τα περισσότερα τα γνωρίζει. Έχει ξαναπεράσει από εδώ. Αυτή τη διαδρομή την έχει κάνει πολλές φορές τον τελευταίο καιρό. Έχει μεγάλη ζήτηση εκείνη η πόλη, ο προορισμός τους. Σκαρφαλώνουν σε απόκρημνα βουνά, γατζώνονται από απότομα βράχια, διασχίζουν γκριζοπούς κάμπους και όχθες σκοτεινών λιμνών που πάτο δεν διακρίνει το μάτι, περιδιαβαίνουν αχανείς εκτάσεις ερειπίων και μπάζων. Εκεί που κάποτε στεκόταν περήφανες οι μεγαλουπόλεις του χθες γεμάτες από ζωή, τώρα μόνο αν είσαι προσεκτικός ίσως συλλάβεις με την άκρη του ματιού σου μια σκιά με λευκή μάσκα οξυγόνου, μετά βίας να κουνιέται μέσα στα χαλάσματα. Το ταξίδι είναι δύσκολο και θα κρατήσει μέρες, ειδικά για τον εθελοντή. Δεν είναι και εύκολο πράγμα να κουβαλάς ένα αιωρούμενο σπίτι, ακόμα κι αν φαντάζει απλά σαν ένα μεγάλο μπαλόνι. Ο αρχιτέκτονας τον ενθαρρύνει και του θυμίζει τη νέα ζωή που πρόκειται να ξεκινήσει για να του δώσει δύναμη. Θα κάνουν και στάσεις για να ξεποστάσουν, θα ήταν απάνθρωπο διαφορετικά. Εξάλλου πρέπει στο ενδιαμέσο, κάθε τόσο να παίρνει ο εθελοντής μερικές ανάσες από εκείνο τον μη οξυγωνούχο αέρα για να διατηρεί το ύψος του σπιτιού που κουβαλάει.

/Η πορεία από τον γραφείο του αρχιτέκτονα στην πόλη που πρόκειται να τοποθετηθεί αποτελεί μια μετάβαση. Μια μετάβαση που φέρνει αναμνήσεις από όλα εκείνα τα μέρη που κάποτε ήταν κραταιά και γεμάτα από ζωή. Μια μυστικιστική σκοτεινή πορεία μέσα από νεκροταφεία γεμάτα μνήμες. Προσπαθεί να εγείρει ερωτήματα: «Τι συνέβη σ' αυτό το τόπο?», «Τι κάναμε σ' αυτό το τόπο, στο σπίτι μας?», «Πόσο ματαιόδοξοι, αχόρταγοι υπήρξαμε άραγε?». Δημιουργεί την αναμονή, την προσδοκία για τον προορισμό, για την νέα κατάσταση που οικοδομείται αλλά και επιπλέον ερωτήματα «Μπορεί να είναι καλύτερη από το προηγούμενο?» «Μπορεί να είναι έστω καλύτερη από το υπάρχων?/

Και μετά από μέρες πορείας δύσκολης φθάνουν. Πίσω από την απότομη πλαγιά ενός λόφου ξεπροβάλλει μια μεγάλη γκριζοπή πεδιάδα που οριοθετείται μόνο από κάτι βουνά στο βάθος του βλέμματος. Δεν είναι όμως μια συνηθισμένη γκριζοπή πεδιάδα. Ένας ορθοκανονικός κτίσμα στοιχειοθετεί το δάπεδο της. Συνεχίζουν, σταματάνε μπροστά από ένα μικρό ισόγειο κτίσμα σε μέγεθος δωματίου. Φθαρμένο και μισογκρεμισμένο κι αυτό όπως κάθε τι που συνάντησαν πιο πριν, στο δρόμο τους. Αν κρίνουμε από τη φόρμα του τύπου που κάθεται μέσα και αναγράφει πάνω της τη λέξη «security», μάλλον θα πρέπει να αποτελεί κάτι σαν φυλάκιο. Υπογράφουν ράθυμα κάτι έγγραφο, απαραίτητα για να πάρουν την άδεια να συνεχίσουν. Άλλοι δύο, με την ίδια φόρμα που αναγράφει τη λέξη «security», κρατώντας όπλα, στέκονται όρθιοι πίσω από το κτίσμα επιβλέποντας την πεδιάδα. Σίγουρα είναι φυλάκιο. Στις παρυφές των γειτονικών βουνών που ορίζουν την πεδιάδα αρχίζουν να αχνοφαίνονται αντίστοιχες σιλουέτες που κρατούν κάτι σαν όπλο. Συνεχίζουν, αν και είναι ακόμα ψηλά στο λόφο, τώρα αρχίζει και η πεδιάδα να γίνεται πιο ξεκάθαρη στα μάτια αρχιτέκτονα και εθελοντή. Δεν είναι ένας απλός κτίσμα. Δεν είναι άδεια. Το έδαφος αποτελείται από εκατοντάδες μαύρα τετράγωνα πλακάκια, το καθένα μ' ένα λευκό περίγραμμα. Πολλά μαζί σχηματίζουν μεγαλύτερα τετράγωνα και ορθογώνια σχήματα ενώ δύο μεγάλοι κενοί, κάθετοι μεταξύ τους άξονες-διάδρομοι διασχίζουν την πεδιάδα από άκρη σε άκρη και τέμνονται στο κέντρο τους. Στο κέντρο κάθε τετραγώνου υπάρχει μια σκιά. Είναι κάποιοι άνθρωποι, φοράν πορτοκαλί φόρμες και στέκονται εκεί, όρθιοι, ακίνητοι. Από κάθε έναν ξεπροβάλλουν δυο σκοτεινές γραμμές που ανεβαίνουν με ελαφρά κλίση προς τα πάνω, ψηλά, ξεπερνώντας το όριο των μαύρων σύννεφων. Κι εκεί που νομίζεις ότι δεν υπάρχει κάτι άλλο, αν κοιτάξεις καλύτερα θα δεις πως πάνω από τα μαύρα σύννεφα οι σκοτεινές γραμμές καταλήγουν σε κάποιες μεγαλύτερες σκιές. Δεν διακρίνεται ξεκάθαρα το σχήμα τους μα όπως και να έχει δεν γίνεται να μην αναρωτηθείς πόσο μαγική είναι αυτή η πεδιάδα και αν όντως υπάρχει ή είναι δημιούργημα της φαντασίας σου. Τα τεράστια αυτά λουλούδια, με τον πανύψηλο κορμό και τις ρίζες σε σχήμα ανθρώπου καταφέρνουν να ξεπεράσουν το όριο των μαύρων σύννεφων που τα εγκλώβιζε στον κάτω κόσμο τόσο καιρό. Κανείς και τίποτα δεν έχει ποτέ ξεπεράσει αυτό το όριο. Και έχουν περάσει χρόνια από την τελευταία φορά που κάποιος είδε λουλούδι. Ο εθελοντής, με τη βοήθεια που του προσφέρει το βάθος και η προοπτική, αποσβολωμένος απλώνει το χέρι του, πιάνει νοητικά ένα από

τα κοτσάνια και φέρνει το άνθος μπροστά από τη μάσκα του. Δεν θυμάται να τον έχει κατακλύσει ξανά ωραιότερη μυρωδιά.

Κατεβαίνουν στο επίπεδο της πεδιάδας και των μαύρων πλακακίων με τα λευκά περιγράμματα και αρχίζουν να περιδιαβαίνουν τον κεντρικό της άξονα. «Είναι άδειος ευτυχώς! Φαίνεται πέσαμε σε ώρα χαλάρωσης για τους από πάνω.» μονολογεί ο αρχιτέκτονας προχωρώντας μπροστά. Ο εθελοντής ακολουθεί από πίσω. Περνάνε μέσα από ένα πλήθος σκοτεινών πορτοκαλί σκιών που δεν τους δίνουν την παραμικρή σημασία. Δεν γυρνάν καν τα κεφάλια τους αλλά ακόμα κι αν δεν μπορεί να διακρίνει πρόσωπα και χαρακτηριστικά ο εθελοντής νοιώθει εκατοντάδες βλέμματα πάνω του, να τον καρφώνουν κάτω από τις πορτοκαλί κουκούλες τους με θλίψη, λύπηση. Ο αρχιτέκτονας σταματάει. Κάνει μεταβολή, τον κοιτάει κατάματα και του καρφισώνει ένα χαρτάκι που γράφει «Κ7» στο πέτο, ενώ ταυτόχρονα του υποδεικνύει πως πρέπει να πάει να σταθεί στο κέντρο ενός άδειου μαύρου πλακακίου με λευκό περίγραμμα. Δίνει στον εθελοντή μερικές σύντομες οδηγίες για τα νέα του καθήκοντα.

Ο εθελοντής βρίσκεται στο κέντρο ενός πλακακίου που αναγράφει πάνω του «Κ7». Έχει και ο ίδιος ένα «Κ7» στο στήθος του. Το πλήθος τριγύρω του παραμένει ακίνητο και σιωπηλό. Μόνο οι ανάσες τους διαταράσσουν την απόλυτη σιγή της πεδιάδας. Έχοντας καρφωμένο το βλέμμα του σ' εκείνο το «Κ7» στο πλακάκι, ο εθελοντής βγάζει τη μάσκα οξυγόνου του κι αρχίζει να αναπνέει. Όσο πιο γρήγορα μπορεί, όσο πιο βαθιά μπορεί. Το αιωρούμενο σπίτι του κουβαλάει και θα τον συντροφεύει για το υπόλοιπο της ζωής του αρχίζει να ανεβαίνει. Πλησιάζει σχεδόν τα μαύρα σύννεφα. Η αναπνοή του αρχίζει να κόβεται αλλά το ντεπόζιτο έχει σχεδόν γεμίσει. Ο αρχιτέκτονας τον επιβλέπει. Ο εθελοντής υψώνει το βλέμμα προς τα πάνω και με δυο ακόμα κοφτές ανάσες το σπίτι φτάνει στο μέγιστο ύψος. Και τότε κάτι δροσερό διατρέχει την πλάτη του και στη συνέχεια κατακλύζει το στήθος του. Τα πνευμόνια του δεν έχουν γεμίσει ξανά με τόσο καθαρό οξυγόνο. Σχεδόν πονάει από την διόγκωση τους αλλά το χαίρεται. Μπορεί και αναπνέει κανονικά. Ο αρχιτέκτονας τον κοιτά με καμάρι και πριν στρίψει για να συνεχίσει το δρόμο του στον κεντρικό άξονα απλώνει το χέρι, μαζεύει από κάτω την πεταμένη μάσκα οξυγόνου, την τοποθετεί στο εσωτερικό του σακακιού του και εύχεται με χαμόγελο και βαριά φωνή «καλή αρχή και καλή σταδιοδρομία».

/Παραλληλισμός με τα τους χώρους μαζικής συγκέντρωσης των πιο αδύναμων κοινωνικών ομάδων, όποιου τύπου κι αν είναι αυτοί.

Χώροι υποδοχής για μετανάστες που στα μάτια τους φαντάζουν σαν την γη της επαγγελίας. Το νέο ερείπιο-παλάτι που τώρα εγκαταστάθηκαν, και που πριν δεν είχαν, στις παρυφές μια πόλης. Στρατόπεδα συγκέντρωσης που κρατούνται σαν ποινικοί παραβάτες μέχρι κάποιοι άλλοι να αποφασίσουν για το μέλλον τους. Εργατικές κατοικίες που στεγάζουν τις ζωές χιλιάδων φτωχών οικογενειών που δεν έχουν τη δυνατότητα για κάτι καλύτερο. Μέσα σε ακατάλληλα και ελλιπώς συντηρημένα κτίρια προσπαθούν να ονειρευτούν το μέλλον γιατί.. τουλάχιστον έχουν σπίτι. Αρχιτέκτονες που φαντασιώθηκαν λαμπρές τις ζωές της εργατικής τάξης μέσα από καθολικές λύσεις τεραστίων μπλοκ, στερημένων κάθε λειτουργίας πέρα της κατοίκησης, αποκομμένων από την υπόλοιπη πόλη. Τόποι που οι ίδιοι σίγουρα δεν θα επιθυμούσαν να ζήσουν. Αρχιτέκτονες που εξευγένισαν περιοχές διώχνοντας βίαια μεγάλους πληθυσμούς και άλλοι που τις έκαναν γκέτο για να αποθηκεύσουν μέσα τους κάθε ανεπιθύμητο, επιζήμιο στοιχείο για τη βιτρίνα της πόλης και του κέντρου./

Αφού έχει προσπεράσει το σύνολο των πορτοκαλί σκιών που στέκονται ακίνητες πλευρικά του, ο αρχιτέκτονας φτάνει στο τέλος του διαδρόμου όπου μια άλλη σκιά τον περιμένει. Μ' ένα του νόημα, ο εθελοντής «Α1» αρχίζει να τραβάει με κινήσεις απότομες προς τα κάτω τα καλώδια, με τα οποία είναι συνδεδεμένος. Ένα από τα αιωρούμενα σπίτια αρχίζει να ξεπροβάλλει από τα μαύρα σύννεφα και πλησιάζει αργά αλλά σταθερά το έδαφος. Έχει τη μορφή κύβου, με μικροσκοπικά, ορθογώνια, σκούρα γκρι πλακίδια για εξωτερική επένδυση παρατεταγμένα σε σχήμα κανάβου. Δυο μεγάλες σχισμές, κάθετες μεταξύ τους διατρέχουν περιμετρικά το κυβικό κτίσμα. Έτσι η όψη της εισόδου, με ένα μεγάλο σταυρό στο κέντρο της, μοιάζει να χωρίζεται σε τέσσερα μικρότερα τετράγωνα, ενώ η κάθε πλαϊνή χωρίζεται οριζοντίως σε δύο ορθογώνια. Αναμφισβήτητα θα το χαρακτήριζες αυστηρό αλλά καλόγουστο, ότι πρέπει για σπίτι αρχιτέκτονα. Από μέσα αναφαίνεται μια γυναικεία φιγούρα, που μοιάζει να ασχολείται με κάτι, καθιστή σ' ένα τραπέζι. Ο αρχιτέκτονας με ένα σβέλτο άλμα πηδάει μέσα στο σπίτι τη στιγμή ακριβώς που αυτό φτάνει στο επίπεδο του εδάφους. «Δε θα κρατήσει και για πάντα η αναπνοή του «Α1», όσο το σπίτι δεν είναι στο μέγιστο ύψος, όσο δεν του παρέχεται οξυγόνο από πάνω. «Αυτά τα πράγματα πρέπει να γίνονται γρήγορα» σκέφτεται. Με ένα νέο σήμα του αρχιτέκτονα ο «Α1» αφήνει απαλά τα καλώδια και αρχίζει να αναπνέει όσο πιο γρήγορα και βαθιά μπορεί. Το αιωρούμενο, μοντέρνο, ντελικάτο σπίτι αρχίζει να ανεβαίνει ξανά με αργούς ρυθμούς. Ο αρχιτέκτονας κοντοστέκεται κάτω απ' την κάσα της εισόδου. Δεν έχει μπει ακόμα στο εσωτερικό του. Κάνει μεταβολή και συνεχίζει να στέκεται εκεί, αυτή τη φορά κοιτώντας το πλήθος των σκούρων γριζοπορτοκαλί σκιών που αφήνει κάτω από τα πόδια του. Λίγα δευτερόλεπτα μετά οι σκιές έχουν χαθεί στην άβυσσο του εδάφους, που γίνεται όλο και πιο θολό και μπροστά του εμφανίζεται μια θάλασσα από ελαφρώς κυρτά κοκκινόμαυρα καλώδια. Και αμέσως μετά το τίποτα. Το απόλυτο σκοτάδι. Η μαύρη διάσταση εκείνων των πυκνών σύννεφων που τα ρούφηξε όλα. Αν δεν ξέρεις τι σε περιμένει μετά η

αλήθεια είναι πως, όσο θαρραλέος κι αν είσαι, μια μικρή τρομάρα θα την πάρεις. «Ουφ! Καλή η δουλειά, αλλά δεν είναι για πολύ εκεί κάτω.» σκεφτόταν ανακουφισμένος ο αρχιτέκτονας. Αν ξέρεις βέβαια τι σε περιμένει στην συνέχεια, δεν έχεις να φοβηθείς τίποτα και μάλιστα το θέαμα που θα συναντήσεις θα σε αποζημιώσει. Γιατί ξέρεις ότι κάποιος υπερνίκησε αυτή την αδυσώπητη ρουφήχτρα, ξεπέρασε το μαύρο εμπόδιο που φάνταζε ως το πάνω όριο του κόσμου τούτου. Και έφτιαξε μια πόλη μαγική, μια πόλη εξαιρετικής τεχνικής και μορφολογικής αρμονίας που θα την ζήλευαν ακόμα και οι προϋπάρχουσες της, εκείνες οι πόλεις από τις εποχές της μεγάλης ακμής της ανθρωπότητας. «Η πόλη μου... Δεν είσαι εσύ αυτό που φαντασιώθηκα. Έχεις από καιρό ξεπεράσει τα όνειρά μου. Εσύ είσαι πραγματική. Είσαι το δημιούργημά μου με σάρκα και οστά. Και να σκεφτείς δεν έχω ακόμα προσθέσει τα τελευταία κομμάτια.»

/Παρά την πανοραμική γωνία θέασης ο αρχιτέκτονας κλεισμένος στις φιλοδοξίες του, με υπέρμετρη δόση εγωισμού βλέπει μόνο αυτό που επιθυμεί, δηλαδή το ανώτερο άκρο του οικοδομήματός του αγνοώντας τα θεμέλια. Αναγνωρίζει μόνο το δικό του ρόλο, μιας πεφωτισμένης επιστημονικής διάνοιας, στην ολοκλήρωσή του οικοδομήματος, αγνοώντας τον καίριο ρόλο των εθελοντών.

Αγνοεί παντελώς το πλαίσιο, τη διαδικασία με την οποία αυτό υλοποιείται και την επίδραση του στη ζωή του συνόλου των κοινωνικών ομάδων. Θαυμάζει μόνο το άψυχο αποτέλεσμα. Το κατασκεύασμα-επίτευγμα τείνει να μετατραπεί σε ένα αυτοαναφορικό καπρίτσιο και να γίνει το όχημα για την εκπλήρωση αποκλειστικά προσωπικών ονείρων, φιλοδοξιών, φαντασιώσεων. Το οικοδόμημα γίνεται η αντανάκλαση του εαυτού του στο δομημένο κόσμο./

Όντως, η πόλη του αρχιτέκτονα δεν είχε σε τίποτα να ζηλέψει τις μεγάλες πόλεις του παρελθόντος, που συνήθιζαν να υμνούν οι ποιητές και οι πεζογράφοι. Για την ακρίβεια, οι περισσότεροι «ύμνοι στις πόλεις», που γράφτηκαν πριν από εκείνες τις αποφράδες μέρες της περιβαλλοντικής συντέλειας, δεν έλεγαν όλη την αλήθεια. Ολόκληρες γειτονιές ή συνοικίες σβηνόταν από τους χάρτες των στροφών και των παραγράφων για χάρη την μνημιακότητας, ενώ άλλες ωραιοποιούνταν παράλογα, φιλτραρισμένες από κάποιο παράδοχο προσωπικό βίωμα του συγγραφέα. Σίγουρα οι πόλεις διεπόταν από μια έμφυτη γενεσιουργό δύναμη που μας έδωσε αρκετά λαμπρά επιτεύγματα όσον αφορά τον δομημένο κόσμο. Μ' ένα γρήγορο ψάξιμο στα μπαούλα της μνήμης μπορούμε εύκολα να βρούμε πελώριους μεταλλικούς ουρανοξύστες που άγγιξαν τ' άστρα, κρεμαστές γέφυρες που ένωσαν ηπείρους, δρόμους που σκαρφάλωσαν στις κορυφές των βουνών και στη συνέχεια τρύπησαν τα έγκατα, φράγματα που τιθάσεψαν τους άγριους ποταμούς μεταμορφώνοντας τους σε ήμερες λίμνες, επιβλητικούς ναούς που σε συνέδεαν απευθείας με το θεό σου, μουσεία, μνημεία, πλατείες, αψίδες, πελώρια τείχη, κάστρα, πυραμίδες, κρεμαστούς κήπους. Όλα αυτά είναι γνώση χρήσιμη, που προστέθηκε στο σακούλι της ανθρωπίνης σοφίας, βοηθώντας μας να κατακτήσουμε το σήμερα και που σίγουρα θα μας βοηθήσει ξανά στις κατακτήσεις του αύριο. Από το σακούλι αυτό, όμως, δεν πρέπει ούτε να βγάλουμε ούτε να πετάξουμε μια άλλη αράδα γνώσεων και ίσως των πιο σημαντικών. Γιατί μαθαίνεις πολλά από τα καλώς γενόμενα αλλά περισσότερα θα μάθεις από τα λάθη σου. Και είναι εκείνη η δεύτερη φύση της γενεσιουργού δύναμης των πόλεων του παρελθόντος, που οι λυρικοί παράφρασαν ανεξήγητα ή απέκρυψαν εσκεμμένα, που δεν πρέπει να ξεχαστεί για να μην επαναληφθεί. Αυτή που έδωσε το δικαίωμα στους ανθρώπους να νομίζουν πως η τοποθέτηση πέντε πλίνθων σε συστοιχία μπορεί να ονομαστεί κτίσμα. Που έκανε απλούς ανθρώπους να νομίζουν πως μπορούν να δομήσουν από μόνοι τους περιοχές ολόκληρες και να τις ονομάζουν χωριό, συνοικία, προάστιο.

Ποιο είναι το δικαίωμα που αξιώνει κάποιος όταν χτίζει την τιποτένια παράγκα του λίγα μέτρα μακριά από τον ψηλότερο ουρανοξύστη. Μια παράξενη ανοχή σε κάποιο «δικαίωμα» μετέτρεψε την παράγκα σε παραγκούπολη αχανή που μεγάλωσε σε τέτοιο βαθμό ώστε να αγγίξει τον ουρανοξύστη της πόλης και να τολμήσει να σταθεί δίπλα του σαν ίσος προς ίσο. Δεν της αρκούσε όμως να παραμείνει στα όρια, στην απλή επαφή, αλλά μπούκαρε βίαια και στο εσωτερικό, στα κέντρα των πόλεων. Είναι αυτός ο παράδοχος συνδυασμός του ρομαντισμού της βιοπάλης, λες και δεν προσπαθεί ο καθένας να επιβιώσει με το τρόπο του, μαζί με την ανεμελιά χαλαρών, μποέμ στοιχείων, τον οποίο εξύμνησαν επανειλημμένα κάποιοι καλλιτέχνες της κακιάς ώρας, που διάβρωσε μια για πάντα την μορφή των πόλεων. Οι μνημειώδεις λεωφόροι γέμισαν με αυτοσχέδιους πάγκους και μαγαζιά και μετατράπηκαν σε υπαίθριες αγορές τρίτης κατηγορίας, οι πελώριες σκάλες των μουσείων γίνανε ράμπες για χομπίστες σκεϊτάδες, οι όψεις των κτιρίων μετατράπηκαν σε καμβά για αποτυχημένους ζωγράφους που δεν κατάφεραν να δουν τα έργα τους σε κάποια γκαλερί, οι πλατείες γέμισαν με πρόχειρα καθίσματα για αργόσχολους που ποθούν μια μπύρα απ' το περίπτερο, το παλιό αρχοντικό κλασικής κοπής καταλήφθηκε από τριάντα νοματαίους που έμειναν εκεί για καιρό, το άλλαξαν και τελικά ξέπεσε στην κατηγορία του φτηνιαρικού αυτοδιαχειριζόμενου χόστελ. Μέχρι και πάρκα κατέλαβαν οι αθεόφοβοι για να καλλιεργούν δωρεάν ραπανάκια.

Αν οι αρχικοί δημιουργοί αρχιτέκτονες έβλεπαν όλη αυτή την ασχήμια στην οποία έχουν περιέλθει οι πόλεις τους, σίγουρα θα έσκιζαν τα πτυχία τους, τα βιβλία τους και ότι άλλο τους έδωσε, μετά από κόπο πολύ, τη γνώση που κατείχαν. Γιατί θα ήξεραν πως είναι λίγοι εκείνοι που καταλαβαίνουν ότι η ομορφιά, η αρμονία δεν προκύπτει έτσι απλά, αλλά δουλεύεται, σχεδιάζεται. Οι πόλεις κύριοι είναι ένα βαθιά μελετημένο και σχεδιασμένο κατασκεύασμα, γί'

αυτό είναι όμορφες. Και μόνο μέσω ενός ακόμα πιο μελετημένου σχεδίου πρέπει μια πόλη να εξελίσσεται, να τροποποιείται, να μεγαλώνει, έτσι ώστε να μην πάει στο βρόντο όλη η προηγούμενη δουλειά. Αν τελικά επικρατήσει κάτι διαφορετικό τότε καλύτερα ας μη λέγεται πόλη.

Για να είμαστε βέβαιοι δίκαιοι, είναι αλήθεια ότι υπήρξαν κάποιοι κακοί αρχιτέκτονες και άλλοι, καλύτεροι, που κάναν λάθη. Όμως «η πάλη για την επιβίωση», πόσο μάλλον το κυνήγι του «ευ ζην», δεν αρκούν σαν αιτίες για να δώσουν στον καθένα την ελευθέρως να πράττει όπως νομίζει, ειδικότερα αν δεν είναι η δουλειά του. Κι όσο γι' αυτούς που διατείνονται πως το δικαίωμα στη στέγη ή το δικαίωμα στον δημόσιο χώρο είναι ζωτικής σημασίας θα 'πρεπε να μάθουν πως η υπερέκθεση στην ασχήμια, την κακογουστιά και την προχειρότερα μπορεί να αποφέρει εξίσου θανάσιμα αποτελέσματα. Εν τέλει λίγος σεβασμός πια. Αν δεν είναι εκείνα τα κέντρα των παλιών πόλεων τα μεγαλύτερα μνημεία της σύγχρονης ιστορίας της ανθρωπότητας τότε ποια είναι.

Όλα αυτά σκεφτόταν ο αρχιτέκτονας καθώς στεκόταν στην είσοδο του αιωρούμενου σπιτιού του και παρατηρούσε την πόλη του. Σκέψεις που ενώ του προκαλούσαν θλίψη, ταυτόχρονα τον γέμιζαν με περηφάνια και χαρά. Γιατί επιτέλους έβλεπε μπροστά του μια πόλη που δεν θα επαναλάβει τα λάθη του παρελθόντος, που η κάθε συνθήκη και παράμετρος στην λειτουργία της είχε μελετηθεί εξονυχιστικά από τον ίδιο.

/Ο αρχιτέκτονας στο ρόλο θεού, δημιουργού του κόσμου. Ο μόνος, βάση επαγγέλματος, που έχει το δικαίωμα να απλώνει το χέρι του πάνω στην πόλη. Κάνει σκέψεις και σχέδια επί χάρτου για τον ιδανικότερο τρόπο να χρησιμοποιηθούν τα κτίσματα του από τα υποκείμενα της πόλης. Η πόλη μετατρέπεται σε ένα σκηνικό ταινίας και ο αρχιτέκτονας είναι αυτός που θα μοιράσει τους ρόλους. Ακόμα και με καλή πρόθεση αγνοεί πολλές φορές, τη δυναμική, που αναπόφευκτα γεννιέται, από τη συνύφεση τόσο μεγάλων και διαφορετικών πληθυσμών και τις νέες ανάγκες που αναδύονται. Κυριαρχείται από την αντίληψη ότι ο αρχιτέκτονας ολοκληρώνεται σχεδόν αποκλειστικά μέσα στο στούντιο, αποφεύγοντας την αλληλεπίδραση με τον κόσμο που θα είναι οι άμεσοι αποδέκτες των έργων του. Μια αλληλεπίδραση που θα μπορούσε να δώσει πολύτιμη πληροφορία και ν' αποτελέσει πηγή έμπνευσης και για τον ίδιο. Αντιλαμβάνεται, πολλές φορές, τις πόλεις σαν ένα μνημείο που αρκεί να παίξεις λίγο με τη μορφολογία του για να έχει το επιθυμητό αποτέλεσμα και στη συνέχεια δεν πρέπει να αγγιχτεί ξανά. Η πόλη χάνει την τρίτη της διάσταση και γίνεται δυσδιάστατη, μια εικόνα. Υπάρχει μεγάλη αντίθεση με την ζωτικότητα της αυθόρμητης και αναγκαίας δημιουργίας-κατασκευής στα προάστια και τις παραγκουπόλεις των χιλίων προβλημάτων. Ανεξάρτητες πρωτοβουλίες διαμόρφωσης της πόλης, ακόμα και για ζητήματα επιβίωσης, ανάγονται από την εκάστοτε εξουσία σε παραβατικές καταστάσεις. Όλα για χάρη του κέρδους και μιας υποκειμενικής, ψευδεπίγραφης ομορφιάς/

Αυτή η πόλη είναι, από μόνη της, ο μεγαλύτερος ύμνος στον δομημένο κόσμο, στο κατασκεύασμα, και του δίνει ξανά την πρέπουσα σημασία που πάντα του άξιζε. Ανεβάζει τα κτίσματα πάνω στο βάθρο τους από πυκνά μαύρα σύννεφα, εκεί που θα όφειλαν να είναι, αναδεικνύοντας την κυριαρχία τους πάνω σ' ένα κόσμο ερειπίων και καιροσκοπισμού. Γιατί αυτά θα είναι εκεί για χρόνια πολλά, ίσως για πάντα, θυμίζοντας στους ανθρώπους πως υπάρχει ένας ανώτερος σκοπός, που αξίζει κάποιος να αφιερωθεί, μακριά από την κατάντια της υποταγής στην εφήμερη φύση τους, που μετατρέπει τη ζωή σε μια άγονη μηχανιστική διαδικασία για επιβίωση. Η πόλη του αρχιτέκτονα συνδυάζει την αρμονία με την λειτουργικότητα, κρατάει όσα είναι απαραίτητα και αποβάλλει περιττές φλυαρίες. Μέσα από ένα καλά μελετημένο σχέδιο ξεπερνάει αντιξοότητες και θωρακίζεται απέναντι σε πρόσκαιρα καπρίτσια ή απρόβλεπτες συμπεριφορές. Εδώ τίποτα δεν είναι τυχαίο.

Εν αρχή, λοιπόν, είναι ο κύβος. Μια γεωμετρία που προσφέρει τόσες μορφολογικές όσο και λειτουργικές δυνατότητες. Που έχει γίνει τόσο οικεία, χωνευμένη, εύκολη στην ανθρώπινη συνείδηση μετά από την χρόνια αλληλεπίδραση μαζί της. Αλλά ταυτόχρονα μια γεωμετρία τόσο στιβαρή και αρχέγονη, τόσο ολοκληρωμένη, ήδη από μόνη της, που μόλις πας να την αγγίξεις, όταν πας να την μεταχειριστείς σε κάνει να φοβάσαι πως ότι κι αν κάνεις θα χαλάσεις την αφεγάδιαστη ακεραιότητα της. Σε κάνει να νομίζεις πως φλυαρείς ματαιώς καθώς το αποτέλεσμα είναι εξ αρχής ολοκληρωμένο, σε κάνει να μην ξέρεις από πού να ξεκινήσεις. Θέλει σοφία και σύνεση για να μπορέσεις να διαχειριστείς τον κύβο, για να του δώσεις όνομα και να τον βγάλεις από την ανωνυμία του γεωμετρικού σχήματος, χωρίς ταυτόχρονα να απολέσει τις βασικές αρχές από τις οποίες πηγάζει η δύναμή του. Κινήσεις βιαστικές και άγαρμπες μπορούσαν να καταντήσουν τον κύβο καρικατούρα του εαυτού του. Το επίπεδο δυσκολίας ανεβαίνει κατακόρυφα δε όταν το ζητούμενο είναι να συνδυαστούν αρμονικά πολλοί διαφορετικοί κύβοι μαζί.

Μια πόλη διαφορετικών κυβικών κτισμάτων ήταν η πόλη του αρχιτέκτονα. Κύβοι δουλεμένοι με διαφορετικό τρόπο ο καθένας σε όλων των ειδών τους χρωματισμούς. Κύβοι κίτρινοι, κόκκινοι, πράσινοι, μπλε, μαύροι και λευκοί ήταν όλοι εδώ. Εδώ μπορείς να συναντήσεις κύβους σχεδόν εξολοκλήρου συμπαγείς, κύβους με μεγάλα και λιγότερο μεγάλα ενιαία ανοίγματα διαφόρων σχημάτων, κύβους με εκατοντάδες μικροσκοπικές διατρήσεις, κύβους σχεδόν διαφανείς. Σε κάποιους, οι επιφάνειες των πλευρών τους ερχόταν σε πλήρη συναρμογή, σε άλλους ενώνονταν με κάθε λογής κολώνες και δοκάρια, μεγαλύτερα ή μικρότερα, κάθετα και οριζόντια ή υπό γωνία, με διατομές κυκλικές, ορθογώνιες ή

πολυγωνικές, πότε μπλεγμένα όλα αυτά και πότε περισσότερο διακριτά. Άλλοι φάνταζαν ως ενιαίοι, αυστηροί συμπαγείς όγκοι κι άλλοι έμοιαζαν με σύνθεση από χιλιάδες μικροσκοπικές ψηφίδες. Τα περισσότερα σπίτια αποτελούνταν από μια βασική μονάδα κύβου. Δεν ήταν λίγες, όμως, και οι πιο περίπλοκες κατασκευές, που συνήθως άνηκαν σε πλουσιότερους ή απλά σε κάποιους που επιθυμούσαν λίγο περισσότερο χώρο, που αποτελούνταν από δύο και τρεις κύβους τοποθετημένους ο ένας πάνω στον άλλο με κάθε λογής τρόπο. Ακόμα και αν αυτές οι κατασκευές έμοιαζαν περισσότερο εντυπωσιακές, ποτέ δεν ξέφευγαν από τον γενικότερα κανόνα της πλήρωσης ενός ενιαίου συνόλου. Ήταν το σύνολο που εξέπεμπε αυτή τη λάμψη της πόλης του αρχιτέκτονα, σχεδιασμένο και δομημένο με απόλυτη μορφολογική αρμονία. Ίσως αυτό να ήταν και το δυσκολότερο κομμάτι, να δημιουργηθεί δηλαδή κάτι τόσο λαμπρό με δομική μονάδα κάτι τόσο απλό και τετριμμένο, τον κύβο, χωρίς ταυτόχρονα να παραβιαστούν οι βασικές αρχές του.

Το σύνολο χωριζόταν σε επί μέρους ομάδες κτιρίων με βάση τόσο αισθητικά όσο και λειτουργικά κριτήρια. Οικοδομικά τετράγωνα θα τα αποκαλούσαν οι προγενέστεροι αρχιτέκτονες και πολεοδόμοι. Αυτά άλλοτε ήταν μεγαλύτερα και άλλοτε μικρότερα, πάντα σε ορθογώνια σχήματα, ενώ περιμετρικά της πόλης είχαν προβλεφθεί και διάφορες περιοχές για επί μέρους λειτουργίες και δραστηριότητες. Την πόλη επίσης διέτρεχαν από άκρη σ' άκρη δύο μεγάλοι κενοί άξονες κάθετοι μεταξύ τους που ενώνονταν στο κεντρικό τους σημείο. Ασφάλτινοι δρόμοι, πλακόστρωτα, πλατείες, πάρκα όπως καταλαβαίνετε δεν υπήρχαν εκεί πάνω. Το δάπεδο της πόλης αποτελούσαν εκείνα τα πυκνά μαύρα σύννεφα που προφανώς δεν ήταν βατά, αλλά αυτό δεν αποτελούσε σε καμία περίπτωση πρόβλημα για την επικοινωνία των σπιτιών και των ενοίκων τους. Τουναντίον, με το κενό να βρίσκεται ανάμεσα στα κτίρια μια νέα πρωτοφανής λειτουργία μπορούσε να τελεστεί, γεγονός που έκανε την πόλη να μοιάζει ακόμα πιο φανταστική και ιδιαίτερη σε σχέση με τις προκατόχους της. Όταν ο εκάστοτε ιδιοκτήτης ήθελε να πάει σε κάποιο άλλο σημείο της πόλης για να εξυπηρετήσει κάποια ανάγκη του ή να συναναστραφεί με κάποιον γνωστό του μετακινιόταν μαζί με το αιωρούμενο σπίτι του. Έτσι υπάρχουν μέρες που βλέπεις την μισή πόλη να είναι σε κίνηση, τα κτίρια να πηγαινοέρχονται στις βασικές και τις παρακείμενες οδικές αρτηρίες. Σταματάνε για λίγο δίπλα σε κάποιο άλλο κτίριο και στη συνέχεια ξαναπαίρνουν το δρόμο για τον επόμενο προορισμό τους. Είναι μια πόλη, που ακόμα και αν δε βλέπεις ανθρώπους να κυκλοφορούν παραμένει ζωντανή. Βέβαια, όπως όλα τα υπόλοιπα, αυτή η κίνηση υπόκειται σε κάποιους κανόνες ώστε να γίνει σωστά, χωρίς να υπάρχουν παρατράγουδα και χωρίς η πόλη ν' αλλοιωθεί. Οι συνευρέσεις των κτιρίων γίνονται σε συγκεκριμένους χώρους, έξω από τις προκαθορισμένες θέσεις τους, οι λωρίδες κυκλοφορίας στους οδικούς άξονες είναι καθορισμένες, ενώ τα ωράρια κινητικότητας περιορίζονται σε συγκεκριμένες ώρες κατά τη διάρκεια της μέρας. Μετά το πέρας του ωραρίου αυτού όλοι οι ένοικοι μαζί με τα αιωρούμενα σπίτια τους οφείλουν να επιστρέψουν στις προκαθορισμένες θέσεις τους για να συμπληρώσουν ξανά το πάζλ της ιδανικής εικόνας της πόλης.

/Έμφαση ξανά στη μορφή και το σχήμα. Περιγραφή της πόλης αποτελεί σχεδόν αποκλειστικά η περιγραφή της γεωμετρίας των κτισμάτων. Οι δημόσιοι χώροι απουσιάζουν εντελώς και όλες οι λειτουργίες δίνουν την θέση τους στο ιδιωτικό. Μια πόλη που κάθε κομμάτι της πρέπει να ανήκει σε κάποιον ώστε να μπορεί να το χρησιμοποιήσει. Ωστε να έχει και ο ίδιος υπόσταση μέσα σε στην πόλη. Ακόμα και αυτή η δραστηριότητα, όμως, αποτελεί παράπλευρο στοιχείο, επιτρέπεται ελεγχόμενα και στο τέλος όλα πρέπει να είναι πάλι σε τάξη όπως πρώτα./

K7

Εκείνες τις ώρες της κινητικότητας, από τα σκουριασμένα μεγάφωνα της πεδιάδας με τις γκριζοπορτοκαλί σκιές και τα τετράγωνα πλακάκια με το λευκό περίγραμμα, πολύ πιο κάτω από τα μαύρα σύννεφα, βγαίνουν συνέχεια ανακοινώσεις: «Ο εθελοντής Z3 να μετακινηθεί στο πλακάκι παρυφών OP9», «ο εθελοντής M11 να μετακινηθεί στο πλακάκι παρυφών TM4», «ο εθελοντής I9 να επιστρέψει στην αρχική του θέση». Γεγονός λογικό αν σκεφτείς πως αυτές οι γκριζοπορτοκαλί σκιές, πριν ακόμα γίνουν σκιές ήταν που μετέφεραν εκείνα τα αιωρούμενα σπίτια στην πεδιάδα τούτη. Όλη αυτή η κινητικότητα της πάνω πόλης είναι αποτέλεσμα μιας άλλης κινητικότητας στην κάτω πόλη, καθώς οι εθελοντές είναι επιφορτισμένοι με το έργο να μεταφέρουν τα σπίτια σύμφωνα με τις προσαγές των ιδιοκτητών τους κατά τις ώρες της κινητικότητας.

Ο K7 δεν είχε παρατηρήσει την παραμικρή κινητικότητα για αρκετές ώρες την ημέρα άφιξης του στην πεδιάδα. Αν δεν άκουγε τις ανάσες των διπλανών του θα νόμιζε ότι οι νεκροί μπορούν πλέον να στέκονται όρθιοι. Είχε αρχίσει να πιστεύει ότι θα περνούσε το υπόλοιπο της ζωής του ακίνητος πάνω σε ένα πλακάκι. Βασανιστικά αργά πέρασαν εκείνες

οι ώρες και πλήθος σκέψεων τον κυριέψαν. Ότι και να σκεφτόταν όμως κατέληγε πάντα σ' ένα αυτονόητο συμπέρασμα: «Και τι να κάνω δηλαδή, να κάτσω να πεθάνω? τουλάχιστον εδώ έχω όσο οξυγόνο θέλω». Ξαφνικά τη παγερή σιωπή του ήχου της ανάσας έσπασε μια βροντερή γυναικεία φωνή που έβγαине από τα μεγάφωνα της πεδιάδας και πρόσταζε έναν από τους εθελοντές να μεταβεί σε κάποιο άλλο πλακάκι. Ήταν σαν να βλέπει άγαλμα να ζωντανεύει όταν ένας τύπος δύο σειρές μπροστά του άρχισε να κουνιέται και με αργές κινήσεις βγήκε από το πλακάκι του και μαζί με τα καλώδια και το αιωρούμενο σπίτι του άρχισε να διαβαίνει τον κεντρικό δρόμο κατευθυνόμενος προς τα όρια της πεδιάδας. Στη συνέχεια ακολούθησαν κι άλλες παρόμοιες ανακοινώσεις και μέσα σε λίγη ώρα η πεδιάδα της ακινησίας είχε δώσει τη θέση της στη πεδιάδα των κινούμενων ανθρώπων και καλωδίων που πήγαιναν πέρα δώθε με περισσή υπομονή και τάξη. Σχεδόν όλοι έπαιρναν τους κεντρικούς άξονες και κατευθύνονταν προς στα όρια της πεδιάδας μακριά από τον κύριο όγκο των πλακακίων. Ήξερε για εκείνα τα πλακάκια στις παρυφές. Του είχαν πει γι' αυτά όταν ήρθε στην πεδιάδα, πως είναι χώρος συναντήσεων και πως θα χρειαστεί να πάει σύντομα αλλά δεν ήξερε τι ακριβώς συνέβαινε εκεί. Κάτι καλό θα συνέβαινε εκεί αδιαμφισβήτητα, σκέφτηκε ο Κ7, διαφορετικά δεν θα ήταν δυνατόν κανείς να αντέξει όλο το υπόλοιπο μαρτύριο της ακινησίας.

Πέρασαν αρκετές ώρες, μέρες, όμως ο Κ7 δεν είχε κουνηθεί από το πλακάκι του. Δεν είχε ανταλλάξει καν μια κουβέντα με τους διπλανούς του, όμως γι' αυτό ήταν προετοιμασμένος. Του είχαν εξηγήσει πως είναι καλύτερο για όλους να αποφεύγονται τα λόγια πάνω στα πλακάκια και να κοιτάει ο καθένας τη δουλειά του. Όμως τώρα ένιωθε εξαπατημένος. Ενώ του είχαν πει και για εκείνα τα πλακάκια στις παρυφές, αυτός συνέχιζε να κοιτάει μόνο τους άλλους να μετακινούνται, ενώ ο ίδιος παρέμενε κολλημένος σ' εκείνο το αναθεματισμένο πλακάκι με τ' όνομα Κ7. Ήξερε ότι δεν θα άντεχε για πολύ ακόμα αυτή τη κατάσταση, κάτι έπρεπε να γίνει.

Δεν ήταν σίγουρος αν άκουσε καλά, αλλά από τα μεγάφωνα η γνώριμη, παγερή γυναικεία φωνή πρόσταζε: «Ο Κ7 να μετακινηθεί στο τετράγωνο ΒΥ5». Πέρασαν λίγα δευτερόλεπτα για να συνειδητοποιήσει ότι η ανακοίνωση αφορούσε τον ίδιο. Χωρίς χρονοτριβές τίναξε ελαφρώς τα πόδια του για να ξεμουδιάσει, σιγουρεύτηκε ότι οι σωλήνες του είναι ασφαλισμένοι και στη θέση τους και έκανε το πρώτο διστακτικό βήμα έξω από το πλακάκι του. Πατούσε πλέον στον μεγάλο κεντρικό διάδρομο, τίποτα τρομερό παρά μια χωμάτινη επιφάνεια που βρισκόταν μέρες τώρα δίπλα του και δεν μπορούσε να φανταστεί ότι θα τον έκανε τόσο χαρούμενο. Ήθελε να τρέξει προς τα πλακάκια των παρυφών, όμως αφενός οι κινήσεις του, φορτωμένος καθώς ήταν με το αιωρούμενο σπίτι, ήταν δύσκολες, αφετέρου υπήρχαν αυστηροί κανόνες κυκλοφορίας που προέβλεπαν όριο ταχύτητας και απαγόρευαν τις προσπεράσεις. Εξάλλου δεν ήθελε να εξοργίσει τους αυστηρούς φύλακες και να χαλάσει τη στιγμή για μια χαζή ανυπομονησία. Συνέχισε να περπατάει με σταθερό βήμα προς τον προορισμό του. Μετά από λίγα λεπτά είχε φτάσει στα όρια της πεδιάδας, η οποία τελικά δεν ήταν τόσο τεράστια όσο του είχε φανεί στην αρχή. Τα πλακάκια στα όρια της ήταν ίδια με αυτά στο κέντρο της με μια διαφορά μόνο στη διάταξη. Εδώ δεν ήταν όλα σε παράταξη, σε σειρές αλλά σχημάτιζαν δυάδες, τριάδες ή το πολύ τετράδες. Κάθε ομάδα πλακακίων απείχε από τις διπλανές τις αρκετή απόσταση ώστε να νοιώθεις αρκετά ιδιωτικό το χώρο που βρίσκεσαι ενώ όλα μαζί απείχαν αρκετά από τα πλακάκια του κέντρου. Κατευθύνθηκε με ανυπομονησία προς τα εκεί που του είχαν δώσει την εντολή. Ευτυχώς η κινητικότητα ήταν ελαφρώς πεσμένη σήμερα και τίποτα δεν θα τον καθυστερούσε.

Σε πολύ λίγο έχει φτάσει στον προορισμό του, στο πλακάκι ΒΥ5 που μαζί με το διπλανό του, το ΒΥ6 σχημάτιζαν μια δυάδα. Στο ΒΥ6 έχει ήδη καταφτάσει ένας εθελοντής με το φορτίο του και στέκεται ακίνητος στο κέντρο του δικού του πλακακίου. Ελάχιστα μπορεί να διακρίνει πρόσωπο κάτω από την πορτοκαλί κουκούλα αλλά από το σωματότυπο κατάλαβε πως επρόκειτο για γυναίκα. Ο Κ7 κάνει ένα δειλό βήμα στο εσωτερικό του δικού του πλακακίου και τοποθετείται στο κέντρο του. Η λευκή γραμμή περιμετρικά του ανάβει αυτόματα. Χαιρετάει μ' ένα αμήχανο νεύμα του χεριού του τη διπλανή του. Καμία απόκριση. Ούτε καν τον κοιτάει. Η αμηχανία του μεγαλώνει, αλλά στη σκέψη πως ίσως δεν τον είδε καταφέρνει να ξεστομίσει ένα «γεια σου» μέσα από τα σφιγμένα δόντια του. Καμία απόκριση, καμία κίνηση και πάλι. Αυτή τη φορά επαναλαμβάνει πιο δυνατά για να είναι σίγουρος πως θα τον ακούσει «Είπα.. γεια σου». Τίποτα. Το βλέμμα της παραμένει καρφωμένο ευθεία μπροστά σαν να υπάρχει κάτι εκεί που το έχει μαγνητίσει. Η προσμονή και η αμηχανία αρχίζουν τώρα να γίνονται θυμός. «Ωραία υποδοχή σ' ένα καινούριο, που έρχεται μάλιστα για πρώτη φορά στα πλακάκια των παρυφών. Πόσο μπορεί να της κοστίζει δηλαδή ένα απλό γεια. Ποια νομίζει ότι είναι?» σκέφτεται. Του 'ρχεται να της τα ψάλει ένα χεράκι, αλλά απ' την άλλη αποφασίζει να συγκρατηθεί για να μην δώσει λάθος πρώτη εντύπωση. «Ήρθαμε εδώ για αλλαγή, για να χαρούμε λίγο, μην είσαι τόσο απόμακρη.» της λέει αποφασιστικά. Επιτέλους, αυτή που στέκεται δίπλα του, φαίνεται να ανταποκρίνεται. Στρέφει το κεφάλι τις αργά προς το μέρος του και τον κοιτάζει κατάματα. Κι αυτός μπορεί πλέον να διακρίνει το λευκό της πρόσωπο και τα γαλανά της μάτια που συνοδεύονται, όμως, από μια έκφραση συνοφρύωσης. Η απάντηση της είναι κοφτή κι αφοπλιστική: «Ούτε χαρά, ούτε αλλαγή. Είμαστε εδώ γιατί ο ιδιοκτήτης σου και η ιδιοκτήτρια μου θέλησαν να συναντηθούν. Τόσο απλό». Ο Κ7 την κοιτάει σαν αποσβολωμένος. Πως φάνηκε τόσο ηλίθιος; Έμειναν έτσι να κοιτάζονται κατάματα για κάποια

δευτερόλεπτα μέχρι να τους διακόψει απότομα ένας θυμωμένος φύλακας, που με το όπλο ανά χείρας τους είπε χαμηλόφωνα αλλά σε τόνο αυστηρό: «Ακούτε κάποιον άλλο εδώ γύρω να μιλάει; Θέλω ν' ακούω μόνος τις ανάσες σας από εδώ και μπρος». Και κάνοντας μεταβολή, όσο απότομα εμφανίστηκε, άλλο τόσο απότομα εξαφανίστηκε για να πάρει κι αυτός ξανά τη θέση του στους πρόποδες κάποιου λόφου γύρω από την πεδιάδα. Οι δυο εθελοντές, εμφανώς τρομοκρατημένοι απ' τον αγριεμένο φύλακα, έμειναν για κάμποση ώρα σε στάση προσοχής. Ο Κ7 είχε πέσει σε σκέψεις βαθιές μην μπορώντας να σηκώσει το βλέμμα από τις βρόμικες αρβύλες του. «Τουλάχιστον έχεις οξυγόνο» του είπε όσο πιο χαμηλόφωνα γινόταν η γειτόνισσα του. «Να το χαιρέστε το οξυγόνο σας» απάντησε εκείνος εμφανώς ενοχλημένος. Και μετά συνέχισαν να μένουν ακίνητοι και αμίλητοι μέχρι τα μεγάφωνα ν' ανακοινώσουν το τέλος του ωραρίου κινητικότητας και να τους προστάξουν να επιστρέψουν όλοι στις αρχικές τους θέσεις.

Ο γυρισμός ήταν βαρύς, καμιά σχέση με την ανάλαφρη διάθεση που τον συντρόφευε όταν είχε ξεκινήσει, λίγες ώρες πριν, το δρόμο του για τα πλακάκια στις παρυφές. Ήθελε απλά να φτάσει και να σταθεί, τι άλλο, ακίνητος στο πλακάκι με το όνομα Κ7. Ο μισός του εαυτός είχε αποδεχτεί ότι το μέλλον του θα είναι μια αιώνια ακινησία, οπότε δεν έβρισκε πλέον λόγο ν' ασχολείται με άσκοπες μετακινήσεις. Ο άλλος του μισός τον αναθεμάτιζε για το ριζικό που επέλεξε και τον προέτρεπε να το σκάσει κι ας υποστεί τις συνέπειες, να φύγει κι όσο αντέξει. Αυτά κι άλλα πολλά σκεφτόταν ο Κ7 ακίνητος στο πλακάκι του μέχρι το μεγάφωνο να διακόψει τους λογισμούς του. Άκουσε και πάλι, για δεύτερη συνεχόμενη μέρα, το κωδικό του όνομα και τον διέταξαν σε άλλη μία διαδρομή. Μετά από λίγα λεπτά απρόθυμης πορείας έφτασε στον προορισμό του, στο ίδιο πλακάκι, δίπλα στην ίδια γυναίκα, όπως και χθες. Αυτή τη φορά πήρε τη θέση του χωρίς καμιά διάθεση για χαιρετούρες κι αλληλεπίδραση. Μπορεί τα πρόσωπα τους να μην διακρινόταν κάτω από τις πορτοκαλί κουκούλες, όμως μπορούσες να νοιώσεις την ένταση στην ατμόσφαιρα ανάμεσά τους. Μια ένταση που φρόντισε να αποφορτίσει πρώτη η κοπέλα: «Συγγνώμη για χθες, αλλά καταλαβαίνεις, φοβάμαι μη με διώξουν... δεν μπορώ να φανταστώ τη ζωή μου χωρίς οξυγόνο». Μπροστά στο συνονθύλευμα συναισθημάτων απόγνωσης και θυμού που κυριεύαν τον Κ7, αυτό το συγγνώμη ακουγόταν τόσο ευχάριστο, τόσο αληθινό. Δεν θυμόταν την τελευταία φορά που κάποιος του είχε ζητήσει συγγνώμη, καθώς τα τελευταία χρόνια είχε συνηθίσει να παίρνει με τη βία τις φιάλες που χρειαζόταν ακόμα και αν αυτό σήμαινε τον θάνατο του θύματος. Αυτό ήταν κάτι φυσικό, έτσι κάναν όλοι, έτσι επιβίωναν. Δεν μπόρεσε να συγκρατήσει ένα ελαφρύ μειδίαμα όταν την κοίταξε πρόσωπο με πρόσωπο και της απάντησε: «Καταλαβαίνω, απλά εγώ... δεν μπορώ να φανταστώ τη ζωή με οξυγόνο». Η κοπέλα του απάντησε μ' ένα πλατύ χαμόγελο, γνέφοντας του καταφατικά. Εκείνη τη μέρα μίλησαν αρκετά και παραδόξως δεν τους ενόχλησε κανένας φύλακας. Πρόσεχαν βέβαια αρκετά ώστε να μην ξεφύγει ο τόνος της φωνής πάνω απ' τα ντεσιμπέλ του ψίθυρου, ενώ και οι κινήσεις τους παρέμειναν περιορισμένες. Ο Κ7 εκείνη τη μέρα γύρισε στο πλακάκι του νοιώθοντας πιο χαρούμενος από κάθε άλλη φορά στη σύντομη ζωή του μέχρι τώρα στην πεδιάδα. Αν και του φαινόταν απίστευτο πως πράγματα που κάποτε θεωρούσε αυτονόητα, όπως μια σύντομη κουβέντα με κάποιο φίλο του, μπορούσαν να αποκτήσουν τόσο μεγάλη σημασία και να τον γεμίσουν με τόσα συναισθήματα. Όχι μόνο γι' αυτά που ειπώθηκαν αλλά και για την ίδιο το γεγονός αυτό καθαυτό.

/Στην πόλη αποτυπώνεται και χωρικά ο ταξικός διαχωρισμός. Η πόλη διαχωρισμένη σε ζώνες πολλών ταχυτήτων. Από τη μία οι ευγενής γειτονιές απαλλαγμένες από κάθε ανεπιθύμητο στοιχείο, εφοδιασμένες με κάθε λογής υποδομή και υλικό αγαθό, προσφέρουν απλόχερα τις ευκαιρίες και την ελευθερία στους κατοίκους τους να τις οικειοποιηθούν και να διαμορφώσουν τις ζωές τους. Από την άλλη οι περιοχές συσσώρευσης (γκέτο, παραγκουπόλεις, στρατόπεδα συγκέντρωσης) για όσους θεωρούνται ανεπιθύμητοι ή παραβατικοί. Αποθηκευτικοί χώροι, που περισσότερο έχουν στόχο να εγκλωβίσουν συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες μακριά από τη ζωή της πόλης παρά να τους προσφέρουν μια δυνατότητα ζωής μέσα σε αυτή. Οι ρυθμοί ζωής στις δεύτερες ρυθμίζονται από τους ρυθμούς ζωής των πρώτων. Πότε με νομοθετήματα, πότε με σκληρή αστυνόμευση χαράσσονται τα όρια ανάμεσα στη πραγματική ζωή της πόλης και το παρακείμενο περιθώριο. Μια πραγματική ζωή που για να υπάρξει βασίζεται στην δουλειά που προσφέρουν οι μεγάλες μάζες των πιο πληθιακών στρωμάτων, πολλές φορές κάτω από δύσκολες συνθήκες. Και συνήθως, αφού επιτελέσουν το καθήκον τους στην πόλη, αυτοί οι πληθείοι πρέπει να επιστρέψουν για να κρυφτούν ξανά στον συσσωρευτή τους, σαν να μην υπήρξαν ποτέ και όλα να γίναν δια μαγείας. Οποιαδήποτε θέληση για αλλαγή υποτάσσεται στο φόβο ότι θα χάσουν και τα λίγα που τους έχουν μείνει. Θα εκδιωχτούν από τα σπίτια ή τις χώρες που διαμένουν, θα απολυθούν από τον εργοδότη τους, καταστάσεις που φροντίζουν ανελλιπώς να τους υπενθυμίζουν αυτοί που διαχειρίζονται την εξουσία της επίσημης πόλης./

Ο καιρός περνούσε στην πεδιάδα με τις γκριζοπορτοκαλί σκιές και οι συναντήσεις με εκείνη την κοπέλα στις παρυφές της πεδιάδας είχαν για τα καλά μπει στην καθημερινότητα της ζωής του Κ7. Γρήγορα αποτελούσαν το βασικό, αν όχι το μοναδικό, λόγο για τον οποίο ο Κ7 μπορούσε να στέκεται με τις ώρες ακίνητος πάνω στο πλακάκι του χωρίς να τον πολυπειράζει. Γιατί ήξερε πως όσο δύσκολα κι αν περνούσαν εκείνες οι αναθεματισμένες ώρες θα ερχόταν αργά ή γρήγορα η στιγμή της επιβράβευσης, τότε που έπαιρνε το κεντρικό άξονα για να πάει να συναντήσει το μοναδικό άτομο με το οποίο μπορούσε να αλληλεπιδράσει, να εκφραστεί. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι αυτή η συνέντευξη είχε γίνει κάτι σαν το δικό του, προσωπικό οξυγόνο που τον έβγαζε απ' τον λήθαργο και του υπενθύμιζε πως είναι ζωντανός. Βέβαια αυτή η συνθήκη έκανε πιο δύσκολες τις μέρες που ο ιδιοκτήτης του αιωρούμενου σπιτιού που κουβαλούσε αποφάσιζε να μην προβεί στην καθιερωμένη του συνάντηση. Κρύος ιδρώτας τον έλουζε στη σκέψη πως ίσως ο ιδιοκτήτης να μάλωσε με την φίλη του εκεί πάνω και να μην ήθελε να την ξαναδεί. Τα στήθη του άδειαζαν από αέρα και αφόρητη ασφυξία τον κυριεύε, ωσάν να μην λειτουργούσαν σωστά τα σωληνάκια του, όταν αναλογιζόταν πως μπορεί να μην κουβεντιάσει ποτέ ξανά με τη δικιά του φίλη. Ευτυχώς, όμως, πάντα μετά από μία, το πολύ δύο μέρες αναμονής τα μεγάφωνα του έδιναν ξανά φύλο πορείας προς τον αγαπημένο του προορισμό.

Και η αλήθεια είναι πως περνούσαν πολύ ωραία τις ώρες που ήταν μαζί, ο Κ7 και η γειτόνισσα του με τα ξανθά μαλλιά. Συζητήσεις είχαν κάνει πολλές για κάθε λογής θέμα, πάντα χαμηλόφωνα, εξ αποστάσεως και με διαλείμματα για να μη δώσουν στόχο. Δεν ήταν λίγες βέβαια οι φορές, που κάποιος θυμωμένος φύλακας κατέφθανε να τους επιπλήξει, προσβάλει, απειλήσει, ακόμα και χτυπήσει για να τους επαναφέρει στην τάξη. Είχαν συνηθίσει πλέον, όμως, και είχαν μάθει να μην πτοούνται από τους φύλακες, τόσο που πολλές φορές αφότου εκείνοι έφευγαν έσπαγαν ακόμα και πλάκα μαζί τους. Η πιο δύσκολη κατάσταση που αντιμετώπιζαν ήταν αυτή. Να πνίξουν τα χαχανητά τους για να μην έχουν μετά χειρότερα μπερδέματα. Αν και τι χειρότερο θα μπορούσε να συμβεί δηλαδή, να τους σκοτώσουν; Και τι θα γινόταν με τα ιπτάμενα σπίτια που κουβαλούσαν; Δεν συνέφερε κανένα αυτό το ενδεχόμενο.

Συζητούσαν με τις ώρες για λιγότερο ή περισσότερο χαρούμενα πράγματα, για γεγονότα θλιβερά και γι' άλλα που τους προκάλεσαν εντύπωση. Οι συζητήσεις με θλιβερό περιεχόμενο συνήθως εντασσόταν στην περίοδο μετά την περιβαλλοντική κρίση και είχαν κυρίως επίκεντρο την προσπάθεια ανεύρεσης οξυγόνου. Όπως εκείνη η ιστορία της κοπέλας για το πώς βρήκε το δρόμο της για τούτη τη πεδιάδα. Περιδιάβαινε για μέρες στα ερείπια μιας ερημούπολης αναζητώντας οξυγόνο και παρότι το απόθεμα στη φιάλη της ήταν λιγοστό, δυο τύποι της επιτέθηκαν, την χτύπησαν άγρια και της την πήραν. Χτυπημένη όπως ήταν, τρεκλίζοντας και με όσο χρόνο της έδινε το οξυγόνο που είχε απομείνει στα πνευμόνια της, άρχισε να τρέχει σε κατάσταση πανικού πέρα δώθε στα χαλάσματα. Ο δρόμος τυχαία την έφερε στο γραφείο του αρχιτέκτονα σε κατάσταση ημιλυπόθημη και ήταν αυτός που της έδωσε νέα φιάλη και την περιέθαλψε. Τις επόμενες μέρες της διαμονής της εκεί της εξήγησε το μεγαλόπνοο σχέδιο που ετοιμάζε και τελικά την έπεισε να γίνει εθελόντρια. Ήταν μάλιστα από τις πρώτες που συμμετείχε στο πρόγραμμα. «Να και κάτι για το οποίο μπορώ να πω πως συμπάθησα τον αρχιτέκτονα» σκεφτόταν ο Κ7 εκείνη τη στιγμή ευγνωμονώντας την τύχη του που η κοπέλα δεν άφησε την τελευταία της πνοή εκείνη την μέρα.

Από την άλλη οι συζητήσεις με πιο εύθυμο περιεχόμενο εντασσόταν κατά κύριο λόγο στην περίοδο πριν την περιβαλλοντική καταστροφή. Όπως τότε, όταν επιστρέφοντας ο Κ7 στο σπίτι μετά την πρώτη του μέρα στο πανεπιστήμιο, τον περίμενε έξω από την αυλόπορτα ένα ολοκαίνουριο μικρό αμάξι, απ' αυτά τα φτηνιάρικα που συνήθιζαν να οδηγάν οι φοιτητές, δώρο του πατέρα του για τη νέα ζωή που ανοιγόταν μπροστά του. Ήταν τέτοια η χαρά του στην πρώτη βόλτα εκείνη τη μέρα, που όταν ο δροσερός φθινοπωρινός αέρας έμπαινε από το ανοιχτό τζάμι και του χτυπούσε το πρόσωπο, έκλεινε τα μάτια και ένοιωθε πως πετάει. Βέβαια το να οδηγάς με κλειστά μάτια δεν είναι ότι πιο ασφαλές, έτσι εκείνη η βόλτα κατέληξε με το αμάξι και τον ίδιο χωμένο στους θάμνους του κοντινού πάρκου, χωρίς ευτυχώς να πάθει τίποτα. Αυτά θυμόταν ο Κ7 και γελούσαν. Τώρα πια του φαινόταν μακρινή και ακατανόητη η επιθυμία να αποκτήσει κάποιος αμάξι. Πολλές φορές τους φαινόταν παράδοξα διάφορα από τα γεγονότα του παρελθόντος. Όπως οι ιστορίες που αμφότεροι κάναν μακροβούτια στη θάλασσα προσπαθώντας να κρατήσουν την ανάσα τους όσο περισσότερο μπορούσαν. Μα είναι δυνατόν να έχεις τόσο «εύκολο» οξυγόνο τριγύρω σου και να επιλέγεις να κρατήσεις την αναπνοή σου, σκεφτόντουσαν.

Νέα της καθημερινότητας δεν είχαν για να πούνε οι δυο εθελοντές, οπότε συνέχεια οι συζητήσεις τους περιστρεφόταν γύρω από καταχωνιασμένες αναμνήσεις που τότε ο ένας, τότε ο άλλος ανέσυραν από το πίσω μέρος του μυαλού τους. Υπήρχαν, βέβαια και οι φορές, που υπό ένα παράξενο πρίσμα αισιοδοξίας, κάναν όνειρα και σχέδια για το μέλλον τους. Έχει χαραχτεί στη μνήμη του Κ7 εκείνη η περιγραφή της κοπέλας για το μέρος που ονειρευόταν να πάει και να εγκατασταθεί, όταν θα έφευγε από την πεδιάδα αυτή. Ένας μύθος λέει, σύμφωνα με την ίδια, πως υπάρχει ένα μέρος, που το οξυγόνο δεν τελείωσε. Οι άνθρωποι που ζουν εκεί δεν το ήξεραν αρχικά ούτε έμεναν από πάντα σ' αυτό. Η αναζήτηση για μια φιάλη οξυγόνου τους ώθησε να φύγουν από τα ερείπια των πόλεων και να αναζητήσουν την τύχη τους αλλού. Πέρασαν από πολλές κακουχίες στο διάβα τους και πολλοί δεν τα κατάφεραν να φτάσουν στο τέλος. Όσοι

όμως ήταν αρκετά δυνατοί για να προχωρήσουν βρήκαν αυτό το μέρος και έχτισαν εκεί μια νέα πόλη. Λέγεται πως στη συνέχεια κατέφθασαν κι άλλοι που πήγαν να μείνουν μαζί τους και μάλιστα πολλοί προερχόταν από πεδιάδες σαν τη δική τους, αλλά είχαν το θάρρος να τις αφήσουν ρισκάροντας τις ζωές τους για κάτι καλύτερο. Οι κάτοικοι εκεί μη έχοντας κάτι να χωρίσουν, σοφότεροι από τα δύσκολα τούτα χρόνια, χαίρονται τη ζωή όσο δεν την χαιρόταν άνθρωπος ποτέ πριν. Ένα διαρκές πανηγύρι είναι η ζωή τους, γεμάτο από συζητήσεις, παιχνίδια, γέλια, τραγούδια, χορούς. Ο Κ7 σκέφτεται πως πράγματι, αν ένα τέτοιο μέρος ήταν υπαρκτό, θα επιθυμούσε όσο τίποτα να ζήσει κι εκείνος εκεί, μαζί με την καλή του γειτόνισσα. Παρ' όλα αυτά ξέρει πως αν ένα τέτοιο μέρος υπήρχε στ' αλήθεια, η πεδιάδα στην οποία βρίσκονται δεν θα είχε κανένα λόγο ύπαρξης, καθώς κανείς δεν θα ήθελε να μείνει εδώ. Σκέφτεται, λοιπόν, πως η πιθανότητες δεν είναι με το μέρος της ιστορίας της κοπέλας, αλλά δεν της το λέει. Δεν θέλει να την κακοκαρδίσει. Εξάλλου δεν τους έχουν μείνει και πολλά περ' από τις αναμνήσεις και τα όνειρα.

Πολλές είναι και οι συζητήσεις γύρω από παλιούς ερασιέτες, χόμπι και ενδιαφέροντα που κάποτε είχαν, ταινίες που αγάπησαν, μουσική που τους άρεσε ν' ακούν. Ειδικά στη μουσική βρήκαν το κοινό τους σημείο μιας και τα γούστα τους σε είδη, ρυθμούς και μπάντες συνέπεσαν εκπληκτικά, κι ας μην είχαν για χρόνια ακούσει ούτε νότα. Εκείνη τη μέρα, πηγαίνοντας προς τα πλακάκια των ορίων της πεδιάδας, ο Κ7 είχε πάρει την απόφαση να χρησιμοποιήσει κάτι που φυλούσε στο εσωτερικό της φόρμας του ευλαβικά για πολύ καιρό. Μετά τις πρώτες χαιρετούρες και κάμποση ώρα κουβέντας, ο Κ7 γύρισε τεχνηέντως το θέμα σε ένα μουσικό συγκρότημα, που ήξερε πως λάτρευαν και οι δύο. «Αχ, μακάρι να μπορούσαμε ν' ακούσουμε λιγάκι από δαύτους, έστω για ένα τραγούδι». Η κοπέλα γνέφει καταφατικά, τη στιγμή που αυτός κορδώνεται και μ' ένα πλατύ χαμόγελο ως τ' αυτιά ξεκουμπώνει το φερμουάρ της φόρμας του. Το χέρι του βυθίζεται μέσα της και αφού ψαχουλεύει για λίγο εμφανίζεται ξανά κρατώντας κάτι. Ήταν ένα από τα παλιά μικροσκοπικά κασετόφωνα με ενσωματωμένο ηχείο και θέση για μια κασέτα, που ήταν ήδη τοποθετημένη στο εσωτερικό του. Ξαναέκλεισε το φερμουάρ, έσιαξε λίγο την τσαλακωμένη του φόρμα, προέταξε το ένα του χέρι προς το μέρος της κοπέλας τη στιγμή που με το άλλο πατούσε το κουμπί της αναπαραγωγής και αναφώνησε γεμάτος υπερηφάνεια, σε τόνο επίσημο: «Θα με συνοδεύατε σ' αυτό το χορό ωραία μου δεσποινίς?». Όσο και αν προσπαθούσε να μεταπίσει τον εαυτό του τις προηγούμενες μέρες, δεν του αρκούσαν πια οι πολύωρες συζητήσεις, είχε την ανάγκη να νοιώσει πραγματικά ζωντανός, να τραγουδήσει, να χορέψει και κυρίως να την αγγίξει. Κλικ και μετά ένας ήχος σε ρυθμούς τόσο παλιούς και ξεχασμένους, αλλά ταυτόχρονα τόσο γνώριμος ώστε να ξεχειλίσουν από αναμνήσεις και συναισθήματα οι δύο εθελοντές. Είναι εκείνη η δύναμη της μουσικής που δρα κατευθείαν στο υποσυνείδητο και τους έκανε να κοιτάζονται κατάματα, βουρκωμένοι για κάποια δευτερόλεπτα. Είναι απορίας άξιο πως ο Κ7 βρήκε μπαταρίες με αρκετή ενέργεια μέσα τους ώστε να δουλέψει αυτό το μαραφέτι. «Είσαι τρελός; Θα μας διώξουν! Βάλτο γρήγορα μέσα!» φώναξε η κοπέλα.

Ο Κ7 δεν απαντάει αλλά με ήρεμες κινήσεις, σαν να εκτελούσε κάποια χορογραφία, απασφαλίζει πρώτα το κόκκινο και στη συνέχεια το μαύρο του καλώδιο. Το αιωρούμενο σπίτι του, απελευθερωμένο πια, απομακρύνεται ξεκινώντας το δικό του ταξίδι, για όση ώρα τουλάχιστον θα άντεχε με το αέριο που υπήρχε στη μηχανή. Ο εθελοντής σκίζει το καρτελάκι με τον κωδικό Κ7 από τη φόρμα του, το πετάει κάτω και τείνει το χέρι, πιο επιτακτικά αυτή τη φορά, προς την κοπέλα. Εκείνη διστάζει για λίγο μα στη συνέχεια θα απασφαλίζει τα δικά της καλώδια για να απελευθερωθεί και η ίδια από το δυσβάσταχτο, αιωρούμενο φορτίο της. Της πιάνει το ένα χέρι και περνάει το άλλο γύρω από τη μέση της, έρχονται ο ένας κοντά στον άλλο και αρχίζουν να χορεύουν στους ρυθμούς του τραγουδιού έξω από τα στενά όρια των πλακακιών, που του περιόριζαν μέχρι τώρα. Τριγύρω κατάσταση συναγερμού. Τα πλακάκια αναβοσβήνουν με κόκκινο φως, κάποιοι φύλακες ξεκινούν από τους γύρω λόφους να τρέχουν κατά πάνω τους, ενώ από τα μεγάφωνα η γυναικεία φωνή τους διατάζει: «Επιστρέψτε άμεσα στις θέσεις σας. Η μη συμμόρφωση θα επιφέρει βαριά τιμωρία. Επαναλαμβάνω. Επιστρέψτε άμεσα στις θέσεις». Εκείνοι συνεχίζουν να χορεύουν σαν να μην μπορεί τίποτα να διακόψει αυτή τη μαγική στιγμή. Οι συναγερμοί, οι ανακοινώσεις και τα ποδοβολητά δεν φτάνουν στ' αυτιά τους. Μόνο εκείνη η πλανεύτρα μουσική. Τα πλακάκια, οι φρουροί, τα μεγάφωνα, τα καλώδια, οι υπόλοιποι εθελοντές, η πεδιάδα ολόκληρη έχουν εξαφανιστεί δίνοντας την θέση τους στο απόλυτο μαύρο κενό. Εκείνοι συνεχίζουν να χορεύουν σαν να αιωρούνται μέσα του, σαν να πετάνε. Τα πρόσωπα τους μοιάζουν τόσο γαλήνια, ανακουφισμένα έτσι όπως κοιτάζονται κατάματα, λες και τους έχει φύγει κάθε έγνοια.

Γρήγορα όμως τη γαλήνια όψη στο πρόσωπο της κοπέλας θα διαδεχτεί μια έκφραση αγωνίας. Τα μάτια της γουρλώνουν, τα χείλη της τρέμουν και δυνατοί σπασμοί διαπερνούν όλο της το κορμί. Ο χορός διακόπτεται απότομα και εκείνη σωριάζεται στο χωμάτινο δάπεδο της πεδιάδας, που ξανακάνει την εμφάνισή της, όπως και τα πλακάκια, οι εθελοντές, τα καλώδια, οι φρουροί που τρέχουν ακόμα προς το μέρος τους. Η μουσική συνεχίζει να παίζει. Ο Κ7 σκυμμένος πάνω της, κρατώντας την ακόμα από τη μέση, την κοιτάει παγωμένος. Συνειδητοποιώντας τι έχει συμβεί τραβάει απότομα τα χέρια του, κάνει μεταβολή και αρχίζει παραπαίοντας μια απέλπιδα προσπάθεια να επιστρέψει στο πλακάκι του. Πέφτει, ξανασηκώνεται, ξαναπέφτει, σέρνεται, αλλά το οξυγόνο στα πνευμόνια του έχει ήδη εξαντληθεί.

Οι δυνάμεις του τον εγκαταλείπουν και σωριάζεται καταγής. Πριν κλείσει τα μάτια του ίσα που διακρίνει δυο μαύρες μπότες στο έδαφος μπροστά από το κεφάλι του. Ανασηκώνει με δυσκολία το θολωμένο του βλέμμα για να αντικρίσει μια μαύρη σιλουέτα, που φαντάζει τεράστια έτσι όπως στέκεται από πάνω του, να κρατάει το κασετόφωνο. Ο αρχιτέκτονας, αφού κλείσει τη μουσική, θα κάτσει εκεί, για αρκετή ώρα ακόμα, ακίνητος να παρατηρεί τα άψυχα κουφάρια των δύο εθελοντών.

/Οι άνθρωποι που βιώνουν το χειρότερο αποκλεισμό, τη χειρότερη εκμετάλλευση στην πόλη είναι αυτοί που δεν έχουν και τίποτα να χάσουν. Νοιώθουν την ανάγκη να αποδείξουν ότι είναι ζωντανοί μέσα στην πραγματική πόλη και όχι κάτι που παράπεσε στα όρια της. Να δείξουν στην πόλη, που συνεχίζει να ακυρώνει την ύπαρξή τους, ότι είναι εκεί, ότι υπάρχουν. Οι νέοι που εξηγείρονται στα προάστια της Γαλλίας, οι μαύροι των γκέτο στις ΗΠΑ καταστρέφουν, καίνε όχι μόνο για να νοιώσουν ζωντανοί, όχι μόνο για να τους ακούσουν αλλά και για να εξαφανίσουν, κατά κάποιο τρόπο, εκείνες τις κτισμένες δομές που τους φυλακίζουν, που συμβολίζουν την κατάσταση διαχωρισμού τους από την επίσημη ζωή της πόλης. Όταν τα προάστια και οι εργατικές περιοχές βρίσκονται σε κίνδυνο, τότε ολόκληρη η πόλη κινδυνεύει./

0

Ο αρχιτέκτονας τώρα, καθισμένος στην είσοδο του σπιτιού του, παρατηρεί ξανά την πόλη του. Οι λόγοι που αυτή τη φορά δεν μπορεί να χαρεί την όψη της είναι πολλοί και κατατρώνε το μυαλό του. Σκέφτεται πως χάθηκαν άδικα δύο από τα πιο ωραία κομμάτια της, μαζί τους και μέρος της δικής του δουλειάς. Δουλειά που δεν έχει κανένα πρόβλημα να ξανακάνει, ίσα ίσα, παρ' όλα αυτά η μοναδικότητα του κάθε κτιρίου του ξέρει πως δεν μπορεί να επαναληφθεί. Δεν τα πονάει ως απλά δυο όμορφα κτίρια του χάθηκαν, λυπάται γι' αυτά σαν να ήταν τα παιδιά του, σαν να έχασε για πάντα μέρος του εαυτού του. Νεκρά σώματα είχε συνηθίσει να βλέπει σ' αυτούς τους καιρούς, όμως η ίδια η πράξη των εθελοντών δεν μπορούσε, ακόμα και γι' αυτόν, να περάσει απαρατήρητη. Τι είναι αυτό που τους έκανε να προβούν σε μια τόσο απονενομημένη πράξη; Ποια κινητήριος δύναμη τους ώθησε να απαρνηθούν το ανώτατο αγαθό, που τόσο μεγαλόψυχα τους πρόσφερε, την ίδια τους την ζωή; Αν δεν σκέφτηκαν τις επιπτώσεις για τους εαυτούς τους, πως μπορεί να μην σκέφτηκαν τις επιπτώσεις για την αιωρούμενη αυτή πόλη; Μήπως δεν είχαν ποτέ άραγε αναλογιστεί την τεράστια όσο και τιμητική ευθύνη που τους είχε ανατεθεί; Και τι θα γίνει αν κανείς από τους υπόλοιπους εθελοντές σ' εκείνη την πεδιάδα δεν έχει αναλογιστεί ποτέ αυτή την ευθύνη; Για πρώτη φορά άρχισε να συνειδητοποιεί την υπαρξιακή σχέση εξάρτησης της πάνω πόλης από την κάτω, ενώ μέχρι τώρα ήταν πεπεισμένος μόνο για το αντίθετο. Ίσως αν είχε τον τρόπο, κάπως, να φέρει όλους τους εθελοντές στην πάνω πόλη έστω για μια στιγμή, θα καταλάβαιναν σίγουρα βλέποντάς την, τη σημασία του έργου που επιτελούν και δεν θα ήθελαν ποτέ ξανά ούτε τούβλο να χαθεί από δ' αυτή. Αυτά σκεφτόταν ο αρχιτέκτονας και στην ιδέα και μόνο να συμβεί ξανά κάποιο αντίστοιχο περιστατικό ανατρίχιαζε ολόκληρος. Τουλάχιστον είδαν όλοι εκεί κάτω το φρικτό θάνατο που περιμένει όποιον προβεί σε τέτοιες μονομερείς ενέργειες και ελπίζει να τους έγινε μάθημα.

Ανασηκώνεται απότομα, έχοντας πάρει την απόφασή του. Θα ξεκινήσει μια πορεία για να ανακαλύψει τον τόπο που τα δυο του κτίρια είχαν καταπέσει. Βαθιά μέσα του διατηρεί ακόμα μια ελπίδα πως ίσως κάτι να βρέθηκε στην πορεία πτώσης τους, ανακόπτοντας λίγο την ταχύτητα ή ίσως να έπεσαν σε μαλακό έδαφος, χωρίς να υποστούν μεγάλες ζημιές. Ίσως μπορούσε ακόμα να τα σώσει. Στη χειρότερη περίπτωση, ακόμα και να διαψευδούσαν αυτή η ελπίδα, όφειλε να τους αποτίσει ένα τελευταίο φόρο τιμής, να τα αποχαιρετήσει όπως τους άξιζαν.

Δίνει σήμα να τον κατεβάσουν από το αιωρούμενο, ντελικάτο σπίτι του, φοράει τη λευκή μάσκα οξυγόνου του και από τη στιγμή που πατάει το στέρεο έδαφος αρχίζει να προχωράει με βήμα ταχύ προς την κατεύθυνση που είδε για τελευταία φορά τα κτίρια του να κατευθύνονται. Δεν κοιτάζει ούτε στιγμή την πεδιάδα με τις γκριζοπορτοκαλί σκιές που αφήνει πίσω του και που τον έχει πληγώσει ανεπανόρθωτα. Διασχίζει άγονους γκρι κάμπους, ράχες λόφων απότομων, διαβαίνει σε κακοτράχαλους χωματινούς δρόμους, προσπερνάει όγκους ερειπίων, μέρη απ' τα οποία σίγουρα δεν έχει ξαναπεράσει ποτέ πριν. Περπατάει για ώρες πολλές, μέρες και δεν αφήνει τίποτα να ανακόψει το ρυθμό του. Μόνο σε κάτι σταυροδρόμια κοντοστέκεται για λίγο σκεπτικός πριν επιλέξει το δρόμο που τον προστάζει το ένστικτό του ν' ακολουθήσει. Η κούραση, όμως, τον έχει καταβάλει και το σώμα του είναι καταπονημένο από το μακρύ ταξίδι. Αρχίζει να απογοητεύεται, να ψυλλιάζεται πως δεν έχει απομείνει τίποτα από τα δυο κτίρια, εκεί έξω, για να βρει. Στους πρόποδες ενός βουνού πελώριου, με μια τεράστια ανηφόρα να τον περιμένει ομπρός του, σκέφτεται να τα παρατήσει, να λήξει άδοξα την αναζήτησή του και να επιστρέψει.

Όταν, εκείνη την στιγμή, λίγο πριν την παραδοχή της ήττας, το βλέμμα του συλλαμβάνει έναν παράξενο, αχνό άσπρο καπνό να αναβλύζει από την κορυφή της ανηφόρας. Συλλογίζεται πως ότι και να υπάρχει εκεί αξίζει μιας τελευταίας προσπάθειας και υπόσχεται στον εαυτό πως ότι κι αν συναντήσει, μετά θα πάρει το δρόμο του γυρισμού. Ανεβαίνει την απότομη ανηφόρα και αφού πάρει την τελευταία δεξιά στροφή η πηγή του λευκού καπνού βρίσκεται μπροστά στα μάτια του. Με την πρώτη ματιά δεν αντιλαμβάνεται τι αντικρίζει πέρα από ένα σωρό χαλάσματα σε ένα μικρό πλάτωμα στην άκρη του δρόμου. Γρήγορα όμως αναγνωρίζει σ' αυτόν ένα από τα δύο σπίτια που τον είχαν αφήσει τόσο απρόσμενα. Το πλησιάζει γεμάτος συγκίνηση και θλίψη. Το κτίριο, κατά την πρόσκρουση, η οποία ήταν σίγουρα σφοδρή, διαμελίστηκε σε χιλιάδες μικρά κομμάτια που σκόρπησαν παντού τριγύρω. Λίγες επιμήκεις μεταλλικές βέργες, απομεινάρια των κολονών, στέκουν ορθές ανάμεσα στο κύριο όγκο του σωρού, ενώ ένα ανθρώπινο πτώμα που φοράει λευκή μάσκα οξυγόνου κείται ανάμεσά τους. Ο αρχιτέκτονας, μη μπορώντας να χωνέψει αυτό που βλέπει αγγίζει απαλά την άμορφη μάζα. Χαϊδεύει στοργικά τα απομεινάρια του δημιουργήματός του, που κάποτε αιωρούνταν περήφανο στον ουρανό, μην καταφέροντας να φέρει ξεκάθαρα στη μνήμη του την πρότερη υπόστασή του. Λίγα μέτρα μακριά, πάνω στο δρόμο, θα παρατηρήσει ακόμη ένα λευκό καπνό. Τρέχει με αγωνία προς τα εκεί. Το σκηνικό είναι το ίδιο. Συντρίμια, πτώμα, χάος. Η θλίψη του δίνει τη θέση της στο θυμό και ο αρχιτέκτονας σφίγγει της γροθιές, νοιώθοντας πνιγμένος από την αδικία που τον βρήκε.

/Ο αρχιτέκτονας παραμένει προσκολλημένος στην αγάπη του για τον υλικό, κτισμένο κόσμο. Πιστεύει πως, σχεδόν αποκλειστικά, η μορφή, το κατασκεύασμα είναι το μόνο επίδοκο της εργασίας του. Υιοθετεί το ρόλο του θεού, που θα προσφέρει μεγαλόψυχα έναν όμορφο, σύμφωνα με τα δικά του πρότυπα, κόσμο, στην ανθρωπότητα. Ο πραγματικός αντίκτυπος, όμως, των κτιρίων του στις ζωές των ανθρώπων που τα χρησιμοποιούν αποτελεί μια παράπλευρη συνέπεια, πολλές φορές, όχι και τόσο άξια σοβαρής μελέτης./

Η νεκρική σιγή διασαλεύεται από παράξενους θορύβους και ήχους φωνών. «Ποιος είναι αυτός που δεν μ' αφήνει ούτε ν' αποχαιρετήσω τα δημιουργήματά μου με ηρεμία» μονολογεί εμφανώς ενοχλημένος, κοιτάζοντας τον περιβάλλοντα χώρο. Το μόνο που βλέπει είναι ερημιές, ν' απλώνονται γύρω από ένα τεράστιο βουνό, το οποίο ορθώνεται μπροστά του και σχεδόν ακουμπάει τα μαύρα σύννεφα. Προσπαθεί ν' ακούσει πιο προσεκτικά. Είναι σίγουρος ότι οι φωνές έρχονται κατευθείαν από το βουνό εκείνο. Μισοκλείνει τα μάτια του για να δει καλύτερα και όντως, ίσα που διακρίνει κάποιες σιλουέτες να κινούνται εκεί ψηλά, πάνω στα βράχια. Ερωτήματα αναπάντητα γεννιούνται ευθύς αμέσως στο μυαλό του. Είναι όντως άνθρωποι αυτοί που βλέπει ή κάποιο βλοσυρό κατασκεύασμα της φαντασίας του; Μήπως αρχίζει να χάνει τα λογικά του; Κι αν είναι άνθρωποι, με σάρκα και οστά τι κάνουν σε αυτό το άγριο τοπίο; Πως επιβιώνουν και πως βρίσκουν το απαραίτητο γι' αυτούς οξυγόνο; Μήπως είναι κάποιο εξέλιξη του ανθρώπινου είδους, παράγωγο της περιβαλλοντικής καταστροφής, που δεν χρειάζεται οξυγόνο για να ζήσει; Γεμάτος περιέργεια και με μικρή δόση φόβου, έχοντας ξεχάσει προς στιγμήν τα κουφάρια των σπιτιών του, αρχίζει να κατευθύνεται, σαν μαγνητισμένος, προς τα εκεί που βλέπει κινητικότητα, πάνω στο βραχώδες βουνό.

Περπατάει ξανά για ώρες στα απόκρημνα και δύσβατα ανηφορικά μονοπάτια. Η ανάγκη του για απαντήσεις έχει υπερνικήσει φόβο και σωματική κούραση ώστε να συνεχίζει απτόητος, μέχρι που βρίσκει το πρώτο στοιχείο. Στην άκρη του δρόμου αρχίζει να παρατηρεί κάποια κόκκινα καλώδια, που είναι εμφανές πως δεν βρέθηκαν εκεί τυχαία, αλλά τοποθετήθηκαν προσεκτικά. Μοιάζουν πολύ με τα καλώδια στις δικές του κατασκευές, αυτά που ενώνουν ιδιοκτήτη και εθελοντή, μόνο που εδώ δεν ίπτανται. Τα καλώδια, επιμήκη πολύ, συνεχίζουν ν' ακολουθούν πλευρικά το δρόμο, κι ο αρχιτέκτονας τα καλώδια. Μετά από άλλη μια απότομη στροφή, άξαφνου, ξεπροβάλλει μπροστά του μια παρέα νεαρών. Του φαινόταν απλοί άνθρωποι τελικά κι όχι κάποια παράξενη μετάλλαξη σε υπερήρωα, όπως φοβόταν. Βρισκόντουσαν μπροστά στην είσοδο ενός μικρού σπιτιού, περισσότερο με γιατί έμοιαζε, και συζητούσαν σε έντονο ύφος. Ήταν δυο άντρες και μια γυναίκα, φτωχικά ντυμένοι όλοι, με έκδηλα τα σημάδια του χρόνου πάνω στα ρούχα τους. Αράζουν πάνω σε αυτοσχέδια καθίσματα από ξύλινα καφάσια και στη μέση υπάρχει μια μεγάλη ξύλινη τάβλα που επιτελεί το ρόλο τραπεζιού. Είναι μια πολύ ζωηρή παρέα, καθώς μιλάνε δυνατά, κάθε τόσο ο ένας πετάγεται και διακόπτει τον άλλο, κάνουν χειρονομίες, χαχανίζουν.

Ο αρχιτέκτονας δεν μπορεί ν' ακούσει τι λένε, αλλά αναμφισβήτητα το χαίρονται. Αυτό που κάνει, όμως, τον αρχιτέκτονα να μείνει άναυδος όταν το συνειδητοποιεί, είναι πως αυτοί οι άνθρωποι δεν φορούν μάσκες, ούτε βλέπει κάπου γύρω τους φιάλες οξυγόνου. Παρατηρεί πως τα κόκκινα καλώδια στην άκρη του δρόμου ξεφεύγουν για λίγο από την πορεία τους, πηγαίνουν εκεί που βρίσκεται η παρέα και μετά συνεχίζουν κανονικά στο πλάι του δρόμου. «Πως γίνεται αυτό;» σκέφτεται ο αρχιτέκτονας. «Πως αυτοί οι άνθρωποι αναπνέουν κανονικά χωρίς να χρειάζονται μάσκες; Είναι με κάτι συνδεδεμένοι;» Αποφασίζει να μην τους ενοχλήσει και να συνεχίσει την πορεία του προς την κορυφή ψάχνοντας για απαντήσεις. Περνώντας από μπροστά τους δεν μπορεί να ξεκολλήσει το βλέμμα του από πάνω τους. Προς στιγμήν σταματάνε και εκείνοι την κουβέντα και κοιτάζουν γεμάτοι περιέργεια τον παράξενο επισκέπτη. Ο

αρχιτέκτονας καταλαβαίνει ότι αμφότεροι περιεργάζονται το ίδιο σημείο, εκατέρωθεν. Αυτός τα γυμνά τους πρόσωπα που ανασαίνουν κι εκείνοι την λευκή μάσκα οξυγόνου του. Χωρίς να τους μιλήσει ή να του μιλήσουν, τους προσπερνάει και συνεχίζει να περπατάει ακολουθώντας τα κόκκινα καλώδια.

Λίγα μέτρα μετά έχει στηθεί ένα αντίστοιχο σκηνικό. Θα συναντήσει ένα παράπηγμα και έξω από αυτό, μπροστά από την είσοδο μπορεί να δει ένα νεαρό μελαχρινό άντρα με πυκνά μούσια και εμφανώς ταλαιπωρημένα ρούχα. Ο νεαρός, με την πλάτη ακουμπισμένη στο τοίχο του σπιτιού του, κάθεται, σε στάση ημικλινή, πάνω σε κάτι ξύλινα καφάσια, αντίστοιχα με τα προηγούμενα. Φαίνεται να χαλαρώνει έτσι όπως έχει απλώσει τα πόδια του μπροστά, βυθισμένος στις σελίδες του μικρού βιβλίου με το κόκκινο εξώφυλλο που κρατάει στα χέρια. Ούτε αυτός φοράει μάσκα οξυγόνου, ενώ και πάλι τα καλώδια του δρόμου ξεστρατίζουν λίγο για να τον συναντήσουν, πριν συνεχίσουν κανονικά την πορεία τους. Αυτή τη φορά το μάτι του αρχιτέκτονα πέφτει στο παράπηγμα πίσω από τον άντρα και αρχίζει να το παρατηρεί. Είναι μια μικρή, φτωχική, κατασκευή, φτιαγμένη από κάθε λογής ετερογενή, μικρότερα και μεγαλύτερα κομμάτια. Υπάρχουν μαύρα, γκρι, άσπρα, κίτρινα, πράσινα κομμάτια σε ακανόνιστα σχήματα που παρά τη διαφορετικότητά τους και την τεχνικά μέτρια συναρμογή τους με τις προεξοχές, καταφέρνουν να συνθέσουν ένα αρκετά αρμονικό σύνολο, προσδίδοντας στην κατασκευή το κυβικό της σχήμα. Όμως, κάποια από αυτά τα κομμάτια του φαίνονται γνώριμα. Με μια δεύτερη, πιο προσεκτική ματιά επαληθεύει την αρχική του εντύπωση. Είναι σίγουρα κομμάτια από τα δικά του σπίτια, από εκείνα που συνάντησε λίγο πριν κατεστραμμένα. «Αυτό αποτελεί βεβήλωση. Ποιος έχει το θράσος να χρησιμοποιεί κάτι τόσο δικό για να κατασκευάσει αυτό το πενιχρό κτίσμα;» αναρωτιέται με θυμό από μέσα του. Τώρα πια δεν μπορεί να συγκρατηθεί και αποφασίζει να γίνει ενοχλητικός.

Ο αρχιτέκτονας πλησιάζει το νεαρό, ο οποίος, με το βιβλίο μπροστά στο πρόσωπο του, δεν τον έχει ακόμα αντιληφθεί και ξεροβήχει για να του αποσπάσει την προσοχή. Εκείνος κατεβάζει αργά το βιβλίο, τόσο μόνο, ώστε δυο μάτια να ξεπροβάλουν από πίσω του και τον κοιτάζει γεμάτος απορία. «Μπορώ να βοηθήσω σε κάτι;» ρωτάει ο νεαρός. «Θα μπορούσατε να μου πείτε ποιος φτιάχνει αυτά τα κατασκευάσματα;» ρωτάει με τη σειρά του ο αρχιτέκτονας σε επίσημο τόνο. «Τα μέλη της κοινότητας. Όλοι μαζί. Βέβαια, σημαντικό ρόλο παίζουν πάντα οι συμβουλές του αρχιτέκτονα μας.» απαντάει ο νεαρός γεμάτος φυσικότητα. «Ξέρεις ότι σ' αυτό το κτίσμα υπάρχουν κομμάτια που ανήκουν στα αιωρούμενα σπίτια μου; Που ανήκουν σε μένα.» επιμένει ο αρχιτέκτονας. Ο νεαρός, εμφανώς ενοχλημένος, αφήνει το βιβλίο στην άκρη και ανασηκώνεται ελαφρώς. «Τότε να τα προσέχεις καλύτερα τα αιωρούμενα σπίτια σου. Τις τελευταίες μέρες ο άνεμος έχει παρασύρει εδώ τριγύρω πολλά από δαύτα. Άκουσε ξένη, εμείς τα σπίτια μας τα φτιάχνουμε με κόπο και ιδρώτα. Με τα ίδια μας τα χέρια κουβαλάμε ερείπια, για ώρες ολόκληρες πολλές φορές, από τις γύρω πόλεις που έχουν πεθάνει. Εμείς μαζεύουμε οτιδήποτε νεκρό, οτιδήποτε δεν μπορεί να προσφέρει πλέον και του δίνουμε ξανά υπόσταση. Αυτά τα κομμάτια τα πονάμε, τα αγαπάμε, δεσπόμαστε μαζί τους, γίνονται τα σπίτια μας.» Ο αρχιτέκτονας συλλογίζεται αμήχανα τα όσα ειπώθηκαν. Το μυαλό του αυτή τη στιγμή δουλεύει πυρετωδώς. Ποιος μπορεί να θρέψει τόση αγάπη για ένα συνονθύλευμα χαλασμάτων; Επίσης τι εννοεί ο νέος όταν λέει πως έχουν παρασυρθεί εδώ τις τελευταίες μέρες κι άλλα από τα αιωρούμενα σπίτια του; Τι να συμβαίνει άραγε αυτή τη στιγμή στην πεδιάδα με τις γκριζοπορτοκαλί στολές; Τι να συμβαίνει στην ουράνια πόλη του; Θορυβημένος απ' όσα άκουσε ο αρχιτέκτονας κάνει ένα βήμα για να φύγει, την ώρα που ο νεαρός ξαπλώνει και φέρνει ξανά το βιβλίο μπροστά στο πρόσωπο του. Κοντοστέκεται όμως και αποφασίζει να του κάνει μια τελευταία ερώτηση: «Πως μπορείτε να ζείτε χωρίς οξυγόνο;» Ο νεαρός αυτή τη φορά δεν κατεβάζει καν το βιβλίο από το πρόσωπό του και με απαθή, σχεδόν χλευαστική φωνή αποκρίνεται. «Κανείς δεν μπορεί να ζήσει χωρίς οξυγόνο. Αν ψάχνεις για απαντήσεις πήγαινε ρώτα τον αρχιτέκτονα». Και με το χέρι του δείχνει προς την κατεύθυνση που ο δρόμος συνεχίζει να ανεβαίνει το βουνό. Ο αρχιτέκτονας νοιώθει μπερδεμένος αλλά ταυτόχρονα αποφασισμένος να λύσει το μυστήριο που κρύβει αυτός ο άγριος τόπος.

Είναι πανύψηλο τούτο το βουνό αλλά ήδη έχει ανέβει το περισσότερο και η κορυφή δεν απέχει πολύ. Στρίβει και συνεχίζει να ανηφορίζει. Στο δρόμο του, ανάμεσα στα πελώρια γκριζοπά βράχια, ξεπροβάλουν κι άλλα, αντίστοιχα με τα πρώτα, σπίτια που όσο πάει πυκνώνουν. Και πάντα μπροστά τους, δίπλα τους, γύρω τους βρίσκεται μια παρέα πότε μικρότερη, πότε μεγαλύτερη. Κάποιοι διαγωνίζονται σ' ένα επιτραπέζιο παιχνίδι με ζάρια και κάρτες, άλλοι χοροπηδάν ανάμεσα σε κουτάκια με νούμερα που έχουν χαράξει στο έδαφος, ενώ άλλοι μαζεμένοι σ' ένα κύκλο διαφωνούν και μαλώνουν φωνάζοντας. Πιο κάτω ένας νέος μαστορεύει με το σφυρί του ένα μεγάλο ξύλινο καναπέ, ενώ απέναντι του δυο κορίτσια του ρίχνουν κλεφτές ματιές, ψιθυρίζοντας η μία στο αυτί της άλλης σαν να συνωμοτούν. Μια καλοστεκούμενη γριούλα, καθιστή οκλαδόν, μπαντάρει με προσοχή την κάλτσα του άντρα της. Τρεις μεσήλικες κορδώνονται και καυχιόνται ενώ διηγούνται ιστορίες από τα ένδοξα χρόνια της νιότης τους. Μια μελαχρινή γυναίκα παίζει ένα ρόλο από ταινία, που σίγουρα ο αρχιτέκτονας είχε δει κάποτε αλλά τώρα δεν μπορεί να θυμηθεί τ' όνομά της, ενώ η παρέα της, καθισμένη κατάχαμα, την κοιτάζει με προσήλωση και την επευφημεί. Από πού πηγάζει όλη αυτή η ζωντάνια άραγε, αναρωτιέται ο αρχιτέκτονας ενώ συνεχίζει να προχωράει και να παρατηρεί. Το οπτικό του πεδίο

γεμίζει από δραστηριότητα και κινήσεις. Στο διάβα του κανείς δεν τον ενοχλεί ούτε του δίνουν ιδιαίτερη σημασία. Τα σπίτια και ο κόσμος γίνονται ακόμα πιο πυκνά, μαζί τους και τα κόκκινα καλώδια που τώρα απλώνονται σχεδόν σε όλο το πλάτος και μήκος του δρόμου. Ήχοι, ομιλίες, φωνές, χαχανητά αλλά και μια υπόνοια μουσικής από το βάθος γεμίζουν επίσης το ηχητικό φάσμα των αισθήσεών του. Ο αρχιτέκτονας παρατηρεί όμως κάτι ενδιαφέρον. Τα κόκκινα καλώδια δεν περιτριγυρίζουν απλά το τοπίο και τους ανθρώπους, αλλά καταλήγουν κιόλας σ' αυτούς. Καθένας τους φέρει στην πλάτη του δυο μικρές οπές, με διάμετρο όχι μεγαλύτερη από τρεις πόντους, στην κάθε μια από τις οποίες συνδέεται ένα κόκκινο καλώδιο. Παρόλα αυτά, δεν μπορεί ακόμα να αποκρυπτογραφήσει το ρόλο τους.

Εδώ και λίγη ώρα, ο αρχιτέκτονας, υποσυνείδητα ακολουθεί εκείνη την, αρχικά ανεπαίσθητη μουσική, που είχε συλλάβει το αυτί του πρωτύτερα, η οποία όσο προχωράει δυναμώνει. Πλέον βρίσκεται πολύ ψηλότερα, σχεδόν στην κορυφή του βουνού και τα μαύρα πυκνά σύννεφα, που από την πεδιάδα των σκιών φαινότουσαν μίλια μακριά, σε λίγο θα ακουμπήσουν το πάνω μέρος του κεφαλιού του. Αφού έχει αφήσει πίσω του όλα εκείνα τα ξέχειλα, από ανθρώπους και σπίτια, σοκάκια βρίσκεται μπροστά σε μια μικρή πεδιάδα, ένα υψίπεδο. Για την ακρίβεια, είναι τόσο μικρή, που ο χαρακτηρισμός αλάνα θα του ταίριαζε περισσότερο. Το σκηνικό που συναντάει εδώ κυριαρχείται από μουσική και δεν διαφέρει τρομερά σε ύφος απ' όλα όσα είχε απαντήσει νωρίτερα. Στη μια άκρη της αλάνας έχει τοποθετηθεί ένα επίμηκες, βαρύ, δρύινο μάλλον, τραπέζι και γύρω του είναι μαζεμένοι, καθιστοί σε ψάθινες καρέκλες κάμποσοι μουσικοί με τα όργανά τους. Κάποιος βράει παθιασμένα ένα τύμπανο με τις μπαγκέτες του, ένας άλλος γρατσουνάει την καφετιά κλασική κιθάρα του, μια κοκκινισμένη απ' την προσπάθεια κοπέλα φυσάει το πνευστό της, μια ακόμα κοπέλα χτυπάει με νάζι τις σκουριασμένες ζίλιες της και μια τρίτη τραγουδάει με ψιλή μελωδική φωνή. Τριγύρω τους διάφοροι, άλλοι όρθιοι, άλλοι ξαπλωμένοι καταγής, τραγουδάνε, ζητωκραυγάζουν, χτυπάνε με κέφι παλαμάκια για να δώσουν το ρυθμό σ' ένα τσούρμο από νεαρούς που χορεύουν ξέφρενα στο μέσο της αλάνας, ανάμεσα σε πυκνά κόκκινα καλώδια, σηκώνοντας μεγάλα σύννεφα σκόνης και χρώματος. Έξω από αυτό το γλέντι που έχει στηθεί, διάσπαρτοι στην περίμετρο του χώρου κάθονται οι μεγαλύτεροι σε ηλικία, άλλοι μόνοι τους, άλλοι σε παρέες, και καμαρώνουν την νεολαία τους.

«Να έχουν κάποιο πανηγύρι άραγε ή έτσι είναι η κάθε μέρα εδώ;» αναρωτιέται ο αρχιτέκτονας. Διάφοροι πηγαينوέρχονται δίπλα του φουριόζοι, κάποιοι τον σκουντάνε κιόλα σαν να μην υπάρχει, αλλά εκείνος απορροφημένος συνεχίζει να στέκεται ακίνητος στην είσοδο της αλάνας παρατηρώντας το γεγονός. Τώρα, ακόμα κι αν δε το δείχνει η στάση του άκαμπτου κορμιού του, ακόμα κι αν το ελαφρύ του χαμόγελο δεν διακρίνεται κάτω από τη μάσκα οξυγόνου, έχει πέσει κι ο ίδιος ολόκληρος σ' αυτό το καζάνι ζωτικότητας και χαράς. Η γνώριμη μελωδία τον έχει συνεπάρει, ο νους του ταξιδεύει σε άλλους τόπους και χρόνους. Οι αναμνήσεις που αναπόφευκτα ξεπετάγονται μπρος στα μάτια του, μόνο σε εποχές πριν την περιβαλλοντική κρίση μπορούν να αποδοθούν. Μόνο αν πάει τόσο πίσω χρονικά θα συναντήσει τον εαυτό του στο μέσο αντίστοιχων γιορτών ανεμελιάς. Εκείνη τη στιγμή, οι περισσότεροι στη θέση του θα τα ξεχνούσαν όλα και απλά θα γινότουσαν ένα με όσους χορεύουνε και τραγουδάνε. Είναι, όμως, τέτοια η ιδιοσυγκρασία του αρχιτέκτονα, που δεν τον αφήνει να παραστρατήσει, που τώρα τον κάνει να αποζητά απαντήσεις ακόμα πιο απελπισμένα. Κλείνει βιαστικά το μπαούλο των αναμνήσεων και ρωτάει έναν από τους νεαρούς αν βρίσκεται κάπου εκεί γύρω ο αρχιτέκτονας αυτής της πόλης. Εκείνος με το δείκτη του χεριού του σημαδεύει έναν μοναχικό μαυροφορεμένο άνδρα με κουκούλα που κάθεται σ' ένα παγκάκι στο πιο απομακρυσμένο σημείο της αλάνας. «Εδώ είμαστε, λουπόν» σκέφτεται ο αρχιτέκτονας κι αρχίζει να οδεύει με αργό βήμα προς το μέρος του.

/Για πρώτη φορά οι εικόνες κτιρίων και τοπίων δίνουν τη θέση τους σε εικόνες ανθρώπινης δραστηριότητας, ζωής. Ακόμα και οι εικόνες των εθελοντών της πεδιάδας πιο πολύ έμοιαζαν με περιγραφές γραναζιών, πτυχών της άψυχης πόλης από πάνω τους. Για πρώτη φορά το κτίσμα περνάει σε δεύτερη μοίρα και δίνεται έμφαση στην ζωή που παράγεται από τους ανθρώπους γύρω του και σε αλληλεπίδραση από αυτό. Ο αρχιτέκτονας παρατηρεί για πρώτη φορά την πόλη των ανθρώπων και όχι μόνο τα κτίσματα τριγύρω τους. Η κυρίαρχη αφήγηση που υποστηρίζει πως ο αρχιτέκτονας γεννιέται στο στούντιο είναι λαθμενή. Μόνο όταν βγει και έξω από αυτό, με την επιτόπια έρευνα, αλληλεπιδρώντας άμεσα με την ζωή της πόλης μπορεί να κατανοήσει την δομή των κοινωνικών σχέσεων. Θα μπορέσει έτσι να αποκτήσει τα εφόδια, την κριτική σκέψη ώστε να παράξει κτίρια που θα την υποστηρίξουν ή θα την τροποποιήσουν. Διαφορετικά τα σχέδια του θα παραμείνουν ανούσιες μορφολογικές ασκήσεις επί χαρτου, που μόνο το προσωπικό γούστο θα αφορούν./

Πλησιάζει το μαυροφορεμένο, παράξενο άνδρα και διστακτικά κάθε δίπλα του, στο ίδιο παγκάκι. Εκείνος δεν φαίνεται να αντιδρά. Ο αρχιτέκτονας διστάζει αρχικά, δεν ξέρει πως είναι πρόπων ν' αρχίσει την κουβέντα, ώστε να μη φανεί περίεργος και αγενής. Όμως, πριν προλάβει να ξεστομίσει οτιδήποτε, τον χαιρετάει πρώτα ο διπλανός του: «Καλώς ήρθες ξένε. Τι σε φέρνει στα μέρη μας; Ήρθες να συμμετάσχεις στη γιορτή μας;» λέει μια παγερή φωνή. Ο αρχιτέκτονας ξαφνιάζεται αρχικά αλλά γρήγορα βρίσκει τα λόγια του και μπαίνει κατευθείαν στο θέμα. «Για γιορτές δεν έχω χρόνο. Μα ήρθα εδώ για απαντήσεις». «Τι ψάχνεις να μάθεις;» απαντάει κοφτά ο άνδρας με την κουκούλα χωρίς ακόμα να

γύρει το κεφάλι του για να τον κοιτάξει, πράγμα που δυσκολεύει κάπως την επικοινωνία και αναγκάζει τον αρχιτέκτονα να αισθάνεται ακόμα πιο αμήχανα. «Έμαθα ότι είστε κι εσείς αρχιτέκτονας. Εγώ είμαι ο αρχιτέκτονας της υπάμενης πόλης. Από εδώ βέβαια απέχει αρκετές μέρες πεζοπορίας αλλά σίγουρα όλο και κάτι θα έχετε ακούσει γι' αυτή. Την έχω φτιάξει με πολύ δουλειά και μεράκι». Ο παράξενος άνδρας με μια ελαφριά κίνηση του κεφαλιού γνέφει καταφατικά την ώρα που ο αρχιτέκτονας συνεχίζει: «Λοιπόν... Ήρθα ως εδώ πάνω γιατί θα ήθελα πολύ να μάθω πως λειτουργεί η δικιά σας πόλη. Πως βρίσκετε το οξυγόνο σας. Πως παίρνουν μορφή τα σπίτια σας». Για λίγα δευτερόλεπτα επικρατεί σιγή και στη συνέχεια παίρνει το λόγο ο άνδρας με την κουκούλα: «Την απάντηση την είχες μπροστά σου εδώ και ώρες. Πριν καν αρχίσεις ν' ανηφορίζεις. Εσύ επέλεξες να την αγνοήσεις. Η απάντηση σου είναι τούτο εδώ το βουνό». «Δεν καταλαβαίνω» αποκρίνεται όλο απορία ο αρχιτέκτονας.

Ο άνδρας, παραμένοντας ακίνητος και συνεχίζει με την ίδια ήρεμη, σταθερή φωνή: «Άκου λοιπόν προσεχτικά ξένη τι συμβαίνει εδώ. Το βουνό αυτό, όπως θα παρατήρησες, υψώνεται για μέτρα πολλά, τόσα ώστε το ανώτερο σημείο του, ένας μικρός βράχος, ίσα που καταφέρνει να ξεπεράσει το όριο που βάζουν εκείνα τα πυκνά μαύρα σύννεφα. Το όριο ανάμεσα στο οξυγόνο και το τίποτα, ανάμεσα στη ζωή και στο θάνατο. Σ' εκείνη ακριβώς την κορυφή, που το οξυγόνο είναι άφθονο, υπάρχει χώρος μόλις για ένα σπίτι, ικανό να φιλοξενήσει μόλις ένα κάτοικο. Εδώ, όμως, φτάσαμε κάποτε πολλοί, όλοι μας με την ελπίδα ν' αποκτήσουμε από ένα σπίτι στην κορυφή. Και να τι κάναμε ξένη. Χτίσαμε όλοι μαζί εκείνο το μοναδικό σπίτι. Μετά μπήκαμε όλοι μαζί στη σειρά και δυο τρύπες ανοίχτηκαν στην πλάτη του καθενός από εμάς. Τρύπες που επικοινωνούν κατευθείαν με τα πνευμόνια. Ένα κόκκινο καλώδιο ένωσε την μια τρύπα του πρώτου στη σειρά με μια από τις δύο τρύπες του δεύτερου. Ένα ακόμα κόκκινο καλώδιο ένωσε τη δεύτερη τρύπα του δεύτερου στη σειρά με μία από τις δύο τρύπες του τρίτου. Έτσι ενωθήκαμε όλοι μεταξύ μας. Από τότε ο πρώτος στη σειρά αναλαμβάνει να μείνει για ένα μήνα στο σπίτι της κορυφής. Από τη δικιά του ανάσα, σαν συγκοινωνούντα δοχεία, ποτιζόμαστε όλοι. Μια πνοή μας διαπερνάει όλους και δίνει ζωή στα ξέχρωρα σώματα ενός ενιαίου οργανισμού. Όταν αλλάξει ο μήνας, τελευταίος στη σειρά θα γίνει πρώτος και ο πρώτος δεύτερος. Έτσι συνεχίζεται ο κύκλος της ζωής σε τούτο το τόπο κι αυτή είναι η ιστορία του».

Ο αρχιτέκτονας ακούει άναυδος όσα του εξιστορεί ο άνδρας με την κουκούλα και, όντως, δεν μπορεί να πιστέψει πως του είχε διαφύγει αυτή η εκδοχή. Παρόλα αυτά νοιώθει πως η ιστορία είχε τελειώσει απότομα. Πως ακόμα δεν έχει πάρει τις απαντήσεις που ψάχνει: «Δεν μου είπες όμως το τέλος της ιστορίας. Δεν μου είπες τίποτα για τα κτίσματα. Αφού βρήκατε αυτή τη λύση, πως αποφασίσατε μετά ποιος θα φτιάχνει τα κτίσματα; Από τι υλικό. Ποια θα είναι η μορφή τους». Ο άνδρας σχεδόν τον διακόπτει για ν' απαντήσει, χωρίς παρ' όλα αυτά να δείχνει σημάδια ταραχής: «Ακόμα δεν καταλαβαίνεις πως το πιο δύσκολο κομμάτι απ' όσα σου είπα, ήταν η ύπαρξη αυτού το βουνού. Το πιο δύσκολο ήταν να καταφέρουμε να δούμε, τότε, πέρα από τις πέτρες και τα βράχια, όπως ούτε εσύ κατάφερες να δεις τώρα. Ποιος ξέρει πόσα αντίστοιχα βουνά είχαμε προσπεράσει πριν φτάσουμε εδώ. Το αμέσως επόμενο ήταν να διαχειριστούμε το πως δεν θα μείνει κανείς χωρίς ανάσα και το λύσαμε με τις τρύπες και τα καλώδια. Αφού είχαμε εξασφαλίσει τις ζωές μας όλα τα υπόλοιπα ήταν λεπτομέρειες. Η μορφή που τα σπίτια θα έπαιρναν, αποτελούσε απλά το τελευταίο πασπάλισμα για να τις κάνουμε λίγο πιο όμορφες».

Ο αρχιτέκτονας ακούει με έκπληξη. Κουνάει το πόδι του νευρικά πάνω-κάτω, μη μπορώντας ν' αποφασίσει αν πρέπει να νοιώσει θυμό ή θλίψη για τον άντρα που έχει απέναντί του. Προσπαθεί αρκετά αλλά δεν μπορεί να συγκρατήσει τον χείμαρρο που βγαίνει από μέσα του. «Δεν είναι δυνατόν να τα ξεστομίζεις αυτά. Εσύ δεν ονειρεύτηκες ποτέ την ιδανική πόλη; Πως μπορείς και περιφρονείς έτσι τα κτίσματα; Νομίζεις ότι η δική μου ζωή ήταν ένα παιχνίδι; Εγώ έχω μοχθήσει για τα κτίσματα. Κέρδος δεν έχω. Είναι απλά η αγάπη μου. Όλη μου τη ζωή την πέρασα διαβάζοντας, τραβώντας γραμμές, κάνοντας υπολογισμούς, ψάχνοντας την ιδανική μορφή. Κι έρχεσαι εσύ να τα διαγράψεις όλα. Θα σου πω κάτι όμως. Εγώ δεν τα παράτησα. Έβαλα εξ αρχής ένα στόχο στη ζωή μου, τον πίστεψα μέχρι τέλους, μόχθησα γι' αυτόν και ανταμείφτηκα με την πόλη των ονείρων μου, την αιωρούμενη πόλη μου. Εσύ έχασες, απογοητεύτηκες, και για ν' απαλύνεις την ήττα σου υποβίβασες μέσα σου την αξία της μορφής και των κτισμάτων. Κάποτε είχες κι εσύ την επιθυμία της ιδανικής πόλης, όμως την απώλεσες. Χωρίς αυτή την επιθυμία όμως, ο μόχθος σου είναι καταδικασμένος στη μετριότητα. Τον καταδίκασες να δημιουργεί παραπήγματα και σωρούς ερειπίων».

Ο άνδρας συνεχίζει να μένει ήρεμος παρά το εκρηκτικό παραλήρημα. Και όταν ο αρχιτέκτονας τελειώνει, ο άνδρας στρίβει αργά το κεφάλι του προς το μέρος του και κατεβάζει την κουκούλα. Το πρόσωπό του γίνεται πλέον εμφανές. Ο αρχιτέκτονας γουρλώνει τα μάτια σαστισμένος. Είναι σίγουρος πως, αν δεν φορούσε ο ίδιος τη μάσκα οξυγόνου του, ένας τρίτος παρατηρητής θα τους περνούσε για δίδυμους. Μοιάζουν εκπληκτικά, σαν δυο σταγόνες νερό. Η μόνη διαφορά είναι πως ο άνδρας μοιάζει κάπως μεγαλύτερος ηλικιακά με τις ρυτίδες να διαγράφονται πιο έντονα στο πρόσωπό του. Ο άνδρας τον κοιτάζει κατάματα και του λέει: «Ο μόχθος σου είναι που δίνει μορφή στην επιθυμία, παίρνει από την επιθυμία την μορφή της. Κι εσύ νομίζεις πως έχεις κατακτήσει την πόλη των ονείρων σου, ενώ δεν είσαι παρά μόνο ο σκλάβος της». Ο αρχιτέκτονας ίσα που μπορεί να ψελλίσει: «Ένας αρχιτέκτονας δεν είναι παράλογο

να γίνει σκλάβος μιας πόλης. Εσύ, όμως, δεν κατάλαβες πως έγινες σκλάβος αυτών των ανθρώπων». Ο άνδρας τότε σηκώνεται αργά και αρχίζει να περπατάει προς το κέντρο της αλάνας, προς τα εκεί που οι νέοι γλεντάνε και χορεύουν. Πριν μπει κι ο ίδιος στο χορό σταματάει, γυρνάει προς τον αρχιτέκτονα, ανασηκώνει τα χέρια του και μ' ένα πλατύ χαμόγελο του αποκρίνεται: «Σωστά τα λες φίλε μου, γιατί τι άλλο είναι οι πόλεις αν όχι οι άνθρωποι;».

Ο αρχιτέκτονας την ξέρει εκείνη τη μουσική από την άλλη άκρη της αλάνας, κάτι του θυμίζει. Κάποτε είχε ακούσει το ίδιο κομμάτι από ένα μικρό κασετόφωνο, σε μια πεδιάδα γεμάτη σκιές που βρίσκεται πολλές μέρες μακριά από εδώ. Παραμένει καθισμένος. Μοναδική συντροφιά έχει τις σκέψεις του, όπως εδώ και χρόνια άλλωστε. Οι μουσικοί, οι νέοι που χορεύουν, τα καλώδια, ο παράξενος άνδρας με την κουκούλα έχουν εξαφανιστεί με μυστήριο τρόπο από γύρω του και η αλάνα μετατράπηκε ξανά σε έναν έρημο, άγριο τόπο, που βρίσκεται ελάχιστα πιο κάτω από την κορυφή ενός θεόρατου βουνού. Η μουσική όμως συνεχίζει να στριφογυρίζει στο κεφάλι του, ενώ το βλέμμα του μένει καρφωμένο σε δυο βράχους που βρίσκονται δίπλα του. Ανάμεσα από τις σχισμές τους ξεπροβάλλει ένα μικρό πανέμορφο κόκκινο λουλούδι. Έχει χρόνια να δει πραγματικό λουλούδι ο αρχιτέκτονας. Βγάζει τη μάσκα οξυγόνου του και πλησιάζει αργά το κεφάλι του προς εκείνο. Όταν φτάσει αρκετά κοντά μια αρχέγονη, μεθυστική μυρωδιά εισβάλλει στα ρουθούνια του και κατακλύζει τις αισθήσεις του. Γύρω απ' το λουλούδι δεν βλέπει κάποιο κόκκινο καλώδιο, ούτε κάποιο άλλο τρικ. Ποια είναι άραγε εκείνη η ζωοποιός δύναμη, που διαπερνάει την αλάνα τούτη, σε αυτό το μαγικό βουνό και δίνει την ευκαιρία σε ένα τόσο όμορφο πράγμα να ορθώνεται ανάμεσα στους αφιλόξενους βράχους ολομόναχο, ζωντανό;

/Το σημαντικότερο πράγμα που ορίζει τις πόλεις και τη ζωές μέσα σε αυτές είναι ο βασικός κοινωνικός κανόνας, το κοινωνικό πλαίσιο που αυτές δομούνται. Το σύστημα αξιών, σχέσεων, καταμερισμού των υλικών αγαθών. Το υπαρκτό πλαίσιο είναι που θα καθορίζει πάντα το μεγαλύτερο μέρος της δουλειάς του αρχιτέκτονα. Για να απελευθερωθεί η εργασία του, για να αποκτήσει η επιστήμη την πραγματική της αξία, ο αρχιτέκτονας πρέπει πρώτα ν' ανακαλύψει αυτό το ιδανικό πλαίσιο και στη συνέχεια να παλέψει γι' αυτό ώστε να κατακτηθεί από την κοινωνία. Η λογική διαχωρισμού της επιστήμης ως κάτι διαφορετικό από την πολιτική περιορίζει τον αρχιτέκτονα, όπως και κάθε άλλο επάγγελμα, να ενεργεί μόνο μέσα στα στενά όρια που η εκάστοτε εξουσία ορίζει. Έτσι, είτε ο αρχιτέκτονας υλοποιεί τα σχέδια της εξουσίας, είτε περιορίζει το έργο του σε ασκήσεις φορμαλισμού που ελάχιστα επηρεάζουν την πόλη, καθώς το πλαίσιο ζωής έχει οριστεί εκ των προτέρων. Ένας μεμονωμένος άνθρωπος, όμως, δεν μπορεί να κατέχει την απόλυτη αλήθεια, ούτε να φέρει δραματικές αλλαγές. Πρέπει με τις δικές του ιδέες ο αρχιτέκτονας ν' αλληλεπιδράσει με τους συνανθρώπους του και να τους αφογκραστεί, ακόμα και να σχεδιάσει μαζί τους. Έτσι θα μπορέσει άλλοτε να τους πείσει και να κάνει τις ιδέες του κτήμα τους και άλλοτε θα χρειαστεί να τις τροποποιήσει. Αν αυτές οι ιδέες δεν οικειοποιηθούν από το σύνολο της κοινωνίας, τότε ο αρχιτέκτονας είναι καταδικασμένος να παραμείνει μια απόμακρη διάνυα που θα επιδρά πάνω της αυτοβούλως και ανάλογα με το πόσο ζωτικό χώρο του αφήνει ελεύθερο η εκάστοτε εξουσία. Ο κοινωνικός ρόλος του αρχιτέκτονα πρέπει να ανακαλυφθεί ξανά.

storyboard

alfaena
a story for cubes, cables & oxygen

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας | [University of Thessaly](#)
Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών | [Department of Architecture](#)
Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών “Παραποιήσεις” |
[Postgraduate Program “Instead”](#)

Διπλωματική Εργασία | Thesis
“Α1 (“Άλφα Ένα”) | [“A1 \(“Alfa Ena”\)](#)

Επιβλέπων: Παπακωνσταντίνου Γιώργος | [Supervisor: Papakonstantinou Giorgos](#)

Μαρκάκης Μάνος | [Markakis Manos](#)
e-mail: markomanolios@gmail.com

Οκτώβρης 2015, Βόλος, Ελλάδα | [February 2013, Volos, Greece](#)

ΠΕΡΙ ΕΧΟ ΜΕΝΑ

11	ΠΛΑΝΑ 0 - 3	36	ΠΛΑΝΑ 148 - 159
12	ΠΛΑΝΑ 4 - 15	38	ΠΛΑΝΑ 160 - 171
14	ΠΛΑΝΑ 16 - 27	40	ΠΛΑΝΑ 172 - 183
16	ΠΛΑΝΑ 28 - 39	42	ΠΛΑΝΑ 184 - 195
18	ΠΛΑΝΑ 40 - 51	44	ΠΛΑΝΑ 196 - 207
20	ΠΛΑΝΑ 52 - 63	46	ΠΛΑΝΑ 208 - 219
22	ΠΛΑΝΑ 64 - 75	48	ΠΛΑΝΑ 220 - 231
24	ΠΛΑΝΑ 76 - 87	50	ΠΛΑΝΑ 232 - 243
26	ΠΛΑΝΑ 88 - 99	52	ΠΛΑΝΑ 244 - 255
28	ΠΛΑΝΑ 100 - 111	54	ΠΛΑΝΑ 256 - 267
30	ΠΛΑΝΑ 112 - 123	56	ΠΛΑΝΑ 268 - 273
32	ΠΛΑΝΑ 124 - 135		
34	ΠΛΑΝΑ 136 - 147		

ΠΡΟ ΛΟ ΓΟΣ

Η διαδικασία παραγωγής της ταινίας ουσιαστικά ξεκινάει με την ολοκλήρωση του σεναρίου. Είναι η στιγμή που το κείμενο πρέπει να αποδοθεί σε εικόνες, να χωριστεί σε κομμάτια με τέτοιο τρόπο ώστε να εξυπηρετεί τις ανάγκες ενός άλλου αφηγηματικού μέσου, αναπαραστατικού αυτή τη φορά, και τελικά να αποτυπωθεί στο χαρτί σε μορφή που μπορεί να είναι διαχειρίσιμη.

Η διαδικασία παραγωγής του storyboard ήταν ίσως η πιο εγκεφαλική και σίγουρα η περισσότερο συνθετική από κάθε άλλη. Συνθήκες όπως η ατμόσφαιρα, η ροή, η έμφαση σε κάποια σημεία, οι εναλλαγές, οι κορυφώσεις, η απόδοση των συναισθημάτων, η πιστή αποτύπωση των βασικών γεγονότων του σεναρίου έπρεπε να συνυπολογιστούν. Οι πρώτες αποφάσεις που πάρθηκαν σχετιζόταν με τη γενική ατμόσφαιρα που θα απέπνεε η ταινία και τα κεντρικά γεγονότα γύρω από τα οποία θα στηνόταν. Η πραγματική σπαζοκεφαλιά όμως ήταν πως μέσα σ' αυτό το αποφασισμένο πλαίσιο θα ενταχθούν όλα τα υπόλοιπα γεγονότα του σεναρίου ώστε να το ενισχύουν, αναλογιζόμενος πάντα τις ιδιαιτερότητες που έχει το βίντεο ως αφηγηματικό μέσο

Κατά τη διαδικασία δημιουργίας του storyboard η δομή του σεναρίου έπρεπε να εξεταστεί ξανά. Κομμάτια από τη ροή του μεταφέρθηκαν χρονικά ώστε η εξέλιξη της ταινίας να είναι λιγότερο γραμμική και πιο ενδιαφέρουσα, άλλα παραλήφθηκαν εντελώς, ενώ προστέθηκαν και κάποια μικρά γεγονότα που δεν υπήρχαν και θα βοηθούσαν στη γενικότερη συνοχή. Η δουλειά απαιτούσε διάβασμα ξανά και ξανά του σεναρίου και έπρεπε να είναι εξαιρετικά συστηματική ώστε το τελικό storyboard να μην υποπίπτει σε τρομερά λάθη ή παραλείψεις που θα απαιτούσαν δραματικές τροποποιήσεις στη συνέχεια. Ταυτόχρονα θα έπρεπε να είναι ευκρινές αρκετά ώστε να αποτελεί ένα εύχρηστο εργαλείο κατά τη διάρκεια παραγωγής της ταινίας. Ο διαχωρισμός των πλάνων και των σκηνών, ο χρόνος που το καθένα θα κρατούσε, ο χώρος που θα γυριζόταν, οι θέσεις και οι κινήσεις των ηθοποιών, η θέση της κάμερας και η κίνησή της, το ηχητικό τοπίο σε καθένα από αυτά και οι εναλλαγές μεταξύ τους ήταν δεδομένα που έπρεπε ταυτόχρονα να αποφασιστούν και να αποτυπωθούν στο χαρτί. Σε συνδυασμό με τα στενά περιθώρια σε χρόνο, κόστος, τεχνογνωσία, ανθρώπινο δυναμικό και άλλους παράγοντες οι οποίοι έπρεπε πάντα να συνυπολογίζονται, καταλαβαίνουμε πως το storyboard αποτέλεσε μια ιδιαίτερα σύνθετη διαδικασία που δικαιολογημένα χρειάστηκε περίπου ένα μήνα έλθει σε πέρας.

Με την ολοκλήρωσή του, το storyboard αποτέλεσε το βασικότερο εργαλείο, τη ραχοκοκαλιά που πάνω του στηρίχτηκαν όλες σχεδόν οι πτυχές παραγωγής της ταινίας. Έχοντας αποτυπωμένα εκεί την ονομασία του κάθε πλάνου και όλες τις απαραίτητες πληροφορίες γι' αυτό, το storyboard αποτέλεσε το απόλυτο «ευαγγέλιο» κατά τις διαδικασίες των γυρισμάτων, των ηχογραφήσεων, της αρχειοθέτησης, του post – production κτλ. ώστε να κυλάνε όλα σε τάξη. Με ελάχιστες διορθώσεις και προσθαφαιρέσεις ακολουθήθηκε πιστά εξ ολοκλήρου. Το τελικό αποτέλεσμα, ακόμα και αν δεν διεκδικεί πρωτεία γραφιστικής, είχε ως στόχο να αποτελέσει ένα χρήσιμο εργαλείο. Να γίνεται πρωτίστως και άμεσα κατανοητό από τον ίδιο το σκηνοθέτη. Στόχο που κατάφερε σε πολύ μεγάλο βαθμό.

STORYBOARD

Όνομασία (α.α.) πλάνου

○ Επιπλέον παρατηρήσεις ○
 Διάρκεια πλάνου Σελίδα στο σενάριο

Ξεκινάει με κοντινά σε διάφορα μέρη και δείχνει χέρι να γράφει. Δείχνει κοντινό από αριθμούς, εξισώσεις και σχέδια. Τα σχέδια αποκαλύπτουν μερικώς τη νέα κατάσταση που επικρατεί στη γη. Όσο προσωράνε τα πλάνα γίνονται όλο και πιο μαρκυνά. Μπαίνει και το κεφάλι του αρχιτέκτονα στα πλάνα. Στο τέλος αποκαλύπτεται όλος ο αρχιτέκτονας μπροστά από ένα μαυροπίνακα με τα χέρια σηκωμένα ψηλά. Στη πλάτη του εμφανίζεται ο τίτλος της ταινίας και μετά πέφτει μαύρο.

Κάμερα χαμηλά
 Γραφείο αρχιτέκτονα και πτώμα έξω από αυτό. Ιδιοκτήτης περνάει δίπλα από το πτώμα και κατευθύνεται προς το γραφείο

Κάμερα ύψος μέσης
 Σειρά με μεθελοντές

Κάμερα ύψος μέσης
 Σειρά με ιδιοκτήτες. Ιδιοκτήτης μπαίνει στο πλάνο και καθεται στην καρέκλα.

Κάμερα ύψος μέσης
 Στο βάθος πόρτα γραφείου αρχιτέκτονα. Με το πλάνο σταθερό εξαφανίζονται ένας ένας ιδιοκτήτες και εθελοντές και μένουν μόνο δύο.

Κάμερα κεφάλι
 Ακούγεται μια φωνή: "Να περάσουν οι επόμενοι". Αυτός γυρίζει κεφάλι προς πόρτα

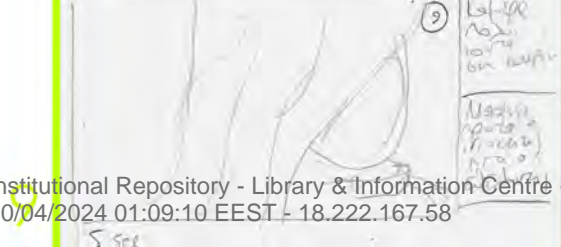
Κάμερα κεφάλι
 Ακούγεται μια φωνή: "Να περάσουν οι επόμενοι". Αυτός γυρίζει κεφάλι προς πόρτα

Κάμερα ύψος μέσης
 Αρχίζουν να περπατάνε προς πόρτα.

Κάμερα ύψος μέσης
 Μπαίνουν στο πλάνο, κοντοστέκονται και αρχίζουν να περπατάνε προς πόρτα

Κάμερα πολύ κοντά σε μαύρη κουρτίνα πόρτας. Μαυρίζει από την κουρτίνα
 Στην αρχή το πλάνο είναι μαυρισμένο από την κουρτίνα. Περνούν πρώτα ένας και μετά ο άλλος. Πλάνο μένει μαύρο.

Κάμερα ύψος ματιού
 Αρχικά Μαύρο. Αρχ. γυρνάει μια μανιβέλα για να παράξει φως. Φως αναβοσβήνει. Βλέπουμε λιγα μόνοκαρέ της κίνησης των ηθοποιών.

Κάμερα ύψος ματιού
 "Απαιτεί φυσική κατάσταση λίγο φως στις μέρες μας". Φως αναβοσβήνει λιγότερο.

Κάμερα ύψος ματιού
 "Καλώς ήλθατε στις νέες σας ζωές". Φως αναβοσβήνει λιγότερο.

Κάμερα ύψος μέσης
 Χειραφίες

Κάμερα ύψος μέσης
 Εθελοντής πηγαίνει στο αλλακτήριο.

Κάμερα ύψος μέσης
 Αρχ. μιλάει με ιδιοκτήτη. Φώτα αρχίζουν πάλι να τρεμοπαιζουν πιο έντονα. Έχουμε δύο λάμπες, μία στο αλλακτήριο και μία πάνω από το γραφείο. Όσο μιλάνε τότε αναβοσβήνει η μία τότε η άλλη. Πότε βλέπουμε μόνο τους δύο που μιλάνε, πότε μόνο το πορτοκαλί αλλακτήριο με τη σκιά μέσα που αλλάζει.

16

Κάμερα ύψος μέσης
Επιστρέφει εθελοντής. Φώτα αναβοσβήνουν πιο πολύ. Τη μία βλέπουμε αλλακτήριο, την άλλη τους τρεις. Λίγα μόνο καρέ της κίνησης των ηθοποιών.

17

Κάμερα ύψος μέσης
Αρχ. ανεβαίνει τραπέζι και κοκορεύεται. Φώτα αναβοσβήνουν πολύ. Τη μία βλέπουμε αλλακτήριο, την άλλη τους τρεις. Λίγα μόνο καρέ της κίνησης των ηθοποιών.

18

Κάμερα ύψος μέσης
Αρχ. πηδάει απο τραπέζι και πλησιάζει κάμερα. Άλλοι τον κοιτάνε. Φώτα αναβοσβήνουν πολύ. Τη μία βλέπουμε αλλακτήριο, την άλλη τους τρεις. Λίγα μόνο καρέ της κίνησης των ηθοποιών.

19

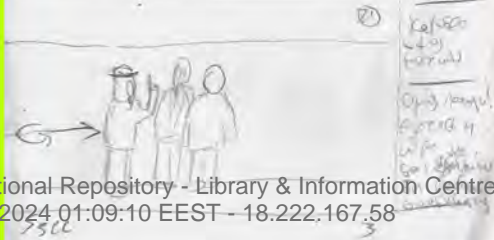
Κάμερα ύψος μέσης
Ίδια τοποθέτηση χαρακτήρων με την προηγούμενη σκηνή. Βρίσκονται στον υπαίθριο χώρο του γραφείου. "Εδώ είμαστε. Δεν είναι υπέροχο?"

20

Κάμερα ύψος μέσης
Αρχ. περπατάει μιλώντας ανάμεσά τους.

21

Κάμερα ύψος μέσης
Ίδιο πλάνο. Αρχ. γυρνάει και περπατάει προς αυτούς μιλώντας.

Κάμερα ύψος ματιού
Ίδιο πλάνο. Αρχ. τους αγκαλιάζει από τους ώμους.

Κάμερα δείχνει από στήθος και πάνω και κάνει zoom in μέχρι να γεμίσει από κεφάλι αρχ.
Αρχ. λέει για τη διαδικασία σύνδεσης. "Μια απλή και καθόλου επίπονη διαδικασία".

Κάμερα πολύ κοντά στο πρόσωπο αρχ. και κάνει zoom out.
Κρατάει και δείχνει το εργαλείο διάνοιξης τρυπών.

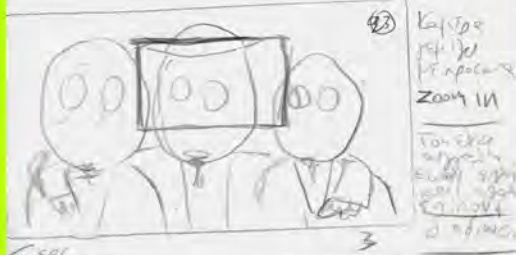
Κάμερα χαμηλά στο έδαφος κοιτάει προς τα πάνω.
Εθελοντής αρχικά όρθιος πέφτει στα γόνατα και εμφανίζεται από πίσω του ο αρχ. που τον πιέζει στους ώμους.

Κάμερα κοντινό στη μέση εθελοντή.
Εθελοντής σηκώνει μπλούζα.

Κάμερα δείχνει εθελοντή από στήθος και πάνω.
Σηκώνει μπλούζα και γυρνάει κεφάλι προς κάμερα.

22

23

24

25

26

27

28

Κάμερα πλάτη εθελοντή από μέση και πάνω.
Σηκώνει μπλουζα και γυρνάει κεφάλι.

29

Κάμερα πλάτη εθελοντή από μέση και πάνω.
Χέρι μπαίνει στο πλάνο και ανοίγει τρύπα. Εθελοντής τινάζεται λίγο.

30

Κάμερα χαμηλά κοντά στα γόνατα και τις γροθιές
Εθελοντής σφήγγει γροθιές από πόνο.

31

Κάμερα πλάτη εθελοντή από μέση και πάνω.
Χέρι πλησιάζει ξανά και ανοίγει δεύτερη τρύπα στην πλάτη.

32

Κάμερα κοντά και κάτω από πρόσωπο εθελοντή.
Εθελοντής ανασηκώνει κεφάλι

33

Κάμερα πλάτη εθελοντή από μέση και πάνω.
Χέρι βγαίνει από το πλάνο

Κάμερα ύψος μέσης
Ιδιοκτήτης βγάζει σακάκι

Κάμερα κοντά σε χέρι.
Βγάζει μανίκι.

Κάμερα ύψος καθίσματος κοντά σε καρέκλα.
Χέρι μπαίνει στο πλάνο και αφήνει σακάκι.

Κάμερα ύψος μέσης
Ιδιοκτήτης ξεκουμπώνει πουκάμισο.

Κάμερα πλάτη εθελοντή από μέση και πάνω.
Ιδιοκτήτης κατεβάζει ελαφρά πουκάμισο.

Κάμερα πλάτη εθελοντή από μέση και πάνω.
Χέρι μπαίνει στο πλάνο και ανοίγει τρύπα.

34

35

36

37

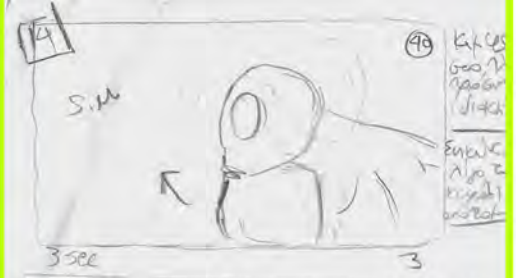
38

39

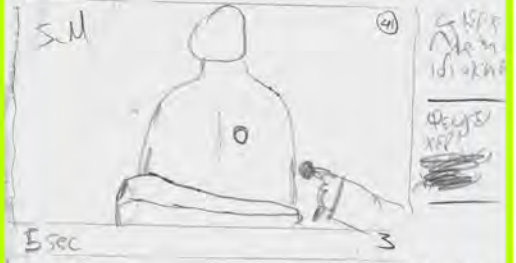

40

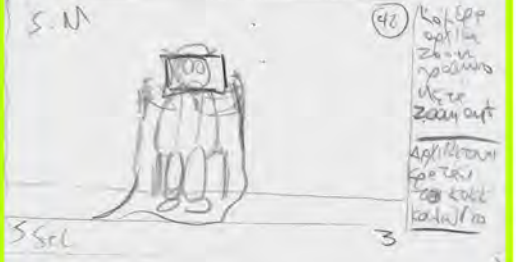
Κάμερα κοντά σε πρόσωπο ιδιοκτήτη στο πλάι. Σηκώνει απότομα κεφάλι.

41

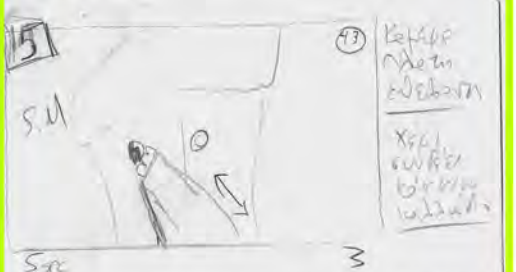
Κάμερα πλάτη ιδιοκτήτη από μέση και πάνω. Χέρι βγαίνει από το πλάνο.

42

Κάμερα πολύ κοντά στο πρόσωπο αρχ. και κάνει zoom out. Κρατάει και δείχνει το κόκκινο καλώδιο.

43

Κάμερα πλάτη ιδιοκτήτη από μέση και πάνω. Χέρι μπαίνει στο πλάνο και συνδέει καλώδιο.

44

Κάμερα κοντά στο ντεπόζιτο μηχανής. Χέρι μπαίνει στο πλάνο και συνδέει καλώδιο.

45

Κάμερα στο έδαφος κοιτάει προς τα πάνω. Εθελοντής βγάζει μάσκα και αρχίζει να αναπνέει.

Κάμερα κοντά στο ντεπόζιτο μηχανής. Δείκτης ντεποζιτου κινείται λίγο.

Κάμερα λίγο πιο χαμηλά από πρόσωπο εθελοντή κοιτάει προς τα πάνω. Εθελοντής αναπνέει

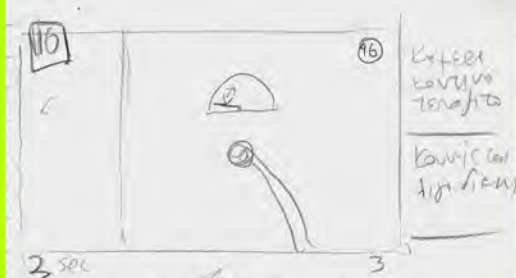
Κάμερα κοντά στο ντεπόζιτο μηχανής. Δείκτης κινείται και ανεβοκατεβαίνει.

Κάμερα πλάτη ιδιοκτήτη από μέση και πάνω. Χέρι μπαίνει στο πλάνο και τοποθετεί μαύρο καλώδιο.

Κάμερα ύψος μέσης Εθελοντής πηγαίνει στο αλλακτήριο.

Κάμερα πολύ κοντά στο πρόσωπο αρχ. και κάνει zoom out. Κρατάει και δείχνει το μαύρο καλώδιο.

46

Κάμερα κοντά στο ντεπόζιτο μηχανής. Δείκτης ντεποζιτου κινείται λίγο.

47

Κάμερα λίγο πιο χαμηλά από πρόσωπο εθελοντή κοιτάει προς τα πάνω. Εθελοντής αναπνέει

48

Κάμερα πολύ κοντά στο πρόσωπο αρχ. και κάνει zoom out. Κρατάει και δείχνει το κόκκινο καλώδιο.

50

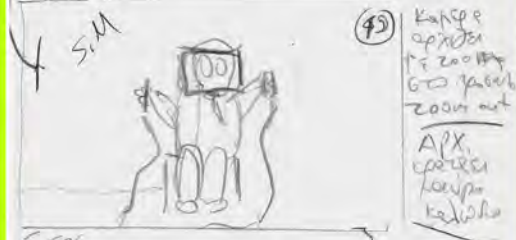
Κάμερα πλάτη ιδιοκτήτη από μέση και πάνω. Χέρι μπαίνει στο πλάνο και συνδέει καλώδιο.

51

Κάμερα ύψος μέσης Εθελοντής πηγαίνει στο αλλακτήριο.

49

Κάμερα πολύ κοντά στο πρόσωπο αρχ. και κάνει zoom out. Κρατάει και δείχνει το μαύρο καλώδιο.

52

Κάμερα ύψος μέσης
 Αρχ υποκλίνεται βγάζοντας
 καπέλο. Ιδιοκτήτης μπαίνει στο
 σπίτι.

53

**Κάμερα στο έδαφος κοιτάει προς
 τα πάνω. Αρχικά εστιάζει στον
 εθελοντή και στη συνέχεια στο σπίτι
 πίσω του.**
 Εθελοντής ανασαίνει πιο έντονα.
 Σπίτι πίσω του αρχίζει να ανεβαίνει.

54

Κάμερα χέρια αρχ.
 Χειροκροτάει.

55

Κάμερα ύψος μέσης
 Αρχ. ανοίγει χέρια. "Μπράβο! Άλλο
 ένα αιωρούμενο σπίτι.

56

**Κάμερα κάθετη με έδαφος κοντά
 στη πεσμένη μάσκα.**
 Χέρι μπαίνει στο πλάνο και μαζεύει
 μάσκα.

56

Κάμερα ύψος μέσης.
 Αρχ. πηγαίνει χαρούμενος προς
 γονατισμένο εθελοντή που αναπνέει
 με δυσκολία.

58

**Κάμερα πίσω από πλάτη αρχ. και
 πάνω από κεφάλι εθελοντή.**
 "Φτάνει για τώρα". Του δίνει τη
 μάσκα. Ο άλλος τη φοράει.

59

Κάμερα ύψος ματιού
 Αρχ. βοηθάει εθελοντή να σηκωθεί.

60

Κάμερα ύψος ματιού
 Αρχ. αγκαλιάζει εθελοντή. Αφου
 σταθούν λίγο προχωράνε και
 βγαίνουν από δεξί μέρος του
 πλάνου. Αρχ ξεκινάει να λεί για το
 μακρύ ταξίδι που τους περιμένει
 και για τα νέα καθήκοντα του
 εθελοντή.

61

Κάμερα ύψος μέσης
 Διαδρομές

62

Κάμερα ύψος μέσης
 Διαδρομές

63

Κάμερα ύψος μέσης
 Διαδρομές

64

Κάμερα χαμηλά
Κάνουν μια στάση. Εισέρχονται πόδια στο πλάνο και μετά εθελοντής κάθεται κάτω. Αρχ. πλησιάζει και του βγάζει τη μάσκα.

65

Κάμερα πρόσωπο εθελοντή.
Αρχίζει να ανασαίνει με βαθιές ανάσες. Γουρλωμένα μάτια.

66

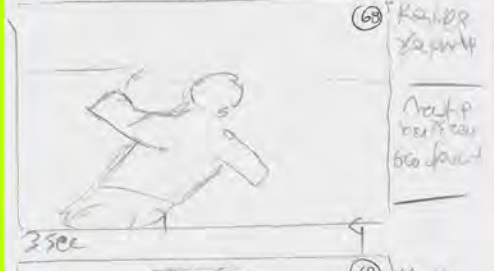
Κάμερα τρύπα χαλάσματος.
Λευκή μάσκα ξεπροβάλλει.

67

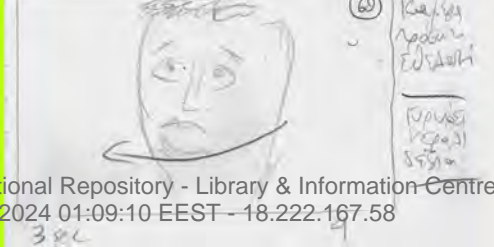
Κάμερα πρόσωπο εθελοντή.
Ανασαίνει πιο γρήγορα. Γουρλωμένα μάτια. Στριβει κεφάλι αριστερά.

68

Κάμερα λίγο πάνω από το έδαφος.
Πτώμα.

69

Κάμερα πρόσωπο εθελοντή.
Ανασαίνει πιο γρήγορα. Δυσκολεύεται. Στριβει κεφάλι αριστερά.

Κάμερα εστιάζει στο πάνω μέρος ενός σκουριασμένου βαρελιού.
Λευκή μάσκα ξεπροβάλλει.

Κάμερα πρόσωπο εθελοντή.
Ανασαίνει όλο και πιο δύκολα. Με γουρλωμένα μάτια κοιτάει προς τα πάνω.

Κάμερα χαμηλά στο ύψος μέσης κοιτάει προς τα πάνω.
Κάμερα κρατάει μάσκα και τη φοράει στον εθελοντή. Πλησιάζει μάσκα στη κάμερα και πλάνο γίνεται μαύρο.

Κάμερα ύψος μέσης Διαδρομές

Κάμερα ύψος μέσης Διαδρομές

Κάμερα ύψος μέσης Διαδρομές

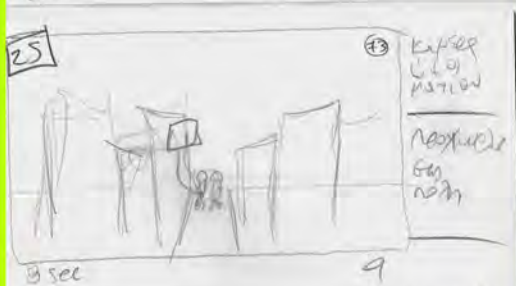
70

71

72

73

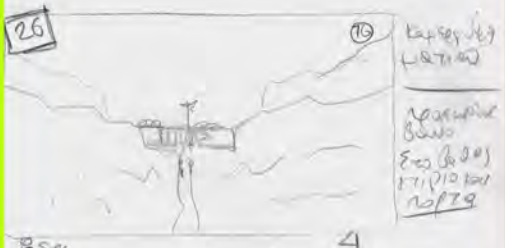

74

75

76

Κάμερα ύψος ματιού
Ανεβαίνουν στο λόφο. Στο βάθος βρίσκεται ένα κτίσμα και μια πόρτα.

77

Κάμερα ύψος ματιού, πιο κοντά.
Κοντοστέκονται μπροστά στη πόρτα.

78

Κάμερα ύψος ματιού
Πόρτα ανοίγει και μπαίνουν μέσα.

79

Κάμερα ύψος ματιού.
Αρχ. υπογράφει και παίρνει ένα χαρτάκι.

80

Κάμερα ύψος ματιού.
Αρχ. γυρίζει στο πλάι και βγαίνει από το πλάνο. Πίσω του αποκαλύπτεται ο εθελοντής που γυρίζει κεφάλι και κοιτάει προς κάμερα.

Κάμερα ύψος ματιού.
Security κοιτάει κάμερα και ενώνει γραμμές.

Κάμερα ύψος ματιού
Προχωράνε στο βάθος

82

Κάμερα ύχαμηλά κάτω από το ύψος του λόφου
Αρχικά φαίνονται μόνο δύο security ακίνητοι κι ένα μεγάφωνο. Εμφανίζονται από το βάθος αρχ. και εθελοντής που προχωράνε προς την κάμερα. Σταματάνε.

83

Κάμερα ύχαμηλά κάτω από το ύψος του λόφου
Εθελοντής κάνει κάποια βήματα προς την κάμερα.

84

Κάμερα πανοραμική, πολύ πάνω από τα κεφάλια τους
Αποκαλύπτεται όλη η κοιλάδα με τους εθελοντές.

85

Κάμερα κοντά στο κεφάλι εθελοντή.
Εθελοντής προφίλ. Πιάνει (νοητικά) ένα από τα καλώδια, το φέρνει κοντά στη μάσκα του και κάνει πως το μυρίζει.

86

Κάμερα κοντά στο κεφάλι εθελοντή.
Αρχ. μπαίνει προφίλ αριστερά από το πλάνο και περνάει μπροστά από εθελοντή. Όταν βγει από το πλάνο εθελοντής μένει απλά με τεντωμένο χέρι. Το κατεβάζει και προχωράει για να βγει από το πλάνο κι αυτός.

87

88

Κάμερα ύψος μέσης
Στέκονται ακίνητοι στο μέσο του πλάνου. Αριστερά και δεξιά τους σειρές εθελοντών.

89

Κάμερα χαμηλά στα πόδια.
Πόδια προφίλ αρχικά αρχίζουν να περπατάνε. Βγαίνουν από το δεξί μέρος του πλάνου.

90

Κάμερα δείχνει από μέση και πάνω.
Αρχ. μπροστά και εθελοντής πίσω προχωράνε. Γύρω τους ακίνητοι εθελοντές.

91

Κάμερα ύψος μέσης πλάι.
Προχωράνε προφίλ. Μπροστά τους περνάνε ακίνητοι εθελοντές.

92

Κάμερα κάτω από κεφάλι εθελοντή κοιτάει προς τα πάνω.
Κοιτάει αριστερά, δεξιά, πάνω, κάτω αγχωμένος. Κεφάλια εθελοντών που προσπερνάει γυρνάνε και τον κοιτάνε.

Κάμερα κάτω από κεφάλι εθελοντή κοιτάει προς τα πάνω πιο κοντά από πριν.
Κοιτάει αριστερά, δεξιά, πάνω, κάτω αγχωμένος. Άλλοι εθελοντές γίνονται μεγαλύτεροι και σκύβουν από πάνω του.

Κάμερα χαμηλά στα πόδια
Πόδια μπαίνουν στο πλάνο από αριστερά και σταματάνε στο μέσο του.

Κάμερα ύψος μέσης πλάι
Σταματάνε. Αρχ. γυρνάει προς το μέρος του εθελοντή.

Κάμερα κοντά σε στήθος εθελοντή
Χέρια αρχ. του καρφισώνου καρτελάκι που γράφει "K7".

Κάμερα ύψος μέσης πλάι
Σταματάνε. Αρχ. γυρνάει προς το μέρος του εθελοντή.

Κάμερα κοντά στα πρόσωπα
Προφίλ και οι δύο, ο ένας απέναντι από τον άλλο. Αρχ. βγάζει τη μάσκα εθελοντή.

94

95

96

99

97

98

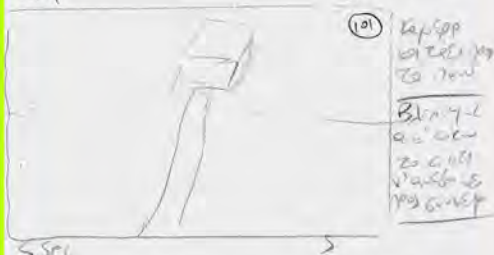

100

Κάμερα πρόσωπο εθελοντή.
Αρχίζει να ανασαίνει αρχικά αργά και μετά πιο γρήγορα. Κοιτάει προς τα πάνω.

101

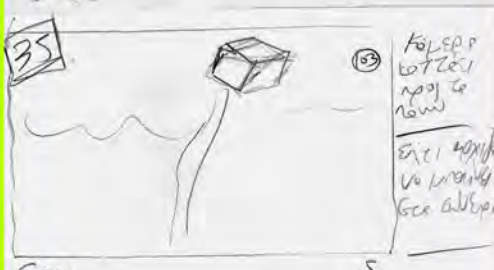
Κάμερα κοιτάει προς τα πάνω.
Αιωρούμενο σπίτι ανεβαίνει προς τα σύννεφα.

102

Κάμερα πρόσωπο εθελοντή πλάι.
Εθελοντής προφίλ αναπνέει. Αρχ. τον παρατηρεί από πίσω ανφάς.

103

Κάμερα κοιτάει προς τα πάνω.
Αιωρούμενο σπίτι ανεβαίνει προς τα σύννεφα.

104

Κάμερα πρόσωπο εθελοντή.
Αρχικά αναπνέει βαθιά και γρήγορα. Στη συνέχεια αναπνέει κανονικά. Παίρνει έκφραση ανακούφισης και χαμογελάει ελαφρά.

106

107

108

109

110

111

Κάμερα μέση και πάνω εθελοντή.
Δίνει χαμογελαστός το χέρι του στο χέρι του Αρχ. που φαίνεται.

Κάμερα μέση και πάνω εθελοντή, στο πλάι
Χειραψία. Αφήνουν τα χέρια και αρχ. ξεκινά να προχωρά προς το βάθος. Κάμερα τον ακολουθεί. Γύρω του περνάνε σειρές ακίνητων εθελοντών.

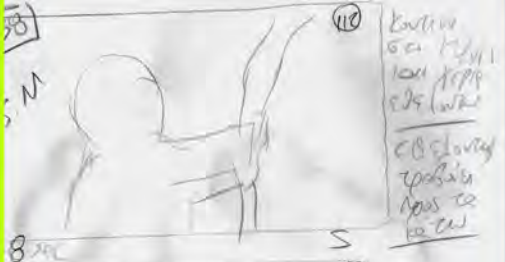
Κάμερα μέση και πάνω αρχιτέκτονα
Συνεχίζει να προχωράει στο κέντρο του πλάνου. ύρω του περνάνε σειρές ακίνητων εθελοντών.

Κάμερα μέση και πάνω αρχιτέκτονα
Αρχ συνεχίζει να προχωράει. Εθελοντές γύρω του τελειώνουν. Στο βάθος εμφανίζεται μόνο ένας εθελοντής. Αρχ. σταματάει και φωνάζει "Α!"

Κάμερα μέση και πάνω αρχιτέκτονα, μπροστά
Σηκώνει χέρι δείχνει προς τα κάτω και λέει "Κάτω".

Κάμερα ύψος μέσης
Εθελοντής στο αριστερό μέρος του πλάνου αρχίζει να τραβάει καλώδια.

112

Κάμερα μέση και πάνω
Εθελοντής τραβάει τα καλώδια του.

113

Κάμερα ύψος μέσης
Εθελοντής στο αριστερό μέρος της οθόνης τραβάει τα καλώδια του και το σπίτι κατεβαίνει.

114

Κάμερα ύψος μέσης
Αρχ μπαίνει στο πλάνο από δεξί μέρος της οθόνης και προχωράει προς το σπίτι. Όταν μπει σε αυτο κάνει μεταβολή και κοιτάει προς κάμερα. Εθελοντής αρχίζει να ανασαίνει ξανά και το σπί αρχίζει να ανεβαίνει.

115

Κάμερα κινείται προς τα πάνω
Αρχικά βλέπουμε πανοραμικό της πεδιάδας, μετά μόνο καλώδια, μετά σύννεφα και μετά μαύρο. Στο τέλος βλέπουμε την αιωρούμενη πόλη.

116

Κάμερα ύψος μέσης
Αρχ στέκεται ακίνητος στη πόρτα του σπιτιού του

Κάμερα κοντά στο πρόσωπο αρχ.
βγάζει τη μάσκα του και μονολογεί.

118

Κάμερα πρόσωπο εθελοντή.
Ακίνητος. Κοιτάει τριγύρω του κουνώντας μάτια. Κοιτάει προς τα κάτω.

119

Κάμερα κάθετη στο έδαφος
Πόδια εθελοντή. Τα κουνάει ελαφρώς. Πλακάκι που γράδει "K7".

120

Κάμερα πρόσωπο εθελοντή.
Κοιτάει αριστερά και φωνάζει "Ψιτ".

121

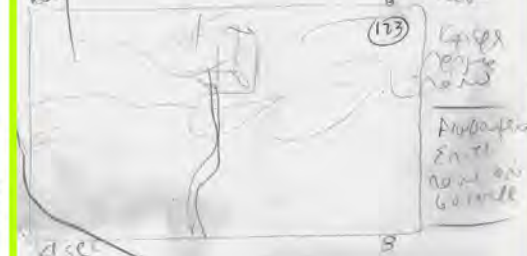
Κάμερα ύψος μέσης, πλάι
Κεφάλι εθελοντή ξεπροβάλλει απο τη σειρά. Καμία ανταπόκριση από τους άλλους.

122

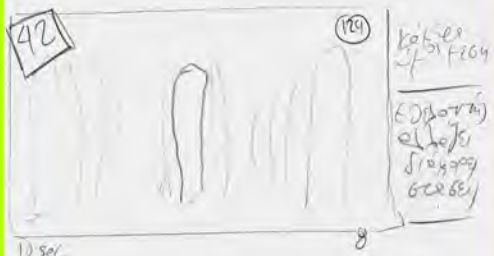
Κάμερα πρόσωπο εθελοντή.
Κοιτάει δεξιά και φωνάζει "Ψιτ". Αφου μείνει λίγο εκεί ξαναγυρίζει κεφάλι μπροστά κάνοντας μια γκριμάτσα και μετά κοιτάει ψηλα.

123

Κάμερα κοιτάει προς τα πάνω
Καλώδια και το αιωρούμενο σπίτι που αχνοφαίνεται πάνω από τα μαύρα σύννεφα.

124

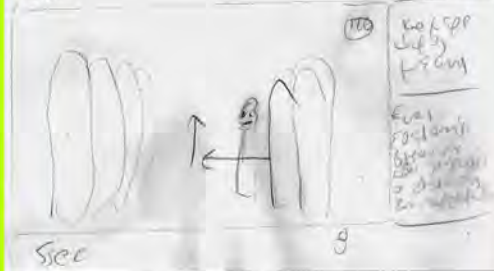
Κάμερα ύψος μέσης
Εθελοντής αλλάζει διάφορες στάσεις στο κέντρο του πλάνου.

125

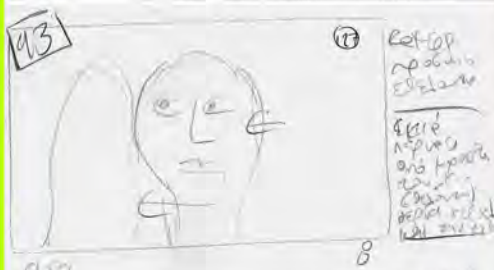
Κάμερα κοιτάει προς τα πάνω.
Μεγάφωνο. "Έναρξη ωραρίου κινητικότητας.

126

Κάμερα ύψος μέσης, πλάι.
Άλλος εθελοντής βγαίνει από τη γραμμή του και αρχίζει να προχωράει στο διάδρομο με πλάτη σε κάμερα. Κεφάλι Κ7 ξεπροβάλει και τον κοιτάει.

127

Κάμερα πρόσωπο εθελοντή.
Άλλος εθελοντής περνάει μπροστά από Κ7. Αυτός τον ακολουθεί με το βλέμα του.

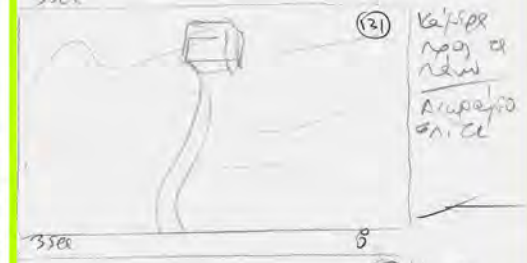
128

Κάμερα ύψος μέσης, πλάι.
Κι άλλοι εθελοντές βγαίνουν από τις σειρές τους στο διάδρομο και προχωράνε.

Κάμερα κάθετη στο έδαφος
Πόδια Κ7 κουνιούνται ελαφρώς. Πλακάκι που γράφει "Κ7"

Κάμερα κοιτάει προς τα πάνω
Καλώδια. Αιωρούμενο στίπι αχνοφαίνεται πάνω από τα μαύρα σύννεφα.

Κάμερα πρόσωπο εθελοντή.
Μεγάφωνο αναγγέλει λήξη ωραρίου κινητικότητας. Σκιές περνάνε μπροστά από εθελοντή και αυτός τις παρακολουθεί.

Κάμερα πιο κοντά σε πρόσωπο εθελοντή.
Σκιές περνάνε μπροστά από εθελοντή και αυτός τις παρακολουθεί.

Κάμερα πιο ακόμα πιο κοντά σε πρόσωπο εθελοντή.
Σκιές περνάνε μπροστά από εθελοντή και αυτός τις παρακολουθεί.

Κάμερα ύψος μέσης
Εθελοντής ακίνητος στο κέντρο του πλάνου. Τριγύρω του εμφανίζονται και εξαφανίζονται διάφοροι από τους εθελοντές που τον περιβάλλουν.

130

131

132

133

134

135

136

Κάμερα πρόσωπο εθελοντή.
Μελαγχολικός. Κοιτάει προς τα κάτω ακίνητος.

137

Κάμερα κάθετη στο έδαφος.
Πόδια κουνιούνται ελαφρώς. Πλακάκι που γράφει "K7".

138

Κάμερα κοιτάει προς τα πάνω
Καλώδια. Αίωρούμενο σπίτι που αχνοφένεται πάνω από τα μαύρα σύννεφα.

139

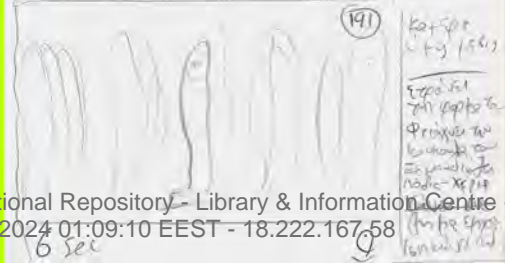

Κάμερα κοιτάει προς τα πάνω.
Μεγάφωνο ανακοινώνει όνομα K7.

140

Κάμερα πρόσωπο εθελοντή.
Σηκώνει κεφάλι προς τα πάνω και χαμογελάει.

Κάμερα ύψος μέσης.
Εθελοντής χαμογελάει. Ισιώνει τη φόρμα του και ξεμουδιάζει.

Κάμερα ύψος μέσης, πλάι
Εθελοντής κάνει ένα δυστακτικό βήμα και βγαίνει από τη σειρά.

Κάμερα μέση και πάνω.
Προχωράει. Κάμερα τον ακολουθεί και γύρω του περνάνε σειρές εθελοντών.

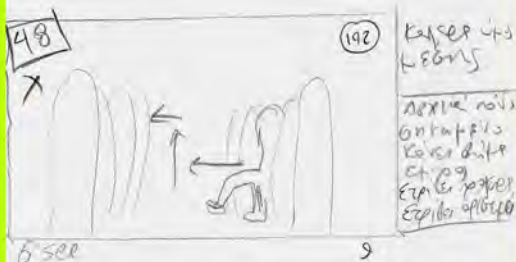
Κάμερα μέση και πάνω.
Προχωράει. Κάμερα τον ακολουθεί και γύρω του περνάνε σειρές εθελοντών, μέχρι που τελειώνουν.

Κάμερα ύψος μέσης
Εμφανίζεται στο βάθος μια φιγούρα εθελοντή και δίπλα του ένα κενό πλακάκι. Εθελοντής εμφανίζεται από αριστερό μέρος τη οθόνης πλάτη και κατευθύνεται προς το πλακάκι.

Κάμερα ύψος μέσης
Αρχικά βλέπομε εθελοντή και δίπλα του το κενό πλακάκι πιο κοντά. Εθελοντής εμφανίζεται από αριστερό μέρος τη οθόνης ανφάς προχωράει και ανεβαίνει στο πλακάκι

Κάμερα πρόσωπο εθελοντή.
Χαμογελάει, κοιτάει λίγο αριστερά και λέει "Γεια σου".

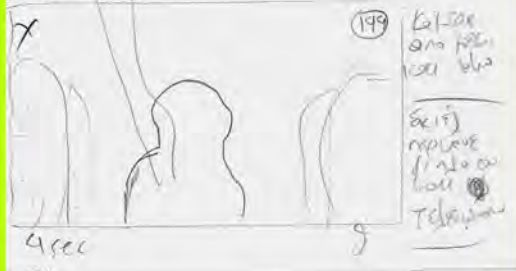
142

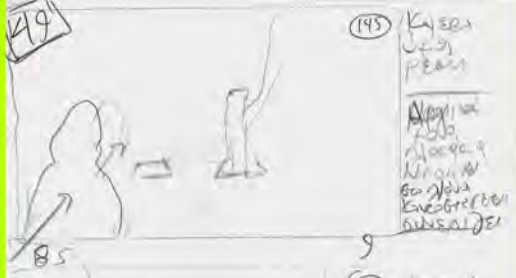
143

144

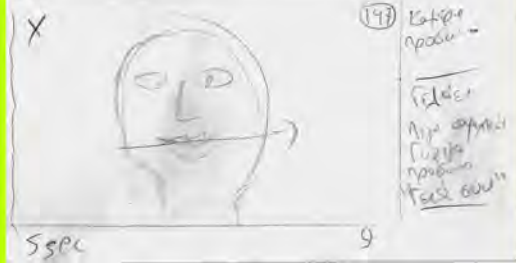
145

146

147

148

Κάμερα πρόσωπο εθελόντριας, πλάι.
Προφίλ. Ακίνητη.

Κάμερα μέση και πάνω
Χάνεται εθελόντρια με fade out. Εθελοντής αρχίζει να περιστρέφεται σε μια δίνη και τα καλώδια τον τυλίγουν. Τοποθετείται στη στάση της επόμενης σκηνής.

149

Κάμερα πρόσωπο εθελοντή
Ανφάς. Γέρνει περισσότερο το κεφάλι του αριστερά και λέει πιο δυνατά "Είπα, για σου".

Κάμερα ύψος μέσης
Εμφανίζεται ξανά η κοιλάδα και όλοι οι υπόλοιποι εθελοντές.

150

Κάμερα πρόσωπο εθελόντριας, πλάι.
Προφίλ. Ακίνητη.

Κάμερα πρόσωπο εθελοντή
Φωνή από megaphone ανακοινώνει Κ7. Αυτός συνοφρειωμένος.

151

Κάμερα πρόσωπο εθελοντή
Ανφάς. Συνοφριώνεται και λέει: "Ηρθαμε εδώ για αλλαγή...".

Κάμερα ύψος μέσης
Αρχικά βλέπομε εθελοντή και δίπλα του το κενό πλακάκι πιο κοντά. Εθελοντής εμφανίζεται από αριστερό μέρος τη σθόνης ανφάς προχωράει και ανεβαίνει στο πλακάκι

152

Κάμερα πρόσωπο εθελόντριας, πλάι.
Προφίλ αρχικά. Γυρνάει το πρόσωπό την απότομα προς κάμερα και απαντάει κοφτα.

Κάμερα πρόσωπο εθελόντριας
Ανφάς. Κοιτάει προς τα κάτω και ζητάει συγνώμη.

Κάμερα μέση και πάνω
Κοιτάνε ο ένας τον άλλο ακίνητοι. Εμφανίζεται ανάμεσα τους ένας security που του επιπλήτει και στη συνέχεια χάνεται στο βάθος. Εθελοντές γυρίζουν απότομα μπροστά και μετά από λίγο ακολουθεί ο σύντομος διάλογος.

Κάμερα πρόσωπο εθελοντή
Χαμογελάει, κοιτάει λίγο αριστερά και απαντάει.

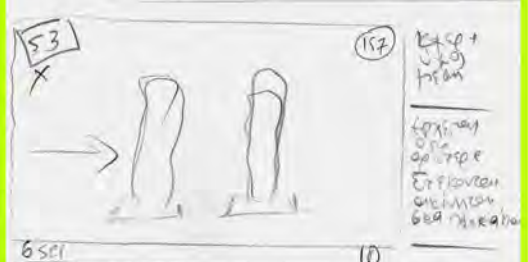
154

155

156

157

158

159

160

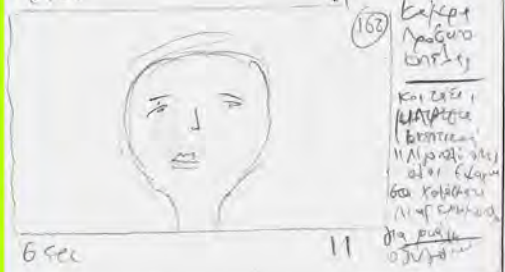
Κάμερα πρόσωπο εθελόντριας
Γυρνάει ελαφρώς κεφάλι δεξιά και χαμογελάει ενώ μιλάει ο εθελοντής.

161

Κάμερα πρόσωπο εθελοντή
Γυρνάει κεφάλι μπροστά και μιλάει σοβαρά.

162

Κάμερα πρόσωπο εθελόντριας
Γυρνάει κεφάλι μπροστά και μιλάει.

163

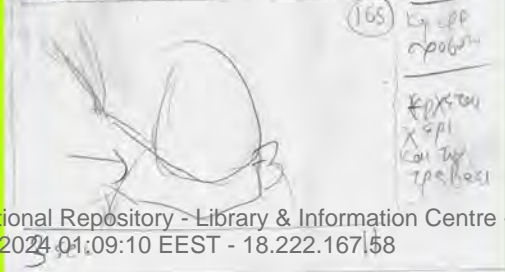
Κάμερα πλάτη εθελόντριας κοντά
Ενώ ακούγεται η φωνή της να εξιστορεί, βλέπουμε εθελόντρια με καθημερινά ρούχα. Αρχικά το κεφάλι της από πίσω. Στη συνέχεια γυρνάει απότομα και κοιτά κάμερα.

164

Κάμερα πλάτη εθελόντριας χαμηλά
Είναι στα γόνατα και ψάχνει σε κάτι χαλάσματα.

165

Κάμερα πλάτη εθελόντριας κοντά
Χέρι μπαίνει στο πλάνο και την αρπάζει από το λαιμό.

Κάμερα πλάτη εθελόντριας κοντά
Χέρι την κρατάει από λαιμό. Δυο άλλα χέρια της βγάζουν τη μάσκα. Αυτή παλεύει και ουρλιάζει.

Κάμερα χαμηλά στο έδαφος
Αρχικά βλέπουμε μόνο πόδια. Μετά εθελόντρια πέφτει στα τέσσερα χωρίς μάσκα. Πόδια φεύγουν τρέχοντας. Αυτή σέρνεται προς κάμερα μέχρι να βγει απ' το πλάνο.

Κάμερα χαμηλά στο έδαφος
Γραφείο αρχιτέκτονα εξωτερικά. Αυτή σέρνεται με δυσκολία και πηγαίνει προς αυτό.

Κάμερα ύψος μέσης
Αρχ. γονατιστός κρατάει στα χέρια του την εθελόντρια.

Κάμερα πρόσωπο εθελόντριας
Με γουρλωμένα μάτια αναπνέει με δυσκολία. Χέρι Αρχ. της βάζει τη μάσκα.

Κάμερα ύψος μέσης
Αρχ. όρθιος και με πλάτη σε κάμερα την κρατάει στα χέρια του και προχωράει προς στο σκοτάδι μέχρι που χάνεται.

166

167

168

169

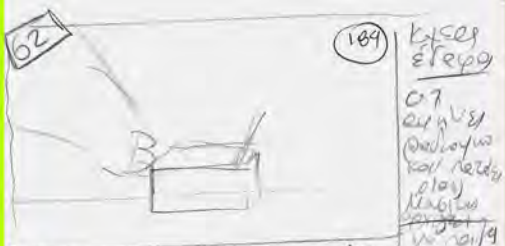
170

171

184

Κάμερα χαμηλά
Χέρι εθελοντή μπαίνει στο πλάνο και ακουμπάει στο έδαφος ραδιοφώνάκι. Πατάει το κουμπί και ξεκινάει η μουσική.

185

Κάμερα μέση και πάνω.
Προφίλ κοιτώντας κάμερα. Τείνει το χέρι του προς κάμερα και λέει: "Θα μου χαρίσετε αυτό το χορό?".

186

Κάμερα μέση και πάνω.
Προφίλ κοιτώντας κάμερα. Αναστατωμένη απαντάει. Φένεται και χέρι εθελοντή.

187

Κάμερα μέση και πάνω.
Προφίλ. Αρχικά κοιτάει κάμερα. Μετά γυρίζει κεφάλι μπροστά. Ξεκουμπώνει καλώδια και πετάει το καρτελάκι με το "K7". Η μουσική συνεχίζει.

188

Κάμερα προς τα πάνω
Καλώδια και σπίτι χάνονται στα μαύρα σύννεφα

189

Κάμερα χαμηλά στα πόδια
Πόδια εθελοντή. Κάνει ένα βήμα και βγαίνει από το πλακάκι. Το πλακάκι κοκκινίζει. Αρχίζουν να ακούγονται συναγεροί και προϊδοποιήσεις από τα μεγάφωνα.

190

Κάμερα κοντά σε χέρι εθελοντή
Ανοιχτή παλάμη εθελοντή.

191

Κάμερα ύψος ματιού
Εθελοντής πλάτη. Εθελόντρια ανφάς. Εθελόντρια τον κοιτάει με γουρλωμένα μάτια. Στη συνέχεια χαμογελάει και βγάζει και εκείνη τα καλώδια και το καρτελάκι της. Κάνει ένα βήμα, πιάνει τον εθελοντή και γυρίζουν πρφίλ πιασμένοι.

192

Κάμερα από το προηγούμενο πλάνο κάνει zoom out
Καθώς χορεύουν και στριφογυρίζουν τα πλακάκια χάνονται από πίσω τους και μένει μόνο μαύρο. Οι ήχοι των συναγερωμένων και του μεγαφώνου χάνονται και ακούγεται μόνο η μουσική.

193

Κάμερα μέση και πάνω
Εθελοντής χαμογελάει κοιτώντας την κάμερα.

194

Κάμερα μέση και πάνω
Εθελόντρια χαμογελάει κοιτώντας την κάμερα.

195

Κάμερα μέση και πάνω
Εθελοντής χαμογελάει κοιτώντας την κάμερα.

196

Κάμερα μέση και πάνω
Εθελοντής γουρλώνει τα μάτια και αρχίζει να τρέμει. Ανοιγκλείνει το στόμα της ανασαίνοντας έντονα.

197

Κάμερα μέση και πάνω
Εθελοντής παίρνει έκφραση περιέργειας και στη συνέχεια τρόμου.

198

Κάμερα μέση και πάνω
Τρέμει περισσότερο. Δείχνει να εξασθενεί. Πέφτει και εξαφανίζεται προς το κάτω μέρος του πλάνου. Φόντο μένει μαύρο.

199

Κάμερα χαμηλά
Εθελόντρια πέφτει. Εθελοντής την πιάνει από τη μέση και γονατίζει. Την κοιτάει από πάνω τρομοκρατημένος. Εθελόντρια φιλοτρέμει. Πλακάκια έχουν ξαναεμφανιστεί. Ξανακούγονται μεγάφωνα και συναγερμοί. Η μουσική συνεχίζει να παίζει.

200

Κάμερα λίγο πάνω από κεφάλι εθελοντή, πίσω από την πλάτη του.
Εθελόντρια τρεκλίζει και ξεψυχάει. Εθελοντής αρχίζει να τρεκλίζει. Την αφήνει από τα χέρια του και τρομοκρατημένος γυρίζει προς την κάμερα. Σέρνεται προς την κάμερα και βγαίνει από το πλάνο.

201

Κάμερα χαμηλά πίσω από την πλάτη εθελοντή, αφού πεθάνει στρίβει προς τα πάνω
Εθελοντής μπαίνει στο πλάνο και σέρνεται μέχρι τα πόδια του Αρχ. Με το που τα πιάνει με δυσκολία πεθαίνει. Κάμερα γυρίζει προς τα πάνω μέχρι που αποκαλύπτεται κεφάλι αρχιτέκτονα. Κρατάει υποδοχές από τα χέρια του κλείνει τη μουσική.

202

Κάμερα ύψος μέσης
Αρχ. κάθεται στη πόρτα του σπιτιού του.

203

Κάμερα πρόσωπο
Αρχ. λυπημένος. Κοιτάει κάτω και μονολογεί.

204

Κάμερα ύψος μέσης
Σηκώνεται. Σηκώνει βλέμα και μονολογεί αποφασισμένος.

205

Κάμερα ύψος μέσης
Αρχ. προχωράει προς το βάθος της κοιλάδας, ενώ το σπίτι ανεβαίνει προς τα πάνω.

206

Κάμερα ύψος μέσης πλάι
Διαδρομές Αρχιτέκτονα

207

Κάμερα ύψος μέσης πλάι
Διαδρομές Αρχιτέκτονα

208

Κάμερα ύψος μέσης πλάι
Διαδρομές Αρχιτέκτονα

209

Κάμερα ύψος μέσης πλάι
Διαδρομές Αρχιτέκτονα. Στο μέσο του πλάνου στέκεται ένα κορίτσι που φοράει μάσκα οξυγόνου. Αρχ το πλησιάζει και σταματάει μπροστά του.

210

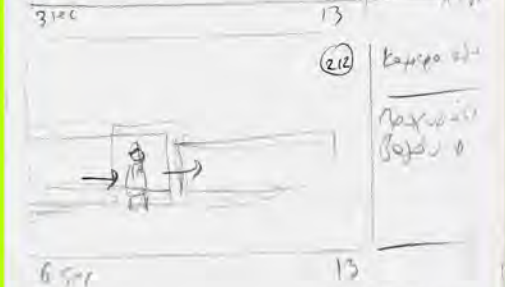
Κάμερα ύψος μέσης πλάι
Διαδρομές Αρχιτέκτονα. Κάμερα πιο κοντά. Αρχ. δείχνει με νοήματα τον ουρανό. Κορίτσι σηκώνει το χέρι και του δείχνει.

211

Κάμερα ύψος μέσης πλάι
Διαδρομές Αρχιτέκτονα. Ξανά πιο zoom out η κάμερα. Αρχ. συνεχίζει την πορεία του.

212

Κάμερα ύψος μέσης πλάι
Διαδρομές Αρχιτέκτονα. Αρχίζει να κουράζεται.

213

Κάμερα ύψος μέσης πλάι
Διαδρομές Αρχιτέκτονα. Πιο κουρασμένος.

Κάμερα μέσης πλάι
Αρχ. προχωρά πολύ κουρασμένος και μπαίνει στο πλάνο από αριστερά. Σταματάει αριστερά λαχανιασμένος. Στο δεξι μέρος του πλάνου υπάρχει μια ανυφόρα με καπνό στο τέλος της. Αρχ πιάνοντας τα γόνατά του κοιτάει το καπνό και μετά αρχίζει να ανυφορίζει γρήγορα.

Κάμερα ύψος μέσης
Αρχ μπαίνει με πλάτη από αριστερά του πλάνου. Βρίσκει ένα σωρό από συντρίμια, τον πλησιάζει και πέφτει στα γόνατα.

Κάμερα πίσω από πλάτη Αρχ., πίσω από το κεφάλι του
Βλέπουμε συντρίμια και πλάτη Αρχ. Αυτός σηκώνει ένα κομμάτι με αργές κινήσεις και το κοιτάει.

Κάμερα ύψος μέσης
Αρχ κοιτάει αριστερά του. Βλέπει κι άλλο καπνό στην κορυφή κι αυτής της ανυφόρας. Σηκώνεται και αρχίζει να τρέχει προς τα εκεί.

Κάμερα ύψος μέσης
Αρχ μπαίνει με πλάτη από δεξιά του πλάνου. Βρίσκει ένα νέο σωρό από συντρίμια, κόβει ταχύτητα και τον πλησιάζει αργά.

Κάμερα κοντά σε χέρι
Σφύγγει τη γροθιά του με νεύρα.

214

215

216

217

218

219

220

Κάμερα από στήθος και πάνω
Αρχ. προφίλ κοιτάει κάτω, προς τα συντρίμια. Ξαφνικά ακούει φωνές από το βουνό στο βάθος. Σηκώνει κεφάλι και κοιτάει προς τα εκεί. Κάμερα αρχικά είναι εστιασμένη στον Αρχ. και στη συνέχεια εστιάζει στο βουνό.

221

Κάμερα ύψος μέσης
Αρχ ανηφορίζει αργά με πλάτη στην κάμερα.

222

Κάμερα στήθος και πάνω
Αρχ. προχωράει με πλάτη στην κάμερα. Μένει σταθερός στο πλάνο, ενώ περνάνε δίπλα του πέτρινοι όγκοι και το βουνό στο βάθος έρχεται όλο και πιο κοντα.

223

Κάμερα ύψος μέσης
Αρχ ανηφορίζει με πλάτη σε κάμερα. Αριστερά τα δεξιά του όγκοι βράχων και στο βάθος η κορυφή του βουνού.

224

Κάμερα μέση και πάνω πλάι
Αρχικά βλέπουμε μόνο βράχους να γεμίζουν το πλάνο. Αρχ. μπαίνει με προφίλ από τα αριστερά του πλάνου προσωράει και μετά κοντοστέκεται στο δεξί μέρος του.

225

Κάμερα ύψος μέσης
Αρχ στέκεται στο κάτω δεξί μέρος του πλάνου. Στο αριστερό μέρος του πλάνου βρίσκεται ένα σπίτι με μια παρέα να κάθεται μπροστά του. Μαύρα καλώδια ξεκινάνε από την παρέα και ακολουθούν την ανηφόρα.

Κάμερα στήθος και πάνω
Αρχ. προφίλ μετακινείται από το δεξί στο αριστερό μέρος του πλάνου γυρνώντας αργά το κεφάλι προς την κάμερα.

Κάμερα ύψος μέσης
Σπίτι και μπροστα του μια παρέα που κάθεται σε ένα τραπέζι. Αρχικά μιλάνε μεταξύ τους και μετά σταματάνε και γυρίζουν τα κεφάλια τους αργά προς την κάμερα.

Κάμερα ύψος μέσης
Αρχ. προσπερνάει την παρέα και ανηφορίζει αργά με πλάτη στην κάμερα

Κάμερα χαμηλά στο πόδια
Αρχικά φένεται μόνο το έδαφος με τα μαύρα καλώδια. Τα πόδια του αρχιτέκτονα μπαίνουν από το αριστερό μέρος του πλάνου και σταματάνε για λίγο στο μέσο του. Μετά συνεχίζουν και βγαίνουν από το δεξί μέρος του πλάνου.

Κάμερα ύψος μέσης
Αρχικά βλέπουμε το δρόμο, τα βράχια, το βουνό στο βάθος και ένα σπίτι στην δεξιά μεριά με ένα τύπο να κάθεται μπροστά του και να διαβάζει. Αρχ. μπαίνει από αριστερό μέρος του πλάνου με πλάτη στην κάμερα και τον πλησιάζει.

Κάμερα ύψος μέσης
Σπίτι και μπροστά του καθιστός ένας τύπος που διαβάζει το βιβλίο του χωρίς να αντιδρά. Το βιβλίο καλύπτει το πρόσωπό του.

226

227

228

229

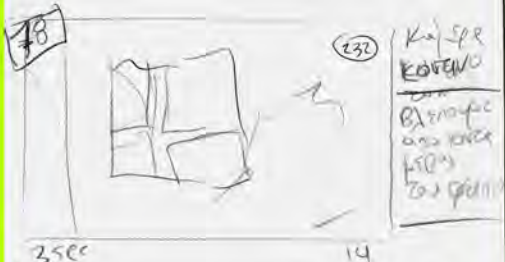
230

231

232

Κάμερα κοντά σε λεπτομέρεια
Βλέπουμε μια λεπτομέρεια του σπιτιού.

233

Κάμερα πρόσωπο πλάι
Αρχ. προφίλ σηκώνει χέρι και ξεροβήχει.

234

Κάμερα ύψος μέσης
Σπίτι και καθιστός τύπος που διαβάζει μπροστά του. Τύπος κατεβάζει το βιβλίο, εμφανίζεται το πρόσωπό του και λέει: "Μπορώ να βοηθήσω σε κάτι?"

235

Κάμερα ύψος μέσης
Αρχ. λέει κάτι. Τύπος απαντάει. Αρχ. ξαναμιλάει δείχνοντας το σπίτι. Τύπος εκνευρισμένα κατεβάζει απότομα το βιβλίο και ανασηκώνεται ελαφρώς.

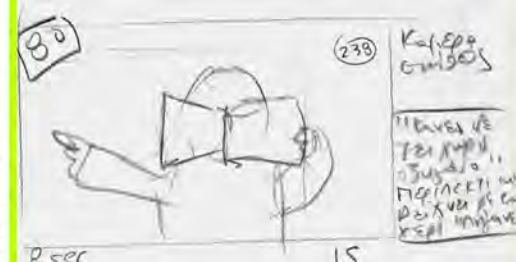
236

Κάμερα πρόσωπο
Μιλάει εκνευρισμένος.

Κάμερα στήθος και πάνω
Αρχ είναι προφίλ αρχικά. Στρήβει ανφάς στη κάμερα, προχωράει λίγο προς αυτή και στυματάει. Γυρίζει κεφάλι δεξιά και ρωτάει τον τύπο.

238

Κάμερα ύψος μέσης
Τύπος με βιβλίο ξανά μπροστά στο πρόσωπό του. Απαντάει αδιάφορα και σηλώνει το χέρι δείχνοντας δεξιά.

239

Κάμερα πρόσωπο
Αρχ. προχωράει μένοντας σταθερός στο πλάνο, ενώ γύρω του περνάνε όγκοι βράχων. Αρχικά κοιτάει μπροστά. Μετά γέρνει κεφάλι αριστερά κοιτώντας κάτι και μετά κοιτάει κάτι στα δεξιά του. Μετα συνεχίζει να στρίβει κεφάλι αριστερά - δεξιά απότομα αγχωμένος.

240

Κάμερα ύψος μέσης
Σπίτι πίσω. Μπροστά του δυο τύποι παίζουν χαρτιά πάνω σε μια τάβλα. Ο ένας πανηγυρίζει. Σταματάνε και κοιτάζουν προς την κάμερα. Ακούγεται αγνά μια μουσική.

241

Κάμερα ύψος μέσης
Σπίτι πίσω. Μπροστά του δυο κορίτσια. Ένα χοροπηδάει παίζοντας κουτσό και άλλο το κοιτάει. Σταματάνε, το ένα με το πόδι στον αέρα και κοιτάνε την κάμερα. Ακούγεται αγνά μια μουσική.

242

Κάμερα ύψος μέσης
Σπίτι πίσω. Μπροστά ένας τύπος μαστορεύει με τα εργαλεία του ένα ποδήλατο. Σταματάει και κοιτάει την κάμερα. Ακούγεται αγνά μια μουσική που σιγά σιγά δυναμώνει.

243

Κάμερα ύψος μέσης
Αρχ. προχωράει στο κέντρο του πλάνου με πλάτη σε κάμερα. Γύρω του βράχια, σπία και άνθρωποι που κάνουν διάφορες δραστηριότητες. Αυξάνονται τα μαύρα καλώδια στο δρόμο. Ακούγεται αγνά μια μουσική που σιγά σιγά δυναμώνει.

244

245

246

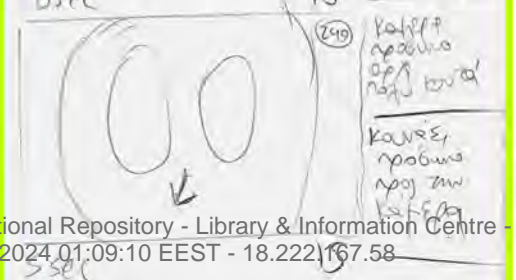
247

248

249

Κάμερα ύψος ματιού

Μικρή αλάνα που περιβάλεται από βράχια. Στο αριστερό μέρος κάποιοι καθισμένοι παίζουν μουσική με τα όργανά τους. Δεξιά κάποιοι χορεύουν και διάσπαρτοι καθιστοί κατάχαμα κουνάμε ρυθμικά και χαρούμενα τα πόδια και τα χέρια τους.

Κάμερα πρόσωπο πολύ κοντά

Αρχ. κουνάει ελαφρά το κεφάλι του στο ρυθμό.

Κάμερα στήθος και πάνω

Τύπος καθιστός παίζει κιθάρα.

Κάμερα στήθος και πάνω

Παρέα χορεύει στο ρυθμό της μουσικής

Κάμερα χαμηλά κοιτάει προς τα πάνω

Κοπέλα καθιστή στα γόνατα, με πλάτη στην κάμερα, σηκώνει και νουνάει τα χέρια της στο ρυθμό

Κάμερα στήθος και πάνω

Κοπέλα προφίλ φυσάει το πνευστό της.

250

251

252

253

254

255

256

Κάμερα χαμηλά στα πόδια
Πόδια παρέας που χορεύει. Ένας σκύβει και κεφάλι του μπαίνει στο πλάνο. Κοιτάει κάμερα και χαμογελάει.

257

Κάμερα χαμηλά κοιτάει προς τα πάνω
Αρχ. κουνάει για λίγο κεφάλι και πόδι στο ρυθμό. Επανέρχεται στην τάξη τινάζοντας το κεφάλι του. Αρχίζει να προχωράει προς κάμερα και βγαίνει από το πλάνο.

258

Κάμερα ύψος ματιού
Σκηνικό γλεντιού ξανά. Αρχ. μπαίνει στο πλάνο με πλάτη σε κάμερα και προσωράει προς ένα καθιστό τύπο. Σκύβει λίγο από πάνω του και κάνει χειρονομίες. Τύπος σηκώνει δεξί χέρι και του δείχνει. Αρχ. κορδώνεται, φτιάχνει λίγο τα ρούχα και το καπέλο του και αρχίζει να προσωράει προς τα δεξιά με προφίλ στη κάμερα μέχρι που βγαίνει από το πλάνο.

259

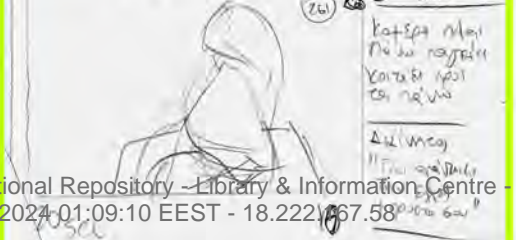
Κάμερα ύψος μέσης
Στο μέσο του πλάνου ένα παγκάκι. Στο αριστερό του μέρος κάθεται ακίνητος ένας τύπος με κουκούλα (δε βλέπουμε πρόσωπο). Γύρω γύρω βράχια. Αρχ. μπαίνει στο πλάνο με πλάτη στην κάμερα. Κοντοστέκεται λίγο μπροστά από το παγκάκι και μετά κάθεται στο δεξί του μέρος. Κουνάει νευρικά το πόδι του.

260

Κάμερα ύψος μέσης
Τύπος ακίνητος ρωτάει τον Αρχ. Αυτός γυρίζει απότομα το κεφάλι προς το μέρος του και με έντονες, εκφραστικές κινήσεις απαντάει.

261

Κάμερα λίγο πάνω από παγκάκι κοιτάει προς τα πάνω
Τύπος ακίνητος μιλάει.

262

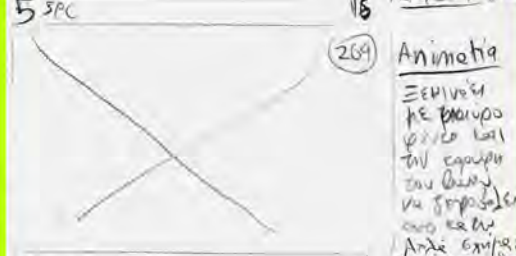
Κάμερα λίγο πάνω από παγκάκι κοιτάει προς τα πάνω
Αρχ. προφίλ αρχικά. Μετά γυρίζει πρόσωπο στην κάμερα και με έντονες κινήσεις λέει "Δεν καταλαβαίνω".

263

Κάμερα πρόσωπο
Τύπος ακίνητος κοιτάει προς τα κάτω, χωρίς να διακρίνουμε ακόμα πρόσωπο. Αρχίζει να λέει μια ιστορία. Όσο μιλάει χάνεται σιγά σιγά το φόντο και στη συνέχεια εξαφανίζεται και ο ίδιος. Το πλάνο μένει μαύρο.

264

Ενώ η φωνή του τύπου που λέει την ιστορία συνεχίζει να ακούγεται, ένα μικρό αφαιρετικό, 2d animation την δείχνει.

265

Κάμερα πρόσωπο
Το animation τελειώνει και αρχίζουν να ξαναεμφανίζονται τύπος και φόντο, ενώ η φωνή του συνεχίζει να εξιστορεί. Τύπος τελειώνει την ιστορία χωρίς να κουνηθεί και σταματάει να μιλάει.

266

Κάμερα ύψος μέσης
Αρχ. και τύπος μιλάνε. Τύπος ακίνητος, ενώ Αρχ. κάνει όλο και πιο έντονες κινήσεις. Τύπος κοιτάει μπροστά ενώ Αρχ. έχει στρίψει όλο του το κορμί προς το μέρος του.

267

Κάμερα λίγο πάνω από παγκάκι κοιτάει προς τα πάνω
Αρχ. με νευρικές κινήσεις κοιτάει προς κάμερα. Σιγά σιγά πλησιάζει προς κάμερα και δείχνει με το δάχτυλο προς αυτή ακόμα πιο νευρικά. Σε όλη αυτή τη διάρκεια μιλάει.

268

Κάμερα λίγο πάνω από παγκάκι κοιτάει προς τα πάνω

10 sec 17

Αρχικά ο τύπος είναι προφίλ ακίνητος. Όταν σταματήσει η φωνή του Αρχ. με αργές κινήσεις βγάζει κουκούλα και στρέφει πρόσωπο προς κάμερα. Χαμογελαστός με ήρεμο τόνο φωνής απαντάει.

269

Κάμερα λίγο πάνω από παγκάκι κοιτάει προς τα πάνω

12 sec 17

Αρχ. ακίνητος κοιτάει προς κάμερα. Μετά από λίγο με τρεμάμενη, δυστακτική φωνή απαντάει.

270

Κάμερα λίγο πάνω από παγκάκι κοιτάει προς τα πάνω

6 sec 17

Τύπος χαμογελάει, γυρίζει ήρεμα το κεφάλι μπροστά και με αργές κινήσεις σηκώνεται. Προφίλ στη κάμερα προχωράει αργά μέχρι να βγει από το αριστερό μέρος του πλάνου.

271

Κάμερα ύψος μέσης

15 sec 17

Στο κάτω αριστερά μέρος του πλάνου βρίσκεται ο Αρχ. πλάτη. Στο μέσο του πλάνου είναι συγκεντρωμένοι όλοι όσοι έπαιζαν μουσική και χόρευαν πριν. Τύπος με πλάτη σε κάμερα προχωράει αργά προς αυτούς. Όταν τους φτάσει σταματάει, κάνει μεταβολή και χαμογελαστός λέει την ατάκα του. Μετά εξαφανίζονται όλοι μαγικά και μένει μόνο η άδεια αλάνα.

272

Κάμερα ύψος μέσης

12 sec 17

Αρχ. ακίνητος στο παγκάκι. Μετά κοιτάει τριγύρω παραξευμένος. Παρατηρεί κάτι στα βράχια δεξιά του. Μετατοπίζεται στην άκρη του παγκακιού και γέρνει το σώμα του πάνω από το βράχο.

273

Κάμερα πρόσωπο πολύ κοντά

12 sec 17

Αρχ. προφίλ στα δεξιά. Στα αριστερά υπάρχει ένας βράχος μ' ένα κόκκινο λουλούδι να ξεπροβάλλει από μέσα του. Αρχ. πιάνει λουλούδι και το φέρνει κοντά στο πρόσωπό του. Το μυρίζει. Πίσω στο βάθος, ψηλά στον ουρανό, ένα μικρό αεροπλάνο περνάει μέσα σε σύννεφο από καπνούς.

"Α1"
Μαρκάκης Μάνος
Οκτώβρης 2015
Βόλος

δοκίμιο

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας | [University of Thessaly](#)
Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών | [Department of Architecture](#)
Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών “Παραποιήσεις” |
[Postgraduate Program “Instead”](#)

Διπλωματική Εργασία | Thesis
“Α1 (“Άλφα Ένα”) | [“A1 \(“Alfa Ena”\)](#)

Επιβλέπων: Παπακωνσταντίνου Γιώργος | [Supervisor: Papakonstantinou Giorgos](#)

Μαρκάκης Μάνος | [Markakis Manos](#)
e-mail: markomanolios@gmail.com

Οκτώβρης 2015, Βόλος, Ελλάδα | [February 2013, Volos, Greece](#)

ΠΕΡΙ ΕΧΟ ΜΕΝΑ

- 8 ΠΡΟΛΟΓΟΣ
- 10 Η ΠΟΛΗ
- 20 Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ
- 34 ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ
- 42 ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑ
- 46 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΡΟ ΛΟ ΓΟΣ

Το κείμενο που παραθέτεται σε αυτό το τεύχος θα μπορούσε, περισσότερο από επιστημονική έρευνα, να χαρακτηριστεί ως μια προσπάθεια ψηλάφησης της φύσης ενός γνωστικού πεδίου τόσο μεγάλου, όσο σχεδόν ο κόσμος που μας περιβάλλει. Ακόμα κι αν ο «κόσμος» περιλαμβάνει πολύ περισσότερα πράγματα από το κτισμένο, με την ένταση που η αστικοποίηση έχει συντελεστεί τις τελευταίες δεκαετίες και με τον τρόπο που ο άνθρωπος έμαθε να ζει, σχεδόν αποκλειστικά, στις πόλεις ή σε συνάρτηση με αυτές, δε θα ήταν υπερβολικά λαθεμένη αφαίρεση αυτά τα δύο να ταυτιστούν.

Αν, σχεδόν αυθαίρετα, θεωρηθεί πως η βασική μονάδα με την οποία καταπιάνεται η αρχιτεκτονική είναι το κτίριο, τότε το πρώτο ερώτημα που μπαίνει στη κουβέντα είναι τι γίνεται όταν πολλές τέτοιες μονάδες συγκροτούν ένα ενιαίο σύνολο. Πως το ένα κτίριο επικοινωνεί με το διπλανό του και ποια είναι η μεγάλη εικόνα που δημιουργείται αν δούμε την πόλη πλέον ως μια ξεχωριστή οντότητα. Ποιες είναι οι ανάγκες που οδήγησαν στη δημιουργία τόσο πυκνών συγκροτήσεων ζωής, πως αυτή επηρεάζεται και ποιους τελικά εξυπηρετούν; Είναι η φυσιολογία μιας πόλης ενιαία απ' άκρη σε άκρη της κι αν όχι ποιες προβληματικές παρουσιάζονται από περιοχή σε περιοχή; Ποιες είναι η διαφορές του κέντρου από τα προάστια και κατ' επέκταση την ύπαιθρο; Δεν γίνεται ούτε να ψηλαφιστούν τέτοια θεμελιώδη ερωτήματα, πόσο μάλλον στα πλαίσια μιας μεμονωμένης ερευνητικής εργασίας

με συγκεκριμένη έκταση, αν δεν ανατρέξουμε στις απαρχές της γιγάντιας διαδικασίας της αστικοποίησης και το πλαίσιο που αυτή συντελείται.

Κι αν παραδεχτούμε πως είναι τουλάχιστον αφελές οι πόλεις να θεωρηθούν αποτέλεσμα μιας φυσικής, σχεδόν νομοτελειακής, κίνησης και συγκέντρωσης των ανθρώπινων μαζών, τότε πρέπει να ανατρέξουμε στα βαθύτερα αίτια αλλά και στα υποκείμενα που παίζουν τον κυρίαρχο ρόλο στη συγκρότησή τους. Με βάση, λοιπόν, μια γενικότερη προσέγγιση στους κοινωνικοπολιτικούς και οικονομικούς παράγοντες που επιδρούν πάνω στις πόλεις γίνεται η προσπάθεια να φτάσουμε στο κεντρικό επίδικο, που δεν είναι άλλο από το ρόλο που η ίδια η αρχιτεκτονική, ως η κατ' εξοχήν επιστήμη του σχεδιασμένου χώρου, παίζει μέσα σε αυτές. Στο παρών κείμενο παρουσιάζεται, με μια κριτική ματιά, η κυρίαρχη αφήγηση του σύγχρονου αρχιτέκτονα ως η αναμορφωτική ιδιοφυΐα που θα απλώσει το χέρι του πάνω στις πόλεις για να τις αναδιαμορφώσει με τρόπο μαγικό. Περιγράφεται η φιγούρα του αστέρα αρχιτέκτονα που στις μέρες μας έχει σχεδόν ταυτιστεί με την ίδια την επιστήμη της αρχιτεκτονικής. Η φιγούρα του archistar, ο οποίος αφού γίνει ο ίδιος ένα brand στα πλαίσια του μάρκετινγκ και των αγορών, θα επιχειρήσει να μεταδώσει με τα κτίσματά του λίγη από την αίγλη του στις πόλεις, σαν να επρόκειτο για τη δημιουργία κάποιου θεματικού πάρκου, μετατρέποντάς τες και τις ίδιες σε διάσημες μάρκες. Ο αρχιτέκτονας διαποτισμένος από μια κουλτούρα προσωπικών φιλοδοξιών και χρηματικού κέρδους τείνει, στα πλαίσια του υπάρχοντος συστήματος, να μετατραπεί είτε σε χομπίστα της πόλης, που ο σχεδιασμός φορμών και γεωμετριών γίνεται σχεδόν αυτοσκοπός, είτε σε ένα απλό εργαλείο χειρισμού προγραμμάτων cad προκειμένου να επιβιώσει. Μια κυρίαρχη κουλτούρα που διαπερνάει ακόμα και την ίδια την εκπαιδευτική διαδικασία, η οποία τείνει να αποτυπώσει την αντίληψη πως ο «σωστός» αρχιτέκτονας γίνεται αποκλειστικά μέσα σε κλειστά στούντιο, σχεδιάζοντας και τραβώντας γραμμές, αποκομμένος από την πραγματική ζωή της πόλης.

Τα ζητήματα που επιχειρείται να ανοιχθούν γύρω από τις πόλεις και κυρίως γύρω από την φύση της επιστήμης της πόλης, την αρχιτεκτονική, είναι τόσο μεγάλα που δύσκολα θα μπορούσαν να απαντηθούν καθολικά στα πλαίσια μιας ερευνητικής εργασίας. Από την πληθώρα της υπαρκτής βιβλιογραφίας, το παρών κείμενο επιλέγει να αναδείξει μια συγκεκριμένη θεματική, έχοντας ως ραχοκοκαλιά το βιβλίο του Franco La Cecla, «Ενάντια στην Αρχιτεκτονική». Βιβλίο που επιλέχθηκε αφενός γιατί βρίσκει σύμφωνο σε μεγάλο βαθμό τον συγγραφέα του παρόντος, αφετέρου δε, για την εξαιρετική ανάδειξη των επιμέρους ζητημάτων και τον τρόπο που αυτά αναλύονται. Στο τέλος του κειμένου με τη βοήθεια φιλοσόφων και συγγραφέων, όπως ο Marx, ο Zhdanov, ο Harvey, γίνεται μια προσπάθεια ανάδειξης του ρόλου που καλείται αλλά και πρέπει η επιστήμη να παίζει σήμερα, καθώς και την αναγκαιότητας πραγματικής αλληλεπίδρασης της με τα κοινωνικά υποκείμενα και κινήματα που επιδρούν μέσα στη ζωή των πόλεων.

Η ΠΟΛΗ

“Οι πόλεις είναι τα εξαιρετικά σενάρια όπου η συνάντηση με αγνώστους και με ξένους βρίσκεται στη βάση της ικανότητας εφεύρεσης του μέλλοντος”

Ζούμε στην εποχή των μεγαλουπόλεων. Η διαδικασία της συσσώρευσης πληθυσμών στις πόλεις δεν είναι μια καινούρια διαδικασία καθώς οι απαρχές της, κατά κάποιους αναλυτές, ανάγονται στα πρώτα χρόνια του 19ου αιώνα. Παρόλα αυτά, τις τελευταίες δεκαετίες το φαινόμενο της αστικοποίησης δείχνει να γιγαντώνεται με εκθετικούς ρυθμούς. Πρόσφατες μελέτες αποκαλύπτουν πως το 1800 ο παγκόσμιος πληθυσμός που ζούσε σε πόλεις μετά βίας έφθανε το 3%. Στις αρχές του 21ου αιώνα αυτό το ποσοστό είχε ξεπεράσει το 50%, ενώ οι εκτιμήσεις προβλέπουν πως σε δεκαπέντε χρόνια ο πληθυσμός που συγκεντρώνουν οι πόλεις θα ξεπεράσει το 60% σε παγκόσμια κλίμακα.

Ποιο είναι, όμως, αυτό το χαρακτηριστικό που ανάγει τις πόλεις σε καθολικό μοντέλο κοινωνικής συγκρότησης, παρασύροντας μαζί του κάθε μορφή ζωής, οργανωμένης σε μικρότερες ομάδες στην ύπαιθρο. Σύμφωνα με μια αισιόδοξη και πιο λυρική προσέγγιση του La Cecla στο βιβλίο του “Ενάντια στην Αρχιτεκτονική” «Η πόλη είναι ένας τόπος κυκλοφορίας ενός θεμελιώδους υλικού που κυλάει όπως ένα ποτάμι μεταξύ οχθρών ευθυμίας. Όπως το ποτάμι για το οποίο μιλά ο Γκιμαράγες Ρόσα, έτσι και η Πόλη είναι η επινόηση ενός κινήματος που καταφέρνει να κοιτάζει τον εαυτό του, να σταματά και να βλέπει τον εαυτό του να τρέχει, να ξαναρχίζει να πορεύεται για να νοιώσει μέρος μιας ροής». Συνεχίζοντας ο ίδιος προσθέτει: «Το να είσαι μέρος μιας πόλης σημαίνει απλά να εγκαταλείψεις τη λογική του γνωριζόμενασθε –όλοι εμείς στο προάστιο- και να απολαύσεις τη δημοκρατική επίδραση του να μπορείς να βολτάρεις, να ζεις συναντώντας γνωστά και άγνωστα πρόσωπα. Οι πόλεις είναι τα εξαιρετικά σενάρια όπου η συνάντηση με αγνώστους και με ξένους βρίσκεται στη βάση της ικανότητας εφεύρεσης του μέλλοντος».¹ Όπως στις πόλεις, με την απεριόριστη πληθώρα ετερογενών υποκειμένων και τον τεράστιο πολυπολιτισμικό πλούτο τους, μέσα από διαδικασίες άλλοτε συνεργασίας και άλλοτε σύγκρουσης, μπορούν να γεννηθούν απίστευτες ιδέες και δημιουργικές καταστάσεις. Όσο, όμως, μεγαλώνουν οι πόλεις, τόσο μεγαλώνουν και οι ανάγκες των κατοίκων τους σε υποδομές, αγαθά, υπηρεσίες. Έτσι ενώ θέτουν αναπόφευκτα και συνεχώς ερωτήματα για το κατοικείν. ταυτόχρονα μπορούν να αποτελέσουν, οι ίδιες, τεράστια εργαστήρια όσμωσης αντιλήψεων και πειραματισμού ώστε αυτό να ερμηνεύεται και να κατακτιέται την εκάστοτε χρονική περίοδο.

Βέβαια, παρόλο που μοιάζει ιδανική, θα ήταν λάθος να υιοθετήσουμε μια τέτοια αφαιρετική προσέγγιση, χωρίς να εξετάσουμε πρώτα τις υπαρκτές συνθήκες ελευθερίας και δημοκρατικών δικαιωμάτων μέσα στις πόλεις του σήμερα. Σε αυτές τις εποχές της απόλυτης κυριαρχίας του κεφαλαίου, θα ήταν σαν να αγνοούμε τη συνθήκη της δύναμης κάποιων συγκεκριμένων υποκειμένων πάνω στις μεγάλες μάζες που συγκεντρώνουν οι πόλεις και κατ’ επέκταση τις σχέσεις εξουσίας που αναπτύσσονται μέσα σ’ αυτές. Το φαινόμενο της αστικοποίησης δεν μπορεί να ερμηνευτεί ως μια, κατά κάποιο τρόπο, ενστικτώδη κίνηση των πληθυσμών για την εξυπηρέτηση μιας ακόμα μεγαλύτερης κοινωνικότητας, αλλά ήτανε πάντοτε συνδεδεμένο με τις οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές συνθήκες τις εκάστοτε εποχής. Ειδικά σε περιόδους βαθιάς ύφεσης, όπως τη σημερινή, η δομή της παραγωγής σε συνάρτηση με διάφορους οικονομικούς παράγοντες έπαιξαν μείζονα ρόλο στην όψη των σύγχρονων πόλεων.

“Ο καπιταλισμός παράγει ασταμάτητα το πλεονάζον προϊόν που απαιτεί η αστικοποίηση. Ισχύει όμως και το αντίστροφο. Ο καπιταλισμός χρειάζεται την αστικοποίηση για να απορροφή τα πλεονάζοντα προϊόντα που συνεχώς παράγει.”

Οι αλλαγές στον τρόπο παραγωγής κατά την βιομηχανική επανάσταση αλλά και οι οικονομικές αλλαγές που συντελέστηκαν μετά τους δύο παγκόσμιους πολέμους είχαν ως αποτέλεσμα την μείωση του πρωτογενούς τομέα παραγωγής και αντίστοιχα αύξηση του δευτερογενούς και στη συνέχεια του τριτογενούς τομέα. Το βασικό προϊόν πλέον παραγόταν και καταναλωνόταν στις πόλεις. Έτσι μεγάλα κομμάτια πληθυσμών στην αναζήτηση για δουλειά και καλύτερες συνθήκες διαβίωσης μετακινήθηκαν από την ύπαιθρο και τις αγροτικές περιοχές στα αστικά κέντρα. Εκ της απαρχής τους οι πόλεις προέκυπταν από την κοινωνική και γεωγραφική συγκέντρωση του πλεονάζοντος προϊόντος. Πάντα αυτό το πλεονάζων προϊόν παραγόταν από κάποιους που συνέρεαν στις πόλεις και ο έλεγχος χρήσης του γινόταν από κάποιους λιγότερους, όπως κάποιος άρχοντας ή μια ευγενής ολιγαρχία. Με αντίστοιχη λογική λειτουργεί η αστικοποίηση για τον καπιταλισμό σήμερα όπως εξηγεί ο David Harvey στο βιβλίο του “Εξεγερμένες πόλεις”: «Σύμφωνα με τον Μαρξ, ο καπιταλισμός βασίζεται στη συνεχή αναζήτηση υπεραξίας (κέρδος). Για να μπορούν όμως οι καπιταλιστές να παράγουν υπεραξία πρέπει πρώτα να παράγουν πλεονάζων προϊόν. Αυτό σημαίνει ότι ο καπιταλισμός παράγει ασταμάτητα το πλεονάζων προϊόν που απαιτεί η αστικοποίηση. Ισχύει όμως και το αντίστροφο. Ο καπιταλισμός χρειάζεται την αστικοποίηση για να απορροφά τα πλεονάζοντα προϊόντα που συνεχώς παράγει. Με τον τρόπο αυτό, προκύπτει μια εσωτερική σχέση μεταξύ της ανάπτυξης του καπιταλισμού και της αστικοποίησης. Καθόλου παράξενο λοιπόν που οι λογιστικές καμπύλες ανάπτυξης της καπιταλιστικής παραγωγής διαχρονικά μπορούν ευρέως να συγκριθούν με τις λογιστικές καμπύλες της αστικοποίησης του παγκόσμιου πληθυσμού». Ο Harvey προσθέτει: «Η ίδια η αστικοποίηση παράγεται από χιλιάδες εργάτες. Αν μάλιστα, υιοθετήσουμε ότι η εργατική δύναμη είναι αυτή που παράγει αξία, τότε το δυναμικό αυτό αυξάνεται συμπεριλαμβάνοντας τα εκατομμύρια που απασχολούνται στο σύνολο των επιχειρήσεων και υπηρεσιών που λειτουργούν μέσα στις σύγχρονες πόλεις».² Η αστικοποίηση κατά τον Harvey λοιπόν, ναι μεν παράγεται από τη μεγάλη μάζα των εργατών, αλλά το μεγαλύτερο ποσοστό του προϊόντος της το καρπώνεται μια μικρή μερίδα, μια κοινωνική ελίτ.

Σε περιόδους, όπως τη σημερινή κρίση το κεφάλαιο δεν μπορεί να επενδυθεί ξανά και επικερδώς οπότε η συσώρευση ελαττώνεται ή σταματά. Σε τέτοιες περιπτώσεις πρέπει να αναζητηθούν νέοι φυσικοί πόροι, νέα παραγωγικά μέσα ή να βρεθεί καινούριο εργατικό δυναμικό (μετανάστευση, εξαγωγή κεφαλαίων, προλεταριοποίηση “ανεξάρτητων” μέχρι τότε πληθυσμιακών ομάδων) σε παγκόσμια κλίμακα. Δεν είναι τυχαίο ότι στις μέρες μας τα μεγαλύτερα φαινόμενα ραγδαίας αστικοποίησης παρατηρούνται σε περιοχές του αναπτυσσόμενου κόσμου, όπου μπορεί να βρεθεί φθινό εργατικό δυναμικό και το κεφάλαιο μπορεί να επενδυθεί ξανά. Έτσι σε περιοχές όπως η Ινδία και η Κίνα αυξάνεται συνεχώς ο αριθμός των πόλεων με πληθυσμό άνω των 10 εκατομμυρίων κατοίκων. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της κινέζικης πόλης Σεντσέν που το 1980 είχε πληθυσμό 30.000 κατοίκους και σήμερα αριθμεί πάνω από 11 εκατομμύρια.

Franco La Cecla

“Ο φόβος που μας προκαλούν οι πόλεις είναι ο φόβος του να ολισθήσεις κατά μήκος των συνόρων, να πέσεις στο διάκενο, φόβος να χαθείς στη γη του κανένα, μεταξύ της μιας πόλης και της άλλης συνοικίας”

Με την γιγάντωση των πόλεων του σήμερα και το άδειασμα της υπαίθρου όλο και περισσότερο, θα μπορούσαμε να δημιουργήσουμε για την γη την εικόνα μιας ενιαίας παγκόσμιας μεγαλούπολης. Ειδικότερα η ανάπτυξη της τεχνολογίας στα μέσα μαζικής μεταφοράς και η δυνατότητα που δίνει να περάσεις γρήγορα ή να παρακάμψεις εντελώς ολόκληρα κομμάτια γης, θα μπορούσε να ενισχύσει τη εικόνα της παγκόσμιας πόλης. Μιλώντας με όρους δόμησης, όμως, οι σημερινές πόλεις αν και έχουν γίνει όντως τεράστιες ακόμα δεν έχουν καταφέρει να συνενωθούν καλύπτοντας τα πάντα. Στην πραγματικότητα το άδμητο, η ύπαιθρος ή το λιγότερο δομημένο, οι μικρές κοινότητες ακόμα και κατασπαραγμένες συνεχίζουν να υπάρχουν. Αυτό που μας εξαναγκάζει τελικά να κάνουμε η εξάρτηση από τη ζωή της πόλης και η ταχύτητα της, είναι ακριβώς το αντίθετο. Να κατακερματίσουμε τον κόσμο σε ζωτικό και μη ζωτικό χώρο, σε πόλη και μη πόλη, στα πάντα και το τίποτα. Ο La Cecla λέει: «Το πραγματικό πρόβλημα της ταχύτητας είναι ότι σήμερα δεν είναι πια δεδομένο το γεγονός ότι καταλαμβάνει το χώρο. Ένα εμπόδιο στην αφηγηματικότητα είναι το γεγονός ότι ο χώρος μίκρυνε: για να πετάξω από τη Νέα Υόρκη στο Σαν Φραντσίσκο πρέπει πρώτα να αγνοήσω όλα όσα βρίσκονται ενδιάμεσα, αυτά που οι πρωτοπόροι δαπανούσαν πάνω από τριακόσιες μέρες για να διασχίσουν ή που προτιμούσαν να παρακάμψουν με ογδόντα μέρες ναυσιπλοΐας. Σήμερα ο χώρος είναι κατακερματισμένος, είναι αδύνατον να αποδοθεί η συνεχής διάστασή του. Ο φόβος που μας προκαλούν οι πόλεις είναι ο φόβος του να ολισθήσεις κατά μήκος των συνόρων, να πέσεις στο διάκενο, φόβος να χαθείς στη γη του κανένα, μεταξύ της μιας πόλης και της άλλης συνοικίας, μεταξύ τόπων που γνωρίζουμε και τόπων που αναγκαστικά οφείλουμε να αγνοήσουμε, είναι μεταμόρφωση σε χρόνους διαδρομών».¹ Για το πώς αντιλαμβανόμαστε σήμερα το χώρο έχει ενδιαφέρον τα όσα γράφει ένας δρομέας μεγάλων αποστάσεων, ο Roberto Weber στο βιβλίο του “Why Do We Run”: «Σε τι αντιστοιχούν εκατό χιλιόμετρα στο κορμί μου, ποιος είναι ο προσορισμός, η πραγματική απόσταση μεταξύ της γραμμής τερματισμού και εκκίνησης: Είναι μια απόσταση που αλλάζει γιατί ο ατομικός χρόνος απορροφά τον απόλυτο χρόνο. Υπάρχει κόσμος που δεν καταφέρνει να κάνει εκατό χιλιόμετρα γιατί δεν έχει ιδέα τι είναι όλος αυτός ο χώρος. Είναι η κατάσταση έκστασης που η πορεία ή η διαδρομή δημιουργεί. Ένα είδος ύπνωσης του κορμιού και το ποδιών που μετατρέπεται σε χώρο και διαδρομή. Είναι σαν αυτός που τρέχει να το κάνει ως ασκητική αποστολή για να επανασυρράψει τα επίπονα θραύσματα του χώρου, ενός χώρου που κανένας δεν θέλει να διανύσει

άλλο, αλλά όλοι θέλουν να μετατρέψουν σε ταμπέλες παρέλασης και σε στάνταρ χρόνους ταξιδιού».³

Μιλώντας με όρους δόμησης θα μπορούσαμε να πούμε λοιπόν ότι η γη απαρτίζεται από δομημένα και μη δομημένα κομμάτια. Υπό τους ίδιους όρους θα μπορούσαμε να αντιμετωπίσουμε ένα μεμονωμένο δομημένο κομμάτι, μια πόλη σαν μια ενιαία, συνεχής μάζα. Ισχύει όμως αυτό στην πραγματικότητα; Διέπουν μια πόλη τα ίδια ιδανικά απ' άκρη σ' άκρη της; Έχει παντού την ίδια ταυτότητα; Την αντιλαμβάνονται το ίδιο οι κάτοικοι της σε όποιο σημείο κι αν βρίσκονται; Ο Μ. Balbo γράφει για την ενιαιότητα της πόλης στο βιβλίο του "Urban Planning and the Fragmented City of Developing Countries": «Η πόλη διαιρείται σε μέρη διαχωρισμένα μεταξύ τους, με εμφανή το σχηματισμό πολλών «μικροκρατιδίων». Πλούσιες γειτονιές με κάθε είδους υπηρεσίες, όπως αποκλειστικά σχολεία, γήπεδα γκολφ, τένις και ιδιωτική αστυνομία να περιπολεί στην περιοχή όλο το εικοσιτετράωρο δίπλα σε παράνομους οικισμούς όπου νερό υπάρχει μόνο στις δημόσιες πηγές, δεν υπάρχει σύστημα αποχέτευσης, το ηλεκτρικό ρεύμα το σφετερίζεται μια προνομιούχα ομάδα ανθρώπων, οι δρόμοι γεμίζουν λάσπες κάθε φορά που βρέχει και η συγκατοίκηση αποτελεί τον κανόνα. Κάθε θραύσμα φαίνεται να ζει και να λειτουργεί αυτόνομα, σταθερά προσηλωμένο σε αυτά που θα καταφέρει να αρπάξει στην καθημερινή μάχη που δίνει για την επιβίωση».⁴

Friedrich Engels

Στην πραγματικότητα η αστική τάξη έχει μόνο μια μέθοδο για να λύσει το ζήτημα της κατοικίας με δικό της τρόπο – να το λύσει δηλαδή έτσι που η λύση να ξαναδημιουργεί πάντα από την αρχή το ζήτημα...

Τα προβλήματα, από την εντεινόμενη αστικοποίηση, που αναδύονται στην πόλη όσον αφορά την κατοικία, τις υποδομές, την εργασία πρέπει κάπως να αντιμετωπιστούν και είναι προφανές πως η λύση δεν θα δοθεί από την τυχαιότητα της κίνησης των μαζών. Ακόμα, όμως, και συντονισμένες προσπάθειες των πληθιακότερων μαζών για το στήσιμο κάποιων αυτοργανωμένων δομών δύσκολα επιτρέπεται να τελεσφορήσουν αν δεν επιτελούν ένα συγκεκριμένο σχέδιο. Αυτή η διάτμηση της πόλης γίνεται μεθοδευμένα και με συγκεκριμένο στόχο, το αυξανόμενο κέρδος. Τα υποκείμενα που κινούν τα νήματα, αυτά που παίζουν το πρωτεύοντα ρόλο σ' αυτόν τον διαχωρισμό μπορούμε να τα αναγνωρίσουμε στα πρόσωπα των πιο εύπορων και ισχυρών κομματιών της αστικής τάξης. Ο F. Engels στο σύγγραμμά του "The Housing Question" έγραφε για τη δράση τους: «Στην πραγματικότητα η αστική τάξη έχει μόνο μια μέθοδο για να λύσει το ζήτημα της κατοικίας με δικό της τρόπο – να το λύσει δηλαδή έτσι που η λύση να

ξαναδημιουργεί πάντα από την αρχή το ζήτημα... ...Εννοώ το σύστημα που έχει γενικευτεί στην πράξη, να δημιουργούνται ρήγματα στις εργατικές συνοικίες, ιδίως σ' αυτές που βρίσκονται στο κέντρο των μεγαλουπόλεων μας, άσχετα αν γίνεται αυτό για λόγους δημόσιας υγιεινής και καλλωπισμού ή γιατί υπάρχει ζήτηση για μεγάλα κεντρικά καταστήματα ή για συγκοινωνιακές ανάγκες, για σιδηροδρομικές γραμμές, δρόμους κ.λπ. Όσο διαφορετική κι αν είναι η αιτία, το αποτέλεσμα είναι παντού το ίδιο, οι πιο σκανδαλώδεις δρόμοι και δρομάκια εξαφανίζονται κάτω από μεγάλες εκδηλώσεις αυτοεκθειασμού της αστικής τάξης για την τεράστια αυτή επιτυχία αλλά... ξαναγεννιούνται αμέσως κάπου αλλού και συχνά στην πιο κοντινή γειτονιά... ...Οι εστίες των λοιμωδών νόσων, οι πιο φρικτές σπηλιές και τρύπες, όπου ο κεφαλαιοκρατικός τρόπος παραγωγής κλείνει κάθε νύχτα τους εργάτες μας, δεν εξαφανίζονται αλλά μόνο αλλάζουν θέση! Η ίδια οικονομική ανάγκη που τους δημιούργησε στο πρώτο μέρος τις δημιουργεί και στο δεύτερο».⁵

Franco La Cecla

Το κέντρο παρέμεινε κέντρο και τα περιθώρια παρέμειναν το σύνορο που αραιώνει προς το τίποτα.

Η τμηματοποίηση της πόλης, ιδιαίτερα στην περίοδο της κρίσης, είχε σαν αποτέλεσμα η πόλη να χάσει τη συνέχειά της. Δημιουργήθηκαν περιοχές διαφορετικών ταχυτήτων. Υπάρχουν περιοχές που αντέχουν λίγο παραπάνω στη κρίση, στις οποίες αναγνωρίστηκαν αναπτυξιακές προοπτικές και χαρακτηρίστηκαν φιλέτα. Την ίδια στιγμή άλλες περιοχές μαραζώνουν και υποβαθμίζονται κοινωνικά και οικονομικά. Και ταυτόχρονα ανάμεσα τους δημιουργούνται οι πιο ανεπιθύμητες περιοχές, αυτές που θα μπορούσαμε να τις ονομάσουμε κενά στον αστικό ιστό, που χαρακτηρίζονται από μη επαρκή κάλυψη σε κάθε λογής αναγκαία παροχή (σε νερό, ηλεκτρισμό, υπηρεσίες) και υπερβολικά έντονη αστυνόμευση. Περιοχές, οι οποίες συγκεντρώνουν όλους εκείνους τους ανεπιθύμητους που εξωθήθηκαν μακριά από το ιστορικό κέντρο της πόλης για χάρη μιας καλά στυλιζαρισμένης εικόνας και της οικονομικής ανάπτυξης. Είναι κομμάτια των προαστίων που έγιναν γκέτο και περιφρουρήθηκαν σκληρά για να επιτελέσουν τον ρόλο του θύλακα, της αποθήκης όσων θεωρούνται παραβατικοί και έξω από την επίσημη ζωή της πόλης. Κομμάτια της πόλης που απομονώθηκαν, και αποστειρωμένα πλέον από κάθε μορφής λειτουργία πλην της κατοίκησης, παρατημένα από την μέριμνα της κεντρικής εξουσίας, κλείστηκαν στην εσωστρέφεια τους. Ο La Cecla λέει: «Η ετυμηγορία όμως μοιάζει τώρα πια ομόφωνη. Έχουν απομείνει λίγοι όσοι θεωρούν ότι οι περιφέρειες δεν συναποτελούν μια «πληγή», ένα μη-τόπο του σύγχρονου περιβάλλοντος, μια γκάφα που χρήζει επανόρθωσης... ...Παρά τις καλές προθέσεις των πολεοδόμων, των αρχιτεκτόνων και των διοικητικών υπαλλήλων να εφεύρουν συστήματα πολυκεντρικά και συσπειρώσεις φουτουριστικές, δεν

άλλαξαν τη δικιά τους κλίμακα αξιών. Το κέντρο παρέμεινε κέντρο και τα περιθώρια παρέμειναν το σύνορο που αραιώνει προς το τίποτα... ..Η κρίση των περιφερειών σήμερα χαρακτηρίζεται περισσότερο από την οξεία αντιπαράθεση μεταξύ της ζωτικής ικανότητας των κατοίκων και της αναισθησίας στην καθημερινή ζωή, εκφρασμένη στις μελέτες γνωστών και λιγότερο γνωστών αρχιτεκτόνων, μηχανικών και πολεοδόμων.»¹

Paul Virilio

“ Η πρώτη διάκριση γίνεται όταν ομιλείς για τις συνοικίες της περιφέρειας σαν να μην αποτελούν μέρος της πόλης ”

Αυτό που γίνεται στα ιστορικά κέντρα των πόλεων είναι η προσπάθεια μετατροπής τους σε μεγάλα θεματικά πάρκα που θα εξυπηρετήσουν ένα συγκεκριμένο παραγωγικό μοντέλο, δηλαδή αυτό των εμπορικών χρήσεων κυρίως από αλυσίδες καταστημάτων, καταστήματα εστίασης και γραφεία-επιχειρήσεις χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, διαχείρισης ακινήτων κ.λπ., αποτελώντας ταυτόχρονα ένα ανέγγιχτο μνημείο, μια τουριστική ατραξιόν. Μια διαδικασία προστατευμένη από το κοινωνικό γίνεσθαι, αποστειρωμένη από την πραγματική ζωή της πόλης, όπου ο πολίτης από ενεργός συμμετέχοντας στο βίωμα και στην εξέλιξη της πόλης μετατρέπεται σε καταναλωτή –επισκέπτη. Ο κάτοικος αντιμετωπίζει υποτονικά το κέντρο του αστικού χώρου σαν περιηγητής χωρίς να συμμετέχει στις αποφάσεις και στο σχεδιασμό του. Ο πολεοδόμος Paul Virilio έχει πει: «Η πρώτη διάκριση γίνεται όταν ομιλείς για τις συνοικίες της περιφέρειας σαν να μην αποτελούν μέρος της πόλης... ..Τα προάστια είναι διακριτά μονάχα εξαιτίας του γεγονότος ότι υφίστανται και αντιπροσωπεύουν ένα τρόπο «εναποθήκευσης» και απομάκρυνσης από το αστικό κέντρο ενός μέρους του πληθυσμού που θεωρείται από κάθε άποψη ελάχιστα επιθυμητό».

Franco La Cecla

“ Η κοινωνική ζωή συγκροτείται ακριβώς εκεί όπου η δημιουργικότητα των κατοίκων δεν είναι έντονα δεσμευμένη ούτε από τις αρχιτεκτονικές ούτε από τους κανόνες ”

Συνεπώς κάτω από αυτές της συνθήκες γίνεται όλο και πιο δύσκολο να αποδοθεί μια μοναδική ταυτότητα στην πόλη με συγκεκριμένα ιδανικά. Κατά συνέπεια είναι όλο και πιο δύσκολο να αναπτυχθεί στον «κάτοικο» η αίσθηση του «πολίτη». Η

αίσθηση του ανήκειν σ' ένα ενιαίο χώρο, υπό μια συνεκτική πολιτική. Εν γένει η ιδέα πως η πόλη θα μπορούσε να λειτουργήσει ως ένα συλλογικό σώμα φαντάζει ολοένα και πιο μακρινή. Τα Malls καταλαμβάνουν τους δημόσιους χώρους και εξοπλίζονται με συστήματα επιτήρησης και ταυτοποίησης ή με πραγματικούς φρουρούς, περιορίζοντας ακόμα και το δικαίωμα της διέλευσης ή της διαμονής. Όσοι δημόσιοι χώροι ξεφεύγουν της ιδιωτικοποίησης γίνονται συνεχώς πιο ελεγχόμενοι, δίνοντας τη θέση τους σε χώρους απλά «δημόσιας χρήσης» με κανόνες που ορίζονται από τα ιδιωτικά συμφέροντα που τους εκμεταλλεύονται ή τους περιβάλλουν. Η πραγματική, κοινωνική ζωή της πόλης έχει μεταφερθεί εξ ολοκλήρου στις περιοχές που έχουν επηρεαστεί λιγότερο από τον κεντρικό σχεδιασμό, αφήνοντας τα υπόλοιπα κομμάτια του κέντρου της πόλης να επιτελέσουν το ρόλο της βιτρίνας του εαυτού τους. Ο La Cecla λέει: «Οι τόποι που λειτουργούν ως σημεία συνένωσης είναι εκείνα στα οποία οι αρχιτέκτονες ή η διοικητική εξουσία προσέδωσαν λειτουργίες λιγότερο προσδιορισμένες, πλατείες και πλατιούλες, πεζοδρόμια, πάρκα, ζώνες αστικών κενών, εγκαταλειμμένες γωνιές. Η κοινωνική ζωή συγκροτείται ακριβώς εκεί όπου η δημιουργικότητα των κατοίκων δεν είναι έντονα δεσμευμένη ούτε από τις αρχιτεκτονικές ούτε από τους κανόνες... ..Η εντύπωση είναι ότι νίκησε μια προσέγγιση εξολοκλήρου τεχνική: Μια πόλη αποτελεσματική, πειθαρχημένη, με μια αστυνομία ορατή παντού, εν ολίγη μια πόλη τεχνικά πιο ανεπτυγμένη αλλά χωρίς την ψυχή που να αποτελεί έμπνευση.»¹ Βέβαια η προσέγγιση αυτή παραμένει αρκετά ηττοπαθής, καθώς υπάρχουν ακόμα πολλά κοινωνικά κινήματα που προσπαθούν να ξεπεράσουν αυτούς τους αποκλεισμούς. Είναι θύλακες αντίστασης που προσπαθούν όχι μόνο να χτίσουν δικές τους δομές, αλλά να αναμορφώσουν ριζικά την εικόνα της πόλης προς μια κατεύθυνση περισσότερο κοινωνική και συμμετοχική, απέναντι στο δόγμα των εργολάβων του μεγάλου κεφαλαίου που στηρίζεται όλο και περισσότερο από τον επιχειρηματικό κρατικό μηχανισμό.

Franco La Cecla

“ Η άρνηση είναι πάντα μια επιλογή. Η επιβίωση μια άλλη. Οι επιλογές του καθενός είναι αυτές που τον χαρακτηρίζουν. ”

Μέσα σε αυτό το αστικό τοπίο συμφερόντων, δικαιωμάτων, αντεκδικήσεων και συγκρούσεων ο αρχιτέκτονας καλείται να προσφέρει τις γνώσεις του για τον δομημένο κόσμο, αλλά όχι μόνο αυτό. Δεν αρκεί απλά να επιτελέσει το ρόλο του σε ένα καθορισμένο από τα πριν πλαίσιο. Δεν αρκεί απλά να επιλέξει ένα ρόλο από τους διαθέσιμους για να επιτελέσει, αλλά πρέπει ο ίδιος να τον επανεφεύρει, να το επανακαθορίσει και να τον υποστηρίξει σθεναρά. Αυτήν την ηθική θα πρόσταζε εξάλλου η πίστη ενός επιστήμονα στην επιστήμη του, που θέλει να λέγεται κοινωνική και που είναι στην υπηρεσία του κοινού συμφέροντας. Πόσο

μάλλον όταν μιλάμε για μια αρχιτεκτονική που θέλει να δημιουργεί τις υλικές δομές μέσα στις οποίες θα συγκροτούνται οι κοινωνίες. Ειδικά στις μέρες μας, με την ολοένα όξυνση των αντιθέσεων, οι ιδεολογικές επιλογές του αρχιτέκτονα δεν θα κρίνουν απλά το ύφος της σύγχρονης αρχιτεκτονικής, αλλά την ίδια την ύπαρξή της. Οι κοινωνίες, εξάλλου, θα συνεχίσουν να διαμορφώνονται με ή χωρίς τον αρχιτέκτονα και όπως γράφει ο La Cecla στο βιβλίο του “Ενάντια στην Αρχιτεκτονική”: «Η ζωή θα μετακινηθεί εκεί όπου οι κοινότητες και οι κάτοικοι έχουν περισσότερο χώρο για να εκφραστούν και να ανασυγκροτηθούν. Και η αντιδικία γύρω από την αρχιτεκτονική θα παραμείνει στείρα, ανούσια, γιατί οι πόλεις έχουν φτιαχτεί από άλλη πάστα... ... Η άρνηση είναι πάντα μια επιλογή. Η επιβίωση μια άλλη. Οι επιλογές του καθενός είναι αυτές που τον χαρακτηρίζουν».¹

Η ΑΡΧΙ ΤΕΚΤ ΟΝΙΚΗ

“ **Aaron Betsky**
Η αρχιτεκτονική δεν είναι χτίσιμο.
Η αρχιτεκτονική είναι τα πάντα
σχετικά με το χτίσιμο “

«Η αρχιτεκτονική δεν είναι χτίσιμο. Η αρχιτεκτονική είναι τα πάντα σχετικά με το χτίσιμο. Είναι ο τρόπος που σκεφτόμαστε για τα κτίσματα, το πώς τα οργανώνουμε, το πώς τα δημιουργούμε, το πώς τα κτίρια εκθέτονται. Η αρχιτεκτονική βρίσκεται πέρα, μέσα και μετά τα κτίσματα.»⁶ λέει ο Aaron Betsky στο μανιφέστο του στα πλαίσια της 11ης Μπιενάλε στη Βενετία. Μια άποψη που αν μη τι άλλο πρέπει να επανεξετάσουμε.

Όντως στην εποχή της κρίσης, των έντονων αντιθέσεων και της τεράστιας αστικοποίησης που μένει να εντεινεται, θα ήταν αφελές να προσεγγίσουμε την

πόλη απλά σαν ένα σύμπλεγμα κτισμένου. Πόσο μάλλον αν αναλογιστούμε πως από αυτή την αδιάκοπη δόμηση και συσσώρευση αναδύονται στην επιφάνεια ένα σωρό προβλήματα. Οι πόλεις υποφέρουν από μειωμένη πρόσβαση στους απαραίτητους φυσικούς πόρους, πολλές περιοχές τους ρημάζουν από την έλλειψη οποιασδήποτε μορφής μέριμνας και υποδομών, το ζήτημα της κατοικίας γίνεται όλο και πιο έντονο με εκατομμύρια ανθρώπους να στεγάζονται σε τεράστιες παραγκουπόλεις και τρώγλες. Ταυτόχρονα, κι επειδή τα υποκείμενα στην πόλη ποικίλουν θα συναντήσουμε εύπορες περιοχές, με πρόσβαση σε όλων των ειδών τα αγαθά και άλλες εξευγενισμένες, πάντα έτοιμες να επιτελέσουν το ρόλο τους στα πλαίσια της εμπορικότητας και της ανάπτυξης. Αν σ' αυτά προσθέσουμε και την ολοένα μείωση των δημόσιων χώρων, μέρη απαραίτητα για την συνεύρεση των πολιτών και τη συνεκτικότητα της πόλης, τότε αυτή φαντάζει πιο διασπασμένη από ποτέ. Αναπόφευκτα η πόλη έχει μετατραπεί σε ένα μεγάλο πεδίο συγκρούσεων μεταξύ αυτών που ορίζουν τις τύχες της και αυτών που προσπαθούν να επιβιώσουν όπως όπως. Θα ήταν εγκληματική αμέλεια από την επιστήμη της πόλης, την αρχιτεκτονική, να πάρει την απόφαση πως αρκείται στην ενασχόληση με το κτίσμα, τη μορφή και τη γεωμετρία, χωρίς να εξετάζει τις συνέπειες στη ζωή των κατοίκων, που αναπόφευκτα γεννιούνται μέσα από αυτή τη δόμηση. Ο La Cecla γράφει: «Οι αρχιτέκτονες το να είναι σύγχρονοι θα σήμαινε να εκλάβουν σήμερα σοβαρά τις προκείμενες καταστροφές, την τρογλοποίηση, το τέλος των πόλεων εξαιτίας της εξάντλησης των πόρων, το ζήτημα της επιβίωσης, μιας συνύπαρξης ανθρώπινης που αναμετρείται με ένα βιώσιμο κατασκευασμένο περιβάλλον, με μια αναδιανομή των δυνατοτήτων πρόσβασης στους πόρους. Θα σήμαινε την ενεργοποίηση τους, με κάθε τρόπο, ώστε να αποφευχθεί η μετατροπή ολόκληρης της πόλης σε ένα τόπο συγκρούσεων μεταξύ εθνικοτήτων, δυνάμεων, συμμοριών και τρελαμένων υποκειμένων».¹

“ **William Shakespeare**
Τι άλλο είναι οι πόλεις αν όχι οι άνθρωποι; “

Αν μη τι άλλο οι πόλεις περισσότερο από μια απλή μορφολογική αναζήτηση, δημιουργήθηκαν και βρίσκονται εκεί για να εξυπηρετήσουν τις ζωές των κατοίκων τους, για την υποστήριξη των ανθρώπινων σχέσεων και αναγκών, για την δόμηση των νέων κοινωνιών. Όπως είχε πει και ο Shakespeare εξάλλου: «Τι άλλο είναι οι πόλεις αν όχι οι άνθρωποι;».

Βέβαια οι πόλεις δεν ήταν ποτέ το αθώο αποτέλεσμα μιας αυθόρμητης διαδικασίας συσσώρευσης πληθυσμών. Ούτε φτιάχτηκαν υπό ένα γενικόλογό ανθρωπιστικό πρίσμα για να εξυπηρετήσουν γενικά και αόριστα τις ανάγκες των κατοίκων τους. Η διαδικασία της δόμησης τους πάντα είχε ως στόχο την παγίωση συγκεκριμένων κοινωνικών σχέσεων που βασιζόταν σε συγκεκριμένο τρόπο παραγωγής, Και

προφανώς τα υποκειμένα με τη μεγαλύτερη επίδραση σ' αυτήν την διαδικασία ήταν επίσης συγκεκριμένα. Ο Harvey γράφει στις "Εξεγερμένες Πόλεις": «Η αστικοποίηση είναι μια από τις πιο βασικές διαδικασίες για τη συσσώρευση και την κυκλοφορία του κεφαλαίου και ειδικά σε περιόδους κρίσης όπου το κεφάλαιο στρέφεται στη γη εξαιτίας της αδυναμίας επαρκούς κερδοφορίας από τον κύκλο της παραγωγής. Έτσι, οι πόλεις, αποτελούν βασικά πεδία στα οποία ασκείται όχι μόνο η κυριαρχία της αστικής τάξης αλλά και η οικονομική εξουσία της και η απόσπαση υπεραξίας. Αν ισχύει κάτι τέτοιο, τότε οι ίδιες πόλεις αποτελούν αρένα ταξικής αναμέτρησης και όπλο για την αντικαπιταλιστική πάλη».² Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν πως στην εποχή μας τίποτα δεν είναι αθώο, ούτε αποτελεί μια φυσική διαδικασία που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο θα κυλήσει. Ακόμα και η προσπάθεια αποστασιοποίησης από κάθε διαδικασία είναι πολιτική και διαμορφώνει κοινωνίες, ειδικά όταν πρόκειται να υλοποιηθεί με πραγματικούς όρους. Θα επηρεάσει τις κοινωνικές σχέσεις εμπύπτοντας, θέλοντας και μη, στα συμφέροντα του ενός ή του άλλου υποκειμένου που δρα στις πόλεις. Η αρχιτεκτονική αναπόφευκτα δεν μπορεί να ξεφύγει από αυτό. Ως μια καθολικά κοινωνική επιστήμη, που θα κληθεί να εξυπηρετήσει συγκεκριμένους στόχους μέσα στην πόλη, οφείλει κάθε φορά να εξετάζει τις εκάστοτε κοινωνικοπολιτικές συνθήκες και την επιρροή της σ' αυτές. Ο αρχιτέκτονας αυτό μπορεί να το κατανοήσει μόνο όταν βρίσκεται σε διαρκή διαλεκτική σχέση με το πραγματικό, όταν εμπλέκεται με την καθημερινότητα της πόλης, όταν επιδιώκει την αλληλεπίδραση με τα υποκειμένα της και αφουγκράζεται τον τρόπο κατοίκησης τους μέσα σε αυτή. Ο αρχιτέκτονας - κοινωνικός επιστήμονας φαντάζει αδύνατο να γεννηθεί μέσα σε αποστειρωμένα στούντιο υπό μια διαδικασία αποκλειστικής μελέτης και σχεδιασμού μορφών, χωρίς να έρθει σε άμεση επαφή με όλα εκείνα τα ζωτικά κομμάτια της πόλης.

Όλα αυτά βέβαια φαντάζουν εξωπραγματικά παρατηρώντας το πλαίσιο στο οποίο δουλεύουν οι αρχιτέκτονες σήμερα. Αν αναλογιστούμε πως το μεγαλύτερο μέρος των αρχιτεκτόνων είναι άνεργοι ή δουλεύουν ως απλοί χειριστές αυτοματοποιημένων προγραμμάτων σχεδιασμού σε μεγάλες κατασκευαστικές εταιρίες και εργολάβους, τότε θα μπορούσαμε να πούμε πως όλη η παραπάνω κουβέντα είναι κενής σημασίας και πως έχουμε φτάσει στο τέλος της αρχιτεκτονικής. Πως έχουμε φτάσει στο σημείο της μετατροπής της αρχιτεκτονικής σκέψης σε εργαλειακή γνώση. Πράγματι κάτι τέτοιο θα μπορούσαμε να ισχύει σε μεγάλο βαθμό, όμως έχει σημασία να εξετάσουμε το κυρίαρχο δόγμα πίσω από το οποίο δουλεύουν οι σύγχρονοι cadίστες αλλά και οι φοιτητές στις αρχιτεκτονικές σχολές. Γιατί το να έχεις πτυχίο αρχιτεκτονικής ή αρχιτεκτονικές γνώσεις χωρίς αυτές να μπορούν να αποτυπωθούν σε πραγματικές μελέτες που θα διαδράσουν με τον κόσμο, σε πραγματικό έργο που εν δυνάμει μπορεί να υλοποιηθεί, τότε δεν σημαίνει απαραίτητα πως είσαι αρχιτέκτονας. Όπως αντίστοιχα και πιο κατανοητά, οι γνώσεις γεωργικής καλλιέργειας προϊόντων, χωρίς να έχεις το χωράφι για να τα καλλιεργήσεις, δεν σε κάνουν γεωργό. Το δόγμα αυτό, λοιπόν, έχει καθοριστεί από καιρό στο υπάρχων σύστημα από την άρχουσα τάξη: Αν θέλεις να αποκτήσεις υπόσταση σαν επιστήμονας, να ξεφύγεις από την αφάνεια ενός

άνευρου εργαλείου σε μια μαζική αλυσίδα παραγωγής πρέπει να ακολουθήσεις συγκεκριμένους κανόνες, να δράσεις μέσα σε ελεγχόμενα πλαίσια που θίγουν ορισμένα μόνο ζητήματα.

Franco La Cecla

“Οι αρχιτέκτονες παραμένουν έγκλειστοι στη δικιά τους ζάλη, γνωρίζουν ότι αυτό που κάνουν δεν θα έχει κανένα αποτέλεσμα στο επίπεδο της πραγματικότητας, ότι θα απορριφθεί ή θα μεταμορφωθεί με ριζικό τρόπο.”

Έτσι δημιουργήθηκε μια μικρή μερίδα αστέρων της αρχιτεκτονικής που ενσωματώθηκε σ' αυτό το πλαίσιο εργασίας και κατάφερε να αναδυθεί στην επιφάνεια. Πολλοί από αυτούς αποδέχτηκαν την ήττα των αντιλήψεών τους, μιας ακέραιης επιστημονικής προσέγγισης που θα αδυνατούσε να συμβαδίσει με το υπάρχων σύστημα. Ανέλαβαν τον ρόλο της αναμορφωτικής ιδιοφυΐας πάνω στο συλλογικό της πόλης, που τους ανέθεσε η εκάστοτε εξουσία. Μπρος στον φόβο της αφάνειας περιχαράκωσαν την επιστήμη τους και αγνόησαν μια σειρά πραγματικών προβλημάτων στο πεδίο των πόλεων που αναζητούν ακόμα λύση. Γράφει χαρακτηριστικά ο La Cecla: «Οι αρχιτέκτονες παραμένουν έγκλειστοι στη δικιά τους ζάλη, γνωρίζουν ότι αυτό που κάνουν δεν θα έχει κανένα αποτέλεσμα στο επίπεδο της πραγματικότητας, ότι θα απορριφθεί ή θα μεταμορφωθεί με ριζικό τρόπο. Είναι, στα πρώτα χρόνια, η θέση του ίδιου του Ρεμ Κούλχαας. Μπροστά σε αυτό το προφανές, το επάγγελμα κλείνεται στον εαυτό του, μεταχειρίζεται τα εργαλεία του ως καθαρή επίσημη άσκηση. Και αυτό συμβαίνει τη στιγμή μου όλη η «μοντέρνα» πόλη είναι σε κρίση και θα είχε ανάγκη πραγματικής επαναθεώρησης».¹ Ο Νικόλας Μιτζάλης, διδάκτορας πολεοδομίας και χωροταξίας (Ε.Μ.Π.) προσθέτει: «Δυστυχώς όμως πολλοί αρχιτέκτονες φαίνεται ότι αντιμετωπίζουν την αρχιτεκτονική ως μια δυναμική ύλη με την οποία πρέπει να δουλέψει κάποιος αποκλειστικά, ως μοναδικό τρόπο δημιουργίας, ως κάτι που βρίσκεται υπέρ του δέοντος πέραν του κόσμου τούτου. Η αρχιτεκτονική μοιάζει έτσι να επικεντρώνεται το ενδιαφέρον της στη θεαματική κατανάλωση αρχιτεκτονικών στοιχείων-μοντέλων, τα οποία αρνείται να κατοικήσει και επιδιώκει να γίνει κοινωνικός διαμορφωτής προβάλλοντας συμβολισμούς και κυρίως ευκρινείς μορφές εξουσίας. Έτσι ο αρχιτέκτονας μετατρέπεται στον Τύρρανο που εκτρέφει μέσα του ο Χόμο Ντεμοκράτικος, ο οποίος δεν εξαντλεί το έργο του στην άσκηση εξουσίας με οποιαδήποτε μορφή αλλά προσπαθεί να κάνει όλο τον κόσμο μια πόλη, όλους τους τόπους ένα χώρο, να μετατρέψει όλες τις πεποιθήσεις σε μια μοναδική πίστη: πως η Τεχνική μπορεί να επιτύχει οποιονδήποτε σκοπό, να μετατρέψει όλα τα πιστεύω ώστε να αποτελέσουν μία και μόνο ηθική».⁷

Νικόλας Μιτζάλης

// (η αρχιτεκτονική) Μετατρέπεται έτσι σε ένα καπρίτσιο, σε ένα αυτοαναφορικό παιχνίδι σημάδι-σύμβολο όπως μια μάρκα παπουτσιών, χάνοντας το πνεύμα συνύπαρξης και κοινωνίας της τέχνης δια μέσου της διάδρασης της με το δημόσιο χώρο. //

Οι archistars δεν είναι απλά μια μικρή μερίδα αρχιτεκτόνων που δρα απλά στα πλαίσια που η εξουσία ορίζει, αποστασιοποιημένη από τα πραγματικά προβλήματα της πόλης. Με την ολοκληρωτική προβολή που απολαμβάνουν καθορίζουν τάσεις και εν τέλει δίνουν οι ίδιοι ξανά τον ορισμό της αρχιτεκτονικής στις μέρες μας. Ο La Cecla λέει: «Η αρχιτεκτονική σήμερα ελάχιστα έχει να κάνει με τα ζητήματα που διακυβεύονται, με τα πραγματικά «παγκόσμια ζητήματα», με τα σοβαρά ζητήματα οικιστικής ακαταλληλότητας των πόλεων, της εξάντλησης των πόρων, της υπερθέρμανσης του πλανήτη. Οι αρχιτέκτονες είναι εντελώς προσκολλημένοι στα άλλοθι τους.»¹ Το ακόμα πιο επικίνδυνο, λοιπόν, σε όλο αυτό είναι η προσπάθεια απογύμνωσης της επιστήμης από τον κοινωνικό της ρόλο, σαν να ήταν κάτι ξέχωρο από την κοινωνία που δεν την αφορά άμεσα. Αυτή η προσπάθεια θεωρητικοποίησης των επιλογών των archistar που απογυμνώνει την αρχιτεκτονική από κάθε πολιτική χροιά για να λειτουργήσει ως άλλοθι για τους ίδιους. Να λειτουργήσει ως αντίβαρο και να δικαιολογήσει στην κοινωνία και στους εαυτούς τους την προσκόληση των αρχιτεκτόνων στο σχεδιασμό μορφών, γεωμετριών, που αποποιείται κάθε ευθύνη για τα προβλήματα της πόλης και μεταθέτει το ρόλο της επίλυσής τους σε κάποιον άλλο. Ο Μιτζάλης γράφει: «Έτσι όμως οι αρχιτέκτονες παρακολουθούν τα γεγονότα. Επιλέγουν να αποστασιοποιηθούν και να κάνουν την αρχιτεκτονική τους επίκαιρη ωσάν να πρέπει να εξυπηρετήσει περισσότερο τις ανάγκες μιας θεατρικής παράστασης και λιγότερο εκείνες ενός κτιρίου και της περιοχής στην οποία εγγράφεται. Η αρχιτεκτονική λοιπόν φαίνεται σήμερα να αγνοεί το πώς και από τι είναι κατασκευασμένοι οι χώροι. Ίσως γι' αυτό δεν αντιμετωπίζει πια τη πόλη ως διήγηση εμπειριών ζωής, συνάντηση με τους άλλους και βίωμα συμμετοχής στη συλλογικότητα δια μέσου των ελεύθερων χώρων, αλλά ως εικόνα και μόνο. Μετατρέπεται έτσι σε ένα καπρίτσιο, σε ένα αυτοαναφορικό παιχνίδι σημάδι-σύμβολο όπως μια μάρκα παπουτσιών, χάνοντας το πνεύμα συνύπαρξης και κοινωνίας της τέχνης δια μέσου της διάδρασης της με το δημόσιο χώρο.»⁷

Και πάλι θα μπορούσε κάποιος να πει ότι τα παραπάνω είναι θέματα μόνο λίγων και πως η συντριπτική πλειοψηφία των αρχιτεκτόνων αναλώνονται απλά στην προσπάθεια τους για επιβίωση μέσα στην αγορά εργασίας. Γιατί αν μπορούμε να πούμε για τους archistars πως έχουν βουλευτεί στην αναγνώριση και το κέρδος

που αποκομίζουν, οπότε έχουν διαλέξει πλευρά και αυτό δικαιολογεί τις πράξεις τους, τότε το πραγματικό πρόβλημα εντοπίζεται στον κόσμο της εργασίας. Είναι τεράστια ιδεολογική νίκη της αστικής τάξης να έχει πείσει την εργαζόμενη, με τους χειρότερους όρους πολλές φορές, πλειοψηφία των αρχιτεκτόνων καθώς και τους φοιτητές, πως για να καταφέρουν να ξεφύγουν από την αφάνεια και να επιβιώσουν πρέπει να μοιάσουν στα πρότυπά τους. Το πραγματικό πρόβλημα εδράζεται στην νίκη της πεποιθησης ότι η απελευθέρωση της αρχιτεκτονικής και των εργασιακών σχέσεων δεν θα επιτευχθεί από την αμφισβήτηση και τον επαναπροσδιορισμό της κοινωνίας συνολικά, αλλά από τον συνεπή σχεδιασμό περίτεχνων, πρωτότυπων μορφών εξαιρετικής τεχνικής στα πλαίσια που έχουν από τα πριν οριστεί. Γι' αυτό αξίζει να εξετάσουμε περειαίρω τη διαβρωτική επίδραση της λογικής των archistars. Γιατί είναι λογικό οι archistars, ως μέλη πλέον μιας εξέχουσας ελίτ, να δρουν με συγκεκριμένο τρόπο, όμως ο πραγματικός κίνδυνος αναδεικνύεται όταν την ίδια λογική ενστερνίζονται κομμάτια των πιο πληθιακών εργατικών στρωμάτων των αρχιτεκτόνων ή των φοιτητών που τώρα αρχίζουν τις πρώτες τους αναγνωριστικές επαφές με την αρχιτεκτονική.

Franco La Cecla

// (η αρχιτεκτονική) θα είναι μονάχα ανούσιες ασκήσεις, καπρίτσια υποτιθέμενης δημιουργικότητας στα ασηπτικά παρασκήνια των παρκέ της μόδας. //

Οι αρχιτέκτονες σήμερα αποστασιοποιημένοι από τα προβλήματα της πραγματικής πόλης αρκούνται στο να πωλούν δυσδιάστατη μνημιακότητα. Έχουν πιστεί ότι αποτελούν εκείνες τις ιδιοφυΐες που δημιουργούν τον κόσμο, ώστε να μπορούν να απλώνουν το χέρι τους στη πόλη χωρίς να τους ενοχλεί πως την ίδια στιγμή τα έργα τους καταπίνονται από την αδιαφορία του σόπινγκ. Ο archistar ρίχνει στην εκάστοτε πόλη τον μανδύα του, για να επιβεβαιώσει εκείνη ότι είναι στη μόδα, πραγματικά σύγχρονη και μέσα στις τάσεις. Όλο το έργο του αρχιτέκτονα αποτελεί μια ιδεολογική προσπάθεια αυτοδιαφήμισης και επικεντρώνεται στο να μετατραπεί ο ίδιος σε ένα brand, μια μάρκα. Κατ' επέκταση η πόλη επιζητεί να σφραγιστεί από το έργο της μεγάλης ιδιοφυΐας, του αστέρα αρχιτέκτονα για να κερδίσει και αυτή λίγη από τη λάμψη του ονόματός του, να γίνει και η ίδια μια μάρκα. Οι πόλεις δεν είναι για τους archistars παρά ένα προϊόν. Ο La Cecla λέει: «Από τη στιγμή που η πόλη και οι πρακτικές για την κατανόηση της και τη διαμόρφωση της δεν απαρνούνται την επίδραση της αναμορφωτικής ιδιοφυΐας, της οποίας η αρχιτεκτονική μοιάζει να είναι σήμερα η κύρια εκπρόσωπος, από τη στιγμή που δεν ξαναγίνεται κυρίως αφήγηση, διήγηση βαθιά και πυκνή του αστερισμού της υπαρκτικής οριζοντιότητας και καθετότητας όπου οι πόλεις έχουν φτιαχτεί, θα είναι μονάχα ανούσιες ασκήσεις, καπρίτσια υποτιθέμενης δημιουργικότητας στα

ασηπτικά παρασκήνια των παρκέ της μόδας».¹ Οι αρχιτέκτονες πλέον πήραν τη θέση της επώνυμης μπλούζας και μετατράπηκαν οι ίδιοι σε προϊόντα. Τα κτίρια τους έγιναν η βιτρίνα των ιδίων και της πόλης. Έγιναν τα πελώρια δυσδιάστατα σκηνικά μιας θεατρικής παράστασης που έχει στηθεί στο κέντρο των πόλεων για χάρη του σόπινγκ, της μνημιακότητας και του κέρδους. Ο Jean Nouvel υπόσχεται ελαφρές επιφάνειες, ανάλαφρα υαλοστάσια, σαν να λέει πως η αρχιτεκτονική είναι δυσδιάστατη και πως πρέπει να περάσει όλη στις γυαλιστερές σελίδες των περιοδικών. Ο Frank Gehry μπαίνει στο στούντιο του, σβολιάζει ένα χαρτί και λέει στους πιστούς σχεδιαστές του στο cad «θέλω αυτό». Η αρχιτεκτονική εξαϋλώνεται, γίνεται εικόνα και περνάει στο επίπεδο των αναμνηστικών καρτ ποστάλ ή ενός ανάλαφρου ξεφυλλίσματος κάποιου περιοδικού. Είναι τρομερό πως και οι ίδιοι οι archistars δεν αντιλαμβάνονται πόσα χάνουν. Ότι αυτό μπορεί να αποτελέσει ακόμα και για τους ίδιους το τέλος του χώρου και του παιχνιδιού με τους χώρους. Το πιο επικίνδυνο όμως είναι αυτή η καθολική αποδοχή του πλαισίου μέσα στο οποίο δουλεύουν και η σχεδόν πλήρης αδιαφορία τους για τις επιπτώσεις της δουλειάς τους στη πραγματική ζωή της πόλης και τα υπόλοιπα κοινωνικά στρώματα που την απαρτίζουν. Σε μια εποχή που παραγκουπόλεις και οι τρώγλες κάνουν την εμφάνισή τους παντού για να στεγάσουν το πληθυσμό που συνεχώς καταφθάνει στις πόλεις, η εικόνα του ιστορικού κέντρου πρέπει να διατηρηθεί και να διαχωριστεί άμεσα από κάθε τι που θα την αλλοιώσει αφαιρώντας την εμπορευματική της αξία. Η σκληρή αστυνόμευση και οι αρχιτέκτονες έρχονται να παίξουν το ρόλο του θεματοφύλακα αυτής της εικόνας σύμφωνα με τις προσαγές της κεφαλαίου.

Δημιουργούνται χώροι μαζικής συγκέντρωσης των πιο αδύναμων κοινωνικών ομάδων, όποιου τύπου κι αν είναι αυτοί. Χώροι υποδοχής για μετανάστες που στα μάτια τους φαντάζουν σαν την γη της επαγγελίας. Στρατόπεδα συγκέντρωσης που κρατούνται σαν ποινικοί παραβάτες μέχρι κάποιοι άλλοι να αποφασίσουν για το μέλλον τους. Εργατικές κατοικίες που στεγάζουν τις ζωές χιλιάδων φτωχών οικογενειών που δεν έχουν τη δυνατότητα για κάτι καλύτερο. Μέσα σε ακατάλληλα και ελλιπώς συντηρημένα κτίρια προσπαθούν να ονειρευτούν το μέλλον γιατί... τουλάχιστον έχουν σπίτι. Αρχιτέκτονες που εξευγένισαν περιοχές διώχνοντας βίαια μεγάλους πληθυσμούς και άλλοι που τις έκαναν γκέτο για να αποθηκεύσουν μέσα τους κάθε ανεπιθύμητο, επιζήμιο στοιχείο για τη βιτρίνα της πόλης και του κέντρου. Ακόμα αρχιτέκτονες που φαντασιώθηκαν λαμπρές τις ζωές της εργατικής τάξης μέσα από καθολικές λύσεις τεραστίων μπλοκ, στερημένων κάθε λειτουργίας πέρα της κατοίκησης, αποστειρωμένων και αποκομμένων από την υπόλοιπη πόλη. Τόποι που οι ίδιοι σίγουρα δεν θα επιθυμούσαν να ζήσουν. Όμως τους διαφεύγει πως τόσο το κτίσμα τους, όσο και η ζωή της πόλης για να υπάρξει βασίζεται στην δουλειά που προσφέρουν αυτοί οι εργάτες, οι μετανάστες, πολλές φορές κάτω από τις πιο δύσκολες συνθήκες. Αυτοί που συνήθως, αφού επιτελέσουν το καθήκον τους στην πόλη πρέπει να επιστρέψουν για να κρυφτούν ξανά στον συσσωρευτή τους, σαν να μην υπήρξαν ποτέ και όλα να γίναν δια μαγείας.

Frank Gehry

“ Το πρόβλημα με την αρχιτεκτονική είναι ότι υπάρχουν κανόνες που πρέπει να τηρηθούν, που πρέπει να επανενταχθούν. Στο διάολο: αυτό δεν σημαίνει τίποτα, εγώ θα κάνω αυτό που ξέρω να κάνω καλύτερα και θα είναι η αγορά αυτή που θα αποφασίσει εάν είναι καλό ή όχι ”

Massimiliano Fuksas

“ Οι πολιτικοί οφείλουν να πολεμήσουν την αδικία της κατανομής που τυραννά τις πόλεις, άρα οι πολιτικοί πρέπει αν αντιμετωπίσουν τη γενικότερη επείγουσα κατάσταση στην οποία ζούμε. Οι αρχιτέκτονες ασχολούνται με άλλα πράγματα: με επίσημο καλλωπισμό, με διάκοσμο, με όμορφα πράγματα εν ολίγοις. ”

Mies Van Der Rohe

“ Οι καλλιτέχνες πάντα δούλευαν με τους ισχυρούς, γιατί μας κάνει έκπληξη; ”

Το πιο εκνευριστικό σε όλα αυτά είναι μια ρητορεία του απλού δημόσιου καλλιτέχνη που αναπτύσσουν οι archistars στις μέρες μας, μια επανεφεύρεση της ηθικής απαλλαγμένης από κάθε ευθύνη. Χαρακτηριστικά παραθέτουμε μερικά αποσπάσματα από δηλώσεις διάφορων γνωστών ή λιγότερο γνωστών γύρω από την τέχνη της αρχιτεκτονικής. Ο Robert Bryon συγγραφέας και κριτικός τέχνης λέει σε ένα άρθρο του: «Η αρχιτεκτονική είναι η περισσότερο παγκόσμια απ' όλες τις τέχνες: προστατεύει το παρελθόν ως κάτι ιερό, σε μορφή πιο εκτενή. Όσο ποικίλει τόσο γίνεται πιο κατανοητή σε σχέση με οποιαδήποτε άλλη μορφή κουλτούρας. Αποκαλύπτει το γούστο και τις εμπνεύσεις του σήμερα σε όλους όσους διασχίζουν τους δρόμους μιας πόλης και σηκώνουν το βλέμμα καθώς προχωρούν στην πορεία τους. Οι ζωγραφιές βρίσκονται στις γκαλερί, η φιλοσοφία στα βιβλία. Οι γκαλερί πρέπει να είναι επισκέψιμες, τα βιβλία πρέπει να είναι ανοιχτά. Τα κτίρια αντιθέτως είναι πάντα με εμάς. Η δημοκρατία είναι ένα αστικό γεγονός και η αρχιτεκτονική είναι η τέχνη του».

Ο Frank Gehry έχει δηλώσει: «Το πρόβλημα με την αρχιτεκτονική είναι ότι υπάρχουν κανόνες που πρέπει να τηρηθούν, που πρέπει να επανενταχθούν. Στο διάολο: αυτό δεν σημαίνει τίποτα, εγώ θα κάνω αυτό που ξέρω να κάνω καλύτερα και θα είναι η αγορά αυτή που θα αποφασίσει εάν είναι καλό ή όχι».

Ο Massimiliano Fuksas αναφέρει σε συνέντευξή του: «Οι πολιτικοί οφείλουν να πολεμήσουν την αδικία της κατανομής που τυραννά τις πόλεις, άρα οι πολιτικοί πρέπει αν αντιμετωπίσουν τη γενικότερη επείγουσα κατάσταση στην οποία ζούμε. Οι αρχιτέκτονες ασχολούνται με άλλα πράγματα: με επίσημο καλλιτισμό, με διάκοσμο, με όμορφα πράγματα εν ολίγοις».⁸

Ο Kevin Erwin Kelley, ένας ειδικός στο μάρκετινγκ αρχιτέκτονας λέει για την δουλειά του: «Ονομάζοντας “αρχιτεκτονική” αυτό που κάνει η δικιά μας εταιρία είναι να μπερδεύει τα πράγματα, συνεπώς είναι καλύτερα να επανορίσουμε αυτού του είδους την υπηρεσία ως «Αντιληπτικό Σχεδιασμό», μια πρακτική που βοηθά τους καταναλωτές δια μέσου περιβαλλοντικών «σινιάλων» που επηρεάζουν την αντίληψη τους. Κατά κάποιο τρόπο σχεδιάζουμε τους καταναλωτές. Αυτές οι ανακλήσεις της επώνυμης μάρκας εγκαθίστανται όχι μόνο στο κατασκευασμένο περιβάλλον αλλά και στα μενού, στα λογότυπα, στα αρώματα και στη μουσική, στις αισθήσεις και, ακόμα πιο σημαντικό, στα συναισθήματα. Μεγάλο μέρος των αρχιτεκτόνων εκπλήσσεται από το γεγονός ότι η εταιρία μας δεν αρχίζει σε γενικές γραμμές μια μελέτη, εάν πρώτα δεν συνεκτιμήσει όλους αυτούς τους παράγοντες της μάρκας».⁹

Τέλος ο ίδιος ο Mies van der Rohe είχε δηλώσει ευθαρσώς: «Οι καλλιτέχνες πάντα δούλευαν με τους ισχυρούς, γιατί μας κάνει έκπληξη».

Franco La Cecla

Μακριά από την αντιπροσώπευση της δυστυχημένης συνείδησης του νεοκαπιταλισμού του ριάλ εστέιτ, οι αρχιτέκτονες είναι σήμερα γενικά, οι ανήλικοι χομπίστες που περνιούνται για δημόσιοι καλλιτέχνες.

Για όλα τα παραπάνω απαντάει ο La Cecla στο βιβλίο του “Ενάντια στην Αρχιτεκτονική”: «Ο Κούλχαας, ένα άτομο έξυπνο και προσεκτικό, είναι στην τελική ένας φιλόδοξος μελετητής, χρησιμοποιεί το παλαιό όπλο του ρεαλισμό για να επικυρώσει το στάτους κβο, εν συντομία νίπτει τας χείρας του με τον πιο κομψό τρόπο, βεβαιώνοντας ότι στο κάτω κάτω της γραφής το ρεαλιστικό είναι η μοίρα του πραγματικού... ..Με λίγα λόγια τι θέλετε; Δεδομένου ότι ο κόσμος είναι αυτός που είναι, αφήστε τουλάχιστον εμένα να σας τον περιγράψω, και είτε να μου διαφύγει το ότι λαμβάνω μέρος στη δόμηση αυτής της ερείπωσης, που είναι το μόνο πράγμα που μπορεί να γίνει... ..Εν συντομία οι άρκισταρ δεν είναι τίποτα άλλο από καλλιτέχνες στην υπηρεσία των ισχυρών του σήμερα, χρήσιμοι για τον

καθορισμό των «τάσεων» των αγορών, για να εντυπωσιάζουν και να προσελκύουν το ευρύ κοινό με «ευρήματα» που δεν είναι ούτε καν κτίρια, αλλά σκηνοθετήματα, τεράστιες διαφημιστικές πινακίδες στημένες έτσι ώστε να δημιουργούν μουσεία, έδρες εταιριών επικοινωνίας και κάποια εντυπωσιακή συνοικία αλά Ντίσνεϋ. Γιατί να τα βάλουμε μαζί τους; Στην πραγματικότητα κάνουν τη δουλειά ενός ταπεινού μοντέρνου καλλιτέχνη: παίζουν με τις μορφές και τις φόρμες στο χώρο που τους δίδεται, τίποτα άλλο από μια τυπική άσκηση, μια γυμναστική συντήρησης του καλού γούστου... .. Σε αυτό το σημείο όμως βρισκόμαστε στους αντίποδες. Μακριά από την αντιπροσώπευση της δυστυχημένης συνείδησης του νεοκαπιταλισμού του ριάλ εστέιτ, οι αρχιτέκτονες είναι σήμερα γενικά, οι ανήλικοι χομπίστες που περνιούνται για δημόσιοι καλλιτέχνες.».¹

Βέβαια παρ’ ότι αυτή η κυρίαρχη αντίληψη, που υποβιβάζει την αρχιτεκτονική σε μια μορφή δημόσιας τέχνης εξυπηρετώντας συγκεκριμένα συμφέροντα με τις ανάλογες συνέπειες για τη ζωή στη πόλη, έχει διαπεράσει όλο το φάσμα της αρχιτεκτονικής διανόησης και των ταξικών βαθμίδων, θα ήταν άδικο να μοιράσουμε εξίσου τις ευθύνες σε όλους τους αρχιτέκτονες. Πως θα μπορούσαν εξάλλου να έχουν την ίδια ευθύνη όλοι όταν προ κρίσης ακόμα ένας στους τέσσερις αρχιτέκτονες στην Ευρώπη ήταν άνεργος, με τα ποσοστά αυτά σήμερα συνεχώς να ανεβαίνουν, 10 ενώ την ίδια στιγμή πολλοί ακόμα προσπαθούν με δυσκολία να επιβιώσουν διευθετώντας κάποιο αυθαίρετο ή κάνοντας μια ανακαίνιση ή δουλεύοντας με πενιχρούς μισθούς σαν σχεδιαστές σε μεγάλα γραφεία. Σήμερα αυτός ο διίσμος ανάμεσα στον επιτυχημένο ελεύθερο επαγγελματία καλλιτέχνη και τον πιστό σχεδιαστή στο cad γίνεται όλο και πιο έντονος και τείνει να γίνει μη αναστρέψιμος. Οι καιροί αλλάζουν και ένα από τα καθοριστικότερα στοιχεία που επηρέασε την δουλειά του αρχιτέκτονα ήταν η τεχνολογική ανάπτυξη και η υπολογιστική έκρηξη της δεκαετίας του ’80. Ο υπολογιστής θα εκτινάξει τις δυνατότητες παραγωγής, ανάλυσης και παρουσίασης του αρχιτεκτονικού έργου και θα δημιουργήσει νέες σχέσεις εργασίας και μοντέλα εργαζομένων σε όλους τους τομείς. Ας σκεφτούμε λίγο το παράδειγμα του L.Thurow: «Αν το άτομο που εργάζεται σε μια αποβάθρα εκφόρτωσης χειρίζεται ένα ηλεκτρονικό σύστημα ελέγχου, με το οποίο καταγράφει τα παραδιδόμενα υλικά κατευθείαν στον ηλεκτρονικό υπολογιστή και ο ηλεκτρονικός υπολογιστής τυπώνει αμέσως μια απόδειξη που δίνεται στον οδηγό του φορτηγού για να την επιστρέψει στην εταιρεία του (εξαλείφοντας έτσι την ανάγκη μεγάλων λογιστικών γραφείων με υπαλλήλους οι οποίοι καταγράφουν τις αγορές), το άτομο στην αποβάθρα εκφόρτωσης παύει να είναι κάποιος που απλώς μετακινεί κουτιά. Θα πρέπει να έχει πολύ διαφορετικές δυνατότητες».¹¹

Η γνώση του σχεδιασμού, που θα έπρεπε να ήταν αποτέλεσμα πολυετών σπουδών και εμπάθουσας στην αρχιτεκτονική, ανάγεται πλέον σε σχεδιαστικές ικανότητες στο cad και το gis. Το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι ότι αυτές οι αλλαγές στην ιεραρχία της αγοράς εργασίας επηρεάζουν άμεσα την αρχιτεκτονική εκπαίδευση που δομείται πλέον περισσότερο με βάση τους νόμους του εμπορίου και λιγότερο με

ακαδημαϊκά κριτήρια. Την περίοδο της λεγόμενης «Αστικής Αναγέννησης» δεκάδες νέες αρχιτεκτονικές σχολές ανοίγουν για να καλύψουν την ζήτηση σε εργατικό σχεδιαστικό δυναμικό. Κατακερματίζουν την αρχιτεκτονική γνώση προσφέροντας μια σειρά πολλών διαφορετικών ειδικοτήτων σε σχέση με το δομημένο περιβάλλον και αδυνατούν να αναγνώσουν το συνολικό πλαίσιο γύρω από το νέο παραγωγικό και κοινωνικό μοντέλο που αναπτύσσεται στις πόλεις. Ο Δ. Πούλιος γράφει: «Σε αυτή τη περίοδο όμως της οικονομικής ευημερίας και ανάπτυξης η Αρχιτεκτονική διδασκαλία και έρευνα απέτυχε να πράξει αυτό που ο Fredric Jameson ονομάζει «γνωσιολογική χαρτογράφηση», δηλαδή να βρει τους τρόπους («έχοντας» ήδη τα μέσα) να ερμηνεύσει διαφορετικά την αστική πραγματικότητα αλλά και την ίδια τη πορεία της Αρχιτεκτονικής. Οι προτεραιότητες και τα πρότυπα ήταν τότε διαφορετικά και η «χρυσή» περίοδος της υπεροικοδόμησης και της κερδοφορίας της περιόδου μετά το 90', οδήγησε τα πανεπιστημιακά ιδρύματα να χρησιμοποιήσουν τα νέα μέσα με τρόπο αποσπασματικό και ευέλικτο, ποιο κοντά σε αυτό που απαιτούσε η αναδυόμενη τότε αγορά. Κινητικότητα, εξειδίκευση και ο κατακερματισμός της γνώσης αλλάζει τη ποιότητα και τους στόχους της αρχιτεκτονικής εκπαίδευσης».¹²

Franco La Cecla

Από τις σχολές λίγα πια μπορείς να ελπίζεις. Η Ιταλία ξεφουρνίζει κάθε χρόνο χιλιάδες πτυχιούχους αρχιτέκτονες και όλοι θέλουν να μπουν στην Formula 1 του επαγγέλματος. Τα διαβολικά μοντέλα είναι αυτά της άκρατης ελευθερίας της ιδιοφυΐας, ένα μείγμα παραδοσιακού τσαρισμού και βαρονίας των ακαδημιών.

Έννοιες που δεν έχουν σε τίποτα να κάνουν με την αρχιτεκτονική, όπως η ανταγωνιστικότητα και η επιχειρηματικότητα, η επίκληση στις ανάγκες της αγοράς και σε «εφικτά» σχέδια αποτελούν πλέον τη ραχοκοκαλιά της αρχιτεκτονικής διαδικασίας. Οι σχολές περισσότερο προσπαθούν να διασφαλίσουν την ποιότητα των αποφοίτων τους με κριτήρια ανταποδοτικότητας για την αγορά εργασίας, θυσιάζοντας την πραγματική ποιότητα της αρχιτεκτονικής γνώσης. Όμως ο νεαρός, αδούλευτος ακόμα φοιτητής αρχιτεκτονικής, από την εκπαιδευτική διαδικασία αρχίζει δημιουργεί αντίληψη, ιδεολογία. Με τις ανησυχίες για τις κοινωνικές σχέσεις, τη δομή της πόλης και την αναζήτηση νέων κοινωνικών μοντέλων που δύναται αυτή να υποστηρίξει στο σήμερα να έχουν πάει περίπατο από τις αρχιτεκτονικές σπουδές, καθώς δεν είναι προσοδοφόρες για την αγορά, ο φοιτητής έχει να επιλέξει ανάμεσα σε ένα πολύ συγκεκριμένο πραγματικό δίπολο. Σε μια περίοδο που η εργασιακή ανασφάλεια συνεχώς εντείνεται, ο αρχιτέκτονας φοιτητής που συνεπαίρνεται με το έργο που επιτελεί στη σχολή, που το αγαπά και κάνει όνειρα για το μέλλον, έχει να επιλέξει ως οραματικό

μοντέλο εργασίας είτε την επιστημονική ανυπαρξία του ρόλου του πιστού σχεδιαστή - ρομπότ ξενόφερτων ιδεών, είτε το ρόλο του αρχιτέκτονα αστέρα - διάνοιας που θα φτιάξει λαμπρές κατασκευές για να τις θαυμάζουν όλοι στα κέντρα των μεγαλουπόλεων. Για νέους, που στο ξεκίνημα της ζωής τους, δεν θέλουν να βουτήξουν από τώρα στη μίζερη πραγματικότητα η απόφαση μοιάζει δεδομένη και αυτή είναι άλλη μια συνθήκη για το πώς το σύστημα διαμορφώνει ιδεολογία μέσα από τα αδιέξοδα που θέτει. Ότι και να επιλέξουν πάντως οι νέοι αρχιτέκτονες, ο κίνδυνος να απολέσουν, από τις σπουδές ακόμα, εκείνες τις αρχές της αρχιτεκτονικής που την καθιστούν κοινωνική επιστήμη, μοιάζει πιο κοντινός από ποτέ. Ο La Cecla γράφει για τις σχολές της Ιταλίας κάτι που μάλλον ισχύει σε παγκόσμια κλίμακα: «(έχει χαθεί) Η αίσθηση του δημόσιου χώρου, η διαίσθηση και το απαραίτητο όραμα για να φανταστείς το μέλλον με τις διάφορες παραλλαγές του χωρίς να πρέπει υποχρεωτικά να το υλοποιήσεις άμεσα, η ουτοπική ικανότητα να αντιληφθείς την ανθρώπινη συνύπαρξη ως μια διαλεκτική μεταξύ ταυτότητας και τόπου. Για την ώρα το τρένο χάθηκε και σίγουρα το επόμενο δεν θα περάσει πολύ σύντομα. Ο κίνδυνος είναι αυτή η κυριαρχία να υιοθετηθεί από άλλους τεχνοκράτες πολύ πιο εξοπλισμένους και δυνατούς από τους αυτοαποκαλούμενους καλλιτέχνες του τραπέζιου (όσο σκέφτομαι ότι ένα επάγγελμα τόσο συνδεδεμένο με το εδαφικό περιβάλλον μεταμορφώθηκε σε μια καθαρή εξισορρόπηση τσίρκου μου ανεβαίνει το αίμα στο κεφάλι). Από τις σχολές λίγα πια μπορείς να ελπίζεις. Η Ιταλία ξεφουρνίζει κάθε χρόνο χιλιάδες πτυχιούχους αρχιτέκτονες και όλοι θέλουν να μπουν στην Formula 1 του επαγγέλματος. Τα διαβολικά μοντέλα είναι αυτά της άκρατης ελευθερίας της ιδιοφυΐας, ένα μείγμα παραδοσιακού τσαρισμού και βαρονίας των ακαδημιών».¹

Franco La Cecla

Εάν οι αρχιτέκτονες θέλουν πράγματι να εισέλθουν στους καιρούς που αλλάζουν, πρέπει να γίνουν περισσότερο αδιάλλακτοι και πιο ολοκληρωμένοι. Πρέπει να έχουν το μυαλό σε ολόκληρη πόλη.

Σύμφωνα με μια από τις τελευταίες εκθέσεις της EAAE (European Association for Architectural Education) η αρχιτεκτονική εκπαίδευση πρέπει να μετασηματίζεται ανάλογα με τις ανάγκες της εποχής. Έχει δίκιο σ' αυτό, όμως το ζήτημα είναι ποιες ανάγκες εξυπηρετεί. Εδώ δεν έχουμε να κάνουμε με ένα φανταστικό δίπολο ή μια θεωρητική κουβέντα. Ο διαχωρισμός έχει γίνει ήδη ανάμεσα στις ανάγκες της αγοράς για όλο μεγαλύτερα κέρδη με οποιοδήποτε κόστος και στις ανάγκες των εργαζομένων που παράγουν την υπεραξία και δομούν τις κοινωνικές σχέσεις στην πραγματική ζωή της πόλης. Γι' αυτήν την πόλη της εργαζόμενης πλειοψηφίας και για να προσδώσουμε ξανά αξία στην αρχιτεκτονική υπάρχει περισσότερο

από ποτέ η ανάγκη να ανακαλυφθεί ένα νέο ζωντανό, προσεχτικό, αυτόνομο επάγγελμα που θα κάνει σοβαρή επιτόπια έρευνα της μορφής ζωής και του τύπου επικοινωνίας και κατοίκησης. Μια επιστήμη με κέντρο τον άνθρωπο που δεν θα επιτρέπει στους διανοητές της να αισθανθούν ανώτεροι. Κι αυτό αν μη τι άλλο δεν γίνεται παρά να ξεκινήσει επεμβαίνοντας στην εκπαίδευση των σύγχρονων αρχιτεκτόνων. Γράφει ο La Cecla για το ζήτημα αυτό: «Να προσδώσεις στην αρχιτεκτονική αξιοπρέπεια και αυτονομία από τον εντολέα την οποία πολύ συχνά στο σκλαβοπάζαρο της αγοράς οι αρχιτέκτονες, ακόμα και οι μεγάλοι, την έχουν εύκολα απαρνηθεί... ..Εάν οι αρχιτέκτονες θέλουν πράγματι να εισέλθουν στους καιρούς που αλλάζουν, πρέπει να γίνουν περισσότερο αδιάλλακτοι και πιο ολοκληρωμένοι. Πρέπει να έχουν το μυαλό σε ολόκληρη πόλη. Όλα αυτά μοιάζουν αφέλειες, αλλά στην πραγματικότητα έχουμε φθάσει σε μια κατάσταση όπου το απλό πρέπει να ξανακατακτηθεί, όπως, για παράδειγμα, η επιλογή μεταξύ μιας κοινότητας που καθιστά ζωντανή και κατοικήσιμη μια συνοικία και μιας καλουπωμένης συνοικίας για κατοίκους πειθαρχημένους από τους ίδιους τους σωματοφυλακές τους».¹

Karl Marx

Ακόμη και τα ανώτατα είδη πνευματικής παραγωγής αποκτούν αναγνώριση και γίνονται αποδεκτά στα μάτια του αστού μόνο χάριν του ότι του τα παρουσιάζουν και ερμηνεύουν ψευδώς σαν άμεσους παραγωγούς υλικού πλούτου.

Φαντάζει καταστροφολογία να μιλάμε για το τέλος της αρχιτεκτονικής, όσο καταροφολογία μοιάζει το να μπορούμε να μιλάμε για το τέλος της επιστήμης γενικότερα. Όμως όταν η επιστήμη χάνει τις βασικές τις αρχές της αυτόνομης διανοητικής έρευνας για τις αρχές λειτουργίας του κόσμου, της ανεξάρτητης κριτικής σκέψης για το ένα ή το άλλο μοντέλο και τείνει να γίνει γνώση εργαλειοκού τύπου που εξυπηρετεί τα συμφέροντα μιας συγκεκριμένης ελίτ, τότε ίσως οι όροι χρήζουν αναθεώρησης. Μια αρχιτεκτονική που δεν αναζητά τα βαθύτερα αίτια της δημιουργίας των πόλεων, τις βασικές αρχές και δυνάμεις που δρουν και ορίζουν τις δομές τους, δεν αναλύει τις κοινωνικές σχέσεις και τις ομάδες που σχηματίζονται, δεν αμφισβητεί σε καμία περίπτωση το κυρίαρχο μοντέλο ούτε έχει διάθεση να πειραματιστεί, τότε θα ήταν καλύτερο να μην λέγεται αρχιτεκτονική. Στην αρχιτεκτονική έχει συμβεί αυτό που έγραφε ο Marx για την πολιτική οικονομία: «Εφθασε η ώρα του θανάτου της επιστημονικής αστικής πολιτικής οικονομίας. Από εδώ και στο εξής γινόταν λόγος, όχι για το αν είναι σωστό ή όχι το ένα ή το άλλο θεώρημα, αλλά για το αν είναι χρήσιμο για το κεφάλαιο ή θλαβερό, βολεύει ή δε βολεύει, είναι σύμφωνο με τις αστυνομευτικές αντιλήψεις ή όχι... ..Το προϊόν της πνευματικής εργασίας - η επιστήμη - πάντα εκτιμάται πολύ λιγότερο από την αξία της, γιατί ο εργάσιμος χρόνος που είναι απαραίτητος για την αναπαραγωγή της, δεν μπορεί να συγκριθεί με τον εργάσιμο χρόνο, ο οποίος απαιτείται για την αρχική παραγωγή του... ..Ακόμη και τα ανώτατα είδη πνευματικής παραγωγής αποκτούν

αναγνώριση και γίνονται αποδεκτά στα μάτια του αστού μόνο χάριν του ότι του τα παρουσιάζουν και ερμηνεύουν ψευδώς σαν άμεσους παραγωγούς υλικού πλούτου».¹³

Yuri Zhdanov

Ο ρόλος της επιστήμης στο γίνεσθαι του νέου κοινωνικού σχηματισμού είναι άκρως σύνθετος και πολύπλευρος. Λειτουργεί ως η ορθολογική βάση της παραγωγής και του κοινωνικού σχεδιασμού.

Η επιστήμη, κατ' επέκταση και η αρχιτεκτονική, γίνεται όχημα πλουτισμού για την προνομιούχα τάξη. Ένα εργαλείο ενίσχυσης της εξουσίας των λίγων και εγκαθίδρυσης της κυριαρχίας τους πάνω στα πλατιά στρώματα της εργαζόμενης πλειοψηφίας. Η επιστήμη χάνει την κριτική της νόηση και τον αναμορφωτικό της ρόλο και γίνεται μέσο παγίωσης της υπάρχουσας κατάστασης αποκτώντας έντονα ταξικό πρόσημο. Ο Yuri Zhdanov γράφει σχετικά: «Η αστική τάξη εκμεταλλεόμενη τις θεωρητικές ιδέες της ανθρωπότητας, αρνείται αδιάντροπα τα συμπεράσματα της επιστήμης, όταν αυτά αρχίζουν να αντιφάσκουν στα ταξικά της συμφέροντα... ..Ο ρόλος της επιστήμης στο γίνεσθαι του νέου κοινωνικού σχηματισμού είναι άκρως σύνθετος και πολύπλευρος. Λειτουργεί ως η ορθολογική βάση της παραγωγής και του κοινωνικού σχεδιασμού».¹⁴

Εντέλειη επιστήμη, μιλώντας για την ίδια και όχι για τα παράγωγά της, μετατρέπεται από θεωρητική γνώση σε προϊόν που υπόκειται στους κανόνες της αγοράς. Χάνει την υπόσταση της ως σκέψη, ως καθολικό κοινωνικό αγαθό, παράγωγο της ανθρώπινης νόησης, και επιστρέφεται στην κοινωνία κατακερματισμένη, ως κομμάτια έτοιμα προς πώληση, αποκτώντας έτσι ανταλλακτική πλέον αξία. Η ροή αυτή προφανώς είναι απόλυτα ελεγχόμενη και πάντα το προϊόν, πιστό στο δόγμα της αποκλειστικότητας της επιστήμης, αποτελεί μια μικρή μόνο πτυχή της γνώσης στον εκάστοτε επιστημονικό κλάδο. Ο Yuri Zhdanov συνεχίζει: «Ο Marx στηλίτευε οργισμένα τους αστούς επιστήμονες, το προνομιούχο στρώμα τους, επειδή μετατρέπουν σε αντικείμενο αγοραπωλησίας την επιστημονική δεοντολογία τους, σε αντίθεση με την επιταγή της αναζήτησης της αλήθειας, επιδιώκοντας ιδιοτελείς και προσωπικούς σκοπούς. Αναφερόμενος ειδικά σε αυτού του είδους τους ανθρώπους, έγραφε: «Υπάρχουν δυο είδη τόλμης: η τόλμη της υπεροχής και η τόλμη της μιζέριας του νου που αντλεί δύναμη από την επίσημη θέση της, από τη συνειδητοποίηση ότι επωφελείται στην πάλη επειδή διαθέτει ένα προνομιώκο όπλο κοκ.»... ..Πραγματικά, όταν ο Ντ. Ι. Μεντελέεφ, εργαζόμενος στη Ρωσία, ανακάλυψε τον περιοδικό νόμο των χημικών στοιχείων, δεν υπήρχε πλέον ανάγκη να τον ξαναανακαλύψουν στη Γαλλία ή στην Αμερική, έγινε αμέσως καθολικό αγαθό».¹⁴ Η επιστήμη χωρίς αλληλεπίδραση με τις πλατιές μάζες της κοινωνίας αποξενώνεται, γίνεται κάτι ανοίκειο, μακρινό, μια δύναμη που θα έρθει να φορεθεί από πάνω τους χωρίς να γίνεται ακριβώς κατανοητό πως λειτουργεί. Η αστική τάξη ξέρει πως έλεγχος της επιστήμης σημαίνει έλεγχος πάνω στη γνώση των αρχών δημιουργίας του κόσμου, πάνω στις δομές παραγωγής και συγκρότησης των πόλεων.

Karl Marx

// Μεταξύ ίσων δικαιωμάτων κριτής είναι η δύναμη. //

Η απάντηση σε αυτά τα μονοσήμαντα ερωτήματα είναι πολύ πιο πολύπλοκη και έγκειται τόσο στα πρόσωπα όσο στη διαδικασία συγκρότησης της πόλης. Ο David Harvey λέει στο βιβλίο του “Εξεγερμένες Πόλεις”, πως το δικαίωμα στην πόλη δεν αποτελεί νομοτέλεια αλλά νοηματοδοτείται συνεχώς από τις σχέσεις υπεροχής μέσα στον αστικό ιστό: «Το δικαίωμα στην πόλη είναι ένα κενό σημαίνον. Όλα εξαρτώνται από το ποιος θα του προσδώσει ένα νόημα. Οι επενδυτές και οι υπερεργολάβοι μπορούν να το διεκδικήσουν, και έχουν κάθε δικαίωμα να το κάνουν. Το ίδιο όμως ισχύει και για τους άστεγους και τους χωρίς χαρτιά. Αναπόφευκτα θα βρεθούμε αντιμέτωποι με το ερώτημα τίνος τα δικαιώματα αναγνωρίζονται, ενώ παράλληλα καθίσταται σαφές ότι, όπως το έθεσε ο Marx στο Κεφάλαιο, “μεταξύ ίσων δικαιωμάτων κριτής είναι η δύναμη”».² Άρα σύμφωνα με τον Harvey τον δικαίωμα στην πόλη εξαρτάται άμεσα με τις σχέσεις εξουσίας που αναπτύσσονται μέσα σε αυτή. Κοιτώντας την πόλη του σήμερα δεν γίνεται να μην παρατηρήσουμε πως κάθε κομμάτι της είναι διαμορφωμένο έτσι ώστε σε κάποιον να ανήκει. Ολόκληρη η δομή της πόλης είναι φτιαγμένη πάνω σε διαχωρισμούς ιδιότητας. Το δικό μου, το δικό σου, το δικό του, κατανεμημένα έτσι ώστε το δικαίωμα αυτών που εξουσιάζουν να ενισχύεται, να γίνεται αναγνωρίσιμο. Στη εποχή που η ιδιώτευση ανάχθηκε σε υπέρτατο δικαίωμα, από τη στιγμή που η αστική τάξη έκανε κτήμα της τον αστικό χώρο, δεν θα ήταν υπερβολή να πούμε πως άρχισε αυτή να ορίζει την μορφή των πόλεων, δικαιωματικά.

Ο δημόσιος χώρος περιορίστηκε και η διαχείριση του πέρασε στη σφαίρα του ιδιωτικού. Κατοχυρώθηκε έτσι και νομικά ο πιο ελεγχόμενος χαρακτήρας του. Ορίστηκαν τα αυστηρά πλαίσια όχι απλά των δραστηριοτήτων, αλλά πολλές φορές και της δυνατότητας απλής εισόδου μέσα σε αυτόν, των οποίων η επιβολή έγινε σε πολλές περιπτώσεις με τη σκληρότερη αστυνομική βία. «Το δημόσιο εδώ παύει να είναι το πεδίο της συνύπαρξης, της διαπραγμάτευσης ή του ανταγωνισμού και μετατρέπεται σε πεδίο εκδήλωσης μιας αναγνωρίσιμης και πιστοποιήσιμης νέας “συλλογικής ταυτότητας”»¹⁵, όπως γράφει η Σάσα Λαδά. Με τον δημόσιο χώρο να μην αποτελεί πλέον πρόβλημα, ίσα ίσα πολλές φορές να παίζει το ρόλο του ορίου (π.χ. μεγάλοι αυτοκινητόδρομοι ταχείας κυκλοφορίας) η κυριαρχία της αστικής τάξης εδραιώθηκε και η δυνατότητα για το ξαναμοίρασμα της πόλης άνοιξε διάπλατα. Τα κέντρα μετατράπηκαν σε ανέγγιχτα μνημεία, ψυχρές όψεις, σκηνικά θεατρικών παραστάσεων που υμνούν τη μορφολογική αρμονία για χάρη της τουριστικής ανάπτυξης. Δημιουργήθηκαν ζώνες οικονομικής δραστηριότητας με μεγάλους ουρανοξύστες και ορίστηκαν περιοχές κατοίκησης, εφοδιασμένες με όλων των ειδών τα αγαθά, που επανακαθορίζουν το υψηλό status quo των κατοίκων τους. Ταυτόχρονα δημιουργήθηκαν περίφραχτες κοινότητες και περιοχές μαζικής

ΤΟ ΔΙΚΑΙ ΩΜΑ

// David Harvey
Το δικαίωμα στην πόλη είναι ένα
κενό σημαίνον. Όλα εξαρτώνται
από το ποιος θα του προσδώσει
ένα νόημα. //

Σε αυτό το σημείο, με την πολυπλοκότητα των κοινωνικών σχέσεων στη πόλη και τις αντίρροπες δυνάμεις που συγκρούονται μέσα σε αυτή, γεννιέται ένα εύλογο ερώτημα. Εν τέλει, αν έπρεπε να αποφασίσουμε, ποιο θα ήταν το υποκείμενο που θα δικαιούνταν να πάρει την ελευθέρως για να επέμβει στην πόλη; Ποιος θα είχε το μεγαλύτερο δικαίωμα σ’ αυτές τις αποφάσεις γύρω από τη δόμησή της ή το μετασχηματισμό της πόλης; Άραγε αυτός που ζει σε αυτή, αυτός που εργάζεται σε αυτή, αυτός που την επισκέπτεται, αυτός που τη σχεδιάζει ή αυτός που επενδύει το κεφάλαιο του σε αυτήν; Αν η πόλη εν τέλει ανήκει πραγματικά σε κάποιον τι κάνουν όλοι οι υπόλοιποι μέσα σε αυτή;

εστίασης, αποκομμένες από τα κέντρα των πόλεων, με σκοπό να αποθηκεύσουν στο εσωτερικό τους όλους αυτούς που θεωρούνται επιζήμιοι για την εικόνα της πόλης, όπως θα έπρεπε αυτή να είναι. Περιοχές που θα περιορίσουν όλους όσους, με την παρουσία τους και μόνο, αμφισβητούν το δικαίωμα της άρχουσας τάξης να ορίζει τις πόλεις όπως νομίζει. Δημιουργήθηκε έτσι μια πόλη θυλάκων που το δικαίωμα θεμελιώνεται στην εξαίρεση. Μια πόλη που αναπτύσσεται με διπλή ταχύτητα πάνω στο δίπολο φτώχειας και πλούτου. Ο Θάνος Ανδρίτσος γράφει σε ένα άρθρο του για την πόλη στην Ελλάδα της κρίσης: «Τραπεζίτες και σεϊχίδες προετοιμάζουν, καπνίζοντας πούρα σε κτίρια από γυαλί, ουρανοξύστες και τουριστικά θέρετρα. Όλα αυτά μπορούν να γίνουν πραγματικότητα, αρκεί να φύγουν από μπροστά μας οι περιττοί, οι απόβλητοι, οι φτωχοί, οι μετανάστες, οι διαδηλωτές, οι ταραξίες. Οι παράνομοι. Και πάλι εμείς και αυτοί. Η πόλη μας και η πόλη τους. Γιατί η δικιά μας πόλη είναι άλλη. Και πονάει, όπως πονάνε οι κάτοικοί της. Και πεθαίνει στη φτώχεια, και αυτοκτονεί από απόγνωση, και κρυσταλλώνει χωρίς στέγη, και μένει στις γραμμές του ΟΑΕΔ, όπως οι κάτοικοί της. Είναι μια πόλη πραγματική, όχι τρισδιάστατη αποτύπωση. Και είναι μια πόλη που σκοτεινιάζει. Όπως τα σπίτια χωρίς ρεύμα. Όπως οι παρατημένοι δημόσιοι χώροι, οι εγκαταλειμμένες παιδικές χαρές, οι διαλυμένες δημόσιες υπηρεσίες με τους απολυμένους εργαζόμενους. Μια πόλη, με άνδρες, γυναίκες και παιδιά, με δήμους και γειτονιές, καταδικασμένους σε μια θηλιά που όλο στενεύει, ένα χρέος που δεν δημιούργησαν. Που είναι όλοι για πούλημα ή για σφαγή».¹⁶

Franco La Cecla

Πρόκειται ακριβώς για διάδοση ενός απλού μηνύματος: η πραγματική πόλη δεν είναι εκείνη που βλέπετε, αλλά εκείνη της επικοινωνίας, η τηλεοπτική ιδέα του Παλέρμο (ή της Νάπολης) στη θέση της πραγματικότητάς της.

Οι πόλεις του σήμερα, συμπυκνώνοντας τόσο μεγάλες αντιθέσεις πλούτου και ανέχειας, δεν θα μπορούσαν να αντέξουν τις συγκρούσεις αν η αστική τάξη δεν τις είχε θωρακίσει με ένα σκληρό μηχανισμό τρομοκράτησης και φόβου. Από τη μία καταστολή με αστυνομία ορατή παντού να διασφαλίζει, ακόμα και χωρικά, τον κοινωνικό διαχωρισμό. Από την άλλη διαρκής τρομοκράτηση πως αν δεν γίνουν όλα με το «σωστό τρόπο» μπορεί να χάσεις τη δουλειά σου, το σπίτι σου ή να απελαθείς γιατί έτσι έχουν οι νόμοι. Μια διαρκής επίκληση στο μεγαλείο της αστικής δημοκρατίας και των νόμων που τη διέπουν ως κάτι ουδέτερο και αξιακό, λες και δεν είναι το ίδιο το νεοφιλελεύθερο σύστημα που τους ορίζει. Το μεγαλύτερο όμως στήριγμα για αυτές τις πόλεις είναι ένας καλά οργανωμένος μηχανισμός ιδεολογικής επιβολής πάνω στους κατοίκους τους. Με την κυριαρχία της τηλεόρασης, την ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιών και τις τεράστιες διαφημιστικές καμπάνιες ο στόχος είναι να επιτελέσει ανενόχλητη η εξουσία το

έργο της χωρίς καν να χρειαστεί η καταστολή. Ο στόχος αυτός έχει διττή φύση. Από τη μία να στρέψει κατώτερα κοινωνικά στρώματα το ένα απέναντι στο άλλο σε ένα είδος ταξικού εμφυλίου, αγνοώντας αυτούς που πραγματικά κινούν τα νήματα, από την άλλη να παραχαράξει στις συνειδήσεις του κόσμου που ζει στην πόλη την εικόνα που έχει γι' αυτή. Αφού η πόλη δεν μπορεί να είναι ιδανική για όλους αρκεί να πιστεύουν όλοι ότι ζουν σε μια ιδανική πόλη. Αρκεί να πειστούν σε μια κυρίαρχη αφήγηση γύρω από την εποποιία της καπιταλιστικής πόλης και τη μεγαλοσύνη της, ώστε να αγνοήσουν τις πραγματικές συνθήκες μέσα στις οποίες ζουν. Με αφορμή μια τηλεοπτική διαφημιστική καμπάνια του δημάρχου του Παλέρμου με σύνθημα το ασηπτικό "Palermo is cool", ο La Cecla λέει για την πόλη του: «Πρόκειται ακριβώς για διάδοση ενός απλού μηνύματος: η πραγματική πόλη δεν είναι εκείνη που βλέπετε, αλλά εκείνη της επικοινωνίας, η τηλεοπτική ιδέα του Παλέρμο (ή της Νάπολης) στη θέση της πραγματικότητάς της. Η πόλη εξαυλώνεται, λίγο πολύ. Δεν έχει σημασία που το Παλέρμο τώρα πια καταρρέει, που ζει κάθε μέρα χειρότερα, γιατί είναι η εικόνα αυτή που γίνεται αντικείμενο της αγοράς. Λίγο πολύ αυτό που συμβαίνει σήμερα, εν γένει, στις πόλεις... Το σύστημα είναι ραφιναρισμένο πολύ, ξέρει ότι τα πράγματα είναι αυτό που φαίνονται, όχι αυτό που είναι. Και μην παραξενευτείς εν τέλει εάν ακόμα και τα θύματα του πείθονται».¹

Henri Lefebvre

Το δικαίωμα στην πόλη δεν μπορεί να νοηθεί ως απλό δικαίωμα επίσκεψης ή επιστροφής στις παραδοσιακές πόλεις. Δεν μπορεί να διατυπωθεί, παρά μόνο ως δικαίωμα στην αστική ζωή, μετασχηματισμένη, ανανεωμένη».

Με αυτούς και με άλλους τρόπους η αστική τάξη αποκαθιστά τις πόλεις της, διατείνοντας πως το δικαίωμα σε αυτές είναι μια παγιωμένη κατάσταση που έχει σχεδόν με φυσικό τρόπο καθοριστεί. Από την άλλη, σε περιόδους σαν κι αυτή, που οι πόλεις μεγαλώνουν συνεχώς, οι ανάγκες όλο αυξάνονται και οι κοινωνικές σχέσεις δοκιμάζονται αναπόφευκτα, ο Henri Lefebvre υποστηρίζει την έμφυτη αναμορφωτική φύση του δικαιώματος στην πόλη: «Το δικαίωμα στην πόλη δεν μπορεί να νοηθεί ως απλό δικαίωμα επίσκεψης ή επιστροφής στις παραδοσιακές πόλεις. Δεν μπορεί να διατυπωθεί, παρά μόνο ως δικαίωμα στην αστική ζωή, μετασχηματισμένη, ανανεωμένη».¹⁷ Κι όντως η συγκρότηση της πόλης διατηρείται ακόμα, κατά κάποιο τρόπο ρευστή, σε αντίθεση με τις βλέψεις της εξουσίας. Υπάρχουν ακόμα εκείνες οι συγκροτημένες νησίδες που δεν διστάζουν να υψώσουν ανάστημα και καταφέρνουν να δώσουν ξανά πνοή στο δημόσιο χώρο, μετατρέποντας τον σε πεδίο σύγκρουσης με την κυρίαρχη πολιτική. Υπάρχουν ακόμα περιπτώσεις που η υπεράσπιση δικαιωμάτων όπως η εργασία, η στέγη, ο ελεύθερος χώρος και χρόνος, το φύλο παίρνουν συλλογικό χαρακτήρα, περιφρονώντας την ριζωμένη αντίληψη της ατομικότητας και της ιδιοκτησίας.

Αυτοί οι άνθρωποι ενεργοποιούν ξανά το αστικό απόθεμα, το μεταφράζουν σε δημόσιο χώρο και το προσφέρουν στην κοινωνία. Το μετατρέπουν σε ένα ανεξάντλητο πεδίο δυνατοτήτων και συμβάντων στα πλαίσια της αυτοδιαχείρισης, προσπαθώντας συλλογικά να κατακτήσουν όσα η ιδιώτευση και το κράτος τους στερούν. Διαμορφώνεται καθημερινά μια αστική κουλτούρα ανυπακοής απέναντι σ' ένα στρατηγικό σχέδιο που θέλει να μετατρέψει ένα πολύμορφο πλήθος σε πειθαρχημένη κοινωνία που θα ζει με προκαθορισμένο τρόπο, σε ταξικά διακριτές ζώνες κατοίκησης. «Ο επαναστατικός αναβρασμός που εκδηλώθηκε για πρώτη φορά στις μεγαλουπόλεις της λεγόμενης περιφέρειας πυροδοτήθηκε από μικρά αιτήματα, που υπογραμμίζουν τη σκληρότητα της υλικής καθημερινότητας, αλλά και την αντίθεση στη φαντασμαγορία της προόδου»¹⁵ γράφει η Σάσα Λαδά. Πράγματι είναι εκείνοι οι άνθρωποι που βιώνουν το χειρότερο αποκλεισμό, τη χειρότερη εκμετάλλευση στην πόλη που δεν έχουν τίποτα να χάσουν. Νοιώθουν την ανάγκη να αποδείξουν ότι είναι ζωντανοί μέσα στην πραγματική πόλη και όχι κάτι που παράπεσε στα όρια της. Να δείξουν στην επίσημη πόλη, που συνεχίζει να τους περιθωριοποιεί και να ακυρώνει την ύπαρξή τους, ότι όντως υπάρχουν. Οι νέοι που εξεγείρονται στα προάστια της Γαλλίας, οι μαύροι των γκέτο στις ΗΠΑ καταστρέφουν, καίνε όχι μόνο για να νοιώσουν ζωντανοί, όχι μόνο για να τους ακούσουν αλλά και για να εξαφανίσουν, κατά κάποιο τρόπο, εκείνες τις κτισμένες δομές που τους φυλακίζουν, που συμβολίζουν την κατάσταση διαχωρισμού τους από την επίσημη ζωή της πόλης. Καταστρέφουν εκείνο τον υλικό πλούτο, που περισσότερο από ποτέ, όσο η συγκέντρωσή του μεγαλώνει τόσο σημαίνει για τον ιδιοκτήτη του ανώτερη κοινωνική τάξη, περισσότερες ευκαιρίες, μεγαλύτερη αποδοχή στην πόλη. Οι κινητοποιήσεις παίρνουν, κατά ένα οπτικό πρίσμα, περισσότερο τη μορφή ιεροτελεστίας, όπως αυτές που περιγράφει για τους Ινδιάνους ο La Cecla στο βιβλίο του “Ενάντια στην Αρχιτεκτονική”: «Σε σημαντικές συναθροίσεις οι ινδιάνοι κατέστρεφαν τα αγαθά τους για να αποφύγουν τη δημιουργία ανισότητας και κοινωνικής έντασης από τη συσσώρευση που θα μπορούσε να υπονομεύσει τη συνέχεια του δεσμού της ομάδας. Το να καταστραφούν σήμαινε ανύψωση της συμβολικής αξίας των αγαθών κοινωνικής σύνδεσης. Περίπου το αντίθετο του τρόπου με τον οποίο σήμερα λειτουργεί το σόπινγκ: ως τελετουργία θυσίας του χρήματος και της ανθρώπινης εργασίας στην πρόσκαιρη λατρεία μιας εξανεμιζόμενης ατομικής ιδιοκτησίας, του ατομικισμού προσδιορισμένου από την ταυτότητα του καταναλωτή».¹

David Harvey

Αλλά η πόλη επίσης μπορεί να γίνει το μέρος των συσσωρευμένων αντιθέσεων και επομένως το πιο πιθανό μέρος για να γεννηθεί ένας νέος τρόπος παραγωγής.

Η άρχουσα τάξη αντιλαμβάνεται πλήρως τον κίνδυνο να χάσει την αποκλειστικότητα της διαχείρισης της πόλης και των δομών παραγωγής από συλλογικές δράσεις των μεγαλύτερων και πιο πληθειακών στρωμάτων που ζουν σε αυτές. Γι' αυτό τα περιορίζει εξάλλου όσο αυστηρότερα γίνεται στις περιφέρειες, σε γειτονιές – συσσωρευτές, γι' αυτό δε διστάζει να καταστείλει άγρια, ακόμα και να σκοτώσει κατά τη διάρκεια γεγονότων που δείχνουν να παίρνουν ανατρεπτικά χαρακτηριστικά. Είναι όμως άδικο για την αρχιτεκτονική, ως επιστήμη, ο ορισμός της να γίνεται συνώνυμο μεθόδων επιβολής της κυριαρχίας του κεφαλαίου στην πόλη. Γιατί, θέλοντας ή μη, αυτό το χαρακτήρα της έχουν προσδώσει οι μεγάλοι αρχιτέκτονες – εργολάβοι που έβαλαν το χέρι τους στα masterplan των σύγχρονων πόλεων. Σε αγαστή συνεργασία με την εξουσία, χωρίς ίχνος επιστημονικότητας, σχεδίασαν για χρόνια από τη μία αποκομμένα εργατικά μπλοκ και περίφραχτες κοινότητες από την άλλη λαμπρούς ουρανοξύστες και malls. Αυτό το ρόλο της αρχιτεκτονικής και της πολεοδομίας επισημαίνει ο Harvey τονίζοντας όμως τη δυναμική που ακόμα πηγάζει από τις πόλεις: «Η πόλη και η πολεοδομία μπορούν να λειτουργούν για τη σταθεροποίηση ενός συγκεκριμένου τρόπου παραγωγής... .. Αλλά η πόλη επίσης μπορεί να γίνει το μέρος των συσσωρευμένων αντιθέσεων και επομένως το πιο πιθανό μέρος για να γεννηθεί ένας νέος τρόπος παραγωγής».¹⁸

Franco La Cecla

Οι περιφέρειες είναι ο περιθωριακός τόπος, αλλά όπως και να 'χει αρκετά κοντινός, όπου ζει ο ξένος, αντιλαμβανόμενος ακριβώς –το σκέφτηκε έναν αιώνα πριν ο Τζωρτζ Σίμελ- ως κάποιος που έπαψε να είναι μακρινός και παραγίνεται κοντινός.

Κι αν κάποιος archistars έχουν διαλέξει στρατόπεδο, αν έχουν διαλέξει δρόμο να πορεύονται, είναι κρίμα για εκείνους τους άλλους αρχιτέκτονες, αυτούς που επιθυμούν να προσδώσουν ξανά στην αρχιτεκτονική τόσο την επιστημονική όσο και την κοινωνική της αξία να εθελουφλούν. Να κλείνουν τα μάτια στον υποταγμένο ρόλο της αρχιτεκτονικής που συνεχίζει να δημιουργεί ταξικούς διαχωρισμούς μέσα στη πόλη και να την ωραιοποιούν. Να μη βλέπουν πως ολόκληρο το πεδίο εργασίας τους, η πόλη, βρίσκεται σε κίνδυνο από το διαχωρισμό του στιλιζαρισμένου κέντρου με το παρακείμενο περιθώριο. Λέει ξανά ο La Cecla για το ζήτημα των περιφερειών: «Η περιφέρεια είναι πρόκληση για τη σύγχρονη πόλη. Θυμίζει σε εκείνους που αυταπατώνται ότι μπορούν να κλειστούν στο εσωτερικό των τοίχων του κέντρου, ότι το ίδιο το κέντρο κινδυνεύει να εξαφανιστεί εκεί όπου οι περιφέρειες μετατρέπονται σε απειλή... ..Οι περιφέρειες είναι ο περιθωριακός τόπος, αλλά όπως και να 'χει αρκετά κοντινός, όπου ζει ο ξένος, αντιλαμβανόμενος ακριβώς –το σκέφτηκε έναν αιώνα πριν ο Τζωρτζ Σίμελ- ως κάποιος που έπαψε να είναι μακρινός και παραγίνεται κοντινός».¹

Άρης Κωνσταντινίδης

Η αρχιτεκτονική ασκεί και μίαν κοινωνική πολιτική.
Η αρχιτεκτονική είναι μια κοινωνική ανάγκη.

Σε μια αποστειρωμένη συζήτηση γύρω από το αν είναι σωστό οι επιστήμονες να αποδίδουν στην επιστήμη πολιτική χροιά ή αρκεί να τη δεχτούμε απλά ως αυτό που είναι, έχει δοθεί απάντηση αιώνες πριν. Στην επιστήμη, όπως και στην αρχιτεκτονική, έχει δοθεί πολιτικό πρόσημο από την ίδια την άρχουσα τάξη. Η άρχουσα τάξη πρώτη χρησιμοποίησε την αρχιτεκτονική ως εργαλείο για να δομήσει το νέο κόσμο που θα ζήσουν κοινωνίες ώστε να τις εξουσιάζει. Μια κουβέντα γύρω από την ηθική του διαχωρισμού της πολιτικής από το αρχιτεκτονικό έργο (που ούτως η άλλως σχεδιάζεται από τους αρχιτέκτονες για να εξυπηρετήσει κάποιο τρόπο ζωής των χρηστών του) παραμένει εντελώς αποκομμένη από την πραγματική ζωή και μόνο σκοπό έχει να απαλλάξει τους αρχιτέκτονες από τις ευθύνες τους. Με το πέρασμα των χρόνων και την όξυνση των αντιθέσεων η αρχιτεκτονική δεν παρέμεινε απλά εργαλείο της εξουσίας, αλλά ορίστηκε ξανά από αυτή, έγινε συνώνυμο αυτής,. Το ερώτημα είναι αν οι αρχιτέκτονες θα της την χαρίσουν ή θα προσπαθήσουν να επανακαθορίσουν το πλαίσιο. Γιατί είναι πραγματικά κρίμα για εκείνους τους αρχιτέκτονες που δεν βλέπουν την αρχιτεκτονική απλά ως εργαλείο επιβίωσης ή πλουτισμού, αλλά ως γνώση ικανή να αναθεωρήσει τον δομημένο κόσμο, να βυθίζονται στην ηττοπάθεια και να πελαγοδρομούν κάνοντας καμιά μικροδουλειά μέσα στα ασφυκτικά πλαίσια που το σύστημα ορίζει. Κι αν το σύστημα καταφέρει να επιβάλλεται με τους ιδεολογικούς και κατασταλτικούς μηχανισμούς του, στον αρχιτέκτονα δεν μένει τίποτα άλλο από το να συμμαχήσει με τα πλατιά κομμάτια της κοινωνίας, να σχεδιάσει μαζί τους και όχι γι' αυτούς, να τους μεταλαμπαδεύσει τις γνώσεις του για το δομημένο κόσμο. Εξάλλου όπως λέει και ο Κωνσταντινίδης η αρχιτεκτονική είναι μια κοινωνική πολιτική και θα επιτελέσει αυτό το ρόλο της μόνο όταν γίνει κτήμα όλης της κοινωνίας: «Η αρχιτεκτονική ασκεί και μίαν κοινωνική πολιτική. Η αρχιτεκτονική είναι μια κοινωνική ανάγκη. Ο σκοπός της κοινωνικής αρχιτεκτονικής είναι να κάνει γνωστά τα εργαλεία και τις πρακτικές για την συνειδητή κατασκευή ενός παγκόσμιου πολιτισμού. Και το ξαναλέω για να υπάρξει μια συνολική αρχιτεκτονική πρέπει να το θέλουνε όλοι και οι αρχιτέκτονες και το κοινωνικό σύνολο. Διαφορετικά, μαζί θα μιλάμε και χώρια θα ακουγόμαστε. Και όλοι θα μαλλιοτραβιόμαστε για να ζούμε μέσα στα σκουπίδια... ..και δεν πάει να λέει και να θέλει ότι του καπνίζει ο ένας και ο άλλος αρμόδιος υπουργός; άμα αρμόδιος, για το κάθε θέμα, αρχιτέκτονας έχει το θάρρος και το κουράγιο, αλλά και τη γνώση και την επιμονή να αντιδράσει εύστοχα, τότε τίποτα το κακό δεν περνάει».

ΚΑΤ ΑΚΛ ΕΙΔΑ

“ **Robert Park**
Αν η πόλη είναι ο κόσμος που
δημιούργησε ο άνθρωπος, είναι
και ο κόσμος στον οποίο είναι
στο εξής καταδικασμένος να ζει.
Έτσι, έμμεσα, και χωρίς καμία
σαφή αίσθηση της φύσης της
αποστολής του, φτιάχνοντας
την πόλη ο άνθρωπος
ξαναέφτιαξε τον εαυτό του

“

Ο Robert Park γράφει για την πόλη: «Η πόλη είναι η πιο συνεπής και, συνολικά, η πιο επιτυχημένη προσπάθεια του ανθρώπου να ανακατασκευάσει τον κόσμο στον οποίο ζει ώστε να συμφωνεί με τις επιθυμίες του. Αλλά, αν η πόλη είναι ο κόσμος που δημιούργησε ο άνθρωπος, είναι και ο κόσμος στον οποίο είναι στο εξής καταδικασμένος να ζει. Έτσι, έμμεσα, και χωρίς καμία σαφή αίσθηση της φύσης της αποστολής του, φτιάχνοντας την πόλη ο άνθρωπος ξαναέφτιαξε τον εαυτό του». ¹⁹ Αν ο Park έχει δίκιο τότε το ερώτημα τι είδους πόλη θέλουμε δεν γίνεται να διαχωριστεί από το ερώτημα τι είδους άνθρωποι είμαστε. Πάει μαζί με το ερώτημα

τι είδους ζωή θέλουμε, τι είδους κοινωνικές σχέσεις αποζητάμε, ποια είναι τα αισθητικά μας κριτήρια. Το δικαίωμα στην πόλη, η δυνατότητα να την αλλάζουμε σύμφωνα με τις επιθυμίες μας είναι η δυνατότητα να επανεφεύρουμε τον εαυτό μας. Με το σκεπτικό αυτό, το δικαίωμα στην πόλη δεν περιορίζεται απλά στο να μπορείς να ζεις ευπρεπώς μέσα σε αυτήν, αλλά και να μπορείς να συμμετέχεις στη κτίσιμότητά της. Αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα του καθενός από εμάς προσωπικά και όλων μαζί συλλογικά. Ο Lefebvre γράφει: «Το δικαίωμα στην πόλη εκδηλώνεται ως υπέρτατη μορφή των δικαιωμάτων: δικαίωμα στην ελευθερία, στην εξατομίκευση μέσα στην κοινωνικοποίηση, στην κατοικία και το κατοικείν. Το δικαίωμα στο έργο (στη συμμετοχική δραστηριότητα) και το δικαίωμα στην προσοικείωση (εντελώς διαφορετικό από το δικαίωμα στην ιδιοκτησία) εξυπνοούνται μέσα στο δικαίωμα στην πόλη». ¹⁷

David Harvey

“ Το ζήτημα για μας δεν είναι να ατενίζουμε μέσα σε μια θολή κρυστάλλινη σφαίρα για να κάνουμε αυτές τις πάντοτε επικίνδυνες και συνήθως εσφαλμένες προβλέψεις για το πώς θα μοιάζει το μέλλον, αλλά να καταταχθούμε στον αγώνα για να προάγουμε ένα συγκεκριμένο μείγμα διαδικασιών χωρο-χρονικής παραγωγής αντί για άλλες, επιδιώκοντας συγκεκριμένα συμφέροντα και στόχους αντί για άλλα”

“

Οπότε, πέρα από τη συζήτηση για τα συμφέροντα που εξυπηρετεί η αρχιτεκτονική σήμερα, η ύπαρξη και μόνο μιας αναμορφωτικής ιδιοφυΐας, που θα έρθει να χτίσει το μέρος που θα ζήσεις, καταστρατηγεί εκ των ουκ άνευ το δικαίωμα στην πόλη. Δεν είναι, λοιπόν, μονάχα ζήτημα προσωπικής ηθικής. Σήμερα ο ρόλος του αρχιτέκτονα – διάνοιας, όσο ακέραιος κι αν είναι αυτός, δεν αρκεί. Όσο κι αν αφουγκραστεί τον κόσμο για τον οποίο σχεδιάζει, όσο καλές προθέσεις κι αν έχει, το έργο του θα παραμένει προσωπικό. Για να κατακτηθεί ξανά το δικαίωμα στην πόλη, ο αρχιτέκτονας δεν αρκεί να σχεδιάζει από μόνος του ανατρεπτικά κτίρια ελπίζοντας με κάποιο μαγικό τρόπο να πετύχουν το στόχο τους για την κοινωνία. Πρέπει να προκαλέσει ο ίδιος, σε αλληλεπίδραση και μαζί με την κοινωνία, τις ανατρεπτικές διαδικασίες παραγωγής των κτιρίων, των πόλεων. Όπως λέει και ο Harvey: «Το ζήτημα για μας δεν είναι να ατενίζουμε μέσα σε μια θολή κρυστάλλινη σφαίρα για να κάνουμε αυτές τις πάντοτε επικίνδυνες και συνήθως εσφαλμένες προβλέψεις για το πώς θα μοιάζει το μέλλον, αλλά να καταταχθούμε στον αγώνα για να προάγουμε ένα συγκεκριμένο μείγμα διαδικασιών χωρο-χρονικής παραγωγής αντί για άλλες, επιδιώκοντας συγκεκριμένα συμφέροντα και στόχους αντί για άλλα». ²⁰

Paco Ignacio Taibo II

Η πόλη που έχεις εσύ δεν είναι αυτή που έχουν οι άλλοι... Ζούμε σε διαφορετικές πόλεις, που είναι κατασκευασμένες με υλικά τις καταχρήσεις εξουσίας και το φόβο, τη διαφθορά και τη διαρκή απειλή της ζούγκλας που, κρυμμένη στα πρόσωπα του συστήματος, ξεπροβάλλει κάθε τόσο για να μας υπενθυμίζει ότι είμαστε εύθραυστοι, ότι είμαστε μόνοι, ότι μια μέρα θα γίνουμε λίπασμα για τα ραδίκια. Ή ότι μια μέρα όλα πρέπει να παιχτούν κορόνα-γράμματα, στυλ γουέστερν, ή να κριθούν σε μια μονομαχία στην κεντρική λεωφόρο: ΑΥΤΟΙ Ή ΕΜΕΙΣ...

είναι ένα ξεκίνημα για να αποτινάξει από πάνω της η αρχιτεκτονική τη στάμπα της απόμακρης ιδιοφυΐας, της εξουσιαστικής δύναμης, της επιβολής. Όχι τόσο για την ίδια την αρχιτεκτονική, όσο για τη λύση του ζητήματος των πόλεων και της συγκρότησης των κοινωνιών. Γιατί το ζήτημα της σύγκρουσης της δικιάς μας πόλης με τη δικιά τους, δεν θα το θέσουν σήμερα οι αρχιτέκτονες από μόνοι τους, αλλά έχει ζυμωθεί καιρό πριν στο εσωτερικό των κοινωνιών.

Όπως λέει και ο Paco Ignacio Taibo II: «Η πόλη που έχεις εσύ δεν είναι αυτή που έχουν οι άλλοι... Ζούμε σε διαφορετικές πόλεις, που είναι κατασκευασμένες με υλικά τις καταχρήσεις εξουσίας και το φόβο, τη διαφθορά και τη διαρκή απειλή της ζούγκλας που, κρυμμένη στα πρόσωπα του συστήματος, ξεπροβάλλει κάθε τόσο για να μας υπενθυμίζει ότι είμαστε εύθραυστοι, ότι είμαστε μόνοι, ότι μια μέρα θα γίνουμε λίπασμα για τα ραδίκια. Ή ότι μια μέρα όλα πρέπει να παιχτούν κορόνα-γράμματα, στυλ γουέστερν, ή να κριθούν σε μια μονομαχία στην κεντρική λεωφόρο: ΑΥΤΟΙ Η ΕΜΕΙΣ...»²²

Αν θέλουμε να μιλάμε για μια αρχιτεκτονική κοινωνική τότε οι αρχές λειτουργίας της θα πρέπει να γίνουν κτήμα της μεγάλης πλειοψηφίας, να κατανοηθούν στο σήμερα. Αν θέλουμε να μιλάμε για δικαίωμα στην πόλη χρειάζεται να δημιουργήσουμε το πλαίσιο για μια νέα συμμετοχική προσπάθεια που δεν θα εφεύρει ξανά μόνο τα κτίσματα, αλλά όλη τη διαδικασία παραγωγής τους από την αρχή. Η απόλυτη αλήθεια της μεμονωμένης ιδιοφυΐας, που απ' το στούντιο ορίζει τις πόλεις, πρέπει να δώσει τη θέση της στην επιτόπια έρευνα, στην όσμωση με τον κόσμο, στη μετατροπή της κοινωνίας σε ένα μεγάλο εργαστήριο που θα ψάξει τις λύσεις και ακόμα και αν κάνει λάθη τουλάχιστον δεν θα είναι προσωπικά, αλλά όλων. «Ο συμμετοχικός σχεδιασμός σήμερα, δεν μπορεί να αναφέρεται σε μία συγκεκριμένη εκδοχή της συμμετοχής, και μάλλον δεν μπορεί να υπάρξει μία συγκεκριμένη και μοναδική εκδοχή της συμμετοχής. Ο κίνδυνος των κανονιστικών (τυποποιημένων) τεχνικών είναι πως θεωρούν την ταυτότητα, τις επιθυμίες και τις ανάγκες του χρήστη σαν κάτι δεδομένο, που μπορεί αντιμετωπιστεί με κοινές μεθόδους. Αντίθετα πρέπει να γίνει αποδεκτό ότι με πολλαπλούς χρήστες, επιθυμίες και περιεχόμενα διαφορετικές μορφές συμμετοχής είναι αναγκαίες... .. Ο ρόλος του αρχιτέκτονα είναι να καταλάβει και να σχεδιάσει τα χωρικά ενδεχόμενα. Αυτό απαιτεί γνώση και φαντασία, που όμως θα πρέπει να εξωτερικεύεται και να μοιράζεται με τους υπόλοιπους συμμετέχοντες.»²¹ Το ζήτημα του συμμετοχικού σχεδιασμού δεν είναι κάτι καινούριο ούτε αποτελεί επανάσταση για την αρχιτεκτονική. Έχει εφαρμοστεί αρκετές φορές ακόμα και στα πλαίσια του υπάρχοντος συστήματος (χαρακτηριστικότερο παράδειγμα το πρόγραμμα SAAL στη Πορτογαλία) με αρκετά ενθαρρυντικά αποτελέσματα για τις εκεί κοινωνίες. Ο συμμετοχικός σχεδιασμός παρ' όλα αυτά μπορεί να γίνει η αρχή του δρόμου προς την ανακάλυψη κάτι καινούριου, προς την επανάσταση της αρχιτεκτονικής. Ίσως

ΒΙΒΛ ΙΟΓΡ ΑΦΙΑ

1. Franco La Cecla, "Contro L Architettura", 2008
2. David Harvey, "Rebel Cities", 2012
3. Roberto Weber, "Why Do We Run", 2007
4. Marcello Balbo, "Urban Planning and the Fragmented City of Developing Countries", 1993
5. Friedrich Engels, "The Housing Question", 1872
6. Aaron Betsky, "Out There: Architecture Beyond Building", 11th International Architecture Exhibition, Venice, 2008
7. Νικόλας Μιτζάλης, "Εισαγωγή του μεταφραστή" στο βιβλίο "Ενάντια στην Αρχιτεκτονική", 2010
8. Massimiliano Fuksas, συνέντευξη στη εφημερίδα "La Repubblica" (22/1/2008)
9. Kevin Erwin Kelley, αρχιτέκτονας, άρθρο με τίτλο «Αρχιτεκτονική προς πώληση»
10. Marvin Malecha, "Architectural Education in Transformation: Evolving Toward a Third Domain of Knowledge" EAAE News Sheet, 2006
11. Lester Thurow, "The Future of Capitalism: How Today's Economic Forces Shape Tomorrow's World", 1997
12. Δημήτρης Πούλιος, "Αρχιτεκτονική Εκπαίδευση στην Ελλάδα, Παρόν και Μέλλον", άρθρο στη "Λέσχη Ανυπόταχτης Θεωρίας", 2012
13. Karl Marx, "Das Kapital", 1867
14. Yuri Zhdanov, "Κομμουνιστική επιθεώρηση", 2000 τεύχος 3
15. Σάσα Λαδά, "Το δικαίωμα στην πόλη", άρθρο στην εφημερίδα "Εποχή", 2015
16. Θάνος Ανδρίτσος, "Για ποιά πόλη και για ποιό δικαίωμα σε αυτήν;", άρθρο στο «Περιοδικό» 2014
17. Henri Lefebvre, "Le Droit à la ville", 1968
18. David Harvey, "Cosmopolitanism and the Geographies of Freedom", 2009
19. Robert Park, "On Social Control and Collective Behavior", 1967
20. David Harvey, "Justice, Nature and the Geography of Difference", 1996
21. Ντρενογιάννη Αντώνια, Τζήκα - Κωστοπούλου Παναγιώτα, "Σύγχρονες πρακτικές συμμετοχικού σχεδιασμού" ερευνητική εργασία, Πανεπιστήμιο Πατρών
22. Paco Ignacio Taibo II, "Return to the Same City", 1996

"Α1"
Μαρκάκης Μάνος
Οκτώβρης 2015
Βόλος

Η πόλη

Ζούμε στην εποχή των μεγαλουπόλεων. Η διαδικασία της συσσώρευσης πληθυσμών στις πόλεις δεν είναι μια καινούρια διαδικασία καθώς οι απαρχές της, κατά κάποιους αναλυτές, ανάγονται στα πρώτα χρόνια του 19ου αιώνα. Παρόλα αυτά, τις τελευταίες δεκαετίες το φαινόμενο της αστικοποίησης δείχνει να γιγαντώνεται με εκθετικούς ρυθμούς. Πρόσφατες μελέτες αποκαλύπτουν πως το 1800 ο παγκόσμιος πληθυσμός που ζούσε σε πόλεις μετά βίας έφθανε το 3%. Στις αρχές του 21ου αιώνα αυτό το ποσοστό είχε ξεπεράσει το 50%, ενώ οι εκτιμήσεις προβλέπουν πως σε δεκαπέντε χρόνια ο πληθυσμός που συγκεντρώνουν οι πόλεις θα ξεπεράσει το 60% σε παγκόσμια κλίμακα.

Ποιο είναι, όμως, αυτό το χαρακτηριστικό που ανάγει τις πόλεις σε καθολικό μοντέλο κοινωνικής συγκρότησης, παρασύροντας μαζί του κάθε μορφή ζωής, οργανωμένης σε μικρότερες ομάδες στην ύπαιθρο. Σύμφωνα με μια αισιόδοξη και πιο λυρική προσέγγιση του La Cecla στο βιβλίο του "Ενάντια στην Αρχιτεκτονική" «Η πόλη είναι ένας τόπος κυκλοφορίας ενός θεμελιώδους υλικού που κυλάει όπως ένα ποτάμι μεταξύ οχθρών ευθυμίας. Όπως το ποτάμι για το οποίο μιλά ο Γκιμαράγιες Ρόσα, έτσι και η Πόλη είναι η επινόηση ενός κινήματος που καταφέρνει να κοιτάζει τον εαυτό του, να σταματά και να βλέπει τον εαυτό του να τρέχει, να ξαναρχίζει να πορεύεται για να νοιώσει μέρος μιας ροής». Συνεχίζοντας ο ίδιος προσθέτει: «Το να είσαι μέρος μιας πόλης σημαίνει απλά να εγκαταλείψεις τη λογική του γνωριζόμενατε –όλοι εμείς στο προάστιο- και να απολαύσεις τη δημοκρατική επίδραση του να μπορείς να βολτάρεις, να ζεις συναντώντας γνωστά και άγνωστα πρόσωπα. Οι πόλεις είναι τα εξαιρετικά σενάρια όπου η συνάντηση με αγνώστους και με ξένους βρίσκεται στη βάση της ικανότητας εφεύρεσης του μέλλοντος».¹ Όπως στις πόλεις, με την απεριόριστη πληθώρα ετερογενών υποκειμένων και τον τεράστιο πολυπολιτισμικό πλούτο τους, μέσα από διαδικασίες άλλοτε συνεργασίας και άλλοτε σύγκρουσης, μπορούν να γεννηθούν απίστευτες ιδέες και δημιουργικές καταστάσεις. Όσο, όμως, μεγαλώνουν οι πόλεις, τόσο μεγαλώνουν και οι ανάγκες των κατοίκων τους σε υποδομές, αγαθά, υπηρεσίες. Έτσι ενώ θέτουν αναπόφευκτα και συνεχώς ερωτήματα για το κατοικείν. ταυτόχρονα μπορούν να αποτελέσουν, οι ίδιες, τεράστια εργαστήρια όσμωσης αντιλήψεων και πειραματισμού ώστε αυτό να ερμηνεύεται και να κατακτιέται την εκάστοτε χρονική περίοδο.

Βέβαια, παρόλο που μοιάζει ιδανική, θα ήταν λάθος να υιοθετήσουμε μια τέτοια αφαιρετική προσέγγιση, χωρίς να εξετάσουμε πρώτα τις υπαρκτές συνθήκες ελευθερίας και δημοκρατικών δικαιωμάτων μέσα στις πόλεις του σήμερα. Σε αυτές τις εποχές της απόλυτης κυριαρχίας του κεφαλαίου, θα ήταν σαν να αγνοούμε τη συνθήκη της δύναμης κάποιων συγκεκριμένων υποκειμένων πάνω στις μεγάλες μάζες που συγκεντρώνουν οι πόλεις και κατ' επέκταση τις σχέσεις εξουσίας που αναπτύσσονται μέσα σ' αυτές. Το φαινόμενο της αστικοποίησης δεν μπορεί να ερμηνευτεί ως μια, κατά κάποιο τρόπο, ενστικτώδη κίνηση των πληθυσμών για την εξυπηρέτηση μιας ακόμα μεγαλύτερης κοινωνικότητας, αλλά ήτανε πάντοτε συνδεδεμένο με τις οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές συνθήκες τις εκάστοτε εποχής. Ειδικά σε περιόδους βαθιάς ύφεσης, όπως τη σημερινή, η δομή της παραγωγής σε συνάρτηση με διάφορους οικονομικούς παράγοντες έπαιξαν μείζονα ρόλο στην όψη των σύγχρονων πόλεων.

Οι αλλαγές στον τρόπο παραγωγής κατά την βιομηχανική επανάσταση αλλά και οι οικονομικές αλλαγές που συντελέστηκαν μετά τους δύο παγκόσμιους πολέμους είχαν ως αποτέλεσμα την μείωση του πρωτογενούς τομέα παραγωγής και αντίστοιχα αύξηση του δευτερογενούς και στη συνέχεια του τριτογενούς τομέα. Το βασικό προϊόν πλέον παραγόταν και καταναλωνόταν στις πόλεις. Έτσι μεγάλα κομμάτια πληθυσμών στην αναζήτηση για δουλειά και καλύτερες συνθήκες διαβίωσης μετακινήθηκαν από την ύπαιθρο και τις αγροτικές περιοχές στα αστικά κέντρα. Εκ της απαρχής τους οι πόλεις προέκυπταν από την κοινωνική και γεωγραφική συγκέντρωση του πλεονάζοντος προϊόντος. Πάντα αυτό το πλεονάζων προϊόν παραγόταν από κάποιους που συνέρεαν στις πόλεις και ο έλεγχος χρήσης του γινόταν από κάποιους λιγότερους, όπως κάποιος άρχοντας ή μια ευγενής ολιγαρχία. Με αντίστοιχη λογική λειτουργεί η αστικοποίηση για τον καπιταλισμό σήμερα όπως εξηγεί ο David Harvey στο βιβλίο του "Εξεγερμένες πόλεις": «Σύμφωνα με τον Μαρξ, ο καπιταλισμός βασίζεται στη συνεχή αναζήτηση υπεραξίας (κέρδος). Για να μπορούν όμως οι καπιταλιστές να παράγουν υπεραξία πρέπει πρώτα να παράγουν πλεονάζων προϊόν. Αυτό σημαίνει ότι ο καπιταλισμός παράγει ασταμάτητα το πλεονάζων προϊόν που απαιτεί η αστικοποίηση. Ισχύει όμως και το αντίστροφο. Ο καπιταλισμός χρειάζεται την αστικοποίηση για να απορροφά τα πλεονάζοντα προϊόντα που συνεχώς παράγει. Με τον τρόπο αυτό, προκύπτει μια εσωτερική σχέση μεταξύ της ανάπτυξης του καπιταλισμού και της αστικοποίησης. Καθόλου παράξενο λοιπόν που οι λογιστικές καμπύλες ανάπτυξης της καπιταλιστικής παραγωγής διαχρονικά μπορούν ευρέως να συγκριθούν με τις λογιστικές καμπύλες της αστικοποίησης του παγκόσμιου πληθυσμού». Ο Harvey προσθέτει: «Η ίδια η αστικοποίηση παράγεται από χιλιάδες εργάτες. Αν μάλιστα, υιοθετήσουμε ότι η εργατική δύναμη είναι αυτή που

παράγει αξία, τότε το δυναμικό αυτό αυξάνεται συμπεριλαμβάνοντας τα εκατομμύρια που απασχολούνται στο σύνολο των επιχειρήσεων και υπηρεσιών που λειτουργούν μέσα στις σύγχρονες πόλεις.»² Η αστικοποίηση κατά τον Harvey λοιπόν, ναι μεν παράγεται από τη μεγάλη μάζα των εργατών, αλλά το μεγαλύτερο ποσοστό του προϊόντος της το καρπώνεται μια μικρή μερίδα, μια κοινωνική ελίτ.

Σε περιόδους, όπως τη σημερινή κρίση το κεφάλαιο δεν μπορεί να επενδυθεί ξανά και επικερδώς οπότε η συσσώρευση ελαττώνεται ή σταματά. Σε τέτοιες περιπτώσεις πρέπει να αναζητηθούν νέοι φυσικοί πόροι, νέα παραγωγικά μέσα ή να βρεθεί καινούριο εργατικό δυναμικό (μετανάστευση, εξαγωγή κεφαλαίων, προλεταριοποίηση “ανεξάρτητων” μέχρι τότε πληθυσμιακών ομάδων) σε παγκόσμια κλίμακα. Δεν είναι τυχαίο ότι στις μέρες μας τα μεγαλύτερα φαινόμενα ραγδαίας αστικοποίησης παρατηρούνται σε περιοχές του αναπτυσσόμενου κόσμου, όπου μπορεί να βρεθεί φθινό εργατικό δυναμικό και το κεφάλαιο μπορεί να επενδυθεί ξανά. Έτσι σε περιοχές όπως η Ινδία και η Κίνα αυξάνεται συνεχώς ο αριθμός των πόλεων με πληθυσμό άνω των 10 εκατομμυρίων κατοίκων. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της κινέζικης πόλης Σεντσέν που το 1980 είχε πληθυσμό 30.000 κατοίκους και σήμερα αριθμεί πάνω από 11 εκατομμύρια.

Με την γιγάντωση των πόλεων του σήμερα και το άδειασμα της υπαίθρου όλο και περισσότερο, θα μπορούσαμε να δημιουργήσουμε για την γη την εικόνα μιας ενιαίας παγκόσμιας μεγαλούπολης. Ειδικότερα η ανάπτυξη της τεχνολογίας στα μέσα μαζικής μεταφοράς και η δυνατότητα που δίνει να περάσεις γρήγορα ή να παρακάμψεις εντελώς ολόκληρα κομμάτια γης, θα μπορούσε να ενισχύσει τη εικόνα της παγκόσμιας πόλης. Μιλώντας με όρους δόμησης, όμως, οι σημερινές πόλεις αν και έχουν γίνει όντως τεράστιες ακόμα δεν έχουν καταφέρει να συνενωθούν καλύπτοντας τα πάντα. Στην πραγματικότητα το άδμητο, η υπαίθρος ή το λιγότερο δομημένο, οι μικρές κοινότητες ακόμα και κατασπαραγμένες συνεχίζουν να υπάρχουν. Αυτό που μας εξαναγκάζει τελικά να κάνουμε η εξάρτηση από τη ζωή της πόλης και η ταχύτητα της, είναι ακριβώς το αντίθετο. Να κατακερματίσουμε τον κόσμο σε ζωτικό και μη ζωτικό χώρο, σε πόλη και μη πόλη, στα πάντα και το τίποτα. Ο La Cecla λέει: «Το πραγματικό πρόβλημα της ταχύτητας είναι ότι σήμερα δεν είναι πια δεδομένο το γεγονός ότι καταλαμβάνει το χώρο. Ένα εμπόδιο στην αφηγηματικότητα είναι το γεγονός ότι ο χώρος μίκρυνε: για να πετάξω από τη Νέα Υόρκη στο Σαν Φραντσίσκο πρέπει πρώτα να αγνοήσω όλα όσα βρίσκονται ενδιάμεσα, αυτά που οι πρωτοπόροι δαπανούσαν πάνω από τριακόσιες μέρες για να διασχίσουν ή που προτιμούσαν να παρακάμψουν με ογδόντα μέρες ναυσιπλοΐας. Σήμερα ο χώρος είναι κατακερματισμένος, είναι αδύνατον να αποδοθεί η συνεχής διάστασή του. Ο φόβος που μας προκαλούν οι πόλεις είναι ο φόβος του να ολισθήσεις κατά μήκος των συνόρων, να πέσεις στο διάκενο, φόβος να χαθείς στη γη του κανένα, μεταξύ της μιας πόλης και της άλλης συνοικίας, μεταξύ τόπων που γνωρίζουμε και τόπων που αναγκαστικά οφείλουμε να αγνοήσουμε, είναι μεταμόρφωση σε χρόνους διαδρομών».¹ Για το πώς αντιλαμβανόμαστε σήμερα το χώρο έχει ενδιαφέρον τα όσα γράφει ένας δρομέας μεγάλων αποστάσεων, ο Roberto Weber στο βιβλίο του “Why Do We Run”: «Σε τι αντιστοιχούν εκατό χιλιόμετρα στο κορμί μου, ποιος είναι ο προορισμός, η πραγματική απόσταση μεταξύ της γραμμής τερματισμού και εκκίνησης: Είναι μια απόσταση που αλλάζει γιατί ο ατομικός χρόνος απορροφά τον απόλυτο χρόνο. Υπάρχει κόσμος που δεν καταφέρνει να κάνει εκατό χιλιόμετρα γιατί δεν έχει ιδέα τι είναι όλος αυτός ο χώρος. Είναι η κατάσταση έκστασης που η πορεία ή η διαδρομή δημιουργεί. Ένα είδος ύπνωσης του κορμιού και το ποδιών που μετατρέπεται σε χώρο και διαδρομή. Είναι σαν αυτός που τρέχει να το κάνει ως ασκητική αποστολή για να επανασυρράψει τα επίπονα θραύσματα του χώρου, ενός χώρου που κανένας δεν θέλει να διανύσει άλλο, αλλά όλοι θέλουν να μετατρέψουν σε ταμπέλες παρέλασης και σε στάνταρ χρόνους ταξιδιού».³

Μιλώντας με όρους δόμησης θα μπορούσαμε να πούμε λοιπόν ότι η γη απαρτίζεται από δομημένα και μη δομημένα κομμάτια. Υπό τους ίδιους όρους θα μπορούσαμε να αντιμετωπίσουμε ένα μεμονωμένο δομημένο κομμάτι, μια πόλη σαν μια ενιαία, συνεχής μάζα. Ισχύει όμως αυτό στην πραγματικότητα; Διέπουν μια πόλη τα ίδια ιδανικά απ’ άκρη σ’ άκρη της; Έχει παντού την ίδια ταυτότητα; Την αντιλαμβάνονται το ίδιο οι κάτοικοι της σε όποιο σημείο κι αν βρίσκονται; Ο M. Balbo γράφει για την ενιαιότητα της πόλης στο βιβλίο του “Urban Planning and the Fragmented City of Developing Countries”: «Η πόλη διαιρείται σε μέρη διαχωρισμένα μεταξύ τους, με εμφανή το σχηματισμό πολλών «μικροκρατιδιών». Πλούσιες γειτονίες με κάθε είδους υπηρεσίες, όπως αποκλειστικά σχολεία, γήπεδα γκολφ, τένις και ιδιωτική αστυνομία να περιπολεί στην περιοχή όλο το εικοσιτετράωρο δίπλα σε παράνομους οικισμούς όπου νερό υπάρχει μόνο στις δημόσιες πηγές, δεν υπάρχει σύστημα αποχέτευσης, το ηλεκτρικό ρεύμα το σφετερίζεται μια προνομιούχα ομάδα ανθρώπων, οι δρόμοι γεμίζουν λάσπες κάθε φορά που βρέχει και η συγκατοίκηση αποτελεί τον κανόνα. Κάθε θραύσμα φαίνεται να ζει και να λειτουργεί αυτόνομα, σταθερά προσηλωμένο σε αυτά που θα καταφέρει να αρπάξει στην καθημερινή μάχη που δίνει για την επιβίωση».⁴

Τα προβλήματα, από την εντεινόμενη αστικοποίηση, που αναδύονται στην πόλη όσον αφορά την κατοικία, τις υποδομές, την εργασία πρέπει κάπως να αντιμετωπιστούν και είναι προφανές πως η λύση δεν θα δοθεί από την τυχαιότητα της κίνησης των μαζών. Ακόμα, όμως, και συντονισμένες προσπάθειες των πληθιακότερων μαζών για το στήσιμο κάποιων αυτοργανωμένων δομών δύσκολα επιτρέπεται να τελεσφορήσουν αν δεν επιτελούν ένα συγκεκριμένο σχέδιο. Αυτή η διάτμηση της πόλης γίνεται μεθοδευμένα και με συγκεκριμένο στόχο, το αυξανόμενο κέρδος. Τα υποκείμενα που κινούν τα νήματα, αυτά που παίζουν το πρωτεύοντα ρόλο σ' αυτόν τον διαχωρισμό μπορούμε να τα αναγνωρίσουμε στα πρόσωπα των πιο εύπορων και ισχυρών κομματιών της αστικής τάξης. Ο F. Engels στο σύγγραμμά του "The Housing Question" έγραφε για τη δράση τους: «Στην πραγματικότητα η αστική τάξη έχει μόνο μια μέθοδο για να λύσει το ζήτημα της κατοικίας με δικό της τρόπο – να το λύσει δηλαδή έτσι που η λύση να ξαναδημιουργεί πάντα από την αρχή το ζήτημα... ..Ενώ το σύστημα που έχει γενικευτεί στην πράξη, να δημιουργούνται ρήγματα στις εργατικές συνοικίες, ιδίως σ' αυτές που βρίσκονται στο κέντρο των μεγαλουπόλεων μας, άσχετα αν γίνεται αυτό για λόγους δημόσιας υγιεινής και καλλωπισμού ή γιατί υπάρχει ζήτηση για μεγάλα κεντρικά καταστήματα ή για συγκοινωνιακές ανάγκες, για σιδηροδρομικές γραμμές, δρόμους κ.λπ. Όσο διαφορετική κι αν είναι η αιτία, το αποτέλεσμα είναι παντού το ίδιο, οι πιο σκανδαλώδεις δρόμοι και δρομάκια εξαφανίζονται κάτω από μεγάλες εκδηλώσεις αυτοεκθειασμού της αστικής τάξης για την τεράστια αυτή επιτυχία αλλά... ξαναγεννιούνται αμέσως κάπου αλλού και συχνά στην πιο κοντινή γειτονιά... ..Οι εστίες των λοιμωδών νόσων, οι πιο φρικτές σπηλιές και τρύπες, όπου ο κεφαλαιοκρατικός τρόπος παραγωγής κλείνει κάθε νύχτα τους εργάτες μας, δεν εξαφανίζονται αλλά μόνο αλλάζουν θέση! Η ίδια οικονομική ανάγκη που τους δημιούργησε στο πρώτο μέρος τις δημιουργεί και στο δεύτερο». ⁵

Ο τμηματοποίηση της πόλης, ιδιαίτερα στην περίοδο της κρίσης, είχε σαν αποτέλεσμα η πόλη να χάσει τη συνέχειά της. Δημιουργήθηκαν περιοχές διαφορετικών ταχυτήτων. Υπάρχουν περιοχές που αντέχουν λίγο παραπάνω στη κρίση, στις οποίες αναγνωρίστηκαν αναπτυξιακές προοπτικές και χαρακτηρίστηκαν φιλέτα. Την ίδια στιγμή άλλες περιοχές μαραζώνουν και υποβαθμίζονται κοινωνικά και οικονομικά. Και ταυτόχρονα ανάμεσα τους δημιουργούνται οι πιο ανεπιθύμητες περιοχές, αυτές που θα μπορούσαμε να τις ονομάσουμε κενά στον αστικό ιστό, που χαρακτηρίζονται από μη επαρκής κάλυψη σε κάθε λογής αναγκαία παροχή (σε νερό, ηλεκτρισμό, υπηρεσίες) και υπερβολικά έντονη αστυνόμευση. Περιοχές, οι οποίες συγκεντρώνουν όλους εκείνους τους ανεπιθύμητους που εξωθήθηκαν μακριά από το ιστορικό κέντρο της πόλης για χάρη μιας καλά στυλιζαρισμένης εικόνας και της οικονομικής ανάπτυξης. Είναι κομμάτια των προαστίων που έγιναν γκέτο και περιφρουρήθηκαν σκληρά για να επιτελέσουν τον ρόλο του θύλακα, της αποθήκης όσων θεωρούνται παραβατικοί και έξω από την επίσημη ζωή της πόλης. Κομμάτια της πόλης που απομονώθηκαν, και αποστειρωμένα πλέον από κάθε μορφής λειτουργία πλην της κατοίκησης, παρατημένα από την μέριμνα της κεντρικής εξουσίας, κλείστηκαν στην εσωστρέφεια τους. Ο La Cecla λέει: «Η ετμηγορία όμως μοιάζει τώρα πια ομόφωνη. Έχουν απομείνει λίγοι όσοι θεωρούν ότι οι περιφέρειες δεν συναποτελούν μια «πληγή», ένα μη-τόπο του σύγχρονου περιβάλλοντος, μια γκάφα που χρίζει επανόρθωσης... ..Παρά τις καλές προθέσεις των πολεοδόμων, των αρχιτεκτόνων και των διοικητικών υπαλλήλων να εφεύρουν συστήματα πολυκεντρικά και συσπειρώσεις φουτουριστικές, δεν άλλαξαν τη δικιά τους κλίμακα αξιών. Το κέντρο παρέμεινε κέντρο και τα περιθώρια παρέμειναν το σύνορο που αραιώνει προς το τίποτα... ..Η κρίση των περιφερειών σήμερα χαρακτηρίζεται περισσότερο από την οξεία αντιπαράθεση μεταξύ της ζωτικής ικανότητας των κατοίκων και της αναισθησίας στην καθημερινή ζωή, εκφρασμένη στις μελέτες γνωστών και λιγότερο γνωστών αρχιτεκτόνων, μηχανικών και πολεοδόμων.» ¹

Αυτό που γίνεται στα ιστορικά κέντρα των πόλεων είναι η προσπάθεια μετατροπής τους σε μεγάλα θεματικά πάρκα που θα εξυπηρετήσουν ένα συγκεκριμένο παραγωγικό μοντέλο, δηλαδή αυτό των εμπορικών χρήσεων κυρίως από αλυσίδες καταστημάτων, καταστήματα εστίασης και γραφεία-επιχειρήσεις χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, διαχείρισης ακινήτων κ.λπ., αποτελώντας ταυτόχρονα ένα ανέγγιχτο μνημείο, μια τουριστική ατραξιόν. Μια διαδικασία προστατευμένη από το κοινωνικό γίγνεσθαι, αποστειρωμένη από την πραγματική ζωή της πόλης, όπου ο πολίτης από ενεργός συμμετέχοντας στο βίωμα και στην εξέλιξη της πόλης μετατρέπεται σε καταναλωτή –επισκέπτη. Ο κάτοικος αντιμετωπίζει υποτονικά το κέντρο του αστικού χώρου σαν περιηγητής χωρίς να συμμετέχει στις αποφάσεις και στο σχεδιασμό του. Ο πολεοδόμος Paul Virilio έχει πει: «Η πρώτη διάκριση γίνεται όταν ομιλείς για τις συνοικίες της περιφέρειας σαν να μην αποτελούν μέρος της πόλης... ..Τα προάστια είναι διακριτά μονάχα εξαιτίας του γεγονότος ότι υφίστανται και αντιπροσωπεύουν ένα τρόπο «εναποθήκευσης» και απομάκρυνσης από το αστικό κέντρο ενός μέρους του πληθυσμού που θεωρείται από κάθε άποψη ελάχιστα επιθυμητό».

Συνεπώς κάτω από αυτές της συνθήκες γίνεται όλο και πιο δύσκολο να αποδοθεί μια μοναδική ταυτότητα στην πόλη με συγκεκριμένα ιδανικά. Κατά συνέπεια είναι όλο και πιο δύσκολο να αναπτυχθεί στον «κάτοικο» η αίσθηση του

«πολίτη». Η αίσθηση του ανήκειν σ' ένα ενιαίο χώρο, υπό μια συνεκτική πολιτική. Εν γένει η ιδέα πως η πόλη θα μπορούσε να λειτουργήσει ως ένα συλλογικό σώμα φαντάζει ολοένα και πιο μακρινή. Τα Malls καταλαμβάνουν τους δημόσιους χώρους και εξοπλίζονται με συστήματα επιτήρησης και ταυτοποίησης ή με πραγματικούς φρουρούς, περιορίζοντας ακόμα και το δικαίωμα της διέλευσης ή της διαμονής. Όσοι δημόσιοι χώροι ξεφεύγουν της ιδιωτικοποιήσεως γίνονται συνεχώς πιο ελεγχόμενοι, δίνοντας τη θέση τους σε χώρους απλά «δημόσιας χρήσης» με κανόνες που ορίζονται από τα ιδιωτικά συμφέροντα που τους εκμεταλλεύονται ή τους περιβάλλουν. Η πραγματική, κοινωνική ζωή της πόλης έχει μεταφερθεί εξ ολοκλήρου στις περιοχές που έχουν επηρεαστεί λιγότερο από τον κεντρικό σχεδιασμό, αφήνοντας τα υπόλοιπα κομμάτια του κέντρου της πόλης να επιτελέσουν το ρόλο της βιτρίνας του εαυτού τους. Ο La Cecla λέει: «Οι τόποι που λειτουργούν ως σημεία συνένωσης είναι εκείνα στα οποία οι αρχιτέκτονες ή η διοικητική εξουσία προσέδωσαν λειτουργίες λιγότερο προσδιορισμένες, πλατείες και πλατιούλες, πεζοδρόμια, πάρκα, ζώνες αστικών κενών, εγκαταλειμμένες γωνιές. Η κοινωνική ζωή συγκροτείται ακριβώς εκεί όπου η δημιουργικότητα των κατοίκων δεν είναι έντονα δεσμευμένη ούτε από τις αρχιτεκτονικές ούτε από τους κανόνες... Η εντύπωση είναι ότι νίκησε μια προσέγγιση εξολοκλήρου τεχνική: Μια πόλη αποτελεσματική, πειθαρχημένη, με μια αστυνομία ορατή παντού, εν ολίγης μια πόλη τεχνικά πιο ανεπτυγμένη αλλά χωρίς την ψυχή που να αποτελεί έμπνευση.»¹ Βέβαια η προσέγγιση αυτή παραμένει αρκετά ηττοπαθής, καθώς υπάρχουν ακόμα πολλά κοινωνικά κινήματα που προσπαθούν να ξεπεράσουν αυτούς τους αποκλεισμούς. Είναι θύλακες αντίστασης που προσπαθούν όχι μόνο να χτίσουν δικές τους δομές, αλλά να αναμορφώσουν ριζικά την εικόνα της πόλης προς μια κατεύθυνση περισσότερο κοινωνική και συμμετοχική, απέναντι στο δόγμα των εργολάβων του μεγάλου κεφαλαίου που στηρίζεται όλο και περισσότερο από τον επιχειρηματικό κρατικό μηχανισμό.

Μέσα σε αυτό το αστικό τοπίο συμφερόντων, δικαιωμάτων, αντεκδικήσεων και συγκρούσεων ο αρχιτέκτονας καλείται να προσφέρει τις γνώσεις του για τον δομημένο κόσμο, αλλά όχι μόνο αυτό. Δεν αρκεί απλά να επιτελέσει το ρόλο του σε ένα καθορισμένο από τα πριν πλαίσιο. Δεν αρκεί απλά να επιλέξει ένα ρόλο από τους διαθέσιμους για να επιτελέσει, αλλά πρέπει ο ίδιος να τον επανεφεύρει, να το επανακαθορίσει και να τον υποστηρίξει σθεναρά. Αυτήν την ηθική θα πρόσταζε εξάλλου η πίστη ενός επιστήμονα στην επιστήμη του, που θέλει να λέγεται κοινωνική και που είναι στην υπηρεσία του κοινού συμφέροντος. Πόσο μάλλον όταν μιλάμε για μια αρχιτεκτονική που θέλει να δημιουργεί τις υλικές δομές μέσα στις οποίες θα συγκροτούνται οι κοινωνίες. Ειδικά στις μέρες μας, με την ολοένα όξυνση των αντιθέσεων, οι ιδεολογικές επιλογές του αρχιτέκτονα δεν θα κρίνουν απλά το ύψος της σύγχρονης αρχιτεκτονικής, αλλά την ίδια την ύπαρξή της. Οι κοινωνίες, εξάλλου, θα συνεχίσουν να διαμορφώνονται με ή χωρίς τον αρχιτέκτονα και όπως γράφει ο La Cecla στο βιβλίο του «Ενάντια στην Αρχιτεκτονική»: «Η ζωή θα μετακινηθεί εκεί όπου οι κοινότητες και οι κάτοικοι έχουν περισσότερο χώρο για να εκφραστούν και να ανασυγκροτηθούν. Και η αντιδικία γύρω από την αρχιτεκτονική θα παραμείνει στείρα, ανούσια, γιατί οι πόλεις έχουν φτιαχτεί από άλλη πάστα... Η άρνηση είναι πάντα μια επιλογή. Η επιβίωση μια άλλη. Οι επιλογές του καθενός είναι αυτές που τον χαρακτηρίζουν».¹

Η αρχιτεκτονική

«Η αρχιτεκτονική δεν είναι χτίσιμο. Η αρχιτεκτονική είναι τα πάντα σχετικά με το χτίσιμο. Είναι ο τρόπος που σκεφτόμαστε για τα κτίσματα, το πώς τα οργανώνουμε, το πώς τα δημιουργούμε, το πώς τα κτίρια εκθέτονται. Η αρχιτεκτονική βρίσκεται πέρα, μέσα και μετά τα κτίσματα.» λέει ο Aaron Betsky στο μανιφέστο του στα πλαίσια της 11ης Μπιενάλε στη Βενετία. Μια άποψη που αν μη τι άλλο πρέπει να επανεξετάσουμε.⁶

Όντως στην εποχή της κρίσης, των έντονων αντιθέσεων και της τεράστιας αστικοποίησης που μένει να εντείνεται, θα ήταν αφελές να προσεγγίσουμε την πόλη απλά σαν ένα σύμπλεγμα κτισμένου. Πόσο μάλλον αν αναλογιστούμε πως από αυτή την αδιάκοπη δόμηση και συσσώρευση αναδύονται στην επιφάνεια ένα σωρό προβλήματα. Οι πόλεις υποφέρουν από μειωμένη πρόσβαση στους απαραίτητους φυσικούς πόρους, πολλές περιοχές τους ρημάζουν από την έλλειψη οποιασδήποτε μορφής μέριμνας και υποδομών, το ζήτημα της κατοικίας γίνεται όλο και πιο έντονο με εκατομμύρια ανθρώπους να στεγάζονται σε τεράστιες παραγκουπόλεις και τρώγλες. Ταυτόχρονα, κι επειδή τα υποκείμενα στην πόλη ποικίλουν θα συναντήσουμε εύπορες περιοχές, με πρόσβαση σε όλων των ειδών τα αγαθά και άλλες εξευγενισμένες, πάντα έτοιμες να επιτελέσουν το ρόλο τους στα πλαίσια της εμπορικότητας και της ανάπτυξης.

Αν σ' αυτά προσθέσουμε και την ολοένα μείωση των δημόσιων χώρων, μέρη απαραίτητα για την συνεύρεση των πολιτών και τη συνεκτικότητα της πόλης, τότε αυτή φαντάζει πιο διασπασμένη από ποτέ. Αναπόφευκτα η πόλη έχει μετατραπεί σε ένα μεγάλο πεδίο συγκρούσεων μεταξύ αυτών που ορίζουν τις τύχες της και αυτών που προσπαθούν να επιβιώσουν όπως όπως. Θα ήταν εγκληματική αμέλεια από την επιστήμη της πόλης, την αρχιτεκτονική, να πάρει την απόφαση πως αρκείται στην ενασχόληση με το κτίσμα, τη μορφή και τη γεωμετρία, χωρίς να εξετάζει τις συνέπειες στη ζωή των κατοίκων, που αναπόφευκτα γεννιούνται μέσα από αυτή τη δόμηση. Ο La Cecla γράφει: «Οι αρχιτέκτονες το να είναι σύγχρονοι θα σήμαινε να εκλάβουν σήμερα σοβαρά τις προκείμενες καταστροφές, την τρογλοποίηση, το τέλος των πόλεων εξαιτίας της εξάντλησης των πόρων, το ζήτημα της επιβίωσης, μιας συνύπαρξης ανθρώπινης που αναμετρείται με ένα βιώσιμο κατασκευασμένο περιβάλλον, με μια αναδιανομή των δυνατοτήτων πρόσβασης στους πόρους. Θα σήμαινε την ενεργοποίηση τους, με κάθε τρόπο, ώστε να αποφευχθεί η μετατροπή ολόκληρης της πόλης σε ένα τόπο συγκρούσεων μεταξύ εθνικοτήτων, δυνάμεων, συμμοριών και τρελαμένων υποκειμένων».¹

Αν μη τι άλλο οι πόλεις περισσότερο από μια απλή μορφολογική αναζήτηση, δημιουργήθηκαν και βρίσκονται εκεί για να εξυπηρετήσουν τις ζωές των κατοίκων τους, για την υποστήριξη των ανθρώπινων σχέσεων και αναγκών, για την δόμηση των νέων κοινωνιών. Όπως είχε πει και ο Shakespeare εξάλλου: «Τι άλλο είναι οι πόλεις αν όχι οι άνθρωποι;» Βέβαια οι πόλεις δεν ήταν ποτέ το αθώο αποτέλεσμα μιας αυθόρμητης διαδικασίας συσσώρευσης πληθυσμών. Ούτε φτιάχτηκαν υπό ένα γενικόλογό ανθρωπιστικό πρίσμα για να εξυπηρετήσουν γενικά και αόριστα τις ανάγκες των κατοίκων τους. Η διαδικασία της δόμησης τους πάντα είχε ως στόχο την παγίωση συγκεκριμένων κοινωνικών σχέσεων που βασιζόταν σε συγκεκριμένο τρόπο παραγωγής, και προφανώς τα υποκείμενα με τη μεγαλύτερη επίδραση σ' αυτήν την διαδικασία ήταν επίσης συγκεκριμένα. Ο Hagney γράφει στις «Εξεγερμένες Πόλεις»: «Η αστικοποίηση είναι μια από τις πιο βασικές διαδικασίες για τη συσσώρευση και την κυκλοφορία του κεφαλαίου και ειδικά σε περιόδους κρίσης όπου το κεφάλαιο στρέφεται στη γη εξαιτίας της αδυναμίας επαρκούς κερδοφορίας από τον κύκλο της παραγωγής. Έτσι, οι πόλεις, αποτελούν βασικά πεδία στα οποία ασκείται όχι μόνο η κυριαρχία της αστικής τάξης αλλά και η οικονομική εξουσία της και η απόσπαση υπεραξίας. Αν ισχύει κάτι τέτοιο, τότε οι ίδιες πόλεις αποτελούν αρένα ταξικής αναμέτρησης και όπλο για την αντικαπιταλιστική πάλη»² Αντιλαμβανόμεστε λοιπόν πως στην εποχή μας τίποτα δεν είναι αθώο, ούτε αποτελεί μια φυσική διαδικασία που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο θα κυλήσει. Ακόμα και η προσπάθεια αποστασιοποίησης από κάθε διαδικασία είναι πολιτική και διαμορφώνει κοινωνίες, ειδικά όταν πρόκειται να υλοποιηθεί με πραγματικούς όρους. Θα επηρεάσει τις κοινωνικές σχέσεις εμπύπτοντας, θέλοντας και μη, στα συμφέροντα του ενός ή του άλλου υποκειμένου που δρα στις πόλεις. Η αρχιτεκτονική αναπόφευκτα δεν μπορεί να ξεφύγει από αυτό. Ως μια καθολικά κοινωνική επιστήμη, που θα κληθεί να εξυπηρετήσει συγκεκριμένους στόχους μέσα στην πόλη, οφείλει κάθε φορά να εξετάζει τις εκάστοτε κοινωνικοπολιτικές συνθήκες και την επιρροή της σ' αυτές. Ο αρχιτέκτονας αυτό μπορεί να το κατανοήσει μόνο όταν βρίσκεται σε διαρκή διαλεκτική σχέση με το πραγματικό, όταν εμπλέκεται με την καθημερινότητα της πόλης, όταν επιδιώκει την αλληλεπίδραση με τα υποκείμενα της και αφουγκράζεται τον τρόπο κατοίκησης τους μέσα σε αυτή. Ο αρχιτέκτονας - κοινωνικός επιστήμονας φαντάζει αδύνατο να γεννηθεί μέσα σε αποστειρωμένα στούντιο υπό μια διαδικασία αποκλειστικής μελέτης και σχεδιασμού μορφών, χωρίς να έρθει σε άμεση επαφή με όλα εκείνα τα ζωτικά κομμάτια της πόλης.

Όλα αυτά βέβαια φαντάζουν εξωπραγματικά παρατηρώντας το πλαίσιο στο οποίο δουλεύουν οι αρχιτέκτονες σήμερα. Αν αναλογιστούμε πως το μεγαλύτερο μέρος των αρχιτεκτόνων είναι άνεργοι ή δουλεύουν ως απλοί χειριστές αυτοματοποιημένων προγραμμάτων σχεδιασμού σε μεγάλες κατασκευαστικές εταιρίες και εργολάβους, τότε θα μπορούσαμε να πούμε πως όλη η παραπάνω κουβέντα είναι κενής σημασίας και πως έχουμε φτάσει στο τέλος της αρχιτεκτονικής. Πως έχουμε φτάσει στο σημείο της μετατροπής της αρχιτεκτονικής σκέψης σε εργαλειακή γνώση. Πράγματι κάτι τέτοιο θα μπορούσαμε να ισχύει σε μεγάλο βαθμό, όμως έχει σημασία να εξετάσουμε το κυρίαρχο δόγμα πίσω από το οποίο δουλεύουν οι σύγχρονοι cadίστες αλλά και οι φοιτητές στις αρχιτεκτονικές σχολές. Γιατί το να έχεις πτυχίο αρχιτεκτονικής ή αρχιτεκτονικές γνώσεις χωρίς αυτές να μπορούν να αποτυπωθούν σε πραγματικές μελέτες που θα διαδράσουν με τον κόσμο, σε πραγματικό έργο που εν δυνάμει μπορεί να υλοποιηθεί, τότε δεν σημαίνει απαραίτητα πως είσαι αρχιτέκτονας. Όπως αντίστοιχα και πιο κατανοητά, οι γνώσεις γεωργικής καλλιέργειας προϊόντων, χωρίς να έχεις το χωράφι για να τα καλλιεργήσεις, δεν σε κάνουν γεωργό. Το δόγμα αυτό, λοιπόν, έχει καθοριστεί από καιρό στο υπάρχων σύστημα από την άρχουσα τάξη: Αν θέλεις να αποκτήσεις υπόσταση σαν επιστήμονας, να ξεφύγεις από την αφάνεια ενός άνευρου εργαλείου σε μια μαζική αλυσίδα παραγωγής πρέπει να ακολουθήσεις συγκεκριμένους κανόνες, να δράσεις μέσα σε ελεγχόμενα πλαίσια που θίγουν ορισμένα μόνο ζητήματα. Έτσι δημιουργήθηκε μια μικρή μερίδα αστέρων της αρχιτεκτονικής που ενσωματώθηκε σ' αυτό το πλαίσιο εργασίας και κατάφερε να αναδυθεί στην επιφάνεια. Πολλοί από αυτούς αποδέχτηκαν την ήττα των αντιλήψεών τους, μιας

ακέραιης επιστημονικής προσέγγισης που θα αδυνατούσε να συμβαδίσει με το υπάρχων σύστημα. Ανέλαβαν τον ρόλο της αναμορφωτικής ιδιοφυΐας πάνω στο συλλογικό της πόλης, που τους ανέθεσε η εκάστοτε εξουσία. Μπροσ στον φόβο της αφάνειας περιχαράκωσαν την επιστήμη τους και αγνόησαν μια σειρά πραγματικών προβλημάτων στο πεδίο των πόλεων που αναζητούν ακόμα λύση. Γράφει χαρακτηριστικά ο La Cecla: «Οι αρχιτέκτονες παραμένουν έγκλειστοι στη δικιά τους ζάλη, γνωρίζουν ότι αυτό που κάνουν δεν θα έχει κανένα αποτέλεσμα στο επίπεδο της πραγματικότητας, ότι θα απορριφθεί ή θα μεταμορφωθεί με ριζικό τρόπο. Είναι, στα πρώτα χρόνια, η θέση του ίδιου του Ρεμ Κούλχας. Μπροστά σε αυτό το προφανές, το επάγγελμα κλείνεται στον εαυτό του, μεταχειρίζεται τα εργαλεία του ως καθαρή επίσημη άσκηση. Και αυτό συμβαίνει τη στιγμή μου όλη η «μοντέρνα» πόλη είναι σε κρίση και θα είχε ανάγκη πραγματικής επαναθεώρησης». ¹ Ο Νικόλας Μιτζάλης, διδάκτορας πολεοδομίας και χωροταξίας (Ε.Μ.Π.) προσθέτει: «Δυστυχώς όμως πολλοί αρχιτέκτονες φαίνεται ότι αντιμετωπίζουν την αρχιτεκτονική ως μια δυναμική ύλη με την οποία πρέπει να δουλέψει κάποιος αποκλειστικά, ως μοναδικό τρόπο δημιουργίας, ως κάτι που βρίσκεται υπέρ του δέοντος πέραν του κόσμου τούτου. Η αρχιτεκτονική μοιάζει έτσι να επικεντρώνεται το ενδιαφέρον της στη θεαματική κατανάλωση αρχιτεκτονικών στοιχείων-μοντέλων, τα οποία αρνείται να κατοικήσει και επιδιώκει να γίνει κοινωνικός διαμορφωτής προβάλλοντας συμβολισμούς και κυρίως ευκρινείς μορφές εξουσίας. Έτσι ο αρχιτέκτονας μετατρέπεται στον Τύρρανο που εκτρέφει μέσα του ο Χόμο Ντεμοκρατικούς, ο οποίος δεν εξαντλεί το έργο του στην άσκηση εξουσίας με οποιαδήποτε μορφή αλλά προσπαθεί να κάνει όλο τον κόσμο μια πόλη, όλους τους τόπους ένα χώρο, να μετατρέψει όλες τις πεποιθήσεις σε μια μοναδική πίστη: πως η Τεχνική μπορεί να επιτύχει οποιονδήποτε σκοπό, να μετατρέψει όλα τα πιστεύω ώστε να αποτελέσουν μία και μόνο ηθική».⁷

Οι archistars δεν είναι απλά μια μικρή μερίδα αρχιτεκτόνων που δρα απλά στα πλαίσια που η εξουσία ορίζει, αποστασιοποιημένη από τα πραγματικά προβλήματα της πόλης. Με την ολοκληρωτική προβολή που απολαμβάνουν καθορίζουν τάσεις και εν τέλει δίνουν οι ίδιοι ξανά τον ορισμό της αρχιτεκτονικής στις μέρες μας. Ο La Cecla λέει: «Η αρχιτεκτονική σήμερα ελάχιστα έχει να κάνει με τα ζητήματα που διακυβεύονται, με τα πραγματικά «παγκόσμια ζητήματα», με τα σοβαρά ζητήματα οικιστικής ακαταλληλότητας των πόλεων, της εξάντλησης των πόρων, της υπερθέρμανσης του πλανήτη. Οι αρχιτέκτονες είναι εντελώς προσκολλημένοι στα άλλοθι τους.» ¹ Το ακόμα πιο επικίνδυνο, λοιπόν, σε όλο αυτό είναι η προσπάθεια απογύμνωσης της επιστήμης από τον κοινωνικό της ρόλο, σαν να ήταν κάτι ξέχωρο από την κοινωνία που δεν την αφορά άμεσα. Αυτή η προσπάθεια θεωρητικοποίησης των επιλογών των archistar που απογυμνώνει την αρχιτεκτονική από κάθε πολιτική χροιά για να λειτουργήσει ως άλλοθι για τους ίδιους. Να λειτουργήσει ως αντίβαρο και να δικαιολογήσει στην κοινωνία και στους εαυτούς τους την προσκόληση των αρχιτεκτόνων στο σχεδιασμό μορφών, γεωμετριών, που αποποιείται κάθε ευθύνη για τα προβλήματα της πόλης και μεταθέτει το ρόλο της επίλυσής τους σε κάποιον άλλο. Ο Μιτζάλης γράφει: «Έτσι όμως οι αρχιτέκτονες παρακολουθούν τα γεγονότα. Επιλέγουν να αποστασιοποιηθούν και να κάνουν την αρχιτεκτονική τους επίκαιρη ωσάν να πρέπει να εξυπηρετήσει περισσότερο τις ανάγκες μιας θεατρικής παράστασης και λιγότερο εκείνες ενός κτιρίου και της περιοχής στην οποία εγγράφεται. Η αρχιτεκτονική λοιπόν φαίνεται σήμερα να αγνοεί το πώς και από τι είναι κατασκευασμένοι οι χώροι. Ίσως γι' αυτό δεν αντιμετωπίζει πια τη πόλη ως διήγηση εμπειριών ζωής, συνάντηση με τους άλλους και βίωμα συμμετοχής στη συλλογικότητα δια μέσου των ελεύθερων χώρων, αλλά ως εικόνα και μόνο. Μετατρέπεται έτσι σε ένα καπρίτσιο, σε ένα αυτοαναφορικό παιχνίδι σημάδι-σύμβολο όπως μια μάρκα παπουτσιών, χάνοντας το πνεύμα συνύπαρξης και κοινωνίας της τέχνης δια μέσου της διάδρασης της με το δημόσιο χώρο.»⁷

Και πάλι θα μπορούσε κάποιος να πει ότι τα παραπάνω είναι θέματα μόνο λίγων και πως η συντριπτική πλειοψηφία των αρχιτεκτόνων αναλώνονται απλά στην προσπάθεια τους για επιβίωση μέσα στην αγορά εργασίας. Γιατί αν μπορούμε να πούμε για τους archistars πως έχουν βολευτεί στην αναγνώριση και το κέρδος που αποκομίζουν, οπότε έχουν διαλέξει πλευρά και αυτό δικαιολογεί τις πράξεις τους, τότε το πραγματικό πρόβλημα εντοπίζεται στον κόσμο της εργασίας. Είναι τεράστια ιδεολογική νίκη της αστικής τάξης να έχει πείσει την εργαζόμενη, με τους χειρότερους όρους πολλές φορές, πλειοψηφία των αρχιτεκτόνων καθώς και τους φοιτητές, πως για να καταφέρουν να ξεφύγουν από την αφάνεια και να επιβιώσουν πρέπει να μοιάσουν στα πρότυπά τους. Το πραγματικό πρόβλημα εδράζεται στην νίκη της πεποιθήσεως ότι η απελευθέρωση της αρχιτεκτονικής και των εργασιακών σχέσεων δεν θα επιτευχθεί από την αμφισβήτηση και τον επαναπροσδιορισμό της κοινωνίας συνολικά, αλλά από τον συνεπή σχεδιασμό περίτεχνων, πρωτότυπων μορφών εξαιρετικής τεχνικής στα πλαίσια που έχουν από τα πριν οριστεί. Γι' αυτό αξίζει να εξετάσουμε περεταίρω τη διαβρωτική επίδραση της λογικής των archistars. Γιατί είναι λογικό οι archistars, ως μέλη πλέον μιας εξέχουσας ελίτ, να δρουν με συγκεκριμένο τρόπο, όμως ο πραγματικός κίνδυνος αναδεικνύεται όταν την ίδια λογική ενστερνίζονται κομμάτια των πιο πληθιακών εργατικών στρωμάτων των αρχιτεκτόνων ή των φοιτητών που τώρα αρχίζουν τις πρώτες τους αναγνωριστικές επαφές με την αρχιτεκτονική.

Οι αρχιτέκτονες σήμερα αποστασιοποιημένοι από τα προβλήματα της πραγματικής πόλης αρκούνται στο να πωλούν δυσδιάστατη μνημιακότητα. Έχουν πιστεί ότι αποτελούν εκείνες τις ιδιοφυΐες που δημιουργούν τον κόσμο, ώστε να μπορούν να απλώνουν το χέρι τους στη πόλη χωρίς να τους ενοχλεί πως την ίδια στιγμή τα έργα τους καταπίνονται από την αδιαφορία του σόπινγκ. Ο archistar ρίχνει στην εκάστοτε πόλη τον μανδύα του, για να επιβεβαιώσει εκείνη ότι είναι στη μόδα, πραγματικά σύγχρονη και μέσα στις τάσεις. Όλο το έργο του αρχιτέκτονα αποτελεί μια ιδεολογική προσπάθεια αυτοδιαφήμισης και επικεντρώνεται στο να μετατραπεί ο ίδιος σε ένα brand, μια μάρκα. Κατ' επέκταση η πόλη επιζητεί να σφραγιστεί από το έργο της μεγάλης ιδιοφυΐας, του αστέρα αρχιτέκτονα για να κερδίσει και αυτή λίγη από τη λάμψη του ονόματός του, να γίνει και η ίδια μια μάρκα. Οι πόλεις δεν είναι για τους archistars παρά ένα προϊόν. Ο La Cecla λέει: «Από τη στιγμή που η πόλη και οι πρακτικές για την κατανόηση της και τη διαμόρφωση της δεν απαρνούνται την επίδραση της αναμορφωτικής ιδιοφυΐας, της οποίας η αρχιτεκτονική μοιάζει να είναι σήμερα η κύρια εκπρόσωπος, από τη στιγμή που δεν ξαναγίνεται κυρίως αφήγηση, διήγηση βαθειά και πυκνή του αστερισμού της υπαρξιακής οριζοντιότητας και καθετότητας όπου οι πόλεις έχουν φτιαχτεί, θα είναι μονάχα ανούσιες ασκήσεις, καπρίτσια υποτιθέμενης δημιουργικότητας στα ασηπτικά παρασκήνια των παρκέ της μόδας». ¹ Οι αρχιτέκτονες πλέον πήραν τη θέση της επώνυμης μπλούζας και μετατράπηκαν οι ίδιοι σε προϊόντα. Τα κτίρια τους έγιναν η βιτρίνα των ίδιων και της πόλης. Έγιναν τα πελώρια δυσδιάστατα σκηνικά μιας θεατρικής παράστασης που έχει στηθεί στο κέντρο των πόλεων για χάρη του σόπινγκ, της μνημιακότητας και του κέρδους. Ο Jean Nouvel υπόσχεται ελαφρές επιφάνειες, ανάλαφρα υαλοστάσια, σαν να λέει πως η αρχιτεκτονική είναι δυσδιάστατη και πως πρέπει να περάσει όλη στις γυαλιστερές σελίδες των περιοδικών. Ο Frank Gehry μπαίνει στο στούντιο του, σβολιάζει ένα χαρτί και λέει στους πιστούς σχεδιαστές του στο cad «θέλω αυτό». Η αρχιτεκτονική εξαυλώνεται, γίνεται εικόνα και περνάει στο επίπεδο των αναμνηστικών καρτ ποστάλ ή ενός ανάλαφρου ξεφυλλίσματος κάποιου περιοδικού. Είναι τρομερό πως και οι ίδιοι οι archistars δεν αντιλαμβάνονται πόσα χάνουν. Ότι αυτό μπορεί να αποτελέσει ακόμα και για τους ίδιους το τέλος του χώρου και του παιχνιδιού με τους χώρους. Το πιο επικίνδυνο όμως είναι αυτή η καθολική αποδοχή του πλαισίου μέσα στο οποίο δουλεύουν και η σχεδόν πλήρης αδιαφορία τους για τις επιπτώσεις της δουλειάς τους στη πραγματική ζωή της πόλης και τα υπόλοιπα κοινωνικά στρώματα που την απαρτίζουν. Σε μια εποχή που παραγκουπόλεις και οι τρώγλες κάνουν την εμφάνισή τους παντού για να στεγάσουν το πληθυσμό που συνεχώς καταφθάνει στις πόλεις, η εικόνα του ιστορικού κέντρου πρέπει να διατηρηθεί και να διαχωριστεί άμεσα από κάθε τι που θα την αλλοιώσει αφαιρώντας την εμπορευματική της αξία. Η σκληρή αστυνόμευση και οι αρχιτέκτονες έρχονται να παίξουν το ρόλο του θεματοφύλακα αυτής της εικόνας σύμφωνα με τις προσταγές της κεφαλαίου.

Δημιουργούνται χώροι μαζικής συγκέντρωσης των πιο αδύναμων κοινωνικών ομάδων, όποιου τύπου κι αν είναι αυτοί. Χώροι υποδοχής για μετανάστες που στα μάτια τους φαντάζουν σαν την γη της επαγγελίας. Στρατόπεδα συγκέντρωσης που κρατούνται σαν ποινικοί παραβάτες μέχρι κάποιοι άλλοι να αποφασίσουν για το μέλλον τους. Εργατικές κατοικίες που στεγάζουν τις ζωές χιλιάδων φτωχών οικογενειών που δεν έχουν τη δυνατότητα για κάτι καλύτερο. Μέσα σε ακατάλληλα και ελλιπώς συντηρημένα κτίρια προσπαθούν να ονειρευτούν το μέλλον γιατί... τουλάχιστον έχουν σπίτι. Αρχιτέκτονες που εξευγένισαν περιοχές διώνχοντας βίαια μεγάλους πληθυσμούς και άλλοι που τις έκαναν γκέτο για να αποθηκεύσουν μέσα τους κάθε ανεπιθύμητο, επιζήμιο στοιχείο για τη βιτρίνα της πόλης και του κέντρου. Ακόμα αρχιτέκτονες που φαντασιώθηκαν λαμπρές τις ζωές της εργατικής τάξης μέσα από καθολικές λύσεις τεραστίων μπλοκ, στερημένων κάθε λειτουργίας πέρα της κατοίκησης, αποστειρωμένων και αποκομμένων από την υπόλοιπη πόλη. Τόποι που οι ίδιοι σίγουρα δεν θα επιθυμούσαν να ζήσουν. Όμως τους διαφεύγει πως τόσο το κτίσμα τους, όσο και η ζωή της πόλης για να υπάρξει βασίζεται στην δουλειά που προσφέρουν αυτοί οι εργάτες, οι μετανάστες, πολλές φορές κάτω από τις πιο δύσκολες συνθήκες. Αυτοί που συνήθως, αφού επιτελέσουν το καθήκον τους στην πόλη πρέπει να επιστρέψουν για να κρυφτούν ξανά στον συσσωρευτή τους, σαν να μην υπήρξαν ποτέ και όλα να γίνουν δια μαγείας. Το πιο εκνευριστικό σε όλα αυτά είναι μια ρητορεία του απλού δημόσιου καλλιτέχνη που αναπτύσσουν οι archistars στις μέρες μας, μια επανεφεύρεση της ηθικής απαλλαγμένης από κάθε ευθύνη. Χαρακτηριστικά παραθέτουμε μερικά αποσπάσματα από δηλώσεις διαφόρων γνωστών ή λιγότερο γνωστών γύρω από την τέχνη της αρχιτεκτονικής.

Ο Robert Byron συγγραφέας και κριτικός τέχνης λέει σε ένα άρθρο του: «Η αρχιτεκτονική είναι η περισσότερο παγκόσμια απ' όλες τις τέχνες: προστατεύει το παρελθόν ως κάτι ιερό, σε μορφή πιο εκτενή. Όσο ποικίλει τόσο γίνεται πιο κατανοητή σε σχέση με οποιαδήποτε άλλη μορφή κουλτούρας. Αποκαλύπτει το γούστο και τις εμπνεύσεις του σήμερα σε όλους όσους διασχίζουν τους δρόμους μιας πόλης και σηκώνουν το βλέμμα καθώς προχωρούν στην πορεία τους. Οι ζωγραφιές βρίσκονται στις γκαλερί, η φιλοσοφία στα βιβλία. Οι γκαλερί πρέπει να είναι επισκέψιμες, τα βιβλία

πρέπει να είναι ανοιχτά. Τα κτίρια αντιθέτως είναι πάντα με εμάς. Η δημοκρατία είναι ένα αστικό γεγονός και η αρχιτεκτονική είναι η τέχνη του».

Ο Frank Gehry έχει δηλώσει: «Το πρόβλημα με την αρχιτεκτονική είναι ότι υπάρχουν κανόνες που πρέπει να τηρηθούν, που πρέπει να επανενταχθούν. Στο διάλογο: αυτό δεν σημαίνει τίποτα, εγώ θα κάνω αυτό που ξέρω να κάνω καλύτερα και θα είναι η αγορά αυτή που θα αποφασίσει εάν είναι καλό ή όχι»

Ο Massimiliano Fuksas αναφέρει σε συνέντευξή του: «Οι πολιτικοί οφείλουν να πολεμήσουν την αδικία της κατανομής που τυραννά τις πόλεις, άρα οι πολιτικοί πρέπει να αντιμετωπίσουν τη γενικότερη επείγουσα κατάσταση στην οποία ζούμε. Οι αρχιτέκτονες ασχολούνται με άλλα πράγματα: με επίσημο καλλωπισμό, με διάκοσμο, με όμορφα πράγματα εν ολίγοις.»⁸

Ο Kevin Erwin Kelley, ένας ειδικός στο μάρκετινγκ αρχιτέκτονας λέει για την δουλειά του: «Ονομάζοντας “αρχιτεκτονική” αυτό που κάνει η δικιά μας εταιρία είναι να μπερδεύει τα πράγματα, συνεπώς είναι καλύτερα να επανορίσουμε αυτού του είδους την υπηρεσία ως «Αντιληπτικό Σχεδιασμό», μια πρακτική που βοηθά τους καταναλωτές δια μέσου περιβαλλοντικών «σινιάλων» που επηρεάζουν την αντίληψη τους. Κατά κάποιο τρόπο σχεδιάζουμε τους καταναλωτές. Αυτές οι ανακλήσεις της επώνυμης μάρκας εγκαθίστανται όχι μόνο στο κατασκευασμένο περιβάλλον αλλά και στα μενού, στα λογότυπα, στα αρώματα και στη μουσική, στις αισθήσεις και, ακόμα πιο σημαντικό, στα συναισθήματα. Μεγάλο μέρος των αρχιτεκτόνων εκπλήσσεται από το γεγονός ότι η εταιρία μας δεν αρχίζει σε γενικές γραμμές μια μελέτη, εάν πρώτα δεν συνεκτιμήσει όλους αυτούς τους παράγοντες της μάρκας».⁹

Τέλος ο ίδιος ο Mies van der Rohe είχε δηλώσει ευθαρσώς: «Οι καλλιτέχνες πάντα δούλευαν με τους ισχυρούς, γιατί μας κάνει έκπληξη;»

Για όλα τα παραπάνω απαντάει ο La Cecla στο βιβλίο του “Ενάντια στην Αρχιτεκτονική”: «Ο Κούλχαας, ένα άτομο έξυπνο και προσεκτικό, είναι στην τελική ένας φιλόδοξος μελετητής, χρησιμοποιεί το παλιό όπλο του ρεαλισμό για να επικυρώσει το στάτους κβο, εν συντομία νίπτει τας χείρας του με τον πιο κομψό τρόπο, βεβαιώνοντας ότι στο κάτω κάτω της γραφής το ρεαλιστικό είναι η μοίρα του πραγματικού... ..Με λίγα λόγια τι θέλετε; Δεδομένου ότι ο κόσμος είναι αυτός που είναι, αφήστε τουλάχιστον εμένα να σας τον περιγράψω, και είθε να μου διαφύγει το ότι λαμβάνω μέρος στη δόμηση αυτής της ερείπωσης, που είναι το μόνο πράγμα που μπορεί να γίνει... ..Εν συντομία οι άρκισταρ δεν είναι τίποτα άλλο από καλλιτέχνες στην υπηρεσία των ισχυρών του σήμερα, χρήσιμοι για τον καθορισμό των «τάσεων» των αγορών, για να εντυπωσιάζουν και να προσελκύουν το ευρύ κοινό με «ευρήματα» που δεν είναι ούτε καν κτίρια, αλλά σκηνοθετήματα, τεράστιες διαφημιστικές πινακίδες στημένες έτσι ώστε να δημιουργούν μουσεία, έδρες εταιριών επικοινωνίας και κάποια εντυπωσιακή συνοικία αλά Ντίσεϋ. Γιατί να τα βάλουμε μαζί τους; Στην πραγματικότητα κάνουν τη δουλειά ενός ταπεινού μοντέρνου καλλιτέχνη: παίζουν με τις μορφές και τις φόρμες στο χώρο που τους δίδεται, τίποτα άλλο από μια τυπική άσκηση, μια γυμναστική συντήρησης του καλού γούστου... .. Σε αυτό το σημείο όμως βρισκόμαστε στους αντίποδες. Μακριά από την αντιπροσώπευση της δυστυχισμένης συνείδησης του νεοκαπιταλισμού του ριάλ εστέιτ, οι αρχιτέκτονες είναι σήμερα γενικά, οι ανήλικοι χομπίστες που περνιούνται για δημόσιοι καλλιτέχνες.»¹

Βέβαια παρ’ ότι αυτή η κυρίαρχη αντίληψη, που υποβιβάζει την αρχιτεκτονική σε μια μορφή δημόσιας τέχνης εξυπηρετώντας συγκεκριμένα συμφέροντα με τις ανάλογες συνέπειες για τη ζωή στη πόλη, έχει διαπεράσει όλο το φάσμα της αρχιτεκτονικής διανόησης και των ταξικών βαθμίδων, θα ήταν άδικο να μοιράσουμε εξίσου τις ευθύνες σε όλους τους αρχιτέκτονες. Πως θα μπορούσαν εξάλλου να έχουν την ίδια ευθύνη όλοι όταν προ κρίσης ακόμα ένας στους τέσσερις αρχιτέκτονες στην Ευρώπη ήταν άνεργος, με τα ποσοστά αυτά σήμερα συνεχώς να ανεβαίνουν,¹⁰ ενώ την ίδια στιγμή πολλοί ακόμα προσπαθούν με δυσκολία να επιβιώσουν διευθετώντας κάποιο αυθαίρετο ή κάνοντας μια ανακαίνιση ή δουλεύοντας με πενιχρούς μισθούς σαν σχεδιαστές σε μεγάλα γραφεία. Σήμερα αυτός ο δυϊσμός ανάμεσα στον επιτυχημένο ελεύθερο επαγγελματία καλλιτέχνη και τον πιστό σχεδιαστή στο cad γίνεται όλο και πιο έντονος και τείνει να γίνει μη αναστρέψιμος. Οι καιροί αλλάζουν και ένα από τα καθοριστικότερα στοιχεία που επηρέασε την δουλειά του αρχιτέκτονα ήταν η τεχνολογική ανάπτυξη και η υπολογιστική έκρηξη της δεκαετίας του ’80. Ο υπολογιστής θα εκτινάξει τις δυνατότητες παραγωγής, ανάλυσης και παρουσίασης του αρχιτεκτονικού έργου και θα δημιουργήσει νέες σχέσεις εργασίας και μοντέλα εργαζομένων σε όλους τους τομείς. Ας σκεφτούμε λίγο το

παράδειγμα του L.Thurrow: «Αν το άτομο που εργάζεται σε μια αποβάθρα εκφόρτωσης χειρίζεται ένα ηλεκτρονικό σύστημα ελέγχου, με το οποίο καταγράφει τα παραδιδόμενα υλικά κατευθείαν στον ηλεκτρονικό υπολογιστή και ο ηλεκτρονικός υπολογιστής τυπώνει αμέσως μια απόδειξη που δίνεται στον οδηγό του φορτηγού για να την επιστρέψει στην εταιρεία του (εξαλείφοντας έτσι την ανάγκη μεγάλων λογιστικών γραφείων με υπαλλήλους οι οποίοι καταγράφουν τις αγορές), το άτομο στην αποβάθρα εκφόρτωσης παύει να είναι κάποιος που απλώς μετακινεί κουτιά. Θα πρέπει να έχει πολύ διαφορετικές δυνατότητες». ¹¹

Η γνώση του σχεδιασμού, που θα έπρεπε να ήταν αποτέλεσμα πολυετών σπουδών και εμπέδησης στην αρχιτεκτονική, ανάγεται πλέον σε σχεδιαστικές ικανότητες στο cad και το gis. Το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι ότι αυτές οι αλλαγές στην ιεραρχία της αγοράς εργασίας επηρεάζουν άμεσα την αρχιτεκτονική εκπαίδευση που δομείται πλέον περισσότερο με βάση τους νόμους του εμπορίου και λιγότερο με ακαδημαϊκά κριτήρια. Την περίοδο της λεγόμενης «Αστικής Αναγέννησης» δεκάδες νέες αρχιτεκτονικές σχολές ανοίγουν για να καλύψουν την ζήτηση σε εργατικό σχεδιαστικό δυναμικό. Κατακερματίζουν την αρχιτεκτονική γνώση προσφέροντας μια σειρά πολλών διαφορετικών ειδικοτήτων σε σχέση με το δομημένο περιβάλλον και αδυνατούν να αναγνώσουν το συνολικό πλαίσιο γύρω από το νέο παραγωγικό και κοινωνικό μοντέλο που αναπτύσσεται στις πόλεις. Ο Δ. Πούλιος γράφει: «Σε αυτή τη περίοδο όμως της οικονομικής ευημερίας και ανάπτυξης η Αρχιτεκτονική διδασκαλία και έρευνα απέτυχε να πράξει αυτό που ο Fredric Jameson ονομάζει «γνωσιολογική χαρτογράφηση», δηλαδή να βρει τους τρόπους («έχοντας» ήδη τα μέσα) να ερμηνεύσει διαφορετικά την αστική πραγματικότητα αλλά και την ίδια τη πορεία της Αρχιτεκτονικής. Οι προτεραιότητες και τα πρότυπα ήταν τότε διαφορετικά και η «χρυσή» περίοδος της υπεροικοδόμησης και της κερδοφορίας της περιόδου μετά το 90', οδήγησε τα πανεπιστημιακά ιδρύματα να χρησιμοποιήσουν τα νέα μέσα με τρόπο αποσπασματικό και ευέλικτο, ποιο κοντά σε αυτό που απαιτούσε η αναδυόμενη τότε αγορά. Κινητικότητα, εξειδίκευση και ο κατακερματισμός της γνώσης αλλάζει τη ποιότητα και τους στόχους της αρχιτεκτονικής εκπαίδευσης». ¹²

Έννοιες που δεν έχουν σε τίποτα να κάνουν με την αρχιτεκτονική, όπως η ανταγωνιστικότητα και η επιχειρηματικότητα, η επίκληση στις ανάγκες της αγοράς και σε «εφικτά» σχέδια αποτελούν πλέον τη ραχοκοκαλιά της αρχιτεκτονικής διαδικασίας. Οι σχολές περισσότερο προσπαθούν να διασφαλίσουν την ποιότητα των αποφοίτων τους με κριτήρια ανταποδοτικότητας για την αγορά εργασίας, θυσιάζοντας την πραγματική ποιότητα της αρχιτεκτονικής γνώσης. Όμως ο νεαρός, αδούλευτος ακόμα φοιτητής αρχιτεκτονικής, από την εκπαιδευτική διαδικασία αρχίζει δημιουργεί αντίληψη, ιδεολογία. Με τις ανησυχίες για τις κοινωνικές σχέσεις, τη δομή της πόλης και την αναζήτηση νέων κοινωνικών μοντέλων που δύναται αυτή να υποστηρίξει στο σήμερα να έχουν πάει περίπατο από τις αρχιτεκτονικές σπουδές, καθώς δεν είναι προσοδοφόρες για την αγορά, ο φοιτητής έχει να επιλέξει ανάμεσα σε ένα πολύ συγκεκριμένο πραγματικό δίπολο. Σε μια περίοδο που η εργασιακή ανασφάλεια συνεχώς εντείνεται, ο αρχιτέκτονας φοιτητής που συνεπαίρνεται με το έργο που επιτελεί στη σχολή, που το αγαπά και κάνει όνειρα για το μέλλον, έχει να επιλέξει ως οραματικό μοντέλο εργασίας είτε την επιστημονική ανυπαρξία του ρόλου του πιστού σχεδιαστή - ρομπότ ξενόφερτων ιδεών, είτε το ρόλο του αρχιτέκτονα αστέρα – διάνοιας που θα φτιάξει λαμπρές κατασκευές για να τις θαυμάζουν όλοι στα κέντρα των μεγαλουπόλεων. Για νέους, που στο ξεκίνημα της ζωής τους, δεν θέλουν να βουτήξουν από τώρα στη μίζερη πραγματικότητα η απόφαση μοιάζει δεδομένη και αυτή είναι άλλη μια συνθήκη για το πώς το σύστημα διαμορφώνει ιδεολογία μέσα από τα αδιέξοδα που θέτει. Ότι και να επιλέξουν πάντως οι νέοι αρχιτέκτονες, ο κίνδυνος να απολέσουν, από τις σπουδές ακόμα, εκείνες τις αρχές της αρχιτεκτονικής που την καθιστούν κοινωνική επιστήμη, μοιάζει πιο κοντινός από ποτέ. Ο La Cecla γράφει για τις σχολές της Ιταλίας κάτι που μάλλον ισχύει σε παγκόσμια κλίμακα: «(έχει χαθεί) Η αίσθηση του δημόσιου χώρου, η διαίσθηση και το απαραίτητο όραμα για να φανταστείς το μέλλον με τις διάφορες παραλλαγές του χωρίς να πρέπει υποχρεωτικά να το υλοποιήσεις άμεσα, η ουτοπική ικανότητα να αντιληφθείς την ανθρώπινη συνύπαρξη ως μια διαλεκτική μεταξύ ταυτότητας και τόπου. Για την ώρα το τρένο χάθηκε και σίγουρα το επόμενο δεν θα περάσει πολύ σύντομα. Ο κίνδυνος είναι αυτή η κυριαρχία να υιοθετηθεί από άλλους τεχνοκράτες πολύ πιο εξοπλισμένους και δυνατούς από τους αυτοαποκαλούμενους καλλιτέχνες του τραπεζιού (όσο σκέφτομαι ότι ένα επάγγελμα τόσο συνδεδεμένο με το εδαφικό περιβάλλον μεταμορφώθηκε σε μια καθαρή εξισορρόπηση τσίρκου μου ανεβαίνει το αίμα στο κεφάλι). Από τις σχολές λίγα πια μπορείς να ελπίζεις. Η Ιταλία ξεφουρνίζει κάθε χρόνο χιλιάδες πτυχιούχους αρχιτέκτονες και όλοι θέλουν να μπουν στην Formula 1 του επαγγέλματος. Τα διαβολικά μοντέλα είναι αυτά της άκρατης ελευθερίας της ιδιοφυίας, ένα μείγμα παραδοσιακού τσαρισμού και βαρονίας των ακαδημιών». ¹

Σύμφωνα με μια από τις τελευταίες εκθέσεις της EAAE (European Association for Architectural Education) η αρχιτεκτονική εκπαίδευση πρέπει να μετασχηματίζεται ανάλογα με τις ανάγκες της εποχής. Έχει δίκιο σ' αυτό, όμως το

ζήτημα είναι ποιες ανάγκες εξυπηρετεί. Εδώ δεν έχουμε να κάνουμε με ένα φαντασικό δίπολο ή μια θεωρητική κουβέντα. Ο διαχωρισμός έχει γίνει ήδη ανάμεσα στις ανάγκες της αγοράς για όλο μεγαλύτερα κέρδη με οποιοδήποτε κόστος και στις ανάγκες των εργαζομένων που παράγουν την υπεραξία και δομούν τις κοινωνικές σχέσεις στην πραγματική ζωή της πόλης. Γι' αυτήν την πόλη της εργαζόμενης πλειοψηφίας και για να προσδώσουμε ξανά αξία στην αρχιτεκτονική υπάρχει περισσότερο από ποτέ η ανάγκη να ανακαλυφθεί ένα νέο ζωντανό, προσεχτικό, αυτόνομο επάγγελμα που θα κάνει σοβαρή επιτόπια έρευνα της μορφής ζωής και του τύπου επικοινωνίας και κατοίκησης. Μια επιστήμη με κέντρο τον άνθρωπο που δεν θα επιτρέπει στους διανοητές της να αισθανθούν ανώτεροι. Κι αυτό αν μη τι άλλο δεν γίνεται παρά να ξεκινήσει επεμβαίνοντας στην εκπαίδευση των σύγχρονων αρχιτεκτόνων. Γράφει ο La Cecla για το ζήτημα αυτό: «Να προσδώσεις στην αρχιτεκτονική αξιοπρέπεια και αυτονομία από τον εντολέα την οποία πολύ συχνά στο σκλαβοπάζαρο της αγοράς οι αρχιτέκτονες, ακόμα και οι μεγάλοι, την έχουν εύκολα απαρνηθεί... ..Εάν οι αρχιτέκτονες θέλουν πράγματι να εισέλθουν στους καιρούς που αλλάζουν, πρέπει να γίνουν περισσότερο αδιάλλακτοι και πιο ολοκληρωμένοι. Πρέπει να έχουν το μυαλό σε ολόκληρη πόλη. Όλα αυτά μοιάζουνε αφέλειες, αλλά στην πραγματικότητα έχουμε φθάσει σε μια κατάσταση όπου το απλό πρέπει να ξανακατακτηθεί, όπως, για παράδειγμα, η επιλογή μεταξύ μιας κοινότητας που καθιστά ζωντανή και κατοικήσιμη μια συνοικία και μιας καλουπωμένης συνοικίας για κατοίκους πειθαρχημένους από τους ίδιους τους σωματοφυλακές τους».¹

Φαντάζει καταστροφολογία να μιλάμε για το τέλος της αρχιτεκτονικής, όσο καταροφολογία μοιάζει το να μπορούμε να μιλάμε για το τέλος της επιστήμης γενικότερα. Όμως όταν η επιστήμη χάνει τις βασικές τις αρχές της αυτόνομης διανοητικής έρευνας για τις αρχές λειτουργίας του κόσμου, της ανεξάρτητης κριτικής σκέψης για το ένα ή το άλλο μοντέλο και τείνει να γίνει γνώση εργαλειακού τύπου που εξυπηρετεί τα συμφέροντα μιας συγκεκριμένης ελίτ, τότε ίσως οι όροι χρήζουν αναθεώρησης. Μια αρχιτεκτονική που δεν αναζητά τα βαθύτερα αίτια της δημιουργίας των πόλεων, τις βασικές αρχές και δυνάμεις που δρουν και ορίζουν τις δομές τους, δεν αναλύει τις κοινωνικές σχέσεις και τις ομάδες που σχηματίζονται, δεν αμφισβητεί σε καμία περίπτωση το κυρίαρχο μοντέλο ούτε έχει διάθεση να πειραματιστεί, τότε θα ήταν καλύτερο να μην λέγεται αρχιτεκτονική. Στην αρχιτεκτονική έχει συμβεί αυτό που έγραφε ο Marx για την πολιτική οικονομία: «Έφθασε η ώρα του θανάτου της επιστημονικής αστικής πολιτικής οικονομίας. Από εδώ και στο εξής γινόταν λόγος, όχι για το αν είναι σωστό ή όχι το ένα ή το άλλο θεώρημα, αλλά για το αν είναι χρήσιμο για το κεφάλαιο ή βλαβερό, βολεύει ή δε βολεύει, είναι σύμφωνο με τις αστυνομευτικές αντιλήψεις ή όχι... ..Το προϊόν της πνευματικής εργασίας - η επιστήμη - πάντα εκτιμάται πολύ λιγότερο από την αξία της, γιατί ο εργάσιμος χρόνος που είναι απαραίτητος για την αναπαραγωγή της, δεν μπορεί να συγκριθεί με τον εργάσιμο χρόνο, ο οποίος απαιτείται για την αρχική παραγωγή του... ..Ακόμη και τα ανώτατα είδη πνευματικής παραγωγής αποκτούν αναγνώριση και γίνονται αποδεκτά στα μάτια του αστού μόνο χάριν του ότι του τα παρουσιάζουν και ερμηνεύουν ψευδώς σαν άμεσους παραγωγούς υλικού πλούτου».¹³

Η επιστήμη, κατ' επέκταση και η αρχιτεκτονική, γίνεται όχημα πλουτισμού για την προνομιούχα τάξη. Ένα εργαλείο ενίσχυσης της εξουσίας των λίγων και εγκαθίδρυσης της κυριαρχίας τους πάνω στα πλατιά στρώματα της εργαζόμενης πλειοψηφίας. Η επιστήμη χάνει την κριτική της νόηση και τον αναμορφωτικό της ρόλο και γίνεται μέσο παγίωσης της υπάρχουσας κατάστασης αποκτώντας έντονα ταξικό πρόσημο. Ο Yuri Zhdanov γράφει σχετικά: «Η αστική τάξη εκμεταλλεζόμενη τις θεωρητικές ιδέες της ανθρωπότητας, αρνείται αδιάντροπα τα συμπεράσματα της επιστήμης, όταν αυτά αρχίζουν να αντιφάσκουν στα ταξικά της συμφέροντα... ..Ο ρόλος της επιστήμης στο γίνεσθαι του νέου κοινωνικού σχηματισμού είναι άκρως σύνθετος και πολύπλευρος. Λειτουργεί ως η ορθολογική βάση της παραγωγής και του κοινωνικού σχεδιασμού».¹⁴

Εν τέλει η επιστήμη, μιλώντας για την ίδια και όχι για τα παράγωγά της, μετατρέπεται από θεωρητική γνώση σε προϊόν που υπόκειται στους κανόνες της αγοράς. Χάνει την υπόστασης της ως σκέψη, ως καθολικό κοινωνικό αγαθό, παράγωγο της ανθρώπινης νόησης, και επιστρέφεται στην κοινωνία κατακερματισμένη, ως κομμάτια έτοιμα προς πώληση, αποκτώντας έτσι ανταλλακτική πλέον αξία. Η ροή αυτή προφανώς είναι απόλυτα ελεγχόμενη και πάντα το προϊόν, πιστό στο δόγμα της αποκλειστικότητας της επιστήμης, αποτελεί μια μικρή μόνο πτυχή της γνώσης στον εκάστοτε επιστημονικό κλάδο. Ο Yuri Zhdanov συνεχίζει: «Ο Marx στηλίτευε οργισμένα τους αστούς επιστήμονες, το προνομιούχο στρώμα τους, επειδή μετατρέπουν σε αντικείμενο αγοραπωλησίας την επιστημονική δεοντολογία τους, σε αντίθεση με την επιταγή της αναζήτησης της αλήθειας, επιδιώκοντας ιδιοτελείς και προσωπικούς σκοπούς. Αναφερόμενος ειδικά σε αυτού του είδους τους ανθρώπους, έγραφε: «Υπάρχουν δυο είδη τόλμης: η τόλμη της υπεροχής και η τόλμη της μιζέριας του νου που αντλεί δύναμη από την επίσημη θέση της, από τη συνειδητοποίηση ότι επωφελείται στην πάλη επειδή διαθέτει ένα προνομιακό όπλο κοκ.»... ..Πραγματικά, όταν ο Ντ. Ι. Μεντελέεφ,

εργαζόμενος στη Ρωσία, ανακάλυψε τον περιοδικό νόμο των χημικών στοιχείων, δεν υπήρχε πλέον ανάγκη να τον ξαναανακαλύψουν στη Γαλλία ή στην Αμερική, έγινε αμέσως καθολικό αγαθό». ¹⁴

Η επιστήμη χωρίς αλληλεπίδραση με τις πλατιές μάζες της κοινωνίας αποξενώνεται, γίνεται κάτι ανοίκειο, μακρινό, μια δύναμη που θα έρθει να φορεθεί από πάνω τους χωρίς να γίνεται ακριβώς κατανοητό πως λειτουργεί. Η αστική τάξη ξέρει πως έλεγχος της επιστήμης σημαίνει έλεγχος πάνω στη γνώση των αρχών δημιουργίας του κόσμου, πάνω στις δομές παραγωγής και συγκρότησης των πόλεων.

Το δικαίωμα

Σε αυτό το σημείο, με την πολυπλοκότητα των κοινωνικών σχέσεων στη πόλη και τις αντίρροπες δυνάμεις που συγκρούονται μέσα σε αυτή, γεννιέται ένα εύλογο ερώτημα. Εν τέλει, αν έπρεπε να αποφασίσουμε, ποιο θα ήταν το υποκείμενο που θα δικαιούνταν να πάρει την ελευθέρως για να επέμβει στην πόλη; Ποιος θα είχε το μεγαλύτερο δικαίωμα σ' αυτές τις αποφάσεις γύρω από τη δόμησή της ή το μετασχηματισμό της πόλης; Άραγε αυτός που ζει σε αυτή, αυτός που εργάζεται σε αυτή, αυτός που την επισκέπτεται, αυτός που τη σχεδιάζει ή αυτός που επενδύει το κεφάλαιο του σε αυτήν; Αν η πόλη εν τέλει ανήκει πραγματικά σε κάποιον τι κάνουν όλοι οι υπόλοιποι μέσα σε αυτή; Η απάντηση σε αυτά τα μονοσήμαντα ερωτήματα είναι πολύ πιο πολύπλοκη και έγκειται τόσο στα πρόσωπα όσο στη διαδικασία συγκρότησης της πόλης. Ο David Harvey λέει στο βιβλίο του "Εξεγερμένες Πόλεις", πως το δικαίωμα στην πόλη δεν αποτελεί νομοτέλεια αλλά νοηματοδοτείται συνεχώς από τις σχέσεις υπεροχής μέσα στον αστικό ιστό: «*Το δικαίωμα στην πόλη είναι ένα κενό σημαίνον. Όλα εξαρτώνται από το ποιος θα του προσδώσει ένα νόημα. Οι επενδυτές και οι υπερεργολάβοι μπορούν να το διεκδικήσουν, και έχουν κάθε δικαίωμα να το κάνουν. Το ίδιο όμως ισχύει και για τους άστεγους και τους χωρίς χαρτιά. Αναπόφευκτα θα βρεθούμε αντιμέτωποι με το ερώτημα τίνος τα δικαιώματα αναγνωρίζονται, ενώ παράλληλα καθίσταται σαφές ότι, όπως το έθεσε ο Μαρξ στο Κεφάλαιο, "μεταξύ ίσων δικαιωμάτων κριτής είναι η δύναμη"*». ² Άρα σύμφωνα με τον Harvey τον δικαίωμα στην πόλη εξαρτάται άμεσα με τις σχέσεις εξουσίας που αναπτύσσονται μέσα σε αυτή. Κοιτώντας την πόλη του σήμερα δεν γίνεται να μην παρατηρήσουμε πως κάθε κομμάτι της είναι διαμορφωμένο έτσι ώστε σε κάποιον να ανήκει. Ολόκληρη η δομή της πόλης είναι φτιαγμένη πάνω σε διαχωρισμούς ιδιότητας. Το δικό μου, το δικό σου, το δικό του, κατανεμημένα έτσι ώστε το δικαίωμα αυτών που εξουσιάζουν να ενισχύεται, να γίνεται αναγνωρίσιμο. Στη εποχή που η ιδιότητα ανάχθηκε σε υπέρτατο δικαίωμα, από τη στιγμή που η αστική τάξη έκανε κτήμα της τον αστικό χώρο, δεν θα ήταν υπερβολή να πούμε πως άρχισε αυτή να ορίζει την μορφή των πόλεων, δικαιοματικά.

Ο δημόσιος χώρος περιορίστηκε και η διαχείριση του πέρασε στη σφαίρα του ιδιωτικού. Κατοχυρώθηκε έτσι και νομικά ο πιο ελεγχόμενος χαρακτήρας του. Ορίστηκαν τα αυστηρά πλαίσια όχι απλά των δραστηριοτήτων, αλλά πολλές φορές και της δυνατότητας απλής εισόδου μέσα σε αυτόν, των οποίων η επιβολή έγινε σε πολλές περιπτώσεις με τη σκληρότερη αστυνομική βία. «*Το δημόσιο εδώ παύει να είναι το πεδίο της συνύπαρξης, της διαπραγματεύσεως ή του ανταγωνισμού και μετατρέπεται σε πεδίο εκδήλωσης μιας αναγνωρίσιμης και πιστοποιήσιμης νέας "συλλογικής ταυτότητας"*», όπως γράφει η Σάσα Λαδά. ¹⁵ Με τον δημόσιο χώρο να μην αποτελεί πλέον πρόβλημα, ίσα ίσα πολλές φορές να παίζει το ρόλο του ορίου (π.χ. μεγάλοι αυτοκινητόδρομοι ταχείας κυκλοφορίας) η κυριαρχία της αστικής τάξης εδραιώθηκε και η δυνατότητα για το ξαναμοίρασμα της πόλης άνοιξε διάπλατα. Τα κέντρα μετατράπηκαν σε ανέγγιχτα μνημεία, ψυχρές όψεις, σκηνικά θεατρικών παραστάσεων που υμνούν τη μορφολογική αρμονία για χάρη της τουριστικής ανάπτυξης. Δημιουργήθηκαν ζώνες οικονομικής δραστηριότητας με μεγάλους ουρανοξύστες και ορίστηκαν περιοχές κατοίκησης, εφοδιασμένες με όλων των ειδών τα αγαθά, που επανακαθορίζουν το υψηλό status quo των κατοίκων τους. Ταυτόχρονα δημιουργήθηκαν περίφραχτες κοινότητες και περιοχές μαζικής εστίασης, αποκομμένες από τα κέντρα των πόλεων, με σκοπό να αποθηκεύσουν στο εσωτερικό τους όλους αυτούς που θεωρούνται επιζήμιοι για την εικόνα της πόλης, όπως θα έπρεπε αυτή να είναι. Περιοχές που θα περιορίσουν όλους όσους, με την παρουσία τους και μόνο, αμφισβητούν το δικαίωμα της άρχουσας τάξης να ορίζει τις πόλεις όπως νομίζει. Δημιουργήθηκε έτσι μια πόλη θυλάκων που το δικαίωμα θεμελιώνεται στην εξαίρεση. Μια πόλη που αναπτύσσεται με διπλή ταχύτητα πάνω στο δίπολο φτώχειας και πλούτου. Ο Θάνος Ανδρίτσος γράφει σε ένα άρθρο του για την πόλη στην Ελλάδα της κρίσης: «*Τραπεζίτες και σεΐχηδες προετοιμάζουν, καπνίζοντας πούρα σε κτίρια από*

γυαλί, ουρανοξύστες και τουριστικά θέρετρα. Όλα αυτά μπορούν να γίνουν πραγματικότητα, αρκεί να φύγουν από μπροστά μας οι περιττοί, οι απόβλητοι, οι φτωχοί, οι μετανάστες, οι διαδηλωτές, οι ταραξίες. Οι παράνομοι. Και πάλι εμείς και αυτοί. Η πόλη μας και η πόλη τους. Γιατί η δικιά μας πόλη είναι άλλη. Και πονάει, όπως πονάνε οι κάτοικοί της. Και πεθαίνει στη φτώχεια, και αυτοκτονεί από απόγνωση, και κρυσταλλώνει χωρίς στέγη, και μένει στις γραμμές του ΟΑΕΔ, όπως οι κάτοικοί της. Είναι μια πόλη πραγματική, όχι τρισδιάστατη αποτύπωση. Και είναι μια πόλη που σκοτεινιάζει. Όπως τα σπίτια χωρίς ρεύμα. Όπως οι παρατημένοι δημόσιοι χώροι, οι εγκαταλειμμένες παιδικές χαρές, οι διαλυμένες δημόσιες υπηρεσίες με τους απολυμένους εργαζόμενους. Μια πόλη, με άνδρες, γυναίκες και παιδιά, με δήμους και γειτονιές, καταδικασμένους σε μια θηλιά που όλο στενεύει, ένα χρέος που δεν δημιουργήσαν. Που είναι όλοι για πούλημα ή για σφαγή». ¹⁶

Οι πόλεις του σήμερα, συμπυκνώνοντας τόσο μεγάλες αντιθέσεις πλούτου και ανέχειας, δεν θα μπορούσαν να αντέξουν τις συγκρούσεις αν η αστική τάξη δεν τις είχε θωρακίσει με ένα σκληρό μηχανισμό τρομοκράτησης και φόβου. Από τη μία καταστολή με αστυνομία ορατή παντού να διασφαλίζει, ακόμα και χωρικά, τον κοινωνικό διαχωρισμό. Από την άλλη διαρκής τρομοκράτηση πως αν δεν γίνουν όλα με το «σωστό τρόπο» μπορεί να χάσεις τη δουλειά σου, το σπίτι σου ή να απελαθείς γιατί έτσι έχουν οι νόμοι. Μια διαρκής επίκληση στο μεγαλείο της αστικής δημοκρατίας και των νόμων που τη διέπουν ως κάτι ουδέτερο και αξιακό, λες και δεν είναι το ίδιο το νεοφιλελεύθερο σύστημα που τους ορίζει. Το μεγαλύτερο όμως στήριγμα για αυτές τις πόλεις είναι ένας καλά οργανωμένος μηχανισμός ιδεολογικής επιβολής πάνω στους κατοίκους τους. Με την κυριαρχία της τηλεόρασης, την ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιών και τις τεράστιες διαφημιστικές καμπάνιες ο στόχος είναι να επιτελέσει ανενόχλητη η εξουσία το έργο της χωρίς καν να χρειαστεί η καταστολή. Ο στόχος αυτός έχει διττή φύση. Από τη μία να στρέψει κατώτερα κοινωνικά στρώματα το ένα απέναντι στο άλλο σε ένα είδος ταξικού εμφυλίου, αγνοώντας αυτούς που πραγματικά κινούν τα νήματα, από την άλλη να παραχαράξει στις συνειδήσεις του κόσμου που ζει στην πόλη την εικόνα που έχει γι' αυτή. Αφού η πόλη δεν μπορεί να είναι ιδανική για όλους αρκεί να πιστεύουν όλοι ότι ζουν σε μια ιδανική πόλη. Αρκεί να πειστούν σε μια κυρίαρχη αφήγηση γύρω από την εποποιία της καπιταλιστικής πόλης και τη μεγαλοσύνη της, ώστε να αγνοήσουν τις πραγματικές συνθήκες μέσα στις οποίες ζουν. Με αφορμή μια τηλεοπτική διαφημιστική καμπάνια του δημάρχου του Παλέρμο με σύνθημα το ασηπτικό "Palermo is cool", ο La Cecla λέει για την πόλη του: «Πρόκειται ακριβώς για διάδοση ενός απλού μηνύματος: η πραγματική πόλη δεν είναι εκείνη που βλέπετε, αλλά εκείνη της επικοινωνίας, η τηλεοπτική ιδέα του Παλέρμο (ή της Νάπολης) στη θέση της πραγματικότητάς της. Η πόλη εξαυλώνεται, λίγο πολύ. Δεν έχει σημασία που το Παλέρμο τώρα πια καταρρέει, που ζει κάθε μέρα χειρότερα, γιατί είναι η εικόνα αυτή που γίνεται αντικείμενο της αγοράς. Λίγο πολύ αυτό που συμβαίνει σήμερα, εν γένει, στις πόλεις... ... Το σύστημα είναι ραφιναρισμένο πολύ, ξέρει ότι τα πράγματα είναι αυτό που φαίνονται, όχι αυτό που είναι. Και μην παραξενευτείς εν τέλει εάν ακόμα και τα θύματα του πείθονται». ¹

Με αυτούς και με άλλους τρόπους η αστική τάξη αποκαθιστά τις πόλεις της, διατείνοντας πως το δικαίωμα σε αυτές είναι μια παγιωμένη κατάσταση που έχει σχεδόν με φυσικό τρόπο καθοριστεί. Από την άλλη, σε περιόδους σαν κι αυτή, που οι πόλεις μεγαλώνουν συνεχώς, οι ανάγκες όλο αυξάνονται και οι κοινωνικές σχέσεις δοκιμάζονται αναπόφευκτα, ο Henri Lefebvre υποστηρίζει την έμφυτη αναμορφωτική φύση του δικαιώματος στην πόλη: «Το δικαίωμα στην πόλη δεν μπορεί να νοηθεί ως απλό δικαίωμα επίσκεψης ή επιστροφής στις παραδοσιακές πόλεις. Δεν μπορεί να διατυπωθεί, παρά μόνο ως δικαίωμα στην αστική ζωή, μετασχηματισμένη, ανανεωμένη». ¹⁷ Κι όντως η συγκρότηση της πόλης διατηρείται ακόμα, κατά κάποιο τρόπο ρευστή, σε αντίθεση με τις βλέψεις της εξουσίας. Υπάρχουν ακόμα εκείνες οι συγκροτημένες νησίδες που δεν διστάζουν να υψώσουν ανίστημα και καταφέρνουν να δώσουν ξανά πνοή στο δημόσιο χώρο, μετατρέποντας τον σε πεδίο σύγκρουσης με την κυρίαρχη πολιτική. Υπάρχουν ακόμα περιπτώσεις που η υπεράσπιση δικαιωμάτων όπως η εργασία, η στέγη, ο ελεύθερος χώρος και χρόνος, το φύλο παίρνουν συλλογικό χαρακτήρα, περιφρονώντας την ριζωμένη αντίληψη της ατομικότητας και της ιδιοκτησίας. Αυτοί οι άνθρωποι ενεργοποιούν ξανά το αστικό απόθεμα, το μεταφράζουν σε δημόσιο χώρο και το προσφέρουν στην κοινωνία. Το μετατρέπουν σε ένα ανεξάντλητο πεδίο δυνατοτήτων και συμβάντων στα πλαίσια της αυτοδιαχείρισης, προσπαθώντας συλλογικά να κατακτήσουν όσα η ιδιώτευση και το κράτος τους στερούν. Διαμορφώνεται καθημερινά μια αστική κουλτούρα ανυπακοής απέναντι σ' ένα στρατηγικό σχέδιο που θέλει να μετατρέψει ένα πολύμορφο πλήθος σε πειθαρχημένη κοινωνία που θα ζει με προκαθορισμένο τρόπο, σε ταξικά διακριτές ζώνες κατοίκησης. «Ο επαναστατικός αναβρασμός που εκδηλώθηκε για πρώτη φορά στις μεγαλουπόλεις της λεγόμενης περιφέρειας πυροδοτήθηκε από μικρά αιτήματα, που υπογραμμίζουν τη σκληρότητα της υλικής καθημερινότητας, αλλά και την αντίθεση στη φαντασμαγορία της προόδου» ¹⁵ γράφει η Σάσα Λαδά. Πράγματι είναι εκείνοι οι άνθρωποι που βιώνουν το χειρότερο αποκλεισμό, τη χειρότερη εκμετάλλευση στην πόλη που δεν έχουν τίποτα να χάσουν. Νοιώθουν την

ανάγκη να αποδείξουν ότι είναι ζωντανοί μέσα στην πραγματική πόλη και όχι κάτι που παράπεσε στα όρια της. Να δείξουν στην επίσημη πόλη, που συνεχίζει να τους περιθωριοποιεί και να ακυρώνει την ύπαρξή τους, ότι όντως υπάρχουν. Οι νέοι που εξηγούνται στα προάστια της Γαλλίας, οι μαύροι των γκέτο στις ΗΠΑ καταστρέφουν, καίνε όχι μόνο για να νοιώσουν ζωντανοί, όχι μόνο για να τους ακούσουν αλλά και για να εξαφανίσουν, κατά κάποιο τρόπο, εκείνες τις κτισμένες δομές που τους φυλακίζουν, που συμβολίζουν την κατάσταση διαχωρισμού τους από την επίσημη ζωή της πόλης. Καταστρέφουν εκείνο τον υλικό πλούτο, που περισσότερο από ποτέ, όσο η συγκέντρωσή του μεγαλώνει τόσο σημαίνει για τον ιδιοκτήτη του ανώτερη κοινωνική τάξη, περισσότερες ευκαιρίες, μεγαλύτερη αποδοχή στην πόλη. Οι κινητοποιήσεις παίρνουν, κατά ένα οπτικό πρίσμα, περισσότερο τη μορφή ιεροτελεστίας, όπως αυτές που περιγράφει για τους Ινδιάνους ο La Cecla στο βιβλίο του “Ενάντια στην Αρχιτεκτονική”: *«Σε σημαντικές συναθροίσεις οι Ινδιάνοι κατέστρεφαν τα αγαθά τους για να αποφύγουν τη δημιουργία ανισότητας και κοινωνικής έντασης από τη συσσώρευση που θα μπορούσε να υπονομεύσει τη συνέχεια του δεσμού της ομάδας. Το να καταστραφούν σήμαινε ανύψωση της συμβολικής αξίας των αγαθών κοινωνικής σύνδεσης. Περίπου το αντίθετο του τρόπου με τον οποίο σήμερα λειτουργεί το σόπινγκ: ως τελετουργία θυσίας του χρήματος και της ανθρώπινης εργασίας στην πρόσκαιρη λατρεία μιας εξανεμιζόμενης ατομικής ιδιοκτησίας, του ατομικισμού προσδιορισμένου από την ταυτότητα του καταναλωτή».*¹

Η άρχουσα τάξη αντιλαμβάνεται πλήρως τον κίνδυνο να χάσει την αποκλειστικότητα της διαχείρισης της πόλης και των δομών παραγωγής από συλλογικές δράσεις των μεγαλύτερων και πιο πληθειακών στρωμάτων που ζουν σε αυτές. Γι’ αυτό τα περιορίζει εξάλλου όσο αυστηρότερα γίνεται στις περιφέρειες, σε γειτονίες – συσσωρευτές, γι’ αυτό δε διστάζει να καταστείλει άγρια, ακόμα και να σκοτώσει κατά τη διάρκεια γεγονότων που δείχνουν να παίρνουν ανατρεπτικά χαρακτηριστικά. Είναι όμως άδικο για την αρχιτεκτονική, ως επιστήμη, ο ορισμός της να γίνεται συνώνυμο μεθόδων επιβολής της κυριαρχίας του κεφαλαίου στην πόλη. Γιατί, θέλοντας ή μη, αυτό το χαρακτήρα της έχουν προσδώσει οι μεγάλοι αρχιτέκτονες – εργολάβοι που έβαλαν το χέρι τους στα masterplan των σύγχρονων πόλεων. Σε αργαστή συνεργασία με την εξουσία, χωρίς ίχνος επιστημονικότητας, σχεδίασαν για χρόνια από τη μία αποκομμένα εργατικά μπλοκ και περίφραχτες κοινότητες από την άλλη λαμπρούς ουρανοξύστες και malls. Αυτό το ρόλο της αρχιτεκτονικής και της πολεοδομίας επισημαίνει ο Harvey τονίζοντας όμως τη δυναμική που ακόμα πηγάζει από τις πόλεις: *«Η πόλη και η πολεοδομία μπορούν να λειτουργούν για τη σταθεροποίηση ενός συγκεκριμένου τρόπου παραγωγής... ..Αλλά η πόλη επίσης μπορεί να γίνει το μέρος των συσσωρευμένων αντιθέσεων και επομένως το πιο πιθανό μέρος για να γεννηθεί ένας νέος τρόπος παραγωγής».*¹⁸ Κι αν κάποιοι archistars έχουν διαλέξει στρατόπεδο, αν έχουν διαλέξει δρόμο να πορεύονται, είναι κρίμα για εκείνους τους άλλους αρχιτέκτονες, αυτούς που επιθυμούν να προσδώσουν ξανά στην αρχιτεκτονική τόσο την επιστημονική όσο και την κοινωνική της αξία να εθελοτυφλούν. Να κλείνουν τα μάτια στον υποταγμένο ρόλο της αρχιτεκτονικής που συνεχίζει να δημιουργεί ταξικούς διαχωρισμούς μέσα στη πόλη και να την ωραιοποιούν. Να μη βλέπουν πως ολόκληρο το πεδίο εργασίας τους, η πόλη, βρίσκεται σε κίνδυνο από το διαχωρισμό του στιλιζαρισμένου κέντρου με το παρακείμενο περιθώριο. Λέει ξανά ο La Cecla για το ζήτημα των περιφερειών: *«Η περιφέρεια είναι πρόκληση για τη σύγχρονη πόλη. Θυμίζει σε εκείνους που αυταπατώνται ότι μπορούν να κλειστούν στο εσωτερικό των τοίχων του κέντρου, ότι το ίδιο το κέντρο κινδυνεύει να εξαφανιστεί εκεί όπου οι περιφέρειες μετατρέπονται σε απειλή... ..Οι περιφέρειες είναι ο περιθωριακός τόπος, αλλά όπως και να ‘χει αρκετά κοντινός, όπου ζει ο ξένος, αντιλαμβανόμενος ακριβώς –το σκέφτηκε έναν αιώνα πριν ο Τζωρτζ Σίμελ- ως κάποιος που έπαψε να είναι μακρινός και παραγίνεται κοντινός».*¹

Σε μια αποστειρωμένη συζήτηση γύρω από το αν είναι σωστό οι επιστήμονες να αποδίδουν στην επιστήμη πολιτική χροιά ή αρκεί να τη δεχτούμε απλά ως αυτό που είναι, έχει δοθεί απάντηση αιώνες πριν. Στην επιστήμη, όπως και στην αρχιτεκτονική, έχει δοθεί πολιτικό πρόσημο από την ίδια την άρχουσα τάξη. Η άρχουσα τάξη πρώτη χρησιμοποίησε την αρχιτεκτονική ως εργαλείο για να δομήσει το νέο κόσμο που θα ζήσουν κοινωνίες ώστε να τις εξουσιάζει. Μια κουβέντα γύρω από την ηθική του διαχωρισμού της πολιτικής από το αρχιτεκτονικό έργο (που ούτως η άλλως σχεδιάζεται από τους αρχιτέκτονες για να εξυπηρετήσει κάποιο τρόπο ζωής των χρηστών του) παραμένει εντελώς αποκομμένη από την πραγματική ζωή και μόνο σκοπό έχει να απαλλάξει τους αρχιτέκτονες από τις ευθύνες τους. Με το πέρασμα των χρόνων και την όξυνση των αντιθέσεων η αρχιτεκτονική δεν παρέμεινε απλά εργαλείο της εξουσίας, αλλά ορίστηκε ξανά από αυτή, έγινε συνώνυμο αυτής,. Το ερώτημα είναι αν οι αρχιτέκτονες θα της την χαρίσουν ή θα προσπαθήσουν να επανακαθορίσουν το πλαίσιο. Γιατί είναι πραγματικά κρίμα για εκείνους τους αρχιτέκτονες που δεν βλέπουν την αρχιτεκτονική απλά ως εργαλείο επιβίωσης ή πλουτισμού, αλλά ως γνώση ικανή να αναθεωρήσει τον δομημένο κόσμο, να βυθίζονται στην ηττοπάθεια και να πελαγοδρομούν κάνοντας καμιά μικροδουλειά μέσα στα ασφυκτικά πλαίσια που το σύστημα ορίζει. Κι αν το σύστημα καταφέρει να επιβάλλεται με τους ιδεολογικούς και

κατασταλτικούς μηχανισμούς του, στον αρχιτέκτονα δεν μένει τίποτα άλλο από το να συμμαχήσει με τα πλατιά κομμάτια της κοινωνίας, να σχεδιάσει μαζί τους και όχι γι' αυτούς, να τους μεταλαμπαδεύσει τις γνώσεις του για το δομημένο κόσμο. Εξάλλου όπως λέει και ο Κωνσταντινίδης η αρχιτεκτονική είναι μια κοινωνική πολιτική και θα επιτελέσει αυτό το ρόλο της μόνο όταν γίνει κτήμα όλης της κοινωνίας: «Η αρχιτεκτονική ασκεί και μίαν κοινωνική πολιτική. Η αρχιτεκτονική είναι μια κοινωνική ανάγκη. Ο σκοπός της κοινωνικής αρχιτεκτονικής είναι να κάνει γνωστά τα εργαλεία και τις πρακτικές για την συνειδητή κατασκευή ενός παγκόσμιου πολιτισμού. Και το ξαναλέω για να υπάρξει μια συνολική αρχιτεκτονική πρέπει να το θέλουνε όλοι και οι αρχιτέκτονες και το κοινωνικό σύνολο. Διαφορετικά, μαζί θα μιλάμε και χώρια θα ακουγόμαστε. Και όλοι θα μαλλιοτραβιόμαστε για να ζούμε μέσα στα σκουπίδια... ..και δεν πάει να λέει και να θέλει ότι του καπνίσει ο ένας και ο άλλος αρμόδιος υπουργός; άμα αρμόδιος, για το κάθε θέμα, αρχιτέκτονας έχει το θάρρος και το κουράγιο, αλλά και τη γνώση και την επιμονή να αντιδράσει εύστοχα, τότε τίποτα το κακό δεν περνάει».

Κατακλείδα

Ο Robert Park γράφει για την πόλη: «Η πόλη είναι η πιο συνεπής και, συνολικά, η πιο επιτυχημένη προσπάθεια του ανθρώπου να ανακατασκευάσει τον κόσμο στον οποίο ζει ώστε να συμφωνεί με τις επιθυμίες του. Αλλά, αν η πόλη είναι ο κόσμος που δημιουργήσε ο άνθρωπος, είναι και ο κόσμος στον οποίο είναι στο εξής καταδικασμένος να ζει. Έτσι, έμμεσα, και χωρίς καμία σαφή αίσθηση της φύσης της αποστολής του, φτιάχνοντας την πόλη ο άνθρωπος ξαναέφτιαξε τον εαυτό του». ¹⁹ Αν ο Park έχει δίκιο τότε το ερώτημα τι είδους πόλη θέλουμε δεν γίνεται να διαχωριστεί από το ερώτημα τι είδους άνθρωποι είμαστε. Πάει μαζί με το ερώτημα τι είδους ζωή θέλουμε, τι είδους κοινωνικές σχέσεις αποζητάμε, ποια είναι τα αισθητικά μας κριτήρια. Το δικαίωμα στην πόλη, η δυνατότητα να την αλλάζουμε σύμφωνα με τις επιθυμίες μας είναι η δυνατότητα να επανεφεύρουμε τον εαυτό μας. Με το σκεπτικό αυτό, το δικαίωμα στην πόλη δεν περιορίζεται απλά στο να μπορείς να ζεις ευπρεπώς μέσα σε αυτήν, αλλά και να μπορείς να συμμετέχεις στη κτίσιμότητά της. Αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα του καθενός από εμάς προσωπικά και όλων μαζί συλλογικά. Ο Lefebvre γράφει: «Το δικαίωμα στην πόλη εκδηλώνεται ως υπέρτατη μορφή των δικαιωμάτων: δικαίωμα στην ελευθερία, στην εξατομίκευση μέσα στην κοινωνικοποίηση, στην κατοικία και το κατοικείν. Το δικαίωμα στο έργο (στη συμμετοχική δραστηριότητα) και το δικαίωμα στην προσοικείωση (εντελώς διαφορετικό από το δικαίωμα στην ιδιοκτησία) εξυπνοούνται μέσα στο δικαίωμα στην πόλη». ¹⁷

Οπότε, πέρα από τη συζήτηση για τα συμφέροντα που εξυπηρετεί η αρχιτεκτονική σήμερα, η ύπαρξη και μόνο μιας αναμορφωτικής ιδιοφυΐας, που θα έρθει να χτίσει το μέρος που θα ζήσεις, καταστρατηγεί εκ των ουκ άνευ το δικαίωμα στην πόλη. Δεν είναι, λοιπόν, μονάχα ζήτημα προσωπικής ηθικής. Σήμερα ο ρόλος του αρχιτέκτονα – διάνοιας, όσο ακέραιος κι αν είναι αυτός, δεν αρκεί. Όσο κι αν αφουγκραστεί τον κόσμο για τον οποίο σχεδιάζει, όσο καλές προθέσεις κι αν έχει, το έργο του θα παραμένει προσωπικό. Για να κατακτηθεί ξανά το δικαίωμα στην πόλη, ο αρχιτέκτονας δεν αρκεί να σχεδιάζει από μόνος του ανατρεπτικά κτίρια ελπίζοντας με κάποιο μαγικό τρόπο να πετύχουν το στόχο τους για την κοινωνία. Πρέπει να προκαλέσει ο ίδιος, σε αλληλεπίδραση και μαζί με την κοινωνία, τις ανατρεπτικές διαδικασίες παραγωγής των κτιρίων, των πόλεων. Όπως λέει και ο Harvey: «Το ζήτημα για μας δεν είναι να ατενίζουμε μέσα σε μια θολή κρυστάλλινη σφαίρα για να κάνουμε αυτές τις πάντοτε επικίνδυνες και συνήθως εσφαλμένες προβλέψεις για το πώς θα μοιάζει το μέλλον, αλλά να καταταχθούμε στον αγώνα για να προάγουμε ένα συγκεκριμένο μείγμα διαδικασιών χωρο-χρονικής παραγωγής αντί για άλλες, επιδιώκοντας συγκεκριμένα συμφέροντα και στόχους αντί για άλλα». ²⁰

Αν θέλουμε να μιλάμε για μια αρχιτεκτονική κοινωνική τότε οι αρχές λειτουργίας της θα πρέπει να γίνουν κτήμα της μεγάλης πλειοψηφίας, να κατανοηθούν στο σήμερα. Αν θέλουμε να μιλάμε για δικαίωμα στην πόλη χρειάζεται να δημιουργήσουμε το πλαίσιο για μια νέα συμμετοχική προσπάθεια που δεν θα εφεύρει ξανά μόνο τα κτίσματα, αλλά όλη τη διαδικασία παραγωγής τους από την αρχή. Η απόλυτη αλήθεια της μεμονωμένης ιδιοφυΐας, που απ' το στούντιο ορίζει τις πόλεις, πρέπει να δώσει τη θέση της στην επιτόπια έρευνα, στην όσμωση με τον κόσμο, στη μετατροπή της κοινωνίας σε ένα μεγάλο εργαστήριο που θα ψάξει τις λύσεις και ακόμα και αν κάνει λάθη τουλάχιστον δεν θα είναι προσωπικά, αλλά όλων. «Ο συμμετοχικός σχεδιασμός σήμερα, δεν μπορεί να αναφέρεται σε μία

συγκεκριμένη εκδοχή της συμμετοχής, και μάλλον δεν μπορεί να υπάρξει μία συγκεκριμένη και μοναδική εκδοχή της συμμετοχής. Ο κίνδυνος των κανονιστικών (τυποποιημένων) τεχνικών είναι πως θεωρούν την ταυτότητα, τις επιθυμίες και τις ανάγκες του χρήστη σαν κάτι δεδομένο, που μπορεί αντιμετωπιστεί με κοινές μεθόδους. Αντίθετα πρέπει να γίνει αποδεκτό ότι με πολλαπλούς χρήστες, επιθυμίες και περιεχόμενα διαφορετικές μορφές συμμετοχής είναι αναγκαίες... ... Ο ρόλος του αρχιτέκτονα είναι να καταλάβει και να σχεδιάσει τα χωρικά ενδεχόμενα. Αυτό απαιτεί γνώση και φαντασία, που όμως θα πρέπει να εξωτερικεύεται και να μοιράζεται με τους υπόλοιπους συμμετέχοντες.»²¹

Το ζήτημα του συμμετοχικού σχεδιασμού δεν είναι κάτι καινούριο ούτε αποτελεί επανάσταση για την αρχιτεκτονική. Έχει εφαρμοστεί αρκετές φορές ακόμα και στα πλαίσια του υπάρχοντος συστήματος (χαρακτηριστικότερο παράδειγμα το πρόγραμμα SAAL στη Πορτογαλία) με αρκετά ενθαρρυντικά αποτελέσματα για τις εκεί κοινωνίες. Ο συμμετοχικός σχεδιασμός παρ' όλα αυτά μπορεί να γίνει η αρχή του δρόμου προς την ανακάλυψη κάτι καινούριου, προς την επανάσταση της αρχιτεκτονικής. Ίσως είναι ένα ξεκίνημα για να αποτινάξει από πάνω της η αρχιτεκτονική τη στάμπα της απόμακρης ιδιοφυΐας, της εξουσιαστικής δύναμης, της επιβολής. Όχι τόσο για την ίδια την αρχιτεκτονική, όσο για τη λύση του ζητήματος των πόλεων και της συγκρότησης των κοινωνιών. Γιατί το ζήτημα της σύγκρουσης της δικιάς μας πόλης με τη δικιά τους, δεν θα το θέσουν σήμερα οι αρχιτέκτονες από μόνοι τους, αλλά έχει ζυμωθεί καιρό πριν στο εσωτερικό των κοινωνιών.

Όπως λέει και ο *Raouf Ignacia Taibo II*: «Η πόλη που έχεις εσύ δεν είναι αυτή που έχουν οι άλλοι... Ζούμε σε διαφορετικές πόλεις, που είναι κατασκευασμένες με υλικά τις καταχρήσεις εξουσίας και το φόβο, τη διαφθορά και τη διαρκή απειλή της ζούγκλας που, κρυμμένη στα πρόσωπα του συστήματος, ξεπροβάλλει κάθε τόσο για να μας υπενθυμίζει ότι είμαστε εύθραυστοι, ότι είμαστε μόνοι, ότι μια μέρα θα γίνουμε λίπασμα για τα ραδίκια. Ή ότι μια μέρα όλα πρέπει να παιχτούν κορόνα-γράμματα, στυλ γουέστερν, ή να κριθούν σε μια μονομαχία στην κεντρική λεωφόρο: ΑΥΤΟΙ Ή ΕΜΕΙΣ...»²²

Βιβλιογραφία

1. Franco La Cecla, "Contro L Architettura", 2008
2. David Harvey, "Rebel Cities", 2012
3. Roberto Weber, "Why Do We Run", 2007
4. Marcello Balbo, "Urban Planning and the Fragmented City of Developing Countries", 1993
5. Friedrich Engels, "The Housing Question", 1872
6. Aaron Betsky, "Out There: Architecture Beyond Building", 11th International Architecture Exhibition, Venice, 2008
7. Νικόλας Μιτζάλης, "Εισαγωγή του μεταφραστή" στο βιβλίο "Ενάντια στην Αρχιτεκτονική", 2010
8. Massimiliano Fuksas, συνέντευξη στη εφημερίδα "La Repubblica" (22/1/2008)
9. Kevin Erwin Kelley, αρχιτέκτονας, άρθρο με τίτλο «Αρχιτεκτονική προς πώληση»
10. Marvin Malecha, "Architectural Education in Transformation: Evolving Toward a Third Domain of Knowledge" EAAE News Sheet, 2006
11. Lester Thurow, "The Future of Capitalism: How Today's Economic Forces Shape Tomorrow's World", 1997
12. Δημήτρης Πούλιος, "Αρχιτεκτονική Εκπαίδευση στην Ελλάδα, Παρόν και Μέλλον", άρθρο στη "Λέσχη Ανυπόταχτης Θεωρίας", 2012
13. Karl Marx, "Das Kapital", 1867
14. Yuri Zhdanov, "Κομμουνιστική επιθεώρηση", 2000 τεύχος 3
15. Σάσα Λαδά, "Το δικαίωμα στην πόλη", άρθρο στην εφημερίδα "Εποχή", 2015
16. Θάνος Ανδρίτσος, "Για ποιά πόλη και για ποιό δικαίωμα σε αυτήν;", άρθρο στο «Περιοδικό» 2014
17. Henri Lefebvre, "Le Droit à la ville", 1968
18. David Harvey, "Cosmopolitanism and the Geographies of Freedom", 2009
19. Robert Park, "On Social Control and Collective Behavior", 1967
20. David Harvey, "Justice, Nature and the Geography of Difference", 1996
21. Ντρενογιάννη Αντώνια, Τζήκα - Κωστοπούλου Παναγιώτα, "Σύγχρονες πρακτικές συμμετοχικού σχεδιασμού" ερευνητική εργασία, Πανεπιστήμιο Πατρών
22. Paco Ignacio Taibo II, "Return to the Same City", 1996